

Valsts bērnu tiesību
aizsardzības inspekcija

LATVIJAS TIESNEŠU
MĀCĪBU CENTRS

Dr.iur. Gatis Litvins
Ph.D. Ilona Kronberga

Bāriņtiesu prakses metodiskās vadlīnijas

bērnu un aizgādībā esošu personu
mantisko interešu aizsardzībā

Rīga
2021

Pētījumu veica:

Gatis Litvins (Dr.iur.)

Ilona Kronberga (Ph.D.)

Pētījums izpildīts un finansēts, pamatojoties uz Valsts bērnu tiesību aizsardzības inspekcijas tirgus aptaujas rezultātiem, kas veikta Valsts programmas īstenošanai bērna un ģimenes stāvokļa uzlabošanai 2020. gadam, lai izstrādātu metodiskās vadlīnijas bērnu un aizgādībā esošu personu mantas lietās un tās rezultātā noslēgto līgumu starp Valsts bērnu tiesību aizsardzības inspekciju un Latvijas Tiesnešu mācību centru.

Pasūtītājs: Valsts bērnu tiesību aizsardzības inspekcija

Izpildītājs: Nodibinājums "Latvijas Tiesnešu mācību centrs"

© Gatis Litvins, Ilona Kronberga

Šī pētījuma autoru personiskās tiesības pieder tā izstrādātājiem.

Pētījuma autoru mantiskās tiesības pieder Valsts bērnu tiesību aizsardzības inspekcijai.

Pievienojot norādi uz pētījumu, atļauta pētījumā iekļautās informācijas citēšana.

ISBN 978-9934-8828-4-5

SATURA RĀDĪTĀJS

SATURA RĀDĪTĀJS	3
IEVADS	7
Izpētes mērķi un uzdevumi.....	7
Izpētes mērķa grupu apraksts.....	8
Pētniecības un datu ieguves metodes	8
Anketēšanas un padziļināto interviju izlases procedūra	9
Labās prakses konstatēšana	9
[1.] BĒRNA VAI AIZGĀDNĪBĀ ESOŠĀS PERSONAS MANTISKO INTEREŠU AIZSARDZĪBAS VISPĀRĪGIE NOTEIKUMI	10
[1.1.] Bērna un aizgādībā esošās personas pārstāvība	11
[1.1.1.] Bērna interešu pārstāvību un aizstāvību	11
[1.1.2.] Personas ar rīcībspējas ierobežojumu interešu pārstāvību un aizstāvību	13
[1.2.] Piekritīgās bāriņtiesas noteikšana	13
[1.3.] Bāriņtiesas kompetence	14
[1.5.] Tiesību un interešu aizsardzības mehānismi	15
[1.6.] Bērna vai aizgādībā esošās personas viedokļa noskaidrošana.....	17
[1.7.] Sevišķais aizbildnis un aizgādnis.....	18
[1.8.] Bāriņtiesas un tiesas kompetences nošķiršana	20
[1.9.] Pašas bāriņtiesas uzraudzības kārtība	22
[1.10.] Bāriņtiesas lēmumu izdošana, sastāvdaļas un pamatojums	23
[1.10.1.] Likumā noteikto procesuālo termiņu ievērošana	23
[1.10.2.] Lēmumu pamatojošās normas.....	24
[1.10.3.] Uzliktā tiesiskā pienākuma un tiesību apmērs	25
[1.10.4.] Lēmumu spēkā stāšanās un pārsūdzība	26
[1.10.5.] Pārsūdzības klauzulas ietveršana lēmumā	26
[1.10.6.] Ekspertīze finanšu un cita veida jautājumos	27
[1.11.] Bāriņtiesas lēmums ierobežotas pieejamības informācija.....	27
[1.12.] Aizbildņa, aizgādņa un bāriņtiesas pienākuma apjoms un sadarbība.....	28
[1.13.] Bāriņtiesas lēmuma izpilde	29
[2.] ĪPAŠUMA IEGŪŠANA PIRKUMA VAI DĀVINĀJUMA CEĻĀ	30
[2.1.] Aizgādņa vai aizbildņa iesniegums bāriņtiesā	30
[2.2.] Īpašuma pirkums ar un bez bērna vai personas ar ierobežotu rīcībspēju līdzekļiem	31
[2.3.] Īpašuma dāvinājums ar uzlikumu un bez tā	31
[2.4.] Informācijas iegūšana.....	32

[2.5.] Viedokļu noskaidrošana	32
[2.6.] Sevišķais aizbildnis un aizgādnis.....	33
[2.7.] Vienošanās projektu grozīšana	34
[2.8.] Bāriņtiesas lēmuma pieņemšana	35
[3.] NEKUSTAMĀ ĪPAŠUMA PĀRDOŠANA UN MAIŅA	40
[3.1.] Aizgādņa vai aizbildņa iesniegums bāriņtiesā	41
[3.2.] Nekustamā īpašuma pārdošana.....	42
[3.3.] Nekustamā īpašuma maiņa	42
[3.4.] Informācijas iegūšana.....	43
[3.5.] Viedokļu noskaidrošana	44
[3.6.] Sevišķais aizbildnis un aizgādnis.....	45
[3.7.] Vienošanās projektu grozīšana	46
[3.8.] Bāriņtiesas lēmuma pieņemšana	46
[4.] Īpašuma iekļāšana vai apgrūtināšana ar citām lietu tiesībām.....	52
[4.1.] Iekļāšana vai apgrūtināšana ar citām lietu tiesībām	52
[4.2.] Ieraksti zemesgrāmatā	53
[4.3.] Aizgādņa vai aizbildņa iesniegums bāriņtiesā	54
[4.4.] Informācijas iegūšana.....	55
[4.5.] Viedokļu noskaidrošana	56
[4.6.] Sevišķais aizbildnis un aizgādnis.....	57
[4.7.] Vienošanās projektu grozīšana	57
[4.8.] Bāriņtiesas lēmuma pieņemšana	58
[5.] KUSTAMAS MANTAS PĀRDOŠANA.....	62
[5.1.] Kustamas mantas pārdošana bez bāriņtiesas atļaujas, bet ar sniegtu norēķinu	62
[5.2.] Kustamas mantas pārdošana ar bāriņtiesas atļauju	63
[5.3.] Aizgādņa vai aizbildņa iesniegums bāriņtiesā	63
[5.4.] Informācijas iegūšana.....	63
[5.5.] Viedokļu noskaidrošana	65
[5.6.] Sevišķais aizbildnis un aizgādnis.....	66
[5.7.] Vienošanās projektu grozīšana	66
[5.8.] Bāriņtiesas lēmuma pieņemšana	67
[6.] MANTAS PĀRDOŠANA PAR TIRGUS VĒRTĪBU VAI IZSOLĒ.....	73
[6.1.] Pārdošana par tirgus cenu.....	73
[6.2.] Pārdošana izsolē.....	74
[7.] MANTOJUMA PIENĒMŠANA VAI ATRAIDĪŠANA.....	76

[7.1.] Aizgādņa vai aizbildņa iesniegums bāriņtiesā	77
[7.2.] Informācijas iegūšana.....	78
[7.3.] Viedokļu noskaidrošana	78
[7.4.] Bāriņtiesas lēmuma pieņemšana	78
[8.] MANTOJUMA SADALE	84
[8.1.] Aizgādņa vai aizbildņa iesniegums bāriņtiesā	87
[8.2.] Informācijas iegūšana.....	87
[8.3.] Viedokļu noskaidrošana	88
[8.4.] Sevišķais aizbildnis un aizgādnis.....	89
[8.5.] Vienošanās projektu grozīšana	89
[8.6.] Bāriņtiesas lēmuma pieņemšana	90
[9.] MANTAS PĀRVALDĪBA.....	94
[9.1.] Aizbildņa un aizgādņa rīcības kontrole.....	94
[9.2.] Mantas saraksta sastādīšana.....	95
[9.3.] Norēķinu iesniegšana	96
[9.4.] Norēķina pārbaude un apstiprināšana.....	97
[9.5.] Ārpusģimenes aprūpē nodota bērna mantisko interešu aizsardzība.....	98
[9.6.] Apgādnieka zaudējuma pensija un valsts kompensācija cietušajiem	99
[9.7.] Uzņēmuma turpināšana.....	102
[9.8.] Zemnieka saimniecības turpināšana	103
[9.9.] Meža apsaimniekošana	103
[9.10.] Platību maksājumi	105
[9.11.] Nekustamā īpašuma iznomāšana.....	106
[10.] NAUDAS LĪDZEKĻU GLABĀŠANA, IZŅEMŠANA, PĀRSKAITĪŠANA UN IZLIETOŠANA	107
[10.1.] Aizgādņa vai aizbildņa iesniegums bāriņtiesā	108
[10.2.] Informācijas iegūšana.....	108
[10.3.] Viedokļu noskaidrošana	110
[10.4.] Bāriņtiesas lēmuma pieņemšana	110
[11.] CITI MANTISKO TIESĪBU AIZSARDZĪBAS PASĀKUMI	112
PIELIKUMI	113
Pielikums Nr.1 Īpašuma iegūšana	113
Pielikums Nr.1.1 Nepieciešamo dokumentu saraksts administratīvajā lietā par nekustamā īpašuma iegūšanu	115
Pielikums Nr.2 Mantojuma pieņemšana/atraidīšana.....	116

Pielikums Nr.2.1 Nepieciešamo dokumentu saraksts administratīvajā lietā par mantojuma pieņemšanu/atraidīšanu.	119
Pielikums Nr.3 Mantojuma dalīšana.	120
Pielikums Nr.3.1 Nepieciešamo dokumentu saraksts administratīvajā lietā par mantojuma dalīšanu.	122
Pielikums Nr.4 Īpašuma atsavināšana	123
Pielikums Nr.4.1 Nepieciešamo dokumentu saraksts administratīvajā lietā par īpašuma atsavināšanu	125
Pielikums Nr.5 Citas lietas par mantas pārvaldību	127
Pielikums Nr.6 Naudas līdzekļu izņemšana, pārskaitīšana un izlietošana	128
Pielikums Nr.6.1 Nepieciešamo dokumentu saraksts administratīvajā lietā par naudas līdzekļu izlietošanu.	130
Pielikums Nr.7 Bāriņtiesas lēmuma izpilde.	131
Pielikums Nr.8 Tiesas nolēmuma izpilde	132
Pielikums Nr.9 Bāriņtiesu amatpersonu aptaujas rezultāti	133
Pielikums Nr.10 Padziļināto interviju apraksts un analīze	184

IEVADS

Saskaņā ar normatīvo regulējumu bāriņtiesām Latvijā ir deleģētas tiesības un pienākums uzraudzīt bērna un aizgādībā esošas personas mantisko interešu ievērošanu.

Bāriņtiesu darbs kļūst aizvien sarežģītāks, arī darījumu finansiālais ietvars atsevišķos gadījumos ir apjomīgs, kas rada papildu komplikētību un pieprasa papildu zināšanas un metodikas nepieciešamību šo gadījumu risināšanā, tādējādi nodrošinot bērna un aizgādībā esošas personas vislabāko interešu aizsardzību.

Metodiskās vadlīnijas ir nepieciešamas, lai skaidrotu problemātiskos jautājumus gan bērnu, gan aizgādībā esošu personu mantisko interešu aizsardzībā bāriņtiesās.

Izpētes mērķi un uzdevumi

Darba mērķis ir metodisko vadlīniju izstrāde bāriņtiesām šādos bērnu un aizgādībā esošu personu mantas lietu kārtošanos gadījumos:

- 1) jālemj par atļauju pieņemt vai atraidīt bērna vārdā viņam piekritušo mantojumu;
- 2) jāpieņem lēmums par bērnam piederošās mantas pārdošanu par tirgus vērtību vai izsolē;
- 3) jāpieņem lēmums par mantojuma sadalīšanu, bērna mantas (ja tās vērtība nepārsniedz 14 000 *euro*) atsavināšanu, ieķīlāšanu vai apgrūtināšanu ar citām lietu tiesībām;
- 4) jāpieņem lēmums par bērnam piederošā nekustamā īpašuma (ja tā vērtība pārsniedz 14 000 *euro*) atsavināšanas, ieķīlāšanas vai apgrūtināšanas ar citām lietu tiesībām lietderīgumu;
- 5) jālemj par īpašuma iegūšanu bērnam;
- 6) jālemj par aizbildņa iecelšanu tiesisku darījumu noslēgšanai starp bērnu un vecākiem;
- 7) jālemj par mantojuma pārvaldīšanas un lietošanas tiesību atņemšanu, ja pārdzīvojušais laulātais bērnam piekritušo mantojumu pārvalda vai lieto nekārtīgi;
- 8) jālemj par vecāka atstādināšanu no bērna mantas pārvaldības, ja vecāks nepārvalda bērna mantu atbilstoši bērna interesēm;
- 9) jālemj par citiem bērna mantisko tiesību aizsardzības pasākumiem;
- 10) jāpieņem lēmumi par aizgādībā esošu personu mantisko interešu aizsardzību.

Darba mērķa sasniegšanai ir šādi uzdevumi:

- 1) jāveic tiesiskā regulējuma un prakses izpēte un jāizstrādā tiesiskā regulējuma vērtējums un priekšlikumi;
- 2) jāanalizē vismaz 50 bāriņtiesu lēmumi un jāizstrādā bāriņtiesu lēmumu procesu apraksti;
- 3) jāapraksta vismaz trīs labās prakses piemēri Latvijā;
- 4) jāapraksta informācija par izmantotajām datu ieguves metodēm, anketēšanas procedūras gaitu;
- 5) jā sagatavo informācijas prezentācija un jāpiedalās vismaz vienā Valsts bērnu tiesību aizsardzības inspekcijas organizētā pasākumā (var būt arī attālinātā formātā (videokonferencē)).

Izpētes mērķa grupu apraksts

Izpētes mērķa grupa ir bāriņtiesu amatpersonas. Pētījumā ir analizēti vairāk nekā 50 bāriņtiesu nolēmumi, veikta bāriņtiesu speciālistu aptauja (*Pielikums Nr.9*) un padziļinātās intervijas ar trīs bāriņtiesu pārstāvjiem (*Pielikums Nr.10*).

Papildus tam pētnieki lēma, ka pētniecības procesam ir jābūt iekļaujoša rakstura, tāpēc mērķa grupa tika paplašināta. Pētnieki veica arī vispārējās jurisdikcijas tiesu un administratīvās tiesas dažādu tiesu instanču nolēmumu analīzi.

Pētniecības un datu ieguves metodes

Pētnieki izvērtēšanas darba gaitā informācijas iegūšanai, analīzei un secinājumu izdarīšanai lietoja šādas pētnieciskās metodes:

- 1) iegūto ziņu un datu analīzi un sintēzi, lai pētītu Latvijas, iespēju robežās Lietuvas un Igaunijas, ārējos normatīvos aktus, tiesību praksi un citus avotus;
- 2) indukciju, dedukciju un monogrāfisko jeb aprakstošo metodi, pētot Latvijas tiesību praksi, lai būtu iespējams izdarīt gan vispārīgus secinājumus uz atsevišķu sistēmas elementu vai procesu pētījuma pamata, kā arī, lai izdarītu secinājumus par atsevišķiem sistēmas elementiem;
- 3) kvantitatīvās (cēloņu un seku analīzi; strukturētās/padziļinātās intervijas, novērojumus; metaanalīzi, lai, veicot tiesību avotu kvantitatīvo apskatu, būtu iespējams atrast korelācijas starp atšķirīgiem faktiem) un kvalitatīvās pētniecības

metodes (tiešus novērojumus, padziļinātas intervijas; dokumentu analīzi (teksta un kontentanalīzi), situāciju analīzi).

Anketēšanas un padziļināto interviju izlases procedūra

Lai pēc iespējas optimāli izmantotu kvalitatīvās un kvantitatīvās pētniecības metodes, būtiska loma ir aptaujas respondentu atlasei. Izlases kopai tika izvirzītas divas prasības:

- a) optimālisms (izdevīgs aptaujāto skaita ziņā),
- b) reprezentācija un viendabīgums.

Tādējādi pētnieki izvirzīja mērķi panākt, lai aptaujā paustu viedokli maksimāli daudz bāriņtiesu speciālistu un to skaits nebūtu mazāks par 50.

Pēc anketas jautājumu formulēšanas un anketas izveides tika izveidota elektroniska anketas platforma, kurai respondenti varēja piekļūt, izmantojot saiti. Saite kopā ar paskaidrojuma rakstu par anketas saturu, lomu un aizpildīšanas metodi tika izplatīta visās Latvijas bāriņtiesās.

Laikā no 2020.gada 25.novembra līdz 2020.gada 13.decembrim tika veikta elektroniska 129 bāriņtiesu speciālistu aptauja par 31 jautājumu.

Lielākā daļa no 129 speciālistiem, kas piedalījās aptaujā, ir ar ilgstošu pieredzi bāriņtiesu darbā un konkrēti – darbā, kas saistīti ar bērna vai aizgādībā esošu personu mantisko interešu aizsardzību.

Padziļināto interviju respondentu atlase tika veidota tā, lai intervijas notiktu ar dažāda lieluma – mazas, vidējas un lielas – bāriņtiesas pārstāvjiem. Papildus izvēlē tika ņemts vērā apstākļi, ka konkrētā bāriņtiesa pēdējos gados ir strādājusi ar publiski zināmām lielām un sarežģītām mantiska rakstura lietām.

Labās prakses konstatēšana

Pētnieki konstatēja bāriņtiesu prakses labos piemērus. Īpaši izceļama ir Rīgas bāriņtiesas ieviestā prakse – katram procesam izveidot procesa shēmas un analizējamo dokumentu sarakstus.

Pētnieki uzskatīja par lietderīgu un pareizu šīm vadlīnijām pievienot procesu shēmas un dokumentu sarakstus uz Rīgas bāriņtiesas izveidoto dokumentu pamata.

[1.] BĒRNA VAI AIZGĀDNĪBĀ ESOŠĀS PERSONAS MANTISKO INTEREŠU

AIZSARDZĪBAS VISPĀRĪGIE NOTEIKUMI

Likumdevējs ir noteicis, ka rīcībā ar bērna vai aizgādībā esošās personas mantu ir jābūt valsts uzraudzības mehānismam. Bāriņtiesa ir noteikta kā uzraudzības kompetentā institūcija saskaņā ar Bāriņtiesu likumu, Bērnu tiesību aizsardzības likumu un Civillikumu. Uzraudzības mērķis ir nodrošināt, ka rīcība ar bērna vai aizgādībā esošās personas mantu ir šo personu labākajās interesēs.

Rūpes par bērna mantu nozīmē gādību par bērna mantas uzturēšanu un izmantošanu tās **saglabāšanai un vairošanai** (Civillikuma 177.pants).

Civillikuma 269. pants nosaka, ka aizbildnim jāpārvalda aizbilstamā manta ar tādu pašu rūpību un apzinību, ar kādu viņš kā labs saimnieks pārvalda savas paša lietas.

Analogiski šis nosacījums būtu attiecināms uz aizgādībā esošās personas mantu. Civillikuma 356. pants paredz, ka aizgādība pār pilngadīgajiem pakļauta attiecīgiem noteikumiem par aizbildnību pār nepilngadīgajiem, tādēļ pilngadīgas aizgādībā esošās personas mantas pārvaldībai piemērojami tie paši noteikumi, kas attiecas uz aizbildnības pārvaldību. Arī gadījumos, ja aizgādība nodibināta personām, kas izlaidīgi vai izšķērdīgi dzīvojot, kā arī alkohola vai narkotiku pārmērīgas lietošanas dēļ draud novest sevi vai savu ģimeni trūkumā vai nabadzībā, mantas pārvaldības ziņā minētās personas pielīdzināmas nepilngadīgajiem.

Bērna un aizgādībā esošās personas mantas pārvaldību galvenokārt nosaka Civillikuma 269.–354. pants.

Saskaņā ar iepriekš minēto aizbildņa un aizgādņa rīcībai, kā arī bāriņtiesas lēmumiem būtu jābūt tādiem, lai tie būtu vērsti uz mantas saglabāšanu un vairošanu. Tās ir likumā nostiprinātas bērna un aizgādībā esošās personas labākās intereses. Ja aizgādnis un aizbildnis rīkojas pretēji, tas ir pamats atstādināt tos no mantas pārvaldības pienākumu veikšanas.

Tajā pašā laikā vērojama uzmanība uz Civillikuma 278.–284. pantā minētajiem vairākiem gadījumiem, kad uz likuma pamata manta var tikt atsavināta, jo to prasa citas bērna vai aizgādībā esošās personas intereses, kurām dodama priekšroka.

Līdz ar to bāriņtiesas uzdevums ir izvērt dažādas intereses un noteikt, kurām interesēm ir piešķirama lielāka nozīme, kuras būtu aizsargājamas un kuras konkrētajos faktiskajos apstākļos ir labākās bērna intereses.

[1.1.] BĒRNA UN AIZGĀDNĪBĀ ESOŠĀS PERSONAS PĀRSTĀVĪBA

Bērna mantiskās intereses pārstāv un aizstāv aizbildnis, savukārt pilngadīgas personas ar rīcībspējas ierobežojumu intereses pārstāv un aizstāv aizgādnis.

[1.1.1.] Bērna interešu pārstāvību un aizstāvība

Tēvs un māte uz aizgādības tiesību pamata ir sava nepilngadīgā bērna dabiskie aizbildņi (Civillikuma 223. pants). Saskaņā ar Civillikuma 225. pantu, kad viens no vecākiem mirst, aizbildnība piekrīt otram bez bāriņtiesas apstiprinājuma, ja bērns bija abu vecāku kopīgā aizgādībā.

Bāriņtiesām ir jānošķir divi bērna pārstāvības modeļi – vecāku koppārstāvība un vecāka vienpersoniskā pārstāvība.

Saskaņā ar Civillikuma 223. pantu tēvs un māte uz aizgādības tiesību pamata ir sava nepilngadīgā bērna dabiskie aizbildņi, un, ievērojot Civillikuma 191. pantu, vecāki pārvalda bērna mantu ar aizbildņu tiesībām un pienākumiem. Bāriņtiesai, lemjot par atļauju rīkoties ar bērnam piederošo mantu, jāievēro Civillikuma 186. panta pirmajā daļā noteiktais, ka vecāki kopīgi pārstāv bērnu viņa personiskajās un mantiskajās attiecībās (koppārstāvība). Tas nozīmē, ka jautājumus, kas skar bērna mantu, vecāki risina kopīgi un bāriņtiesai nepieciešams noskaidrot abu vecāku viedokļus. Tajā pašā laikā ir jāņem vērā:

- 1) ja nav tiesas nolēmums vai vecāku vienošanās par atsevišķu aizgādību, bērna kopīga aizgādība, vecākiem dzīvojot šķirti, turpinās;
- 2) ja vecākam ir rīcībspējas ierobežojums, tad viņš pārstāv bērnu mantiskajās attiecībās tādā apjomā, kādā tiesa nav ierobežojusi vecāka rīcībspēju.

Civillikuma 186. panta otrajā daļā paredzēti gadījumi, kad viens no vecākiem vienpersoniski pārstāv bērnu viņa personiskajās un mantiskajās attiecībās (bērna vecāka vienpersoniskā pārstāvība):

- 1) ja otrs vecāks nav sasniedzis pilngadību, izņemot gadījumu, kad viņš ir stājies laulībā;
- 2) ja otrs vecāks ir miris;

3) ja ar vienošanos vai tiesas spriedumu nodibināta viena vecāka atsevišķa aizgādība, izņemot gadījumus, kad saskaņā ar likumu bērnu viņa personiskajās attiecībās pārstāv abi vecāki.

Tas nozīmē, ka šajos gadījumos viens no vecākiem pārstāv bērnu atsevišķi un bāriņtiesai nepieciešams noskaidrot šī vecāka viedokli.

Turklāt ir jāņem vērā, ka saskaņā ar Civillikuma 186. panta ceturto daļu katram no vecākiem ir tiesības veikt tiesiskas darbības, kuras ir bērna interesēs, ja pastāv risks, ka attiecībā uz bērnu var iestāties nelabvēlīgas sekas. Par veiktajām darbībām viņam ir pienākums nekavējoties paziņot otram vecākam, izņemot gadījumu, kad šīs darbības veicis tas vecāks, kuram ir tiesības vienpersoniski pārstāvēt bērnu. Tas nozīmē, ka gadījumos, ja pastāv vecāku kopīga aizgādība un steidzīgi nepieciešams pieņemt kādu lēmumu, kas skar bērna mantiskās intereses, bet otra vecāka viedokli objektīvu iemeslu dēļ nav iespējams noskaidrot, darbības attiecībā uz bērna mantu var veikt arī tikai viens no vecākiem, pēc tam par veiktajām darbībām nekavējoties informējot otru vecāku. Lietā ir jābūt dokumentiem, kas apliecina, kādēļ otra vecāka viedokli nav iespējams noskaidrot (piemēram, policijas izziņa, ka persona atrodas meklēšanā; apliecina faktu, ka otra vecāka atrašanās vieta nav zināma).

Citu aizbildni iecel bez vecāku aizgādības palikušam bērnam (Civillikuma 222. pants). Aizbildņi atvieto saviem aizbilstamajiem vecākus (Civillikuma 252. pants). Aizbildni var iecelt ar vecāku vai citu personu testamentu (Civillikuma 230.–231. pants). Visos šajos gadījumos bāriņtiesa ar lēmumu apstiprina vai iecel aizbildņus. Aizbildņa iecelšana arī ir viens no bērna mantisko interešu aizsardzības pasākumiem.

Ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas institūcijā ievietotu bērnu pārstāv iestādes vadītājs ar aizbildņa tiesībām, savukārt audžuģimenē ievietotu bērnu – bāriņtiesa (Bāriņtiesu likuma 35. panta otrā daļa, Ministru kabineta 2018. gada 26. jūnija noteikumu Nr. 354 “Audžuģimenes noteikumi” 74.punkts).

Likums arī atrunā interešu konfliktus starp bērnu un aizbildni. Bāriņtiesa iecel aizbildni tiesisku darījumu noslēgšanai starp bērnu un vecākiem. Tāpat līgumus un citus tiesiskus darījumus starp bērnu un viņa aizbildni var noslēgt tikai ar bāriņtiesas piekrišanu. Ja bērnam ir tikai viens aizbildnis, tad šādā gadījumā viņam jāieceļ vēl otrs (Civillikuma 268. pants).

[1.1.2.] Personas ar rīcībspējas ierobežojumu interešu pārstāvību un aizstāvība

Pilngadīgas personas ar rīcībspējas ierobežojumu pārstāv aizgādnis, kurus saskaņā ar Civillikuma 355. pantu pēc tiesas sprieduma ieceļ bāriņtiesa.

Attiecībā uz pilngadīgām personām ar garīga rakstura vai citiem veselības traucējumiem un izlaidīgu vai izšķērdīgu dzīvi, kā arī promesošām un pazudušām pilngadīgām personām bāriņtiesas pienākums rodas līdz ar tiesas sprieduma spēkā stāšanos.

Civilprocesa likuma 268. pants nosaka, ka tiesa spriedumā norāda rīcībspējas ierobežojuma apjomu tādās jomās kā:

- 1) maksājumu izdarīšana un saņemšana;
- 2) darījumu slēgšana;
- 3) rīcība ar mantu un tās pārvaldība, it īpaši nekustamā īpašuma atsavināšana, ieķīlāšana un apgrūtināšana ar lietu tiesībām;
- 4) komercdarbības un saimnieciskās darbības veikšana.

Tiesa rīcībspējas ierobežojuma apjomu var vērtēt arī citās jomās. Tiesa, izvērtējot personas spējas, nosaka, vai un kādā apjomā aizgādnis ar aizgādņībā esošo rīkojas kopā, un tikai pēc tam apjomu, kādā aizgādnis rīkosies patstāvīgi.

Pēc tiesas sprieduma spēkā stāšanās bāriņtiesa ieceļ aizgādni atbilstoši Civillikuma 355.pantam un bāriņtiesai rodas tiesiskais pamats likumā noteiktās kompetences izpildei.

[1.2.] PIEKRITĪGĀS BĀRIŅTIESAS NOTEIKŠANA

Jāņem vērā, ka Administratīvā procesa likuma 51.–53. pants paredz, ka lietu izskata piekritīgā iestāde.

Bāriņtiesu likuma 59. pants precizē bāriņtiesu piekritības noteikumus mantisko interešu aizsardzības lietās. Šī norma nosaka, ka lēmumu par atļauju rīkoties ar bērna vai citas personas ar rīcībspējas ierobežojumu mantu pieņem bāriņtiesa, kuras darbības teritorijā¹ ir **deklarēta bērna vecāku** vai **personas ar rīcībspējas ierobežojumu dzīvesvieta**.

Tajā pašā laikā ir jāņem vērā:

¹ Bāriņtiesu likuma 2. pants: bāriņtiesas darbības teritorija ir attiecīgā novada vai republikas pilsētas administratīvā teritorija. Vienā novadā vai republikas pilsētā var izveidot vairākas bāriņtiesas, vai vairākas pašvaldības var izveidot kopīgu bāriņtiesu. Šādos gadījumos nosakāma katras bāriņtiesas darbības teritorija. Informāciju par bāriņtiesas izveidošanu un tās darbības teritoriju, kā arī par bāriņtiesas darbības teritorijas izmaiņām pašvaldība publicē oficiālajā izdevumā "Latvijas Vēstnesis".

- 1) ja bērnam nodibināta **viena vecāka** atsevišķa aizgādība, lēmumu par atļauju rīkoties ar bērna mantu pieņem bāriņtiesa, kuras darbības teritorijā ir deklarēta dzīvesvieta tam vecākam, kura atsevišķā aizgādībā bērns atrodas;
- 2) ja bērna vecāku dzīvesvieta ir deklarēta **dažādu pašvaldību** administratīvajās teritorijās, lēmumu par atļauju rīkoties ar bērna mantu pieņem bāriņtiesa, kuras darbības teritorijā ir deklarēta dzīvesvieta tam vecākam, pie kura bērns dzīvo;
- 3) ja bērna vecāks **maina** savu deklarēto dzīvesvietu, tad bāriņtiesa pārsūta lietu un turpmāku uzraudzību īsteno bāriņtiesa, kuras darbības teritorijā ir jaunā deklarētā dzīvesvieta.

[1.3.] BĀRIŅTIESAS KOMPETENCE

Saskaņā ar Administratīvā procesa likuma 51. pantu lietu izskata iestāde atbilstoši savai kompetencei, kas tai piešķirta ar normatīvo aktu.

Bāriņtiesas uzraudzība nav absolūta. Saskaņā ar Civillikuma 262. pantu aizbildnis visās sava aizbilstamā lietās darbojas patstāvīgi un kārtot tās ar saimnieka tiesībām, bet svarīgākajos gadījumos viņam jālūdz bāriņtiesas norādījumi. Civillikuma 1411. pants nosaka, ka personas, kurām trūkst rīcībspējas un kurām nodibināta aizgādība, tiesiskos darījumos pārstāv to vecāki, aizbildņi, kā arī aizgādņi. Līdz ar to valsts uzraudzība ir tikai likumā noteiktajos gadījumos.

Bāriņtiesu likuma 17. panta 1.punkts vispārīgi nosaka, ka bāriņtiesa aizstāv bērna vai aizgādībā esošās personas mantiskās intereses un tiesības.

Bāriņtiesu likuma 21.pants precizē bāriņtiesas kompetenci un pienākumu apjomu attiecībā uz **bērna** mantisko interešu aizsardzību.

Bāriņtiesa aizstāv bērna mantiskās intereses Civillikumā paredzētajos gadījumos:

- 1) lemj par atļauju pieņemt vai atraidīt bērna vārdā viņam piekritušo mantojumu;
- 2) lemj par bērnam piederošās mantas pārdošanu par tirgus vērtību vai izsolē;
- 3) lemj par mantojuma sadalīšanu, bērna mantas (ja tās vērtība nepārsniedz 14 000 *euro*) atsavināšanu, ieķīlāšanu vai apgrūtināšanu ar citām lietu tiesībām;
- 4) lemj par bērnam piederošā nekustamā īpašuma (ja tā vērtība pārsniedz 14 000 *euro*) atsavināšanas, ieķīlāšanas vai apgrūtināšanas ar citām lietu tiesībām lietderīgumu;
- 5) lemj par īpašuma iegūšanu bērnam;
- 6) ieceļ aizbildni tiesisku darījumu noslēgšanai starp bērnu un vecākiem;

- 7) lemj par mantojuma pārvaldīšanas un lietošanas tiesību atņemšanu, ja pārdzīvojušais laulātais bērnam piekritušo mantojumu pārvalda, vai lieto nekārtīgi;
- 8) lemj par vecāka atstādināšanu no bērna mantas pārvaldības, ja vecāks pārvalda bērna mantu neatbilstoši bērna interesēm;
- 9) veic citus bērna mantisko tiesību aizsardzības pasākumus.

Bāriņtiesu likuma 41. pants precizē bāriņtiesas kompetenci un pienākumu apjomu attiecībā uz **aizgādnībā** esošu personu mantisko interešu aizsardzību.

Bāriņtiesa, aizstāvot aizgādnībā esošās personas mantiskās intereses, Civillikumā paredzētajos gadījumos, ievērojot tiesas spriedumā noteikto:

- 1) lemj par atļauju pieņemt vai atraidīt aizgādnībā esošajai personai piekritušo mantojumu;
- 2) lemj par aizgādnībā esošajai personai piederošās mantas pārdošanu par tirgus vērtību vai izolē;
- 3) lemj par aizgādnībā esošajai personai piederoša nekustamā īpašuma (ja tā vērtība nepārsniedz 14 000 *euro*) atsavināšanu, ieķīlāšanu vai apgrūtināšanu ar citām lietu tiesībām;
- 4) lemj par aizgādnībā esošajai personai piederoša nekustamā īpašuma (ja tā vērtība pārsniedz 14 000 *euro*) atsavināšanas, ieķīlāšanas vai apgrūtināšanas ar citām lietu tiesībām lietderīgumu;
- 5) lemj par īpašuma iegūšanu aizgādnībā esošajai personai;
- 6) seko, lai aizgādnis nerīkojas ar aizgādnībā esošajai personai piederošu mantu bez bāriņtiesas atļaujas, ja tā saskaņā ar likumu ir nepieciešama;
- 7) pārbauda, vai aizgādnis noskaidro aizgādnībā esošās personas viedokli un gribu un pārvalda mantu atbilstoši šīs personas interesēm un normatīvo aktu prasībām.

Salīdzinājumā Bāriņtiesu likuma 21. un 41. pants paredz līdzīgas kompetences attiecībā uz bērna un aizgādnībā esošās personas mantisko interešu aizsardzību.

[1.5.] TIESĪBU UN INTEREŠU AIZSARDZĪBAS MEHĀNISMI

Bāriņtiesu likumā un Civillikumā ir noteikti vairāki bērna un aizgādnībā esošās personas mantisko tiesību un tiesisko interešu aizsardzību mehānismi:

Aizbildņa un aizgādņa institūts – bāriņtiesa ieceļ, atstādina, atlaiž un atceļ aizbildni, kā arī piemēro naudas sodu (Civillikuma 333. pants), līdz ar to ar šo kārtību preventīvi aizsargā bērna un aizgādņībā esošas personas mantiskās intereses.

Mantas sastāva saraksts – nepilngadīgā mantas pārvaldība un aizsardzība sākas ar nepilngadīgā mantas sastāva saraksta sastādīšanu, ko pēc aizbildnības pieņemšanas sagatavo aizbildnis (Civillikuma 270. pants).

Likumā noteiktie ierobežojumi – pats likums var būt kā tiesību aizsardzības mehānisms, piemēram, nosakot atļautās darbības tikai noteiktos apstākļos. Līdz ar to citas darbības un darījumi nav atļauti, piemēram, Civillikuma 279. pants nosaka, kad likums ļauj pārdot nepilngadīgajam piederošas kustamās lietas, kas nebojājas. Uzskaitījums ir izsmeļošs. Citos likumā neminētajos gadījumos nedrīkst pārdot.

Norēķins – aizbildnim likumā noteiktajos gadījumos jādod norēķins, piemēram, pārdodot kustamās lietas, kas bojājas vai vispār kļūst nevērtīgākas un turklāt nav vajadzīgas nepilngadīgā lietošanai (Civillikuma 278. pants), katru gadu jādod norēķins par savu aizbildņa pārvaldību (Civillikuma 300. pants).

Bāriņtiesas atļauja – bāriņtiesa likumā noteiktajos gadījumos dod atļauju noteikta veida darījuma slēgšanai (Civillikuma 279. pants).

Tiesas atļauja – tiesa likumā noteiktajos gadījumos dod atļauju noteikta veida darījuma slēgšanai, ja atļaujas došana nav bāriņtiesas kompetencē, piemēram, ja nekustamais īpašums novērtēts augstāk par 14 000 *euro* (Civillikuma 280. pants).

Bāriņtiesas lēmums – likumā noteiktos gadījumos bāriņtiesai deleģēta konkrētu seku lēmumu pieņemšana, piemēram, Civillikuma 282. pants ļauj atcelt aizliegumu pārdot lietu, Civillikuma 292. pants paredz lemt par uzņēmuma turpināšanu vai izbeigšanu.

Bāriņtiesas piekrišana – bāriņtiesa dod piekrišanu noslēgt aizņēmumu, lai norēķinātos ar kreditoriem, vai noslēdzot izlīgumu ar kreditoriem mantojuma lietā (Civillikuma 273.–276. pants).

Bāriņtiesas norādījums – aizbildņa un aizgādņa uzvedību koriģējošs instruments, ar ko iespējams nodrošināt aizsargājamās personas intereses (Civillikuma 334. pants).

Pašvaldības atbildība (zaudējumu atlīdzība) – pašvaldība sedz zaudējumus, ja bāriņtiesa pieļauj aizbildņu nelikumīgu darbību un nolaidību, bet aizbildņi nespēj atlīdzināt aizbilstamajam nodarītos zaudējumus (Civillikuma 335.–338. pants).

Administratīvās tiesas kontrole – bāriņtiesas lēmumi ir administratīvie akti, kuru tiesiskums pārbaudāms atbilstoši Administratīvā procesa likumam.

Viedokļa uzklaušana – nepilngadīgā un aizgādībā esošās personas viedoklis jāuzklausā un jāņem vērā, ja vien tas neapdraud pašas personas labklājību, veselību, dzīvību vai citas intereses (Bērnu tiesību aizsardzības likuma 13. panta trešā daļa un ANO Konvencijas par bērna tiesībām 12. pants).

[1.6.] BĒRNA VAI AIZGĀDNĪBĀ ESOŠĀS PERSONAS VIEDOKĻA NOSKAIDROŠANA

ANO Konvencijas par bērna tiesībām 12. pants paredz, ka dalībvalstis nodrošina bērnam, kas spējīgs formulēt savus uzskatus, tiesības brīvi paust šos uzskatus visos jautājumos, kas skar bērnu, turklāt bērna uzskatiem tiek veltīta pienācīga uzmanība – atbilstoši bērna vecumam un brieduma pakāpei, tādēļ, arī izskatot lietas par bērna mantu, jānoskaidro bērna viedoklis.

Arī Bērnu tiesību aizsardzības likuma 13. panta trešā daļa un 20. panta trešā daļa nosaka, ka jebkurā jomā, kas skar bērna intereses, bērna viedoklis jāuzklausā un tam veltāma pienācīga vērība atbilstoši viņa vecumam un briedumam.

Iepriekš minētie normatīvie akti nenosaka bērna vecumu, no kura būtu jānoskaidro viņa viedoklis, jo katrs gadījums ir individuāls.

Galvenais kritērijs viedokļa noskaidrošanai ir bērna **brieduma** pakāpe – ja bērns spēj formulēt savu viedokli, neskatoties uz bērna vecumu, tas bāriņtiesai ir jānoskaidro.

Visos gadījumos bāriņtiesai nepieciešams tikties ar bērnu un izrunāties, paskaidrojot viņam, ko viņš iegūs vai arī var zaudēt, ja konkrētais darījums tiks veikts. Nedrīkst pieļaut, ka bāriņtiesa lietu izvērtē un lēmumu pieņem tikai uz bērna aizbildņa iesniegtu rakstisku bērna piekrišanu rīkoties ar viņa mantu, neuzklausot bērnu pašu.

Tāpat bāriņtiesai, izskatot lietas par personas ar rīcībspējas ierobežojumu mantu, jārīkojas analogiski – jāinformē persona ar rīcībspējas ierobežojumu par iespējamām darbībām un jānoskaidro viņas viedoklis, ja vien šī persona spēj to formulēt, veltot tam pienācīgu uzmanību atbilstoši personas veselības stāvoklim un interesēm. Civillikuma 355. pants nosaka, ka aizgādībā esošās personas viedoklis jāņem vērā, ja vien tas neapdraud pašas personas labklājību, veselību, dzīvību vai citas intereses.

Turklāt jāņem vērā, ka, no vienas puses, Civillikuma 355. pants nosaka, ka aizgādnis, pildot aizgādņa pienākumus, noskaidro aizgādībā esošās personas viedokli, ja vien viņa spēj

to formulēt, un rīkojas personas interesēs, bet, no otras puses, atbilstoši Bāriņtiesu likuma 41. panta otrās daļas 7.punktam bāriņtiesa pārbauda, vai aizgādnis noskaidro aizgādnībā esošās personas viedokli un gribu un pārvalda mantu atbilstoši šīs personas interesēm un normatīvo aktu prasībām.

Bērna vai aizgādnībā esošās personas viedokļa noskaidrošana ir bāriņtiesas tiešs pienākums, pret kuru jāizturas ar lielāko rūpību.

Šī pienākuma izpildi nedrīkst nodot vecākam vai aizgādnim. Bāriņtiesas lēmumā ir jānorāda veids, kādā viedoklis noskaidrots, piemēram, telefona sarunā, klātienes sarunā. Bāriņtiesai ir jānodrošina, lai vide un citi apstākļi būtu tādi, ka tiek pausts brīvs un paties viedoklis. Piemēram, kādā lietā bāriņtiesas pārstāvis sarunā pa tālruni ar nepilngadīgo noskaidroja, ka māte ar meitu ir pārrunājusi par naudas izņemšanu no bankas konta, jo nepieciešams iegādāties datoru un printeri, lai varētu attālināti mācīties. Nepilngadīgā piekrita, ka tiek izņemta nauda no viņas pilngadības konta viņas vajadzībām. Lēmumā nav sniegti apsvērumi, vai telefona sarunā ar nepilngadīgo ir iespējams noskaidrot patiesu viedokli. Turklāt lēmumā nav arī vērtēts, vai izglītības iestādē konkrētā tehnika ir vajadzīga, vai izglītības iestāde to jau nepiedāvā un nav arī vērtēts, vai ģimenei jau nav pieejami nepieciešamie tehniskie līdzekļi attālinātu mācību nodrošināšanai.

Bāriņtiesai lēmumā ir jānorāda, vai ir noskaidrots bērna vai aizgādnībā esošās personas viedoklis. Ja tas ir noskaidrots, tad lēmumā tas ir skaidri un precīzi jāatspoguļo un bāriņtiesai jāsniedz vērtējums par tā ņemšanu vērā, ņemot vērā bērna briedumu un aizgādnībā esošās personas veselības stāvokli, kā arī abu intereses.

Bērna un aizgādnībā esošās personas viedoklim ir jāpiešķir pienācīga nozīme, tomēr tam ne vienmēr jābūt izšķirošam.

Bāriņtiesa, pieņemot lēmumu, nevar balstīties tikai un vienīgi uz izteikto viedokli, jo bērns vecuma un brieduma vai aizgādnībā esošā persona veselības stāvokļa dēļ nespēj pilnvērtīgi izvērtēt savas intereses.

Ja viedoklis nav noskaidrots, tad lēmumā jānorāda uz objektīviem iemesliem, kādēļ viedokļa noskaidrošana nav iespējama un vai bez šī viedokļa ir iespējams izskatīt lietu.

[1.7.] SEVIŠKAIS AIZBILDNIS UN AIZGĀDNIS

Saskaņā ar Bāriņtiesu likuma 26. panta piekto daļu bāriņtiesa ieceļ aizbilstamajam sevišķu aizbildni, ja bērna un aizbildņa intereses saduras.

Sevišķā aizbildņa mērķis ir novērst interešu konfliktu un nodrošināt labāko bērna interešu pārstāvību.

Civillikuma 329.pants nosaka, ja bez aizbildņiem, kam uzlikta visa aizbildnība, iecel vēl sevišķo aizbildni kādai atsevišķai darbībai (Civillikuma 267. un 268.pants) vai tāda nekustamā īpašuma pārvaldībai, kurš atrodas tālumā, tad šis aizbildnis rīkojas atsevišķi no citiem un viens pats atbild par visu savu darbību un nolaidību.

Civillikuma 267. pants paredz, kad starp nepilngadīgo un aizbildni izceļas prāva, kā arī vispār gadījumos, kuros aizbildņa un aizbilstamā intereses saduras, bāriņtiesa iecel aizbilstamajam sevišķu aizbildni. Bet, ja aizbilstamajam ir vairāki aizbildņi, tad viens no viņiem, kas nav ieinteresēts, var vest prāvu pret pārējiem.

Civillikuma 268.pants nosaka, ka līgumus un citus tiesiskus darījumus starp nepilngadīgo un viņa aizbildni var noslēgt tikai ar bāriņtiesas piekrišanu. Ja nepilngadīgajam ir tikai viens aizbildnis, tad šādā gadījumā jāieceļ vēl otrs. Piemēram, Civillikuma 276. pants pieļauj, ka aizbildnis pats var būt nepilngadīgā kreditors, līdz ar to šajā gadījumā būtu iecelams sevišķais aizbildnis, lai novērtu interešu konfliktu.

Tajā pašā Civillikuma 283. pants nosaka, ka aizbildņi, viņu laulātie un bērni nekādā ziņā nedrīkst pirkt aizbilstamā mantu. Likumdevējs novērsis interešu konflikta situāciju ar likumā skaidri ietvertu aizliegumu.

Sevišķo aizbildni bāriņtiesa iecel gan gadījumos, kad starp bērna vecākiem ir konfliktējošas attiecības, kas liecina par bērna vecāku atšķirīgām interesēm, gan arī gadījumos, kad ir pamats uzskatīt, kad bērna vecāka intereses nesakrīt ar bērna interesēm.

Tāpat jāpārbauda, vai likumā nav ietverts kāds aizliegums, un, ja tāda nav, tad jāpieņem lēmums par sevišķā aizbildņa iecelšanu.

Sevišķo aizbildni iecel vispārīgajā aizbildņa iecelšanas kārtībā, pārbaudot tā atbildību likuma prasībām. Civillikuma 240. pants nosaka, ka bāriņtiesai jāraugās, lai iecelamajai personai būtu aizbildņa pienākuma izpildīšanai vajadzīgās spējas un īpašības. Bāriņtiesu likuma 29. panta pirmā un otrā daļa nosaka, ka bāriņtiesa izvērtē personas motivāciju kļūt par aizbildni, ģimenes locekļu savstarpējās attiecības, nodarbinātību, dzīves apstākļus un spēju pārstāvēt bērnu personiskajās un mantiskajās attiecībās. Izvērtējot personas atbildību aizbildņa pienākumu pildīšanai, bāriņtiesa ņem vērā atzinumus par personas veselības stāvokli, ko sniedz ģimenes ārsts, kura veselības aprūpē persona atradies vismaz sešus mēnešus, kā arī psihiatrs un narkologs.

Vairākkārt Augstākā tiesa ir atzinusi, ka bāriņtiesa nevar par sevišķo aizbildni iecelt kādu no saviem darbiniekiem, to pamatojot ar Civillikuma 242. pantā noteikto.³⁰

Sevišķajam aizbildnim ir visas aizbildņa tiesības un pienākumi. Atšķirība no parastā aizbildņa ir tajā, ka sevišķā aizbildņa atbildība aprobežojas tikai ar konkrētu atsevišķu darbību. Sevišķais aizbildnis darbojas patstāvīgi un atsevišķi no citiem, un viens pats atbild par visu savu darbību un nolaidību.

Sevišķā aizbildņa pilnvaras darbojas līdz konkrētās darbības pabeigšanai. Ja sevišķo aizbildni ieceļ bērna interešu pārstāvībai tiesas procesā ar aizbildni, tad sevišķais aizbildnis darbojas, kamēr ir stājies spēkā tiesas spriedums un ir notikusi tiesas sprieduma izpilde. Ja sevišķo aizbildni ieceļ līgumu noslēgšanai, tad tā pilnvaras darbojas līdz līguma noslēgšanai un tā izpildei. Ja sevišķo aizbildni ieceļ nekustamā īpašuma pārvaldīšanai, tad tas pilda šo pienākumu, kamēr nekustamais īpašums pieder bērnam. Līdz ar to bāriņtiesai, pieņemot lēmumu par sevišķā aizbildņa iecelšanu, skaidri jānosaka pienākumu izpildes sākums un beigas.

Sevišķais aizbildnis dod norēķinu atbilstoši vispārīgajiem norēķināšanās noteikumiem (Civillikuma 300.–302. pants). Iepriekš minētais ir attiecināms arī uz aizgādni un aizgādnībā esošās personas tiesību aizsardzību.

[1.8.] BĀRIŅTIESAS UN TIESAS KOMPETENCES NOŠĶIRŠANA

Civillikuma 280., 731. un 738. pantā noteikts bāriņtiesas un tiesas kompetences nošķiršanas kritērijs – īpašuma vērtība un robežsliekšnis ir 14 000 *euro*:

- 1) ja nekustamais īpašums novērtēts ne augstāk par 14 000 *euro*, tad bāriņtiesa pati izšķir lietu un pieņem lēmumu atļaut slēgt darījumu. Savukārt, ja nekustamais īpašums novērtēts augstāk par 14 000 *euro*, tad bāriņtiesa sagatavo atzinumu un iesniedz lietu izšķirt tiesai;
- 2) ja starp līdzmantiniekiem ir aizbildnībā vai aizgādnībā esošās personas, tad mājas kārtībā izdarītais dalīšanas akts apstiprināms bāriņtiesā, turklāt, ja aizbildnībā vai aizgādnībā esošās personas daļa pārsniedz 14 000 *euro*, bāriņtiesas lēmums iesniedzams tiesā apstiprināšanai;
- 3) ja izsolē ieinteresēti arī nepilngadīgi vai aizgādnībā esoši mantinieki, tad nekustama īpašuma atdošana vairāksolitājam pieļaujama tikai ar bāriņtiesas piekrišanu, turklāt,

ja aizbildnībā vai aizgādnībā esošās personas daļa pārsniedz 14 000 *euro*, bāriņtiesas lēmums iesniedzams tiesā apstiprināšanai.

Bāriņtiesu likuma 21. un 41. panta otrajā daļā noteikts, ka bāriņtiesa lemj par mantojuma sadalīšanu, mantas un nekustamā īpašuma (ja to vērtība nepārsniedz 14 000 *euro*) atsavināšanu, ieķīlāšanu vai apgrūtināšanu ar citām lietu tiesībām, savukārt tiesai piekritt lietas izskatīšana, ja īpašuma vērtība **pārsniedz 14 000 *euro***.

Ministru kabineta 2006. gada 19. decembra noteikumu Nr. 1037 "Bāriņtiesas darbības noteikumi" 91.–95.punkts paskaidro, ja aizbildnībā vai aizgādnībā esošai personai piederošā nekustamā īpašuma vērtība nepārsniedz 14 000 *euro* un bāriņtiesa ir nolēmusi atļaut īpašumu pārdot, bāriņtiesas lēmums ir par pamatu, lai aizbildnis (aizgādnis) noslēgtu pirkuma līgumu.

Nosūtot lietu izšķiršanai tiesai, bāriņtiesa savā lēmumā norāda pamatojumu aizbildnībā vai aizgādnībā esošās personas mantas pārdošanas likumībai, lietderībai un atbilstībai attiecīgās aizbildnībā vai aizgādnībā esošās personas interesēm vai tieši otrādi – pamatojumu, ka aizbildnībā vai aizgādnībā esošās personas mantas pārdošana nav likumīga, lietderīga vai neatbilst attiecīgās aizbildnībā vai aizgādnībā esošās personas interesēm.

Ja īpašums novērtēts augstāk par 14 000 *euro*, tad bāriņtiesa pēc lēmuma pieņemšanas sagatavo pieteikumu tiesai un kopā ar lēmuma un lietas materiālu kopijām nosūta tiesai izšķiršanai.

Ja bāriņtiesa ir pieņēmusi lēmumu par atļauju aizbildnībā vai aizgādnībā esošai personai piederošā nekustamā īpašuma, kura vērtība nepārsniedz 14000 *euro*, pārdošanai uz pirkuma līguma projektā minētajiem nosacījumiem, aizbildnis (aizgādnis) noslēdz pirkuma līgumu un pirkuma līguma kopiju iesniedz bāriņtiesā.

Bāriņtiesa izvērtē aizdevuma līguma nosacījumus, ja aizbildnis (aizgādnis) iesniedzis lūgumu par aizbildnībā vai aizgādnībā esošai personai piederošā nekustamā īpašuma, kura vērtība nepārsniedz 14 000 *euro*, ieķīlāšanu vai apgrūtināšanu ar lietu tiesībām un lemj par atļauju vai atteikumu nekustamo īpašumu ieķīlāt vai apgrūtināt ar lietu tiesībām.

Bāriņtiesas uzdevums ir novērtēt nekustamā īpašuma, kustamās mantas vai mantojuma daļas vērtību, jo tas ļauj izšķirties par bāriņtiesas vai tiesas kompetenci.

Bāriņtiesas kompetence ir lemt par atļaujas došanu slēgt konkrēto darījumu, ja īpašuma vērtība nepārsniedz 14 000 *euro*.

Normatīvie akti neprecizē, kāda veida novērtējums ir nepieciešams. Tomēr tikai sertificēta vērtētāja novērtējums atspoguļo aktuālo (tirgus) vērtību. Vērtība ir noskaidrojama, lemjot par darījuma **ekonomisko izdevīgumu**. Jāņem vērā arī nekustamā īpašuma kadastrālā vērtība, ja, piemēram, nekustamo īpašumu tirgus ir nestabils un strauji mainīgs, vai arī vērtība ir nosakāma, lai izšķirtu jautājumu par lietas piekritību bāriņtiesai vai tiesai, piemēram, vērtējot jautājumu par atļaujas sniegšanu noslēgt nekustamā īpašuma dāvinājuma līgumu. Izziņu Valsts zemes dienestam par kadastrālo vērtību bāriņtiesa var pieprasīt pati portālā www.kadastrs.lv. Ja nekustamā īpašuma kadastrālā vērtība pārsniedz 14 000 *euro*, tad lieta piekrīt tiesai. Jāņem vērā arī darījuma vērtība – ja novērtējums un kadastra vērtība ir zemāka par 14 000 *euro*, bet darījuma vērtība pārsniedz 14 000 *euro*, arī tādos gadījumos lieta piekrīt tiesai.

Jābūt uzmanīgam gadījumos, ka bērnam vai aizgādnībā esošai personai pieder tikai daļa no īpašuma. Praksē mēdz darīt tā, ka daļas vērtību aprēķina atbilstoši visa īpašuma vērtībai (visa īpašuma vērtību matemātiski izdalot ar daļu), tomēr pareizāka ir tāda prakse, kur daļas vērtība ir novērtēta atsevišķi.

[1.9.] PAŠAS BĀRIŅTIESAS UZRAUDZĪBAS KĀRTĪBA

Bāriņtiesu uzraudzība ir sadalīta starp divām tiesām – **administratīvo tiesu** un **vispārējās jurisdikcijas tiesu**, lai arī bāriņtiesas darbības priekšmets ir saistīts ar bērna vai aizgādnībā esošas personas civiltiesībām.

Bāriņtiesu lēmumus par atļauju došanu pārsūdz Administratīvā procesa likumā noteiktajā kārtībā, jo bāriņtiesa izpilda valsts pārvaldes uzdevumu un tās lēmumi ir administratīvi akti.

Savukārt gadījumos, kuros bāriņtiesa konstatē vispārējās jurisdikcijas tiesas kompetenci un vērtē konkrētās rīcības ar bērna vai aizgādnībā esošas personas mantu lietderību, bāriņtiesa pieņem lēmumu iesniegt pieteikumu tiesā un saskaņā ar Bāriņtiesu likuma 49. pantu šis lēmums nav pārsūdzams tiesā. Šajos gadījumos galīgo lēmumu pieņem vispārējās jurisdikcijas tiesa.

Bāriņtiesas rīcība, atsakoties iesniegt vispārējās jurisdikcijas tiesā prasības pieteikumu par šo jautājumu, nav pārbaudāma administratīvā procesa kārtībā.

Prasības pieteikuma iesniegšana tiesā ir civillietas stadija. Civillietas izskatīšanu, aptverot visas civillietas stadijas (arī prasības pieteikuma iesniegšanu), regulē Civilprocesa

likums. Administratīvā procesa likums civillietas izskatīšanu neregulē, tāpēc Administratīvā procesa likumā paredzētā kārtība nevar tikt izmantota, lai panāktu darbības veikšanu civillietā (tostarp pieteikuma iesniegšanu).² Ņemot vērā iepriekš minēto, Augstākās tiesas Administratīvo lietu departaments secināja, ka bāriņtiesas bezdarbība, atsakoties iesniegt pieteikumu vispārējās jurisdikcijas tiesā, nav faktiskā rīcība Administratīvā procesa likuma 89.panta izpratnē, tā kā bāriņtiesas rīcība konkrētā gadījumā tiek veikta civilprocesa ietvaros.³ Tomēr šis secinājums ir jāinterpretē kritiski un kontekstā ar konkrētās lietas apstākļiem. Ja bāriņtiesa atteiktos izpildīt Civillikumā skaidri un kategoriski noteikto pienākumu vērsties ar pieteikumu vispārējās jurisdikcijas tiesā, tad privātpersonām būtu tiesības prasīt, lai administratīvā tiesa uzliek par pienākumu bāriņtiesai izpildīt likuma prasības. Privātpersonas tiesībām uz taisnīgo tiesu jābūt nodrošinātām.

Vērtējamais jautājums abos tiesas procesos ir vienāds, tomēr katrs tiesas process balstās atšķirīgos principos.

[1.10.] BĀRIŅTIESAS LĒMUMU IZDOŠANA, SASTĀVDAĻAS UN PAMATOJUMS

Bāriņtiesām savi lēmumi jāveido atbilstoši Administratīvā procesa likuma 67. pantam, kas nosaka administratīvo aktu formu un sastāvdaļas, un tādā struktūrā, lai faktu konstatējuma daļa ir uzskatāmi nodalīta no lēmuma pamatojuma (lietderības apsvērumu) daļas. Salīdzinājumā tiesas spriedumos nošķir aprakstošo daļu no motīvu daļas. Līdz ar to, lai vairotu lēmumu uztveramību un saprotamību, lēmumu struktūrā būtu nepārprotamāk un uzskatāmāk nošķirama aprakstošā daļa un bāriņtiesas vērtējuma daļa. Katrā daļā sniegtā informācija nedrīkstētu atkārtoties.

[1.10.1.] Likumā noteikto procesuālo termiņu ievērošana

Saskaņā ar Administratīvā procesa likuma 64. panta pirmo daļu, ja administratīvā lieta ierosināta uz iesnieguma pamata, iestāde pieņem lēmumu par administratīvā akta izdošanu viena mēneša laikā no iesnieguma saņemšanas dienas, ja likumā nav noteikts cits termiņš vai citā normatīvajā aktā – īsāks termiņš administratīvā akta izdošanai.

² Augstākās tiesas 2017. gada 3. februāra lēmums lietā Nr. SKA-739/2017, 2012. gada 8. maija lēmums lietā Nr. SKA-529/2012.

³ Augstākās tiesas 2017. gada 5. jūlija lēmums lietā Nr. SKA-1283/2017.

Bāriņtiesai ir jāievēro likumā noteiktie lēmuma pieņemšanas termiņi, un tā nedrīkst pieļaut procesuālo termiņu neievērošanu.

Ja objektīvu iemeslu dēļ viena mēneša termiņu nav iespējams ievērot, bāriņtiesai saskaņā ar Administratīvā procesa likuma 64. panta otro daļu tas ir jāpagarina uz laiku, taču ne ilgāku par četriem mēnešiem no iesnieguma saņemšanas dienas, par to paziņojot iesniedzējam. Ja nepieciešama ilgstoša faktu konstatācija, administratīvā akta izdošanas termiņu ar motivētu lēmumu, par to paziņojot iesniedzējam, var pagarināt līdz gadam. Šo bāriņtiesas lēmumu par termiņa pagarināšanu var pārsūdzēt administratīvajā rajona tiesā.

Lēmuma pieņemšanas termiņa sistemātiska pagarināšana visās vai lielākajā daļā lietu nav atbalstāma. Ja ir šāda nepieciešamība, tad vērtējamas iespējas palielināt konkrētās bāriņtiesas kapacitāti.

[1.10.2.] Lēmumu pamatojošās normas

Lēmumos ir jānorāda, uz kurām tiesību normām pamatojoties (norādot normatīvā akta pantu, tā daļu, punktu vai apakšpunktu), bāriņtiesa rīkojusies un pieņēmusi lēmumu. Precīzai atsaucei uz konkrētu Bāriņtiesu likuma 21. un 41. panta un Civillikuma panta daļu un punktu ir būtiska nozīme, jo tas pamato bāriņtiesas kompetenci.

Uzmanība vēršama uz Administratīvā procesa likuma 67. panta otrās daļas 7.punktu, kas nosaka, ka administratīvais akts satur piemēroto tiesību normu uzskaitījumu (norādot arī normatīvā akta pantu, tā daļu, punktu vai apakšpunktu). Administratīvā procesa likuma 74. panta pirmās daļas 2. punkts nosaka, ka administratīvais akts nav spēkā, ja to ir izdevusi iestāde, kurai konkrētā administratīvā akta izdošana nav piekritīga.

Lēmumā precīzi un izsmeļoši jāuzskaita tiesību normas, kuras pamato bāriņtiesas kompetenci un lēmumu konkrētajā faktiskajā situācijā.

Bāriņtiesu likuma 17. panta 1.punkts vispārīgi nosaka, ka bāriņtiesa aizstāv bērna vai aizgādībā esošās personas mantiskās intereses un tiesības. Savukārt Bāriņtiesu likuma 21. pants precīzē bāriņtiesas kompetenci un pienākumu apjomu attiecībā uz bērna mantisko interešu un tiesību aizsardzību. Tāpēc nedrīkst būt situācija, ka bāriņtiesas lēmumā nav atsauce ne uz Bāriņtiesu likuma 17. pantu, ne 21. pantu un attiecīgo Civillikuma tiesību normu, kā arī citiem attiecināmajiem normatīvajiem aktiem, kas pamato bāriņtiesas kompetenci.

Īpaša uzmanība jāpievērš Bāriņtiesu likuma 21. panta 9.punkta izmantošanai, kas sniedz vispārīgu kompetenci. Piemēram, ja bāriņtiesa lemj par atļaujas došanu nekustamā īpašuma iegādei, tad papildus Bāriņtiesu likuma 21. panta 5.punktam nav pamats atsaukties uz šī panta 9.punktu. Tāpat, lemjot par atļauju pārdot bērna mantoto transportlīdzekli, nav pamats papildus Bāriņtiesu likuma 21.panta 2.punktam piemērot šī panta 9.punktu. Piemērojot un lēmumā atsaucoties uz Bāriņtiesu likuma 21.panta 9.punktu, bāriņtiesai jāpaskaidro 9.punkta attiecināmību uz konkrēto lietu un jāsniedz paskaidrojums, kādi apstākļi pamato šīs tiesību normas piemērošanu.

Bāriņtiesa lēmumā nedrīkst atsaukties uz tiesību normām, kuras nav attiecināmas uz konkrēto izšķiramo faktisko situāciju. Piemēram, bāriņtiesa, kurai jāpieņem atļauja par nepilngadīgā īpašumā esoša uzņēmuma kapitāla daļu atsavināšanu, lēmumā nedrīkst piemērot tiesību normas par nekustamo īpašumu. Bāriņtiesai ir juridiski precīzi jādefinē priekšmets (tiesību veids), par ko jāpieņem lēmums. Piemēram, ar dāvinājuma līgumu, kamēr tas nav stājies spēkā, nepilngadīgais iegūst tiesības uz nekustamo īpašumu, bet vēl neiegūst pašu nekustamo īpašumu. Tādējādi uz šā līguma atcelšanas nosacījumiem ir attiecināmas tās Civillikuma normas, kas reglamentē rīcību ar nepilngadīgā kustamām lietām.⁴

[1.10.3.] Uzlikta tiesiskā pienākuma un tiesību apmērs

Administratīvā procesa likuma 67.panta otrās daļas 8.punkts nosaka, ka lēmumā norāda adresātam uzlikto tiesisko pienākumu vai tam piešķirtās, apstiprinātās vai noraidītās tiesības.

Bāriņtiesu lēmumos skaidri jādefinē lēmuma rezultatīvā daļa un atbilstoši privātpersonas tiesību un tiesisko interešu aizsardzības principam būtu jānorāda ar lēmumu radušies pienākumi.

Piemēram, ja bāriņtiesa pieņem lēmumu par atļaujas došanu no bērna depozīta konta izņemt naudas līdzekļus noteiktu mantu iegādei, tad pamatoti būtu norādīt arī aizbildņa pienākumu iesniegt pārskatu par lēmuma izpildi un norēķinu par mantas iegādi. Lēmums par atļauju ne tikai rada jaunas tiesības (izņemt naudu no nepilngadīgā bankas konta), bet arī

⁴ Administratīvās rajona tiesas 2008. gada 2. jūnija spriedums lietā Nr. A42659707 A3916-08/18.

nesaraujamu pienākumu (sniegt norēķinu par konkrētiem darījumiem saistībā ar izņemto naudu).

Šādā veidā lēmuma adresātam tiktu izskaidrotas visas ar lēmumu radītās tiesiskās sekas.

[1.10.4.] Lēmumu spēkā stāšanās un pārsūdzība

Bāriņtiesu likuma 49.pants nosaka, ka bāriņtiesas lēmumi stājas spēkā un izpildāmi nekavējoties. Bāriņtiesas lēmumu ieinteresētā persona var pārsūdzēt tiesā Administratīvā procesa likumā noteiktajā kārtībā. Administratīvā procesa likuma 188.panta otrā daļa nosaka, ka pieteikumu var iesniegt viena mēneša laikā no administratīvā akta spēkā stāšanās dienas.

Bāriņtiesu lēmumos norādītajai pārsūdzības klauzulai jābūt precīzai un skaidrai, piemēram, šādi:

Lēmums stājas spēkā un izpildāms nekavējoties. Lēmumu var pārsūdzēt Administratīvā procesa likuma noteiktajā kārtībā viena mēneša laikā no tā spēkā stāšanās dienas Administratīvās rajona tiesas attiecīgajā tiesu namā pēc pieteicēja deklarētās dzīvesvietas, papildu adreses Dzīvesvietas deklarēšanas likuma izpratnē vai nekustamā īpašuma atrašanās vietas.

Turklāt jāpievērš uzmanība gadījumiem, ja administratīvajā aktā ir ietverti **vairāki** bāriņtiesas lēmumi. Bāriņtiesai ir rūpīgi jāizvērtē pārsūdzības iespējas par katru lēmumu. Lēmumā ir nepārprotami jānorāda, vai pārsūdzības klauzula attiecas uz visiem vai tikai konkrētajiem lēmumiem.

[1.10.5.] Pārsūdzības klauzulas ietveršana lēmumā

Administratīvā procesa likuma 67. panta otrās daļas 9.punkts nosaka, ka lēmumā norāda, kur un kādā termiņā šo administratīvo aktu var apstrīdēt vai pārsūdzēt. Tajā pašā laikā likuma 67. panta septītā daļa nosaka: ja iestāde pilnībā apmierina iesniedzēja prasījumu un citi administratīvā procesa dalībnieki nav izteikuši atšķirīgu viedokli, šīs ziņas nav nepieciešamas.

Pilnībā labvēlīgu lēmumu gadījumos **nav iekļaujama** pārsūdzības klauzula. Likuma noteikums, ka šāda klauzula nav nepieciešama, nav bez pamata. Tā ir jāievēro, lai lēmuma adresātu informētu ar viņa patiesi eksistējošām tiesībām konkrētajā faktiskajā situācijā. Līdz

ar to bāriņtiesai ir jāvērtē, vai lēmumā ir iekļaujama pārsūdzības klauzula. Šaubu gadījumos par lēmuma labvēlīgumu pārsūdzības klauzula ir ietverama.

Turklāt jāņem vērā, ka saskaņā ar Bāriņtiesu likuma 49. panta otro daļu bāriņtiesas lēmumu ieinteresētā persona uzreiz var pārsūdzēt tiesā Administratīvā procesa likumā noteiktajā kārtībā. Šiem lēmumiem likumā nav paredzēta apstrīdēšana padotības kārtībā augstākā iestādē.

Tomēr ir jāņem vērā: ja starp bāriņtiesu un ieinteresēto personu rodas strīds (par to liecina, piemēram, pieteikuma iesniegšana tiesā), Administratīvā procesa likuma 80.¹ un 107.¹ pants mudina iestādi izvērtēt iespēju noslēgt **izlīgumu**.

[1.10.6.] Ekspertīze finanšu un cita veida jautājumos

Saskaņā ar Administratīvā procesa likuma 59. panta otro daļu, iegūstot informāciju, bāriņtiesa var izmantot visas tiesiskās metodes, arī iegūt informāciju ar ekspertu palīdzību. Ekspertam ir tiesības iepazīties ar lietas materiāliem, uzdot jautājumus un lūgt saņemt papildu materiālus (sk. Administratīvā procesa likuma 179. panta trešā daļa). Eksperts parakstās, ka izmantos lietas materiālus tikai atzinuma sagatavošanai un neizpaužīs informāciju trešajām personām.

Mantas pārvaldības lietu sarežģītība ir dažāda. Atsevišķas lietas ir ļoti sarežģītas, piemēram, tās, kas saistītas ar mantoto uzņēmumu pārvaldību. Atbilstoši Civillikuma 292. pantam nepilngadīgā mantots tirdzniecības, rūpniecības vai kāds cits uzņēmums aizbildnim jāturpina pārvaldīt uz nepilngadīgā rēķina, ja vien tāda turpināšana nav saistīta ar risku vai tai nav ceļā kādi šķēršļi. Jautājums par uzņēmuma darbības turpināšanu vai izbeigšanu jāizšķir bāriņtiesai. Šajā lietās labā prakse būtu tāda, ka bāriņtiesa piesaista pašvaldības iekšējo vai ārējo ekspertu finanšu pārvaldības jautājumos, lai pilnīgāk un objektīvāk novērtētu riskus un šķēršļus.

Šāda eksperta piesaistīšana atbalstāma būtu arī citās lietās, ja bāriņtiesai trūkst noteikta veida zināšanu.

[1.11.] BĀRIŅTIESAS LĒMUMS IEROBEŽOTAS PIEEJAMĪBAS INFORMĀCIJA

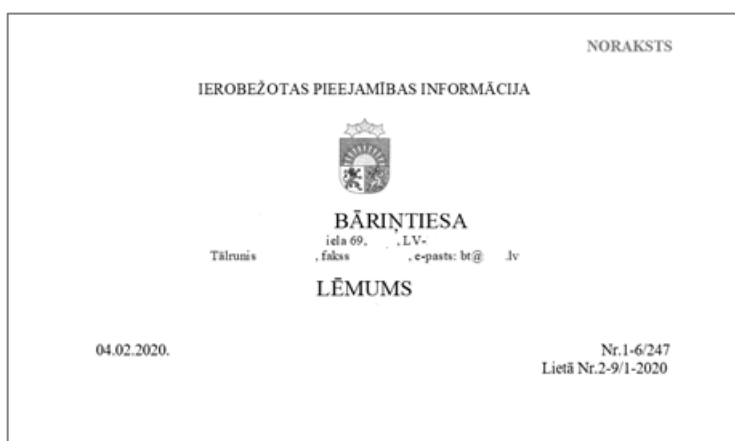
Saskaņā ar Administratīvā procesa likuma 54. panta pirmo daļu privātpersonai un iestādei, kas nav administratīvā procesa dalībnieks, informāciju sniedz saskaņā

ar Informācijas atklātības likumu, Fizisko personu datu aizsardzības likumu un citiem normatīvajiem aktiem.

Informācijas atklātības likuma 5. pants paredz, ka ierobežotas pieejamības informācija ir tāda informācija, kura ir paredzēta ierobežotam personu lokam sakarā ar darba vai dienesta pienākumu veikšanu, un kuras izpaušana vai nozaudēšana šīs informācijas rakstura un satura dēļ apgrūtinā, vai var apgrūtināt iestādes darbību, nodara vai var nodarīt kaitējumu personu likumiskajām interesēm. Par ierobežotas pieejamības informāciju uzskatāma informācija, cita starpā, par fiziskās personas privāto dzīvi. Šādu statusu var noteikt iestāde, vai arī tāds statuss noteikts ar likumu.

Bāriņtiesu likuma 17. panta 6.punkts nosaka, ka bāriņtiesa neizpauž informāciju, kas jebkādā veidā varētu kaitēt bērnam vai aizgādņībā esošajai personai.

Līdz ar to bāriņtiesai skaidri un uzskatāmi jānorāda lēmumā informācijas pieejamības statuss, lai izsniegtu informāciju atbilstoši likumā noteiktajai kārtībai, piemēram, šādi:

[1.12.] AIZBILDŅA, AIZGĀDŅA UN BĀRIŅTIESAS PIENĀKUMA APJOMS UN SADARBĪBA

Aizbildnim un aizgādņim ir pienākums bāriņtiesā vērsties ar iesniegumu likumā noteiktajos gadījumos, lūdzot atļauju veikt konkrētus darījumus un darbības.

Iesniegumam jābūt **motivētam**, tas nozīmē, ka tajā jābūt ietvertai informācijai par plānoto darījumu, darbībām un to lietderīgumu, atbilstību likumā noteiktajam, bērna vai aizgādņībā esošās personas vajadzībām un interesēm, kā arī plānam, kā turpmāk īpašums tiks apsaimniekots un apmierinātas bērna vai aizgādņībā esošās personas vajadzības. Nepieciešamības gadījumā jābūt ietvertiem arī finanšu aprēķiniem, kas pamato, piemēram, īpašuma iegādi un tā tālāku lietošanu, kā arī šāda plāna atbilstību nepilngadīgā vai personas ar ierobežotu rīcībspēju interesēm.

Aizbildņa un aizgādņa pienākums ir iesniegt šādu pamatojumu, un atbilstoši Administratīvā procesa likuma 59. panta pirmajai un otrajai daļai bāriņtiesai ir pienākums pēc iespējas **dod norādījumus un ieteikumus**, lai iegūtu nepieciešamo informāciju un panāktu tiesisku, taisnīgu un efektīvu lietas izskatīšanu un pieņemtu attiecīgo lēmumu. Bāriņtiesa var arī **pati iegūt informāciju**, tomēr tas neatbrīvo lietas dalībniekus no to pienākumiem iesniegt ziņas par lietas apstākļiem.

Aizbildņa un aizgādņa darbību mērķis un bērna vai personas ar ierobežotu rīcībspēju interešu nodrošināšana nedrīkst būt abstrakta un teorētiska, bet tai ir jābūt reālai un sasniedzamai. Bāriņtiesai ir jāizvērtē visi apstākļi un jāgūst pārlicība, ka aizgādņa un aizbildņa ieplānotie darījumi un darbības ir bērna un aizgādņībā esošās personas labākajās interesēs. Piemēram, kādā lietā dabiskā aizbildne vēlējās iegādāties nekustamo īpašumu par nepilngadīgā naudu, tomēr nespēja iesniegt pamatotu, pārdomātu un ticamu plānu, kādus ienākumus un ieguvumus sniegs šis nekustamais īpašums nākotnē nepilngadīgajam.

Līdz ar to bāriņtiesas pamatuzdevums ir vērst uzmanību uz noteiktas informācijas nepieciešamību un veikt iesniegtā pamatojuma kritisku pārbaudi un novērtējumu. Civillikuma 177. panta septītā daļa nosaka mērķi – bērna mantas uzturēšana un izmantošana tās saglabāšanai un vairošanai.

[1.13.] BĀRIŅTIESAS LĒMUMA IZPILDE

Bāriņtiesu un tiesas nolēmumu izpilde ir būtiska, jo tas nodrošina efektīvu bērnu un aizgādņībā esošo personu tiesību aizsardzību.

Bāriņtiesai ir jāņem vērā Administratīvā procesa likumā un Civilprocesa likumā, kā arī Bāriņtiesu likumā noteiktie piespiedu izpildes instrumenti (sk. *Pielikumu Nr.7* un *Pielikumu Nr.8*).

[2.] ĪPAŠUMA IEGŪŠANA PIRKUMA VAI DĀVINĀJUMA CEĻĀ

Civillikuma 294. pants paredz: ja aizbildnis ieskata sava aizbilstamā interesēm par izdevīgu iegūt nekustamo īpašumu vai jau piederošam nekustamam īpašumam sevišķas tiesības vai servitūtus, viņam jālūdz šim nolūkam bāriņtiesas iepriekšēja atļauja. Arī Bāriņtiesu likuma 21. panta 5. punkts un 41. panta otrās daļas 5.punkts paredz bāriņtiesas kompetenci lemt par īpašuma iegūšanu bērnam un aizgādņībā esošajai personai.

Nekustamo īpašumu var iegūt pirkuma (Civillikuma 2002.–2090. pants) un dāvinājuma ceļā (Civillikuma 2090.–2095. pants). Pirms īpašuma iegūšanas, t.i., pirms pirkuma vai dāvinājuma līguma noslēgšanas bērna vai personas ar ierobežotu rīcībspēju vārdā, aizbildnim (arī bērna dabiskajam aizbildnim) vai aizgādņim nepieciešams vērsties bāriņtiesā, lūdzot atļauju iegūt konkrētu īpašumu bērnam vai personai ar ierobežotu rīcībspēju.

Bāriņtiesas uzdevums atbilstoši procesuālajām normām (sk. *Pielikumu Nr.1* un *Pielikumu Nr. 1.1.*) ir veikt izvērtējamu un gūt pārliecību, vai pastāv objektīva vajadzība iegūt īpašumu (piemēram, lai bērnam nodrošinātu mājokli) un konkrētā īpašuma iegūšana ir bērna vai citas personas ar rīcībspējas ierobežojumu interesēs.

[2.1.] Aizgādņa vai aizbildņa iesniegums bāriņtiesā

Administratīvā procesa pamatā būs aizgādņa vai aizbildņa iesniegums, kurā ir lūgts dot atļauju bērna vai aizgādņībā esošās personas vārdā iegūt nekustamo īpašumu, un norāde, kādā veidā (pirkums, dāvinājums) tas notiks, kā arī nepieciešamības gadījumā prasība iecelt personu par sevišķu aizbildni darījuma veikšanai.

Iesniegumam jābūt motivētam, kas nozīmē, ka tajā jābūt informācijai par īpašumu, kuru vēlas iegūt, un īpašuma juridisko stāvokli (piemēram, par apgrūtinājumiem), pamatojumam, kādēļ vēlas iegūt konkrēto īpašumu un par kādu cenu vēlas pirkt, ja īpašumu vēlas pirkt par bērna vai personas ar ierobežotu rīcībspēju naudas līdzekļiem. Iesniegumā arī norāda informācija par kontu, kurā noguldīti bērna naudas līdzekļi (izziņa no bankas, noguldījuma līgums un konta pārskats), nekustamā īpašuma novērtējums (ieteicams) un informācija par tirgus situāciju, īpašuma kadastrālo vērtību.

[2.2.] Īpašuma pirkums ar un bez bērna vai personas ar ierobežotu rīcībspēju līdzekļiem

Ja īpašumu pērk par bērna vai personas ar ierobežotu rīcībspēju līdzekļiem, tad iesniegumam obligāti jāpievieno pirkuma līguma projekts, kurā iekļauta precīza samaksas kārtība, ieteicams – bez šķīrējtiesas klauzulas.

Ja īpašums netiek pirkt par bērna līdzekļiem, tad ieteicams iesniegumam pievienot pirkuma līguma projektu.

[2.3.] Īpašuma dāvinājums ar uzlikumu un bez tā

Bērns un persona ar ierobežotu rīcībspēju var saņemt dāvinājumu. Ja īpašumu dāvina bērnam vai personai ar ierobežotu rīcībspēju, tad noskaidrojams, vai līguma projektā ir iekļauts uzlikums. Civillikuma 1928. pants paredz, ka katram dāvinājumam var pievienot sevišķu uzlikumu, ar kuru vai nu tuvāk norādīts, kādā kārtā vai kādam mērķim apdāvinātajam jāizlieto saņemtā dāvana, vai arī aprobežots tiesības ilgums tādā kārtā, ka apdāvinātajam uzlikts pienākums atdot vēlāk visu priekšmetu vai daļu no tā kādam citam. Dāvinātājs var arī uzlikt apdāvinātajam kādu pretpienākumu. Ja uzlikums ir līguma sastāvdaļa, tad apdāvinātajam ir jāizlemj, vai viņš piekrīt līgumam ar uzlikumu, jo uzlikums rada saistības.

Ja dāvinājuma līguma projekts satur uzlikumu, tad iesniegumam obligāti jāpievieno dāvinājuma līguma projekts, kurā jābūt precīzi noteiktiem uzlikumiem un atrunātiem pušu pienākumiem pēc dāvinājuma veikšanas (piemēram, par komunālo maksājumu veikšanu). Ieteicams, ka līguma projektā nav šķīrējtiesas klauzulas. Ievērojot to, ka bērna vai aizgādībā esošās personas vārdā dāvinājumu pieņem aizbildnis vai aizgādnis, aizbildnim vai aizgādnim jāizlemj, vai piekrīt pieņemt dāvinājumu, kuram ir uzlikums. Piemēram, uzlikums var būt noteikums, ka dāvinātājs līdz sava mūža beigām ir tiesīgs dzīvot uzdāvinātajā īpašumā. Aizbildnim būtu jāvērtē uzlikuma lietderība, vai minētais noteikums ir bērna interesēs, vai līgumā piemērotāks nebūtu noteikums, ka dāvinātājs ir tiesīgs dzīvot uzdāvinātajā īpašumā līdz bērna pilngadībai. Par uzlikumu ir jāinformē arī apdāvinātais. Bāriņtiesas pienākums ir izvērtēt, vai konkrētais uzlikums neradīs aizskārumu bērna vai aizgādībā esošās personas interesēm. Turklāt bāriņtiesai ir jāpievērš uzmanība, lai bērna vārdā uzņemtais saistības nerada bērnam sekas pēc pilngadības sasniegšanas.

[2.4.] Informācijas iegūšana

Pirms lēmuma pieņemšanas bāriņtiesas uzdevums ir apkopot nepieciešamo informāciju. Administratīvā procesa likuma 59.–60. pants nosaka informācijas iegūšanu. Bāriņtiesa informāciju var iegūt pati vai arī pēc iespējas dod administratīvā procesa dalībniekiem norādījumus un ieteikumus. Bāriņtiesai ir jāiegūst informācija un jāpārbauda:

- 1) bērna dzimšanas apliecība, tiesas nolēmums par rīcībspējas ierobežojumu;
- 2) pirkuma un dāvinājuma līguma projekts;
- 3) ģimenes juridiskais stāvoklis:
 - a) vai iegūstamais ģimenes lēmums nav apgrūtināts un nepastāv atsavināšanas aizliegumi (zemesgrāmatu apliecība, zemesgrāmatu nodalījuma noraksts, kurā norādīti visi ģimenes lēmumu apgrūtinājumi (servitūti, hipotēkas, kreditora prasījumi, trešās personas rakstiska piekrišana atsavināt u.c.), kadastra informācijas sistēmas dati),
 - b) vai ir bankas atļauja, ja nekustamais ģimenes lēmums ir apgrūtināts,
 - c) vai nav īres un komunālo maksājumu parāda,
 - d) vai iegūstamajā ģimenes lēmumā nav deklarētas svešas personas,
 - e) vai nav nekustamā ģimenes lēmuma nodokļa parāda;
- 4) ģimenes tehniskais un fiziskais stāvoklis (inventarizācijas lieta, jāapskata ģimenes lēmums dabā un jāastāda pārbaudes akts, jānovērtē, vai ģimenes lēmums atbilst bērna vai personas ar ierobežotu rīcībspēju ģimenes lēmumiem vajadzībām u.c.);
- 5) nekustamā ģimenes lēmuma novērtējums un izziņa par kadastrālo vērtību;
- 6) otra vecāka un bērna, aizgādņa un personas ar ierobežotu rīcībspēju viedoklis;
- 7) plāns, kā tiks pārvaldīts un lietots nekustamais ģimenes lēmums (piemēram, maksāti komunālie maksājumi, izpildīti apgrūtinājumi utt.);
- 8) informācija par naudas noguldījumu, ja nekustamo ģimenes lēmumu pērk par bērna vai aizgādņībā esošās personas naudas līdzekļiem (noguldījuma līgums, bankas informācija par naudas līdzekļu atlikumu).

[2.5.] Viedokļu noskaidrošana

Saruna ar bērna vai personu ar ierobežotu rīcībspēju jāveido atbilstoši bērna briedumam un vecumam un personas veselības stāvoklim. Sarunā jānoskaidro, vai bērns un persona ar ierobežotu rīcībspēju zina, kādu ģimenes lēmumu viņam vēlas pirkt vai dāvināt un, vai

piekrīt, ka viņš iegūs īpašumu. Tāpat jānoskaidro, vai attiecīgais cilvēks zina, ka par viņa naudas līdzekļiem vēlas iegādāties nekustamo īpašumu, un vai piekrīt tam; vai piekrīt tam, ka īpašums tiek dāvināts ar uzlikumu; vai piekrīt, ka īpašuma iegūšanu viņa vārdā veic viņa likumiskais pārstāvis vai īpašais aizbildnis. Bāriņtiesai ir arī jāsniedz informācija un, cik vien vienkārši var, jāizskaidro, ka ar šo īpašumu būs iespējams rīkoties vienīgi ar bāriņtiesas atļauju un bērnam pēc pilngadības sasniegšanas vai personas rīcībspējas atjaunošanas pašam būs jāpārvalda īpašums. Visa šī informācija ir jāfiksē sarunu protokolā.

Turklāt ir jānoskaidro arī īpašuma pārdevēja vai dāvinātāja viedokli. Arī tie ir jāfiksē sarunu protokolā. Jānoskaidro, vai pārdevējs vēlas pārdot bērnam īpašumu saskaņā ar pirkuma līguma projektā ietvertajiem nosacījumiem un vai iespējams vienoties par pirkuma līguma nosacījumu maiņu (piemēram, par cenu), ja tas būtu nepieciešams. Jānoskaidro iemesls, kādēļ persona vēlas dāvināt nekustamo īpašumu bērnam, un pamatojums, kādēļ dāvinājumu vēlas veikt ar uzlikumu un vai iespējams vienoties par uzlikuma maiņu.

Izskatot lietu, uz bāriņtiesas sēdi nepieciešams aicināt īpašuma pārdevēju vai dāvinātāju. Šī persona saskaņā ar Administratīvā procesa likuma 28. panta pirmo daļu ir trešā persona, un uz šo personu attiecas administratīvā procesa dalībnieku procesuālās tiesībspējas un rīcībspējas noteikumi.

Tomēr dāvinātājs vai pārdevējs var parakstīt arī līguma projektu, tādējādi apliecinot savu gribu dāvināt un pārdot, kā arī, ka piekrīt līguma projekta nosacījumiem, tādā gadījumā atsevišķi iesniegumi vai sarunas protokoli ar dāvinātāju un pārdevēju nav obligāti nepieciešami.

[2.6.] Sevišķais aizbildnis un aizgādnis

Bāriņtiesai jāievēro Civillikuma 189. pantā noteiktais, ka bērni var noslēgt ar saviem vecākiem visādus tiesiskus darījumus un, kamēr bērni ir nepilngadīgi, šādi darījumi noslēdzami tikai ar bāriņtiesas līdzdalību, kura ieceļ šim gadījumam aizbildņus, kā arī Civillikuma 268. pantā noteiktais, ka līgumus un citus tiesiskus darījumus starp nepilngadīgo un viņa aizbildni var noslēgt tikai ar bāriņtiesas piekrišanu un, ja nepilngadīgajam ir tikai viens aizbildnis, tad šādā gadījumā viņam jāieceļ vēl otrs.

Pirkuma gadījumā sevišķais aizbildnis nepieciešams, ja vecāks pērk bērnam īpašumu no otra vecāka, ar kuru ir laulībā, un īpašums nav laulātā atsevišķā manta (nepastāv laulāto mantas šķirtība).

Dāvinājuma gadījumā sevišķais aizbildnis nepieciešams, ja aizbildnis bērnam dāvina īpašumu, vecāks dāvina bērnam īpašumu, bet nav otra vecāka vai otrs vecāks nevar pieņemt dāvinājumu bērna vārdā, vecāks dāvina bērnam īpašumu un ir laulībā ar otru vecāku, un īpašums nav laulātā atsevišķā manta (nepastāv laulāto mantas šķirtība).

Ja abos gadījumos ir nepieciešams sevišķais aizbildnis, tad bāriņtiesai ir jānoskaidro, vai persona piekrīt, ka viņu ieceļ par sevišķu aizbildni nekustamā īpašuma iegūšanai bērna vārdā (iespējams fiksēt sarunas protokolā ar potenciālo sevišķo aizbildni).

Iepriekš minētais ir attiecināms arī uz aizgādni un aizgādnībā esošās personas tiesību aizsardzību, ja aizgādnis stājas darījuma attiecībās ar aizgādnībā esošo personu vai izveidojas abu interešu sadursme.

[2.7.] Vienošanās projektu grozīšana

Saskaņā ar Ministru kabineta noteikumu Nr.1037 "Bāriņtiesas darbības noteikumi" 96.punktu bāriņtiesai ir aktīva loma attiecībā uz līguma projekta noteikumiem. Līguma projekta noteikumi ir iztulkojami atbilstoši Civillikuma 1504.–1510. panta noteikumiem par tiesiska darījuma iztulkošanu.

Jāvērtē, vai pirkuma vai dāvinājuma līguma projekta noteikumi nepasliktina bērna vai aizgādnībā esošās personas kā pircēja stāvokli un intereses. Katrā līgumā bez būtiskajām sastāvdaļām var noteikt dažādus blakus noteikumus (nejaušas sastāvdaļas). Civillikuma 1548. pants noteic, ka pie tādiem pieder nosacījumi un termiņi. Tas nav izsmeļošs uzskaitījums. Līgumā var būt noteikumi par vienas vai otras puses pienākumu sniegt informāciju par izpildes gaitu vai citiem faktiem, norēķinu kārtību, konfidencialitāti, izpildījuma pieņemšanu un daudz ko citu.

Bāriņtiesai ir jānoskaidro un jāizvērtē uzlikuma nepieciešamība, pamatojums, iespēja to mainīt. Nepieciešamības gadījumā jāaicina precizēt uzlikuma veids un uzlikuma īstenošanas kārtība, kā arī citi nosacījumi.

Ja bāriņtiesa uzskata, ka aizbildņa (aizgādņa) iesniegto līgumu vai darījuma aktu projektu nosacījumi neatbilst aizbildnībā vai aizgādnībā esošās personas interesēm, bāriņtiesa var lūgt vienošanās nosacījumus precizēt, norādot, kādi nosacījumi precizējami.

[2.8.] Bāriņtiesas lēmuma pieņemšana

Īpašuma iegūšana pirkuma un dāvinājuma ceļā palielinās bērna un aizgādņībā esošās personas mantu. Šādas darbības ir vērstas uz mantas vairošanu. Bāriņtiesai galvenais gūt pārlicību, ka tāda īpašuma iegūšana ir bērna interesēs un ar īpašumu iegūtos pienākumus būs iespējams izpildīt, un tie nākotnē neapdraudēs bērna un aizgādņībā esošās personas intereses.

Īpaša uzmanība ir pievēršama gadījumos, ja īpašums tiek pirkt par bērna vai aizgādņībā esošās personas naudas līdzekļiem. Tāpat īpaši uzmanība ir pievēršama dāvinājumiem, ja dāvinājuma līgumā ietverts uzlikums. Pirkuma gadījumā tiek samazināta mantas daļa (iztērēta nauda) un vienlaikus aizstāta ar īpašumu, savukārt dāvinājuma gadījumā ar uzlikumu tiek uzlikts juridiski saistošs pienākums, kas nākotnē var ietekmēt mantas saglabāšanu.

Šajos gadījumos bāriņtiesa izvērtē, vai pirkums un dāvinājums ir:

1) likumīgs

Jākonstatē, vai nepastāv šķēršļi pirkt un saņemt dāvinājumā konkrēto īpašumu un vai līguma noteikumi nav pretrunā Civillikumam un citiem normatīvajiem aktiem. Piemēram, zemesgrāmatā varētu būt atsavināšanas aizliegums.

Civillikuma 2006. pants nosaka tiesiskās sekas gadījumam, kad ir pārdota manta, kuru nebija atļauts atsavināt. Ja abām pusēm vai kaut arī vienīgi pircējam bijis zināms, ka pārdoto lietu nav bijis atļauts atsavināt, tad līgums nav spēkā. Bet, ja tas bijis zināms tikai pārdevējam, tad līgums paliek spēkā un pārdevējam jāatlīdzina pircējam zaudējumi. Ja tas nav bijis zināms nevienai pusei, tad līgums nav spēkā.

Atsavināšanas aizliegumu nedrīkst jaukt ar apgrūtinājumiem, tomēr, nereti nodibinot šādas tiesības, piemēram, par labu hipotekārajam kreditoram, pēc viņa lūguma līdztekus ierakstam par hipotēku tiek izdarīta arī speciāla atzīme par atsavināšanas aizliegumu līdz hipotekārā prasījuma nodrošināšanai. Pati par sevi hipotekārā ķīla nav šķērslis īpašuma atsavināšanai. Līdz ar to no personas, kam par labu taisīts šāds ieraksts, obligāti nepieciešams saņemt rakstisku piekrišanu pirkuma vai dāvinājuma līguma noslēgšanai. Ja piekrišana nav saņemta, darījumu nedrīkst noslēgt.

Tāpat zemesgrāmatā jāpārlicinās, vai, piemēram, nav piedziņas atzīmes, jo piedziņas atzīme neļauj īpašniekam brīvi rīkoties ar nekustamo mantu un apgrūtināt to ar kaut kādām tiesībām trešajām personām par labu.⁵

Uzmanība ir pievēršama darījuma norēķina kārtībai. Jāņem vērā, ka fiziskajām personām, kuras neveic saimniecisko darbību, nav atļauts veikt skaidrā naudā nekustamo īpašumu atsavināšanas darījumus (likuma "Par nodokļiem un nodevām" 30. panta (1⁶) daļa). Atbildība par šo noteikumu neievērošanu paredzēta likuma "Par nodokļiem un nodevām" 139.pantā. Bāriņtiesai ir jāuzrauga, lai nenotiktu pārkāpums un bērnam vai aizgādībā esošai personai nerastos zaudējumi.

Līguma projektu vai darījuma aktu sastāda rakstiski pēc dalībnieku labprātīgas vienošanās (taču tam jā satur līguma būtiskas sastāvdaļas) vai pie zvērināta notāra. Notariāta likuma 66. panta pirmās daļas 3. punkts paredz, ka zvērināts notārs sastāda aktu un līgumu projektus. Zvērināts notārs kā valsts amatpersona amata darbībā pakļauts vienīgi likumam un pilda savus pienākumus kā neatkarīgs, neitrāls fizisko un juridisko personu civilo tiesību un likumisko interešu nodrošinātājs. Līdz ar to zvērināta notāra uzdevums ir garantēt līguma projekta atbilstību likumam.

2) lietderīgs

Bāriņtiesai jāpārlicinās, vai nekustamo īpašumu pirkšana un dāvinājums ir veids, kā vislabāk nodrošināt aizbildnībā vai aizgādībā esošās personas interešu ievērošanu. Jāpārlicinās arī par to, vai īpašuma pirkšana, īpaši par bērna vai aizgādībā esošās personas naudu, apmierina kādu būtisku viņu vajadzību un vislabāk nodrošina aizbildnībā vai aizgādībā esošās personas interešu ievērošanu (derīgums).

Jāizvērtē arī citi mazāk skaroši alternatīvi risinājumi, piemēram, ja ir nepieciešams mājoklis dzīvošanai, tad jāvērtē īres līguma slēgšanas lietderīgums. Šajā ziņā jāvērtē pirkuma maksas apmērs un bērna vecums, cik gadu ir palicis līdz pilngadībai, kad persona pati varēs lemt par savu mantu.

3) atbilstošs attiecīgās nepilngadīgās personas vai aizgādībā esošās personas interesēm

Jāizvērtē, vai konkrētais īpašums varētu būt personai turpmāk noderīgs, un tā iegūšana ir vērsta uz konkrētas vajadzības (dzīvošanai derīgas telpas nodrošināšana) vai mantas vairošanu.

⁵ Bukovskis V. Civīlprocesa mācības grāmata. Rīga, 1933, 624.lpp.

Ne vienmēr nekustamā īpašuma iegūšana automātiski ir bērna vai aizgādņībā esošās personas interesēs.

Jāvērtē arī, piemēram, uz to attiecināmie apgrūtinājumi, parādi, sastāvs, stāvoklis, uzturēšanas izdevumi un spēja apsaimniekot. Nekustamā īpašuma iegūšana uzliek zināmus pienākumus un mantiskus izdevumus, piemēram, maksāt nekustamā īpašuma nodokli, apsaimniekot un pārvaldīt īpašumu, ieguldīt līdzekļus īpašuma uzturēšanā utt. Šis aspekts arī jāvērtē pie dāvinājuma. Līdz ar to jāvērtē samērīgums starp ieguvumiem un izdevumiem. Bāriņtiesai ir jāgūst pārliecība, ka īpašuma iegūšana nepasliktinās bērna un aizgādņībā esošās personas labklājības stāvokli un īpašuma iegūšana īpašumā ir interesēm labākais risinājums.

Jāpievērš uzmanība Civillikuma 1925.–1927. pantam par visas mantas dāvinājumu. Manta atzīstama par dāvinātu tikai tiktāl, ciktāl no tās atvilkti dāvinātāja parādi. Tajā gadījumā, kad dāvinātājs nespēj samaksāt parādus, kuri viņam bijuši dāvināšanas laikā, ne tikai dāvinātāja kreditori var prasīt sev apmierinājumu no attiecīgās dāvanas, bet arī viņš pats var prasīt no apdāvinātā, lai no viņa dāvinātās mantas dod atpakaļ šo parādu samaksai vajadzīgo daļu. Noruna starp dāvinātāju un apdāvināto par to, ka pēdējais neatbild par pirmā parādiem, ir spēkā pret kreditoriem tikai tad, ja viņi tai piekrituši.

No Civillikuma 1927. panta izriet, ka apdāvinātais par dāvinātāja parādiem neatbild, bet ir pakļauts kreditoru prasījumiem par atļauju vērst piedziņu pret dāvināto mantu. Kreditoru mērķis ir iegūt no apdāvinātā līdzekļus parāda dzēšanai, tādēļ kreditoriem nevar būt interese uz dāvināto konkrēto mantu, bet gan dabūt apmierinājumu tās vērtībā, ja arī šī manta ir atsavināta (pārdota) tālāk. Apdāvinātais atbild dāvinātāja kreditoriem ar dāvanu vai, ja tā apdāvinātā mantā vairs neatrodas, ar savu personīgo mantu tādā apmērā, kādā viņš no dāvanas iedzīvojies.⁶ Līdz ar to bāriņtiesai ir jāvērtē, vai tiek dāvināta visa manta un kāds ir stāvoklis ar dāvinātāja parādiem un iespējamo ietekmi uz bērna vai aizgādņībā esošās personas interesēm, pieņemot dāvinājumu.

Līdzīgi dāvinājuma izdarīšanas brīdī dāvinātājam ir pienākums rēķināties ar neatraidāmajiem mantiniekiem un šis Civillikuma 1922. panta noteikums attiecas arī uz visiem sevišķo dāvinājumu veidiem, tostarp visas mantas dāvinājuma gadījumā. Dāvinājuma daļas atprasīšanas tiesība ir noteikta neatraidāmo mantinieku interešu aizsardzībai. Dāvinājuma izdarīšanas brīdī dāvinātājam ir pienākums rēķināties ar neatraidāmajiem

⁶ Augstākās tiesas 2019. gada 14. februāra spriedums lietā Nr. SKC-113/2019.

mantiniekiem. Minētā norma nodrošina neatraidāmajam mantiniekam iespēju saņemt tikpat, cik viņš būtu tiesīgs saņemt, ja mantojums tiktu atklāts dāvināšanas laikā. Neatraidāmais mantinieks savu neatņemamo daļu var izprasīt tikai tad, ja viņš izteicis gribu pieņemt mantojumu tajos termiņos, kas norādīti Civillikuma 693. pantā. Turklāt šajā pantā norādītos termiņus mantojuma pieņemšanai nevar atjaunot vai pagarināt. Ja neatraidāmais mantinieks ir izteicis gribu mantojumu pieņemt likumā noteiktajā kārtībā, proti, viena gada laikā, tas nozīmē, ka viņš ir vēlējies mantojumu iegūt.

Tāpat īpaša uzmanība ir jāpievērš gadījumiem, ja bērnam vai aizgādnībā esošai personai īpašumu dāvina svešs cilvēks. Civiltiesiskajā apgrozībā tas ir acīmredzami netipisks darījums. Saprātīgam civiltiesisko attiecību dalībniekam var būt iemesli, kāpēc viņš izrāda devību svešam cilvēkam, tomēr tie ir izņēmuma gadījumi. Tādēļ bāriņtiesai ir jānoskaidro dāvināšanas iemesli un jāpārliciecinās, vai dāvinājuma aizsegā neslēpjas **simulatīvs darījums**.

Aizgādnim un aizbildnim jāiesniedz bāriņtiesai nekustamā īpašuma novērtējums, ja nekustamo īpašumu iegādājas par bērna vai aizgādnībā esošās personas naudas līdzekļiem.

Novērtējums ir būtisks, lai gūtu pārlicību, ka iegūtais īpašums atbilst iztērētajai naudai, darījums ir ekonomiski izdevīgs un bērna un aizgādnībā esošās personas manta saglabājas un vairojas.

Uzmanība ir jāpievērš iegūstamā īpašuma juridiskajam un tehniskajam stāvoklim (pirkuma priekšmetam), maksas ekonomiskajam pamatojumam (atbilstība tirgus vērtībai), un līguma izpildes noteikumiem, piemēram, lai samaksa nenotiktu pirms īpašuma tiesību izmaiņām zemesgrāmatā. Šim nolūkam var izmantot zvērināta notāra glabājuma kontu vai banku darījuma kontu (jāvērtē abu versiju izmaksas).

Bāriņtiesas mantas vērtību nosaka pēc vērtētāja sniegtā novērtējuma, salīdzina to arī ar kadastra vērtību. Bāriņtiesa veic arī īpašuma vizuālo aprakstu un novērtējumu. Ja nepilngadīgajam vai aizgādnībā esošajai personai piederošais nekustamais īpašums atrodas citas bāriņtiesas darbības teritorijā, jālūdz šai bāriņtiesai pārbaudīt nekustamo īpašumu un informēt par iespējamo īpašuma tirgus vērtību. Šaubu kļiedēšanai ir iespējama prakse, kad bāriņtiesa papildus var veikt vairāku vērtētāju aptauju, lai noskaidrotu, ka darījuma summa ir atbilstoša tirgus vērtībai un nenotiek bērna vai aizgādnībā esošās personas mantas izšķērdēšana.

Ja dāvinājuma līguma projektā iekļauts uzlikums, tad bāriņtiesai jāvērtē šī uzlikuma ietekme uz bērna un aizgādnībā esošās personas interesēm.

Uzlikuma saturs un izpilde ir samērojama ar iespējamo labumu, kuru bērns un aizgādībā esošā persona iegūs no dāvinājumā saņēmamā nekustamā īpašuma, tāpat jāizvērtē, vai uzlikums būtiski ierobežos viņu tiesības, tajā skaitā lietot nekustamo īpašumu. Jāvērtē arī apstākļi, vai nākotnē nekustamā īpašuma vērtība varētu pieaugt un nodrošināt bērna vai aizgādībā esošās personas materiālo stabilitāti un labklājību. Piemēram, bērnam uzliktie pretpienākumi varētu būt nesamērīgi ar iegūto dāvinājumu un pretrunā ar bērna labāko interešu nodrošināšanu, ja uzlikuma saturs līdzinās uztura līguma pazīmēm (dāvinātāja nodrošināšana ar dzīvojamo platību, dzīvokļa komunālo pakalpojumu apmaksu līdz dāvinātāja mūža beigām u.c.).

Uzlikums ir nošķirams no dāvinājuma līguma nosacījumiem (Civillikuma 1549.–1579.pants). Nosacījums ir tāds blakus noteikums, ar kuru līguma spēks darīts atkarīgs no kāda nākotnē nezināma vai vismaz par tādu domājama notikuma. Bērna interesēs ir iegūt tam uzdāvināto nekustamo īpašumu pēc tam, kad iestāsies dāvinājuma līgumā minētais līguma spēkā stāšanās atliekošais nosacījums (piemēram, par dāvinātāja nāvi) un viņš būs tiesīgs reāli saņemt dāvinājumu. Šāds nosacījums pats par sevi nekaitē bērnam, tas tikai atliek īpašuma saņemšanu.

[3.] NEKUSTAMĀ ĪPAŠUMA PĀRDOŠANA UN MAIŅA

Nekustamais īpašums ir nekustamā īpašuma objekts (zemes vienība vai būve) vai šo objektu kopība (zemes vienība un būve), kas saskaņā ar likuma "Par nekustamā īpašuma ierakstīšanu zemesgrāmatās" normām atbilst pastāvīga nodalījuma prasībām. Par nekustamo īpašumu uzskatāms arī dzīvokļa īpašums vai dzīvoklis, mākslinieka darbnīca, neapdzīvojamā telpa u.c.

Atbilstoši Civillikuma 994. pantam par nekustamā īpašuma īpašnieku uzskatāma persona, kuras īpašuma tiesības uz nekustamo īpašumu ir nostiprinātas zemesgrāmatā.

Bāriņtiesu likuma 21. panta 3. un 4. punkts un 41. panta otrās daļas 3. un 4.punkts paredz bāriņtiesas kompetenci lemt par atļauju slēgt darījumu – bērna un aizgādnībā esošās personas nekustamā īpašuma atsavināšanu.

Bērns un persona ar ierobežotu atbildību nekustamo īpašumu var atsavināt pārdošanas un maiņas ceļā. Saskaņā ar Civillikuma 1913. pantā noteikto, ne aizbildnībā, ne aizgādnībā esošas personas mantas dāvināšana nav pieļaujama. Turklāt ir jāņem vērā: Civillikuma 2092. pants paredz, ka līdzēju savstarpējām tiesībām un pienākumiem maiņas līgumā attiecīgi piemērojami pirkuma līguma noteikumi.

Bāriņtiesai ir jāņem vērā, ka Civillikuma 280. pants uzskaita gadījumus, kad likumdevējs ir pieļāvis nepilngadīgajam piederošo nekustamo īpašumu pārdot:

- 1) izdalot mantojumu starp pilngadīgajiem un nepilngadīgajiem mantiniekiem;
- 2) neatliekamu parādu samaksai, kas pārgājuši uz viņu kopā ar mantojumu;
- 3) ja nav nekādu citu līdzekļu viņa uzturam;
- 4) ja pārdošana ir vienīgais līdzeklis novērst nepilngadīgajam draudošu ievērojamu zaudējumu.

Šajos gadījumos aizbildnim jāziņo bāriņtiesai, kura, apsvērusi norādītos apstākļus un pārlicinājusies par nodomātās pārdošanas vajadzību vai derīgumu, vai nu pati atļauj pārdot, ja nekustamais īpašums ir novērtēts ne augstāk par 14 000 *euro*, vai arī, ja tas novērtēts augstāk, iesniedz lietu izšķirt tiesai. Saskaņā ar Ministru kabineta 2006. gada 19. decembra noteikumu Nr.1037 "Bāriņtiesas darbības noteikumi" 91.punktā noteikto, ja aizbildnībā vai aizgādnībā esošai personai piederošā nekustamā īpašuma vērtība nepārsniedz 14 000 *euro* un bāriņtiesa ir nolēmusi atļaut īpašumu pārdot, bāriņtiesas lēmums ir par pamatu, lai aizbildnis (aizgādnis) noslēgtu pirkuma līgumu.

Saskaņā ar Civillikuma 281. pantu pārdošanai nav vajadzīga iepriekš minētā tiesas atļauja šādos gadījumos:

- 1) kad to izdara, izpildot likumīgā spēkā nākušu tiesas spriedumu;
- 2) kad tā persona, no kuras mantojuma lieta pārgājusi nepilngadīgajam īpašumā, pati testamentā vai kā citādi noteikusi to pārdot;
- 3) kad to prasa trešā persona, kam ir uz to tiesība.

Visos šajos gadījumos pārdošana izdarāma bāriņtiesas uzraudzībā. Tas nozīmē, ka visos tajos gadījumos, arī tad, kad iepriekšēja bāriņtiesas atļauja nav vajadzīga, ja tiek veiktas kādas darbības ar nepilngadīgā vai aizgādnībā esošās personas mantu, bāriņtiesai jāpārlicinās, vai tas ir nepilngadīgā vai aizgādnībā esošās personas interesēs.

Līdz ar to pirms pirkuma vai maiņas līguma noslēgšanas bērna vai personas ar ierobežotu rīcībspēju vārdā aizbildnim (arī bērna dabiskajam aizbildnim) vai aizgādnim, nepieciešams vērsties bāriņtiesā, lūdzot atļauju iegūt konkrētu īpašumu bērnam vai personai ar ierobežotu rīcībspēju. Bāriņtiesas uzdevums atbilstoši procesuālajām normām (sk. *Pielikumu Nr.4* un *Pielikumu Nr. 4.1.*) ir veikt izvērtējamu un gūt pārliecību, vai pastāv objektīva vajadzība pārdot īpašumu vai maiņas ceļā konkrētā īpašuma iegūšana ir bērna vai citas personas ar rīcībspējas ierobežojumu interesēs.

[3.1.] Aizgādņa vai aizbildņa iesniegums bāriņtiesā

Civillikuma 280. pants paredz, ka aizbildnim ir pienākums vērsties bāriņtiesā ar iesniegumu, lūdzot dot atļauju pārdot vai mainīt nekustamo īpašumu. Līdz ar to administratīvā procesa pamatā būs aizgādņa vai aizbildņa iesniegums, kurā ir lūgts dot atļauju bērna vai aizgādnībā esošās personas vārdā pārdot vai mainīt īpašumu un attiecīgi izmantot naudas līdzekļus, kā arī nepieciešamības gadījumā iecelt personu par sevišķu aizbildni darījuma veikšanai.

Iesniegumam jābūt motivētam, kas nozīmē, ka tajā jābūt informācijai par nekustamo īpašumu un tā juridisko stāvokli (piemēram, par apgrūtinājumiem), pamatojumam, kādēļ nepieciešams pārdot vai mainīt konkrēto īpašumu (atbilstība kādam Civillikuma 280. pantam), īpašumu vērtību un darījumā plānoto maksu, iegūto naudas līdzekļu izmantošanas mērķiem un citai būtiskai informācijai. Saskaņā ar Ministru kabineta 2006.gada 19.decembra noteikumu Nr. 1037 "Bāriņtiesas darbības noteikumi" 89.punktu aizbildnim un aizgādnim jāiesniedz bāriņtiesai līguma projekts un nekustamā īpašuma novērtējums.

Otrs vecāks iesniegumā arī lūdz atļauju pārdot bērna īpašumu un attiecīgi izmantot naudas līdzekļus, un norāda pamatojumu, kādēļ nepieciešams pārdot bērna īpašumu.

[3.2.] Nekustamā īpašuma pārdošana

Civillikuma 2002.–2090. pants regulē pirkuma līgumu, ar ko viena puse apsola otrai par norunātas naudas summas samaksu atdot zināmu lietu vai tiesību. Pārdot var katrs, kam ir tiesība pārdodamo priekšmetu brīvi atsavināt; bet pirkt var katrs, kam likums neaizliedz to iegūt.

Pirkuma līgums uzskatāms par noslēgtu, kad abas puses vienojušās par pirkuma priekšmetu un maksu:

- 1) par pirkuma līguma priekšmetu var būt visas lietas, ko atļauts un iespējams atsavināt, saprotot ar to ne vien ķermeniskas lietas, bet arī lietu un saistību tiesības;
- 2) pirkuma maksa jānoteic naudā. Ja pirkuma maksa noteikta nevis naudā, bet citās lietās, tad līgums nav pirkums, bet maiņa.

No pirkuma līguma tiek noteiktas abām pusēm savstarpējas prasījumu tiesības kā uz līguma izpildīšanu, tā arī uz zaudējumu atlīdzību.

[3.3.] Nekustamā īpašuma maiņa

Civillikuma 2090.–2095. pants regulē maiņas līgumu, kas ir divu personu abpusējs apsolījums dot vienu priekšmetu pret otru, izņemot naudu. Maiņas līguma būtiska sastāvdaļa ir maiņas priekšmets (lieta vai tiesība), kuru katram līdzējam ir pienākums nodot (piešķirt tiesības uz to) otram līdzējam, pretī saņemot **ekvivalentu**.

Mainot ķermeniskas lietas, katra puse atbild par to, lai otra puse kļūst par nododamās lietas īpašnieci. Īpašuma tiesība pāriet uz lietas saņēmēju tūlīt pēc tās nodošanas viņam, neatkarīgi no tā, vai viņš savu pretpienākumu ir vai nav izpildījis. Katrai pusei ir tiesība prasīt no otras, lai tā izpilda savus līgumiskos un likumiskos pienākumus, bet tas līdzējam, kurš savu saistību jau ir izpildījis, dod tiesības prasīt otrai pusei, kura vilcinās izpildīt maiņu, atdod to, kas viņai nodots.

Vēlreiz vēršama uzmanība, ka līdzēju savstarpējām tiesībām un pienākumiem maiņas līgumā attiecīgi piemērojami pirkuma līguma noteikumi. Maiņas ekonomiskais rezultāts ir

tāds pats kā pirkumā: pret ekvivalentu tiek iegūta lieta vai tiesība, bet atšķiras ar to, ka maiņas darījumā ekvivalenta funkcijas nevar pildīt nauda, kā tas ir pirkumā.⁷

[3.4.] Informācijas iegūšana

Bāriņtiesai – atbilstoši Administratīvā procesa likuma 59.–60. pantam – ir pienākums noskaidrot visu nepieciešamo informāciju. Bāriņtiesa informāciju var iegūt pati vai arī pēc iespējas dod administratīvā procesa dalībniekiem norādījumus un ieteikumus. Bāriņtiesai ir jāiegūst informācija un jāpārbauda:

- 1) bērna dzimšanas apliecība, tiesas nolēmums par rīcībspējas ierobežojumu;
- 2) pamatojums un pierādījumi par to, ka ir iestājies kāds no Civillikuma 280. pantā minētajiem gadījumiem;
- 3) pirkuma vai maiņas līgumu projekti, kurā norādīta precīza samaksas kārtība, precīzs komercbankas konta numurs, saprotami līguma noteikumi, ieteicams bez šķirējtiesas klauzulas;
- 4) zvērināta notāra glabājuma izmantošana vai bankas darījuma konta līguma projekts;
- 5) pārdodamā vai maiņas nekustamo īpašumu juridiskais stāvoklis:
 - a) nekustamā īpašuma piederība bērnam vai aizgādībā esošajai personai (zemesgrāmatu apliecība, zemesgrāmatu nodalījuma noraksts),
 - b) vai iegūstamais īpašums nav apgrūtināts un nepastāv atsavināšanas aizliegumi (zemesgrāmatu apliecība, zemesgrāmatu nodalījuma noraksts, kurā norādīti visi īpašuma apgrūtinājumi (servitūti, hipotēkas, kreditora prasījumi, trešās personas rakstiska piekrišana atsavināt u.c.), kadastra informācijas sistēmas dati),
 - c) vai ir bankas atļauja, ja nekustamais īpašums ir apgrūtināts,
 - d) vai nav īres un komunālo maksājumu parāda,
 - e) vai iegūstamajā īpašumā nav deklarētas svešas personas,
 - f) vai nav nekustamā īpašuma nodokļa parāda;
- 6) nekustamā īpašuma tehniskais un fiziskais stāvoklis (inventarizācijas lieta, īpašuma apskate dabā un pārbaudes akta sastādīšana, novērtēšana, vai iemainītais īpašums atbilst bērna vai personas ar ierobežotu rīcībspēju īpašām vajadzībām u.c.);
- 7) nekustamā īpašuma novērtējums;

⁷ Torgāns K. Saistību tiesības. II daļa. Mācību grāmata. Rīga, Tiesu namu aģentūra, 2008, 38.lpp.

- 8) otra vecāka un bērna, aizgādņa un personas ar ierobežotu rīcībspēju, līguma otras puses, kopīpašnieku viedoklis;
- 9) plāns, kā tiks pārvaldīts un lietots maiņas ceļā iegūtais nekustamais īpašums (piemēram, maksāti komunālie maksājumi, izpildīti apgrūtinājumi utt.);
- 10) informācija par bankas kontu, kurā tiks noguldīti iegūtie naudas līdzekļi (izziņa no bankas, noguldījuma līgums vai projekts, konta pārskats, alternatīvi piedāvājumi no citām komercbankām);
- 11) pēc pārdošanas iegūto naudas līdzekļu izlietošana konkrētam mērķim (piemēram, iegādāts jauns mājoklis, veikts noguldījums bankā);
- 12) bērna vai aizgādņībā esošās personas dzīvošanas apstākļi pēc nekustamā īpašuma pārdošanas vai maiņas, lai noskaidrotu, vai īpašuma atsavināšana nav pasliktinājusi bērna vai aizgādņībā esošās personas mājokļa pieejamību.

[3.5.] Viedokļu noskaidrošana

Saruna ar bērna vai personu ar ierobežotu rīcībspēju jāveido atbilstoši bērna briedumam un vecumam un personas veselības stāvoklim. Sarunā jānoskaidro, vai bērns un persona ar ierobežotu rīcībspēju zina, ka viņam pieder īpašums, kur tas atrodas, kādā stāvoklī tas ir; vai piekrīt, ka viņa īpašums tiek pārdots par attiecīgu maksu, vai mainīts pret citu īpašumu; vai vēlas, ka naudas līdzekļi tiek izmantoti attiecīgam mērķim, vai noguldīti kontā; vai ir zināms, kur dzīvos pēc īpašuma pārdošanas; vai piekrīt, ka minētās darbības veic viņa likumiskais pārstāvis. Bāriņtiesai ir arī jāsniedz informācija un jāizskaidro, cik vien vienkārši tas ir iespējams.

Bāriņtiesai ir jānoskaidro otra vecāka viedoklis (saruna vai otra vecāka iesniegums), izņemot, ja bērns ir viena vecāka atsevišķā aizgādībā (vienošanās vai tiesas spriedums), vecākam pārtrauktas aizgādības tiesības (bāriņtiesas lēmums), vecākam atņemtas aizgādības tiesības (tiesas spriedums), vecākam atņemtas bērna mantas pārvaldības tiesības (bāriņtiesas lēmums), bērnu pārstāv aizbildnis (bāriņtiesas lēmums) vai veic darbības, kad pastāv nokavējuma risks (Civillikuma 186.panta trešā daļa).

Bāriņtiesai ir jānoskaidro arī pirkuma vai maiņas līguma otru līdzēju viedoklis attiecībā uz bērnam vai aizgādņībā esošajai personai piederoša īpašuma pirkšanu vai mainīšanu saskaņā ar līguma projektā ietvertajiem nosacījumiem un tas, vai iespējams vienoties par līguma nosacījumu grozīšanu (piemēram, par maksu, norēķina noteikumiem), ja tas būtu

nepieciešams. Vienlaikus bāriņtiesa informē, ka bērna vai aizgādībā esošās personas īpašumu varēs pārdot vai mainīt tikai ar bāriņtiesas atļauju vai saskaņā ar tiesas nolēmumu, un informē arī par kārtību, ja lēmums tiks nosūtīts izšķiršanai tiesā.

Bāriņtiesa noskaidro nekustamā īpašuma kopīpašnieku viedokli – vai viņi ir informēti, ka bērna vai aizgādībā esošās personas pārstāvis vēlas pārdot vai mainīt piederošo nekustamā īpašuma daļu un atsakās izmantot pirmpirkuma tiesības attiecībā uz nekustamo īpašumu. Bāriņtiesa informē, ka īpašumu varēs pārdot vai mainīt tikai ar bāriņtiesas atļauju vai saskaņā ar tiesas nolēmumu.

Sarunas ar iepriekš minētajām personām jāfiksē protokolā. Izskatot lietu, uz bāriņtiesas sēdi nepieciešams aicināt īpašuma pircēju un kopīpašnieku vai to pārstāvi. Šī persona saskaņā ar Administratīvā procesa likuma 28. panta pirmo daļu ir trešā persona, un uz šo personu attiecas administratīvā procesa dalībnieku procesuālās tiesībspējas un rīcībspējas noteikumi.

Pircējs un kopīpašnieki var parakstīt arī līguma projektu, tādējādi apliecinot savu gribu pirkt vai pārdot, kā arī apstiprina, ka piekrīt līguma projekta nosacījumiem, tādā gadījumā atsevišķi iesniegumi vai sarunas protokoli ar pircēju un kopīpašniekiem nav obligāti nepieciešami.

[3.6.] Sevišķais aizbildnis un aizgādnis

Bāriņtiesai jāievēro Civillikuma 189. pantā noteiktais, ka bērni var noslēgt ar saviem vecākiem visādus tiesiskus darījumus un, kamēr bērni ir nepilngadīgi, šādi darījumi noslēdzami tikai ar bāriņtiesas līdzdalību, kura ieceļ šim gadījumam aizbildņus, kā arī Civillikuma 268. pantā noteiktais, ka līgumus un citus tiesiskus darījumus starp nepilngadīgo un viņa aizbildni var noslēgt tikai ar bāriņtiesas piekrišanu un, ja nepilngadīgajam ir tikai viens aizbildnis, tad šādā gadījumā viņam jāieceļ vēl otrs.

Ja pārdošanas un maiņas gadījumos ir nepieciešams sevišķais aizbildnis, tad bāriņtiesai ir jānoskaidro, vai persona piekrīt, ka viņu ieceļ par sevišķu aizbildni nekustāma īpašuma iegūšanai bērna vārdā (iespējams fiksēt sarunas protokolā ar potenciālo sevišķu aizbildni).

Iepriekš minētais ir attiecināms arī uz aizgādni un aizgādībā esošās personas tiesību aizsardzību, ja aizgādnis stājas darījuma attiecībās ar aizgādībā esošo personu vai izveidojas abu interešu sadursme.

[3.7.] Vienošanās projektu grozīšana

Saskaņā ar Ministru kabineta noteikumu Nr.1037 "Bāriņtiesas darbības noteikumi" 96.punktu bāriņtiesai ir aktīva loma līguma projekta noteikumos. Līguma projekta noteikumi ir iztulkojami atbilstoši Civillikuma 1504.–1510. panta noteikumiem par tiesiska darījuma iztulkošanu.

Jāvērtē, vai pirkuma vai maiņas līguma projekta noteikumi nepasliktina bērna vai aizgādņībā esošas personas kā pircēja stāvokli un intereses. Katrā līgumā bez būtiskajām sastāvdaļām var noteikt dažādus blakus noteikumus (nejaušas sastāvdaļas). Civillikuma 1548. pants noteic, ka pie tādiem pieder nosacījumi un termiņi. Tas nav izsmeļošs uzskaitījums. Līgumā var būt noteikumi par vienas vai otras puses pienākumu sniegt informāciju par izpildes gaitu vai citiem faktiem, norēķinu kārtību, konfidencialitāti, izpildījuma pieņemšanu un daudz ko citu.

Ja bāriņtiesa uzskata, ka aizbildņa (aizgādņa) iesniegto līgumu vai darījuma aktu projektu nosacījumi neatbilst aizbildnībā vai aizgādņībā esošās personas interesēm, bāriņtiesa var lūgt vienošanās nosacījumus precizēt, norādot, kādi nosacījumi precizējami.

[3.8.] Bāriņtiesas lēmuma pieņemšana

Atbilstoši Ministru kabineta 2006. gada 19. decembra noteikumu Nr. 1037 "Bāriņtiesas darbības noteikumi" 88.punktam bāriņtiesa nekustamā īpašuma pārdošanas un maiņas gadījumā izvērtē pārdošanas vai maiņas:

1) likumību

Jāpārbauda, vai konkrētais nekustamais īpašums ir bērna vai aizgādņībā esošās personas īpašums, un jākonstatē, vai nav likumīgu šķēršļu šā nekustamā īpašuma pārdošanai un maiņai atbilstoši līguma projekta noteikumiem.

Civillikuma 2006. pants nosaka tiesiskās sekas gadījumam, kad ir pārdota manta, kuru nebija atļauts atsavināt. Ja abām pusēm vai kaut arī vienīgi pircējam bijis zināms, ka pārdoto lietu nav bijis atļauts atsavināt, tad līgums nav spēkā. Bet, ja tas bijis zināms tikai pārdevējam, tad līgums paliek spēkā un pārdevējam jāatlīdzina pircējam zaudējumi. Beidzot, ja tas nav bijis zināms nevienai pusei, tad līgums nav spēkā.

Bāriņtiesai jāapsver Civillikuma 280. pantā minētie priekšnoteikumi un jākonstatē to iestāšanās. Piemēram, ja bāriņtiesa lēmumu pamato ar argumentu, ka nekustamā īpašuma pārdošana ir vienīgais līdzeklis novērst nepilngadīgajam draudošu ievērojamu finansiālu

zaudējumu, kas atbilstu Civillikuma 280. panta pirmās daļas 4.punktam, tad lēmumā jābūt skaidriem un pārliecinošiem argumentiem, ka pārdošana ir vienīgais līdzeklis un nav citu mantas saglabājošu saudzējošāku risinājumu, radīsies ievērojami zaudējumi un tie ir nenovēršami.

Tāpat jāvērtē, piemēram, vai zemesgrāmatā nav atsavināšanas aizliegums. Atsavināšanas aizliegumu nedrīkst jaukt ar apgrūtinājumiem, tomēr nereti, nodibinot šādas tiesības, piemēram, par labu hipotekārajam kreditoram, pēc viņa lūguma līdztekus ierakstam par hipotēku tiek izdarīta arī speciāla atzīme par atsavināšanas aizliegumu līdz hipotekārā prasījuma nodrošināšanai. Pati par sevi hipotekārā ķīla nav šķērslis īpašuma atsavināšanai. Līdz ar to no personas, kam par labu veikts šāds ieraksts, obligāti nepieciešams saņemt rakstisku piekrišanu pirkuma vai dāvinājuma līguma noslēgšanai. Ja piekrišana nav saņemta, darījumu nedrīkst noslēgt.

Zemesgrāmatā arī jāpārbauda, vai, piemēram, nav piedziņas atzīmes, jo piedziņas atzīme neļauj īpašniekam brīvi rīkoties ar nekustamo mantu un apgrūtināt to ar kaut kādām tiesībām trešajām personām par labu.⁸

Jāpievērš uzmanība, ka likuma "Par zemes privatizāciju lauku apvidos" 27.–36. pants nosaka speciālus noteikumus, ierobežojumus un izņēmumus darījumiem ar zemes īpašumu. Likums nosaka konkrētus subjektus, kuri drīkst iegūt īpašumā zemi, tajā skaitā lauksaimniecībā izmantojamo zemi. Likums arī nosaka, ka darījumam ir jāsaņem tās pašvaldības piekrišana, kuras teritorijā atrodas attiecīgā zeme. Iepriekš minētās tiesību normas nosaka arī pirkuma tiesības – pārdodot lauksaimniecības zemi, pirkuma tiesības uz to ir zemes nomniekam un Latvijas zemes fonda pārvaldītājam.

Jāņem vērā, ka fiziskajām personām, kuras neveic saimniecisko darbību, nav atļauts veikt skaidrā naudā nekustamo īpašumu atsavināšanas darījumus (likuma "Par nodokļiem un nodevām" 30. panta (1⁶) daļa). Atbildība par šo noteikumu neievērošanu paredzēta likuma "Par nodokļiem un nodevām" 139.pantā. Bāriņtiesai ir jāuzrauga, lai nenotiktu pārkāpums un bērnam vai aizgādībā esošai personai nerastos zaudējumi.

Nekustamā īpašuma pārdošanas gadījumā bērns vai aizgādībā esoša persona iegūst naudu no pircēja. Saskaņā ar Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma un proliferācijas finansēšanas novēršanas likuma 3.¹ pantu bāriņtiesai ir jāsniedz Finanšu izlūkošanas dienestam informācija par katru aizdomīgu darījumu, kā arī to rīcībā esošā

⁸ Bukovskis V. Civilprocesa mācības grāmata. Rīga, 1933, 624.lpp.

informācija un dokumenti, kas nepieciešami Finanšu izlūkošanas dienestam tā pienākumu veikšanai, atbilstoši šā likuma prasībām. Pircēja izpēte un naudas izcelsmes noskaidrošana ir arī bērna vai aizgādnībā esošās personas interesēs, jo ir jāpārlicinās, ka pirkuma maksa nav noziedzīgi iegūti līdzekļi un tie vēlāk netiks konfiscēti, līdz ar to ciešot bērna un aizgādnībā esošās personas mantiskajām interesēm.

Līguma projektu vai darījuma aktu sastāda rakstiski pēc dalībnieku labprātīgas vienošanās (taču tajā jābūt iekļautām būtiskām līguma sastāvdaļām) vai pie zvērināta notāra. Notariāta likuma 66. panta pirmās daļas 3.punkts paredz, ka zvērināts notārs sastāda aktu un līgumu projektus. Zvērināts notārs kā valsts amatpersona amata darbībā pakļauts vienīgi likumam un pilda savus pienākumus kā neatkarīgs, neitrāls fizisko un juridisko personu civilo tiesību un likumisko interešu nodrošinātājs. Līdz ar to zvērināta notāra uzdevums ir garantēt līguma projekta atbilstību likumam. Ja darījuma projektu sastādīs zvērināts notārs, tas arī veiks visas pārbaudes, kuras izriet no Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma un proliferācijas finansēšanas novēršanas likuma, jo ir šī likuma subjekts.

2) lietderību

Bāriņtiesai jāpārlicinās, vai nekustamo īpašumu pārdošana un maiņa ir lietderīgākais veids, kā vislabāk nodrošināt aizbildnībā vai aizgādnībā esošās personas interešu ievērošanu, kā arī jāizvērtē, vai pārdošanas vai maiņas rezultātā aizbildnībā vai aizgādnībā esošā persona gūs lielāku un noturīgāku labumu, nekā tad, ja īpašums paliktu personu īpašumā.

3) atbilstību bērna vai aizgādnībā esošās personas interesēm

Bāriņtiesai jāizvērtē, vai pārdodamais un maināmais īpašums ir vajadzīgs un noderīgs bērnam vai aizgādnībā esošai personai. Ja ir vajadzīgs, tad jābūt pamatotiem apsvērumiem, kāpēc tas tomēr ir pārdodams un maināms un, ka šāda rīcība atbilstu bērna vai aizgādnībā esošās personas interesēm un Civillikumā noteiktajam saglabāt un vairogt mantu. Ja vien iespējams, jāraugās, lai nepilngadīgajam vai aizgādnībā esošai personai piederošais nekustamais īpašums tiktu saglabāts līdz pilngadības sasniegšanai vai rīcībspējas atjaunošanai, kad viņš pats varēs izlemt, kā rīkoties ar savu mantu.

Pārdošana un maiņa ir galējs risinājums, jo rūpes par bērna mantu nozīmē gādību par bērna mantas uzturēšanu un izmantošanu tās saglabāšanai un vairošanai.

Bāriņtiesai jāizvērtē, kādā stāvoklī ir nekustamais īpašums, vai nav iespējami citi pārdošanai alternatīvi risinājumi, lai tomēr varētu nekustamo īpašumu saglabāt. Piemēram, ja bērnam pieder dzīvoklis, bet vecākiem nav līdzekļu, lai šo dzīvokli uzturētu, kā rezultātā

sakrājies parāds un vecāki lūdz dzīvokli pārdot, lai novērstu turpmāku parāda krāšanos, jāapsver iespēja dzīvokli izīrēt. Iespējams, ka īrnieks piekrīt segt parādu, kādu laiku nemaksājot papildus par tā īrēšanu, tādējādi nodrošinot īpašuma saglabāšanu.

Tāpat pārdošana nebūtu pamatota tikai ar tādiem argumentiem, ka, piemēram, nekustamais īpašums atrodas citā novadā, kas ir tālu no nepilngadīgās pašreizējās dzīvesvietas, nav iespējams veltīti pienācīgu uzmanību nekustamā īpašuma uzturēšanai un nepilngadīgajam nav emocionālas saiknes ar īpašumu. Šādi argumenti nevar būt pamats secinājumam, ka pārdošana ir vienīgais līdzeklis, lai novērstu nepilngadīgajam draudošu ievērojamu zaudējumu. Alternatīvi risinājumi varētu būt šī īpašuma īre līdz nepilngadīgā rīcībspējas sasniegšanai.

Ja īpašums tiek pārdots, tad jāgūst arī pārliecība, ka bērnam un aizgādībā esošai personai ir garantēts cits mājoklis. Šīs personas nedrīkst palikt bez mājokļa. Aizgādnim un aizbildnim ir jāsniedz ticama un droša informācija par citu mājokli. Piemēram, pamatoti ir pārdot nekustamo īpašumu, ja nepilngadīgais nedzīvo nekustamajā īpašumā, nekustamais īpašums ir sliktā tehniskā stāvoklī un tajā nepieciešams veikt remontu, bet ģimenei nav naudas līdzekļu, līdz ar to, saglabājot nekustamo īpašumu, nākotnē var tikt radīti zaudējumi nepilngadīgā mantai.

Bāriņtiesai ir jāgūst pārliecība, ka īpašuma pārdošana un maiņa nodrošinās bērna un aizgādībā esošās personas mantas saglabāšanu un vairošanu, labklājības stāvokli un izvēlētais risinājums ir interesēm labākais risinājums.

Tāpēc bāriņtiesai jāpārliecinās, vai līguma summa un maiņas īpašums atbilst aizbildnībā vai aizgādībā esošās personas interesēm – cenas atbilstība tirgus vērtībai un tā ir augstākā iespējamā, un maiņas īpašums ir līdzvērtīgs. Aizgādnim un aizbildnim jāiesniedz bāriņtiesai nekustamā īpašuma novērtējums. **Novērtējums** ir būtisks, lai gūtu pārliecību, ka pirkuma maksa atbilst tirgus situācijai un maiņā iegūtais īpašums ir līdzvērtīgs iepriekšējā īpašuma vērtībai – darījums ir ekonomiski izdevīgs. Jāņem vērā pastāvošās tendences nekustamā īpašuma tirgū, piemēram, nekustamā īpašuma cenu celšanās vai pazemināšanās. Bāriņtiesa veic arī īpašuma vizuālo aprakstu un novērtējumu. Ja nepilngadīgajam vai aizgādībā esošajai personai piederošais nekustamais īpašums atrodas citas bāriņtiesas darbības teritorijā, jālūdz šai bāriņtiesai pārbaudīt nekustamo īpašumu un informēt par iespējamo īpašuma tirgus vērtību. Turklāt vērā ņemams ne tikai ekonomiskais, bet arī iegūstamā īpašuma funkcionālais aspekts (atbilstība bērnam un personai ar ierobežotu

rīcībspēju īpašajām vajadzībām). Piemēram, bērna un aizgādnībā esošas personas interesēs ir tāda dzīvokļu maiņa, kuras rezultātā uzlabojas nepilngadīgā sadzīves apstākļi un iegūtais īpašums ir vērtīgāks par aizmainīto.

Uzmanība ir jāpievērš, vai saskaņā ar zemesgrāmatas un kadastra datiem un/vai dabā uz zemes atrodas **mežs**. Ja atrodas, tad ir jāievēro arī Meža likums. Meža īpašumam ir jābūt spēkā esošai meža inventarizācijai. Meža likuma 29. pants nosaka, ka meža īpašnieks vai tiesiskais valdītājs savā īpašumā vai tiesiskajā valdījumā nodrošina pirmreizēju meža inventarizāciju un tās datus iesniedz Valsts meža dienestam, kā arī vismaz reizi 20 gados un normatīvajos aktos noteiktajos citos gadījumos veic atkārtotu meža inventarizāciju.

Maiņas gadījumā uzmanība ir jāpievērš iegūstamā īpašuma juridiskajam un tehniskajam stāvoklim, darījuma ekonomiskajam pamatojumam (līdzvērtīgumam, atbilstība tirgus vērtībai). Jāvērtē arī uz maiņā iegūstamo īpašumu attiecināmie apgrūtinājumi, parādi, sastāvs, stāvoklis, uzturēšanas izdevumi un spēja apsaimniekot. Līdz ar to jāvērtē maiņas rezultāta samērīgums starp ieguvumiem un izdevumiem. Ja maiņa pasliktina bērna vai aizgādnībā esošās personas stāvokli un intereses, tad tā nav pieļaujama.

Jāvērtē arī pirkuma (pārdošanas) un maiņas **līguma projektu** noteikumi. Pirkuma līguma gadījumā īpaša uzmanība jāpievērš samaksas saņemšanas noteikumiem un saistības izpildes noteikumiem, piemēram, lai īpašuma tiesību izmaiņas zemesgrāmatā nenotiktu pirms samaksas saņemšanas. Šim nolūkam var izmantot zvērināta notāra glabājuma kontu vai banku darījuma kontu (jāvērtē abu versijas izmaksas). Darījuma izpildes beigās nauda ir glabājama bērna vai personas ar ierobežotu rīcībspēju vārda kredītiestādē atvērtajā kontā. Civillikuma 296. panta pirmā daļa paredz, ka visa skaidrā nauda, izņemot nepilngadīgā kārtējiem izdevumiem nepieciešamo, aizbildnim jānogulda kādā no kredītiestādēm ar peļņas procentiem. Turklāt saskaņā ar Civillikuma 297. panta otro daļu aizbildnis atbild par katru neattaisnotu kavējumu, noguldot nepilngadīgā naudu uz procentiem, un viņam jāatlīdzina nepilngadīgajam ar to radies procentu zaudējums. Maiņas līguma gadījumā īpaša uzmanība jāpievērš saistību izpildes noteikumiem, kuriem jābūt tādiem, lai nodrošinātu īpašuma nonākšanu bērna vai aizgādnībā esošās personas īpašumā vienlaicīgi ar īpašuma tiesību zaudēšanu uz iepriekšējo īpašumu.

Piemēram, kādā lietā tiesa un bāriņtiesa atzina, ka nekustamā īpašuma atsavināšana ir lietderīga un atbilst nepilngadīgās interesēm, jo apstākļos, kad īpašums ir kopīpašums, kura īpašniekiem ir radušās domstarpības īpašuma apsaimniekošanas jautājumos, kā arī ņemot

vērā to, ka vienam nepilngadīgajam ir grūti tikt galā ar visiem ar īpašumu saistītajiem maksājumiem, nekustamā īpašuma pārdošana ļautu izvairīties nepilngadīgajam no iespējamajiem zaudējumiem un parādiem nākotnē.⁹

Tāpat bāriņtiesa atzina par lietderīgu un tiesa deva atļauju atsavināt nekustamo īpašumu lietā, kurā vecāki lūdza bāriņtiesas atļauju nekustamā īpašuma pārdošanai, jo bērns profesionālā līmenī nodarbojas ar tenisu biedrībā, kas atrodas Lielupē, un viņam ir apgrūtināti katru dienu izbraukāt uz treniņiem. Bērns lielāko dienas daļu pavada trenējoties un patērē daudz laika ceļā, ko varētu pavadīt lietderīgāk - mācoties. Vecāki norādīja, ka pēc īpašuma pārdošanas tiks iegādāts jauns nekustamais īpašums Jūrmalā. Ņemot vērā nekustamā īpašuma tirgus situāciju, vecāki norādīja, ka, iespējams, pēc bērna pilngadības sasniegšanas, pārdodot esošo īpašumu, varētu zaudēt ievērojamu naudas summu, kā arī īpašumam nepieciešams veikt remontu un nav lietderīgi ieguldīt naudas līdzekļus īpašumā, kurš tiks pārdots pēc trīs gadiem. No īpašuma pārdošanas iegūtie naudas līdzekļi tiks pārskaitīti uz bērna pilngadības krājkontu un starpposmā starp īpašuma pārdošanu un jauna nekustamā īpašuma iegādi, ja būs nepieciešams, irēs dzīvokli, līdz ar to bērns bez dzīvesvietas nepalik.

Pēc bāriņtiesas atļaujas un tiesas nolēmuma spēkā stāšanās bāriņtiesai jāseko aizbildņa vai aizgādņa turpmākajām darbībām, lai pārliecinātos, vai ievēroti visi pirkuma vai maiņas līguma projekta noteikumi, vai īpašuma pārdošanas rezultātā iegūtie līdzekļi ir noguldīti kredītiestādē, vai, iespējams, iegādāts cits īpašums bērnam, varbūt tie izlietoti tādu kredītsaistību segšanai, kas pārgājušas līdz ar mantojumu. Bāriņtiesai ik gadu līdz 1.februārim, bet, ja ir aizdomas par iegūto līdzekļu izlietojumu bez bāriņtiesas atļaujas, tad nekavējoties jāpieprasa norēķins ne tikai no aizbildņiem un aizgādņiem, bet arī no dabiskajiem aizbildņiem – vecākiem.

⁹ Valmieras rajona tiesa 2015.gada 27.novembra lēmums lietā Nr. C39116515 C-1165-15/7.

[4.] Īpašuma ieķīlāšana vai apgrūtināšana ar citām lietu tiesībām

Bāriņtiesu likuma 21. panta 3. un 4.punkts un minētā likuma 41. panta otrās daļas 3. un 4.punkts paredz, ka bāriņtiesa lemj par bērnam vai aizgādņībā esošajai personai piederošās mantas (ja tās vērtība nepārsniedz 14 000 *euro*) ieķīlāšanu vai apgrūtināšanu ar citām lietu tiesībām vai bērnam vai aizgādņībā esošajai personai piederošā nekustamā īpašuma (ja tā vērtība pārsniedz 14 000 *euro*) ieķīlāšanu vai apgrūtināšanu ar citām lietu tiesībām lietderīgumu.

Pirms līguma noslēgšanas bērna vai personas ar ierobežotu rīcībspēju vārdā aizbildnim (arī bērna dabiskajam aizbildnim) vai aizgādņim nepieciešams vērsties bāriņtiesā, lūdzot atļauju ieķīlāt vai apgrūtināt ar citām lietu tiesībām bērna vai personas ar ierobežotu rīcībspēju īpašumu. Bāriņtiesas uzdevums ir atbilstoši procesuālajām normām (sk. *Pielikumu Nr.5*) veikt izvērtējamu un gūt pārliecību, vai pastāv objektīva vajadzība apgrūtināt bērna vai citas personas ar rīcībspējas ierobežojumu īpašumu.

[4.1.] Ieķīlāšana vai apgrūtināšana ar citām lietu tiesībām

Ieķīlāšana vai apgrūtināšana ar citām lietu tiesībām nozīmē, ka bērnam vai aizgādņībā esošajai personai saglabājas īpašuma tiesības, tomēr citai personai pieder atsevišķa tiesība uz šo lietu.

Atbilstoši Civillikuma 1278. pantam ķīlas tiesība ir tāda tiesība uz svešu lietu, uz kuras pamata šī lieta nodrošina kreditoram viņa prasījumu tādā kārtā, ka viņš var no tās dabūt šā prasījuma samaksu. Latvijas civiltiesības atzīst rokas ķīlu (attiecas uz kustamu mantu), lietošanas ķīlu (attiecas uz kustamu vai nekustamu mantu), hipotekāro ķīlu (attiecas uz nekustamu mantu) un komercķīlu (attiecas uz kustamu mantu). Pēc ķīlas tiesības ierakstīšanas zemesgrāmatā kreditoram rodas lietu tiesība (Civillikuma 1367. pants). Hipotēka kā lietu tiesība ir absolūta un garantē kreditora tiesības saņemt izpildījumu neatkarīgi no lietas atsavinājuma vēlāk.

Zemesgrāmatā tiek ierakstītas dažāda veida lietu tiesības bērna vai aizgādņībā esošās personas īpašumam, piemēram:

- 1) servitūts – īpašuma lietošanas tiesības aprobežojums par labu citai personai (personālservitūts) vai nekustamajam īpašumam. Tipiskākais servitūta piemērs ir t.s. ceļa servitūts – ar līgumu, likumu, tiesas spriedumu vai testamentu nodibinātas tiesības izmantot ceļu uz svešam īpašniekam piederoša nekustamā īpašuma;

- 2) reālnasta – uz nekustamo īpašumu guļošs patstāvīgs pienākums atkārtoti dot noteiktus izpildījumus naudā, graudā vai kļaušās;
- 3) īres vai nomas tiesības – noma vai īre ir līgums, ar ko viena puse piešķir vai apsola otrai par zināmu nomas vai īres maksu kādas lietas lietošanu. Līgums, ar kuru piešķir vai apsola augļu nesējas lietas lietošanu augļu ievākšanai no tās, ir noma, bet ikviens cits lietošanas piešķiruma līgums – īre;
- 4) apbūves tiesības – ar līgumu piešķirta mantojama un atsavināma lietu tiesība celt un lietot uz sveša zemes gabala nedzīvojamu ēku vai inženierbūvi kā īpašniekam šīs tiesības spēkā esamības laikā;
- 5) dzīvokļa tiesības – lietu tiesība lietot par dzīvokli svešu māju, tomēr nekaitējot pašai mājai;
- 6) izpirkuma tiesības – lietu tiesība lietot par dzīvokli svešu māju, tomēr nekaitējot pašai mājai.

Ķīlas tiesība ir nošķirama no galvojuma. Bērns un aizgādnībā esoša persona nedrīkst kļūt par galvotāju. Galvojums ir saistību tiesību institūts, kura definīcija sniegta Civillikuma 1692. pantā, kas noteic, ka galvojums ir ar līgumu uzņemts pienākums atbildēt kreditoram par trešās personas parādu, neatsvabinot tomēr pēdējo no viņas parāda. Savukārt ķīlas tiesība kā lietu tiesība ļauj ķīlas ņēmējam izmantoto ieķīlāto lietu kā parāda saistību nodrošinājumu tādējādi, ka viņš var dabūt parāda samaksu no pašas ieķīlātās lietas (lietošanas ķīla) vai arī no tās pārdošanā saņemtās naudas. Tas ir, ķīlas tiesības gadījumā šāds nodrošinājums aprobežojas vien ar ieķīlāto mantu, bet galvojuma gadījumā – ar visu galvnieka mantu, ja tas nav aprobežots ar noteiktu apmēru. Galvojumā galvnieks pilda akcesoru saistību, kas ļauj izlietot regresa prasību, turpretim ķīlas devējam Civillikums neparedz tiesības vērst regresa prasību pret galveno parādnieku. Līdz ar to gan galvojums, gan ķīlas tiesība, kā iepriekš jau norādīts, ir saistību tiesību pastiprinājuma veidi, taču jāņem vērā, ka katram ir atšķirīgs materiāli tiesiskais regulējums.

[4.2.] Ieraksti zemesgrāmatā

Zemesgrāmatu likuma 31. pantā noteikts, ka nodalījumā ieraksta visas uz nekustamu īpašumu nostiprināmās tiesības, tiesību nodrošinājumus un aprobežojumus, tāpat arī šo tiesību, nodrošinājumu un aprobežojumu pārgrozījumus un dzēsumu. Savukārt ierakstu un atzīmju izdarīšanu zemesgrāmatās sīkāk regulē Zemesgrāmatu likuma 44. un 45. pants.

Zemesgrāmatas nodalījumam ir četras daļas, kurās ieraksta ziņas par:

- 1) nekustamo īpašumu,
- 2) nekustamā īpašuma īpašnieku,
- 3) nekustamā īpašuma apgrūtinājumiem,
- 4) nekustamā īpašuma parādiem.

Apgrūtinājumus var redzēt Zemesgrāmatas nodalījuma trešajā un ceturtajā daļā. Trešajā daļā ir fiksētas lietu tiesības, kur visbiežāk ir sastopamas reģistrētās īres vai nomas tiesības, bet ceturtajā – ķīlas tiesības.

Minētais pants novelk stingru robežu starp nostiprinājumiem **ierakstu** un **atzīmju** veidā, lai šos divus veidus nevarētu sajaukt. Viss, kas jānostiprina uz tiesiska darījuma pamata, piemēram, īpašuma tiesības, ķīlas tiesības, uztura tiesības, servitūtu tiesības, nomas tiesības u.c., tāpat tiesiskā darījumā noteiktie aizliegumi atsavināt īpašumu un apgrūtināt to, pēcmantinieku iecelšanas un mantojuma līgumi, jānostiprina "ierakstu" veidā. Piemēram, dzīvokļa tiesība, kas saskaņā ar Civillikuma 1227. pantu ir lietu tiesība, zemesgrāmatā ir nostiprināma ieraksta veidā. Dzīvokļa tiesība stājas spēkā brīdī, kad tā ir ierakstīta zemesgrāmatā.

Atzīmju veidā nostiprina tikai tos tiesību nodrošinājumus un aprobežojumus, kas izsmēloši uzskaitīti Zemesgrāmatu likuma 45. pantā, atzīmēm ir pagaidu raksturs, un tās dzēšamas ar ierakstiem. Pieļaujams nostiprināt tikai tādas atzīmes, ar kurām nodrošinātās tiesības pašas par sevi drīkst nostiprināt zemesgrāmatā, savukārt, ja nav iespējams pats ieraksts (tiesības nostiprinājums), nav iespējama arī atzīme.

[4.3.] Aizgādņa vai aizbildņa iesniegums bāriņtiesā

Aizbildnim vai aizgādnim ir pienākums vērsties bāriņtiesā ar iesniegumu, lūdzot dot atļauju ieķīlāt vai apgrūtināt ar citām lietu tiesībām bērnam vai personai ar ierobežotu rīcībspēju piederošu īpašumu. Līdz ar to administratīvā procesa pamatā būs aizgādņa vai aizbildņa iesniegums.

Iesniegumam jābūt motivētam, kas nozīmē, ka tajā jābūt skaidrojumam un pamatojumam par nepieciešamību apgrūtināt īpašumu un šādas darbības atbilstība bērnam vai aizgādnībā esošās personas interesēm, ziņām par nekustamo īpašumu un tā juridisko stāvokli (piemēram, par citiem apgrūtinājumiem un aizliegumiem), īpašumu vērtību un darījumā plānoto maksu, iegūto naudas līdzekļu izmantošanas mērķi un citai būtiskai

informācijai. Saskaņā ar Ministru kabineta 2006. gada 19. decembra noteikumu Nr. 1037 "Bāriņtiesas darbības noteikumi" 95. punktu aizbildnim un aizgādnim jāiesniedz bāriņtiesai līguma projekts un nekustamā īpašuma novērtējums.

Otrs vecāks iesniegumā arī lūdz atļauju iekļāt vai citādi apgrūtināt bērna īpašumu un attiecīgi izmantot naudas līdzekļus un norāda pamatojumu, kādēļ nepieciešams apgrūtināt bērna īpašumu.

[4.4.] Informācijas iegūšana

Bāriņtiesai – atbilstoši Administratīvā procesa likuma 59.–60. pantam – ir pienākums noskaidrot visu nepieciešamo informāciju. Bāriņtiesa informāciju var iegūt pati vai arī pēc iespējas dod administratīvā procesa dalībniekiem norādījumus un ieteikumus. Bāriņtiesai ir jāiegūst informācija un jāpārbauda:

- 1) bērna dzimšanas apliecība, tiesas nolēmums par rīcībspējas ierobežojumu;
- 2) ķīlas un citu lietu tiesību apgrūtinājuma nepieciešamība un pamatojums;
- 3) aizdevuma un ķīlas līguma vai citu līgumu projekti, kurā skaidri definēts un aprakstīts apgrūtinājums, precīza samaksas un saistību izpildes kārtība, precīzs komercbankas konta numurs, saprotami līguma noteikumi, ieteicams bez šķērējtiesas klauzulas;
- 4) apgrūtināmā nekustamā īpašuma juridiskais stāvoklis:
 - a) nekustamā īpašuma piederība bērnam vai aizgādnībā esošajai personai (zemesgrāmatu apliecība, zemesgrāmatu nodalījuma noraksts),
 - b) īpašuma citi apgrūtinājumi un aizliegumi (zemesgrāmatu apliecība, zemesgrāmatu nodalījuma noraksts, kurā norādīti visi īpašuma apgrūtinājumi (servitūti, hipotēkas, kreditora prasījumi u.c.), kadastra informācijas sistēmas dati, trešo personu piekrišana apgrūtināt, ja zemesgrāmatā ierakstīts aizliegums),
 - c) vai nav juridiski šķēršļi apgrūtināt īpašumu,
 - d) vai apgrūtinājums netraucēs nodrošināt bērna vai aizgādnībā esošās personas vajadzības lietot īpašumu,
- 5) nekustamā īpašuma tehniskais un fiziskais stāvoklis (inventarizācijas lieta, īpašuma apskate dabā un pārbaudes akta sastādīšana),
- 6) nekustamā īpašuma novērtējums,

- 7) otra vecāka un bērna, aizgādņa un personas ar ierobežotu rīcībspēju, līguma otras puses viedoklis,
- 8) plāns par to, kā tiks izpildīti apgrūtinājumi,
- 9) informācija par bankas kontu, kurā tiks noguldīti iegūtie naudas līdzekļi (izziņa no bankas, noguldījuma līgums vai projekts, konta pārskats, alternatīvi piedāvājumi no citām komercbankām),
- 10) pēc aizdevuma līguma noslēgšanas iegūto naudas līdzekļu izlietošana konkrētam mērķim.

[4.5.] Viedokļu noskaidrošana

Saruna ar bērnu vai personu ar ierobežotu rīcībspēju jāveido atbilstoši bērna briedumam un vecumam un personas veselības stāvoklim. Sarunā jānoskaidro, vai bērns un persona ar ierobežotu rīcībspēju zina, ka viņam pieder īpašums, kur tas atrodas, kādā stāvoklī tas ir; vai piekrīt, ka viņa īpašums tiek ieķīlāts par attiecīgu maksu vai apgrūtināts ar citām lietu tiesībām; vai vēlas, ka naudas līdzekļi tiek izmantoti attiecīgam mērķim vai noguldīti kontā; vai ir zināms, kas mainīsies pēc apgrūtināšanas; vai piekrīt, ka minētās darbības veic viņa likumiskais pārstāvis. Bāriņtiesai ir arī jāsniedz informācija un jāizskaidro, cik vienkārši tas ir iespējams.

Bāriņtiesai ir jānoskaidro otra vecāka viedoklis (saruna vai otra vecāka iesniegums), izņemot, ja bērns ir viena vecāka atsevišķā aizgādībā (vienošanās vai tiesas spriedums), vecākam pārtrauktas aizgādības tiesības (bāriņtiesas lēmums), vecākam atņemtas aizgādības tiesības (tiesas spriedums), vecākam atņemtas bērna mantas pārvaldības tiesības (bāriņtiesas lēmums), bērnu pārstāv aizbildnis (bāriņtiesas lēmums) vai veic darbības, kad pastāv nokavējuma risks (Civillikuma 186.panta trešā daļa).

Bāriņtiesai ir jānoskaidro arī aizdevuma un ķīlas līgumu, kā arī citu līgumu otra līdzēja viedoklis, vai vēlas aizdot un ņemt ķīlu bērnam vai aizgādībā esošajai personai piederošu īpašumu saskaņā ar līguma projektā ietvertajiem nosacījumiem, un tas, vai iespējams vienoties par līguma nosacījumu grozīšanu (piemēram, par apgrūtinājuma noteikumiem, norēķina noteikumiem), ja tas būtu nepieciešams. Vienlaikus bāriņtiesa informē, ka bērna vai aizgādībā esošās personas īpašumu varēs ieķīlāt un citādi apgrūtināt ar lietu tiesībām tikai ar bāriņtiesas atļauju vai saskaņā ar tiesas nolēmumu un par kārtību, ja lēmums tiks nosūtīts izšķiršanai tiesā.

Izskatot lietu, uz bāriņtiesas sēdi nepieciešams aicināt aizdevuma un ķīlas līgumu, kā arī citu līgumu otru līdzēju. Šī persona saskaņā ar Administratīvā procesa likuma 28.panta pirmo daļu ir trešā persona, un uz šo personu attiecas administratīvā procesa dalībnieku procesuālās tiesībspējas un rīcībspējas noteikumi. Tomēr šīs personas var arī parakstīt līguma projektu, tādējādi apliecinot savu gribu pirkt vai pārdot, kā arī, ka piekrīt līguma projekta nosacījumiem, tādā gadījumā atsevišķi iesniegumi vai sarunas protokoli ar pircēju un kopīpašniekiem nav obligāti nepieciešami.

Tāpat rūpīgi ir jāapzina, vai nav vēl kāda cita ieinteresēta persona, kura arī jāuzklausā. Piemēram, Civillikuma 1234. pants nosaka, ka nekustamajam īpašumam, kam jau piemērots servitūts, jaunu drīkst piemērot tikai tad, kad no tā nevar rasties nekāds zaudējums agrākajam. Ja uz nekustamu īpašumu attiecas hipotēka, tad piemērot tam servitūtu, kas aprobežo hipotekāro kreditoru tiesības, var tikai ar viņu piekrišanu.

[4.6.] Sevišķais aizbildnis un aizgādnis

Bāriņtiesai jāievēro Civillikuma 189. pantā noteiktais, ka bērni var noslēgt ar saviem vecākiem visādus tiesiskus darījumus un, kamēr bērni ir nepilngadīgi, šādi darījumi noslēdzami tikai ar bāriņtiesas līdzdalību, kura ieceļ šim gadījumam aizbildņus, kā arī Civillikuma 268. pantā noteiktais, ka līgumus un citus tiesiskus darījumus starp nepilngadīgo un viņa aizbildni var noslēgt tikai ar bāriņtiesas piekrišanu un, ja nepilngadīgajam ir tikai viens aizbildnis, šādā gadījumā viņam jāieceļ vēl otrs.

Ja iekļāšanas vai citos gadījumos ir nepieciešams sevišķais aizbildnis, tad bāriņtiesai ir jānoskaidro, vai persona piekrīt, ka viņu ieceļ par sevišķo aizbildni (protokolā iespējams fiksēt sarunas ar potenciālo sevišķo aizbildni).

Iepriekš minētais ir attiecināms arī uz aizgādni un aizgādībā esošās personas tiesību aizsardzību, ja aizgādnis stājas darījuma attiecībās ar aizgādībā esošo personu vai izveidojas abu interešu sadursme.

[4.7.] Vienošanās projektu grozīšana

Saskaņā ar Ministru kabineta noteikumu Nr.1037 "Bāriņtiesas darbības noteikumi" 96.punktu bāriņtiesai ir aktīva loma līguma projekta noteikumos. Līguma projekta noteikumi ir iztulkojami atbilstoši Civillikuma 1504.–1510. panta noteikumiem par tiesiska darījuma iztulkošanu.

Jāvērtē, vai ķīlas, aizdevuma un citu līguma veida projekta noteikumi nepasliktina bērna vai aizgādnībā esošas personas kā pircēja stāvokli un intereses. Katrā līgumā bez būtiskajām sastāvdaļām var noteikt dažādus blakus noteikumus (nejaušas sastāvdaļas). Civillikuma 1548. pants noteic, ka pie tādiem pieder nosacījumi un termiņi. Tas nav izsmeļošs uzskaitījums. Līgumā var būt noteikumi par vienas vai otras puses pienākumu sniegt informāciju par izpildes gaitu vai citiem faktiem, norēķinu kārtību, konfidencialitāti, izpildījuma pieņemšanu un daudz ko citu.

Ja bāriņtiesa uzskata, ka aizbildņa (aizgādņa) iesniegto līgumu vai darījuma aktu projektu nosacījumi neatbilst aizbildnībā vai aizgādnībā esošās personas interesēm, bāriņtiesa var lūgt vienošanās nosacījumus precizēt, norādot, kādi nosacījumi precizējami.

[4.8.] Bāriņtiesas lēmuma pieņemšana

Atbilstoši Ministru kabineta 2006. gada 19. decembra noteikumu Nr. 1037 "Bāriņtiesas darbības noteikumi" 88. un 95.punktam bāriņtiesa nekustamā īpašuma ieķīlāšanas vai apgrūtināšanas gadījumā ar citām lietu tiesībām izvērtē apgrūtinājumu:

1) likumību

Jāpārbauda, vai konkrētais nekustamais īpašums ir bērna vai aizgādnībā esošās personas īpašums, un jākonstatē, vai normatīvais akts vai zemesgrāmatas ieraksti atļauj aizbildnim un aizgādnim ieķīlāt vai citāti apgrūtināt aizbildnībā vai aizgādnībā esošās personas īpašumu. Piemēram, Civillikuma 1370. pants noteic, ka ķīlas tiesības ierakstīšana zemes grāmatās nav pieļaujama tajā laikā, kad pastāv Zemesgrāmatu likuma 45. panta 1.un 2.punktā minētie šķēršļi. Līdz ar to zemesgrāmatā jāpārlicinās, vai, cita starpā, nav piedziņas atzīme, jo saskaņā ar Civillikuma 1370. pantu piedziņas atzīme ir šķērslis jebkādā veidā – kā labprātīgi, tā uz tiesas nolēmuma pamata nodibinātu – ķīlas tiesības ierakstīšanai zemesgrāmatā.

Jāņem vērā, ka fiziskajām personām, kuras neveic saimniecisko darbību, nav atļauts veikt skaidrā naudā darījumu, kura summa pārsniedz 7 200 *euro* (neatkarīgi no tā, vai darījums notiek vienā vai vairākās operācijās; likuma "Par nodokļiem un nodevām" 30. panta astotā daļa). Atbildība par šo noteikumu neievērošanu paredzēta likuma "Par nodokļiem un nodevām" 139.pantā. Bāriņtiesai ir jāuzrauga, lai nenotiktu pārkāpums un bērnam vai aizgādnībā esošai personai nerastos zaudējumi.

Līguma projektu vai darījuma aktu sastāda rakstiski pēc dalībnieku labprātīgas vienošanās (taču tam jāsaturs līguma būtiskas sastāvdaļas) vai pie zvērināta notāra. Notariāta likuma 66. panta pirmās daļas 3.punkts paredz, ka zvērināts notārs sastāda aktu un līgumu projektus. Zvērināts notārs kā valsts amatpersona amata darbībā pakļauts vienīgi likumam un pilda savus pienākumus kā neatkarīgs, neitrāls fizisko un juridisko personu civilo tiesību un likumisko interešu nodrošinātājs. Līdz ar to zvērināta notāra uzdevums ir garantēt līguma projekta atbilstību likumam.

2) lietderīgumu

Jāpārlicinās, vai īpašuma ieķīlāšana vai citāda apgrūtināšana ir veids, kā vislabāk nodrošināt aizbildnībā vai aizgādībā esošās personas interešu ievērošanu, kā arī jāizvērtē, vai tā rezultātā aizbildnībā vai aizgādībā esošā persona gūs lielāku labumu, nekā tad, ja īpašums paliktu neapgrūtināts. Bāriņtiesai ir jāgūst pārliecība, ka apgrūtināšana ir lietderīga – bērna vai aizgādībā esošās personas intereses tiks kopumā nodrošinātas un veicinātas, nevis cietīs.

3) atbilstību bērna vai aizgādībā esošās personas interesēm

Bāriņtiesai ir jānoskaidro un jāvērtē, ar kādu **mērķi** bērna vai aizgādībā esošās personas īpašums tiek ieķīlāts un apgrūtināts ar citām lietu tiesībām. Turklāt jāvērtē no tā gūtais labums un tā izmantošana bērna vai aizgādībā esošās personas būtisku vajadzību nodrošināšanai.

Jāvērtē tas, vai ir iespējami citi alternatīvi risinājumi, lai nekustamo īpašumu tomēr nevajadzētu apgrūtināt.

Bāriņtiesai ir jāgūst pārliecība, ka īpašuma apgrūtināšana nodrošinās bērna un aizgādībā esošās personas mantas saglabāšanu un vairošanu, labklājības stāvokli un izvēlētais risinājums ir interesēm labākais risinājums konkrētajos faktiskajos apstākļos.

Īpašuma aprobežojums nozīmē, ka bērns vai aizgādībā esoša persona kā īpašnieks noteikta laika periodu vai noteiktā veidā nedrīkst rīkoties ar nekustamo īpašumu. Cik vien iespējams, jāraugās, lai nepilngadīgajam vai aizgādībā esošai personai piederošais nekustamais īpašums tiktu maksimāli maz apgrūtināts līdz pilngadības sasniegšanai vai rīcībspējas atjaunošanai, kad viņš pats varēs izlemt, kā rīkoties ar savu mantu. Civillikuma 293. pants paredz, ka aizbildnis var nepilngadīgā lietās un viņa interesēs noslēgt visādus līgumus, kā arī pieņemt un izdarīt maksājumus. Visa tāda darbība saista nepilngadīgo, ja vien aizbildnis to izdarījis labā ticībā, palikdams turklāt saimnieciskās pārvaldības ietvaros un

nesaistīdams nepilngadīgo bez sevišķas vajadzības uz ilgāku laiku kā līdz viņa pilngadībai. Tas nozīmē, ka bāriņtiesai jāvērtē laika periods, uz kādu nepilngadīgā īpašums tiks ieķīlāts. Nebūtu pieļaujams, ka nepilngadīgā īpašums tiek ieķīlāts uz laiku, kas ilgāks par periodu, kad bērns sasniedz pilngadību. Līdzīgi būtu jāvērtē arī aizgādības gadījumā, vai un kādā periodā persona varētu atjaunot rīcībspēju pilnā apjomā.

Bāriņtiesai jāiegūst informācija, ar kādiem noteikumiem un kādu termiņu īpašums tiks ieķīlāts vai citādi apgrūtināts. Bāriņtiesai ir jāvērtē ķīlas līgumu noteikumu skaidrība un bērna vai aizgādībā esošas personas aizsardzības garantijas, ķīlas summas adekvātums un atbilstība aizbildnībā vai aizgādībā esošas personas interesēm. Piemēram, kredītiestādes izsniedz aizdevuma līguma projektus, kā arī projektus par iespējamām ikmēneša maksājumiem plānotā aizņēmuma termiņa ietvaros. Bāriņtiesai arī ir jāizvērtē, vai aizbildnim vai aizgādņim ir pietiekami ienākumi, lai maksātu kredītiestādes noteiktos maksājumus.

Arī pārējo apgrūtinājumu gadījumos vērtējama līgumu noteikumu atbilstība bērna vai aizgādībā esošas personas interesēm, tāpat jāvērtē, vai īpašuma apgrūtināšana nākotnē neradīs zaudējumus aizbildnībā vai aizgādībā esošai personai. Līgumu noteikumi nedrīkst nostādīt bērnu vai aizgādībā esošu personu netaisnīgā un neizdevīgā situācijā. Ieguvumam no apgrūtinājuma jābūt lielākam nekā apgrūtinājuma sekām.

Piemēram, nodokļu atvieglojumu iegūšana vai saglabāšana nav samērīga ar īpašuma apgrūtināšanu. Konkrētā lietā servitūta līguma nodoms bija apgrūtināt visu nekustamo īpašumu, kas sastāv no trim zemes gabaliem, kuru kopējā platība ir 23,6 ha, no tā - 19,1 ha lauksaimniecības zeme un 3,8 ha mežs. Zaudēto nodokļu atvieglojums norādītajā apmērā, apmēram 455 *euro* gadā, ir nebūtisks, lai tiktu apgrūtināts nepilngadīgajam piederošs nekustamais īpašums.¹⁰

Jāvērtē arī līgumu izpildes noteikumi un aizgādņu un aizbildņu spēja tos izpildīt atbilstoši līguma noteikumiem. Tāpat uzmanība jāpievērš, vai līgumos ir skaidri un saprotami atrunāti apgrūtinājumu izbeigšanās un atcelšanas noteikumi.

Pēc bāriņtiesas atļaujas un tiesas nolēmuma spēkā stāšanās bāriņtiesai jāseko aizbildņa vai aizgādņa turpmākajām darbībām, lai pārliecinātos, vai ievēroti visi līguma projekta noteikumi, vai īpašuma ieķīlāšanas vai apgrūtināšanas rezultātā iegūtie līdzekļi ir noguldīti kredītiestādē vai novirzīti citu būtisku vajadzību apmierināšanai. Bāriņtiesai ik gadu

¹⁰ Rīgas pilsētas Kurzemes rajona tiesas 2016. gada 12. februāra spriedums lietā Nr. C28371915 C-1364-16/13.

līdz 1. februārim, bet, ja ir aizdomas par iegūto līdzekļu izlietojumu bez bāriņtiesas atļaujas, tad nekavējoties jāpieprasa norēķins ne tikai no aizbildņiem un aizgādņiem, bet arī no dabiskajiem aizbildņiem – vecākiem.

[5.] KUSTAMAS MANTAS PĀRDOŠANA

Lietas ir ķermeniskas vai bezķermeniskas. Bezķermeniskas lietas ir dažādas personiskas lietas, lietu un saistību tiesības, ciktāl tās ir mantas sastāvdaļas. Ķermeniskas lietas ir vai nu kustamas, vai nekustamas, raugoties pēc tā, vai tās var vai nevar pārvietot no vienas vietas uz otru, ārēji nebojājot.

Pie kustamas mantas pieskaitāmas tehnoloģiskās iekārtas un aprīkojums, transportlīdzekļi, lauksaimniecības tehnika, intelektuālais īpašums, antikvārie un mākslas priekšmeti, vērtspapīri, kā arī citas lietas, kuras var pārvietot no vienas vietas uz otru, ārēji tās nebojājot.

Bāriņtiesu likuma 21. panta 2. punkts un 41. panta otrās daļas 2. punkts paredz, ka bāriņtiesa lemj par bērnam vai aizgādņībā esošajai personai piederošā mantas pārdošanu. Bāriņtiesas uzdevums atbilstoši procesuālajām normām (sk. *Pielikumu Nr.4* un *Pielikumu Nr.4.1.*) ir veikt izvērtējamu un gūt pārliecību, vai pastāv objektīva vajadzība pārdot bērna vai citas personas ar rīcībspējas ierobežojumu kustamo mantu.

[5.1.] Kustamas mantas pārdošana bez bāriņtiesas atļaujas, bet ar sniegtu norēķinu

Bāriņtiesai ir jāņem vērā, ka Civillikuma 278. pants paredz: aizbilstamajam piekritušās kustamās lietas, kas bojājas vai vispār kļūst nevērtīgākas (piemēram, lauksaimniecības raža, dažādas nolietotas tehniskās ierīces – televizors, radio) un, turklāt, nav vajadzīgas viņam lietošanai, aizbildnim nekavējoties jāpārdod par iespējami izdevīgāku cenu, nelūdzot šim nolūkam īpašu atļauju, bet dodot bāriņtiesai norēķinu

par pārdošanu un ieņemto naudu.

Līdz ar to Civillikuma 278. pants atbrīvo aizgādni un aizbildni saņemt bāriņtiesas atļauju, tomēr likums uzliek par pienākumu dot bāriņtiesai norēķinu par pārdošanu un ieņemto naudu.

Šajā gadījumā bāriņtiesai ir jāvērtē aizbildņa un aizgādņu rīcība mantas pārvaldībā atbilstoši bērna vai personas ar ierobežotu rīcībspēju labākajām interesēm. Saņemot norēķinu, bāriņtiesai ir vispirms jāvērtē, vai konkrētā kustamā lieta bojājas vai kļūst nevērtīgāka. Tādā veidā Civillikuma 278. pantā minētais gadījums ir jānošķir no Civillikuma 279. pantā minētā gadījuma. Nošķiršanas kritērijs – kustama lieta, kas bojājas vai nebojājas.

Ja bāriņtiesa atzīst, ka kustamā lieta ir tāda, kas nebojājas, tad bāriņtiesa vērtē, vai kustamā lieta ir vai nav vajadzīga bērna vai aizgādņībā esošās personas lietošanai. Tāpat bāriņtiesai ir jāvērtē, vai rīcība ir bijusi nekavējoša un cena ir iespējami izdevīgāka.

Ja aizgādnis un aizbildnis nav rīkojies atbilstoši Civillikumam un personas labākajām interesēm, tad bāriņtiesai jālemj par vecāka vai aizgādņa atstādināšanu no bērna mantas pārvaldības.

[5.2.] Kustamas mantas pārdošana ar bāriņtiesas atļauju

Civillikuma 279. pants uzskaita gadījumus, kad likumdevējs ir pieļāvis iespēju pārdot nepilngadīgajam piederošo kustamo mantu, kas nebojājas, un katrai šādai pārdošanai aizbildnim iepriekš jālūdz bāriņtiesas atļauja:

1) ja tas nepieciešams parādu samaksai, kuri attiecas uz šim nepilngadīgajam piekritušo mantojumu, vai arī viņa uzturam;

2) ja minētās lietas ir bijušas preces, ar ko mantojuma atstājējs tirgojies.

Līdz ar to tikai iepriekš minētajos gadījumos likums ļauj pārdot kustamo mantu, kas nebojājas, turklāt abos ir jāsaņem bāriņtiesas atļauja.

[5.3.] Aizgādņa vai aizbildņa iesniegums bāriņtiesā

Aizbildnim ir pienākums vērsties bāriņtiesā ar iesniegumu, lūdzot dot atļauju pārdot kustamo mantu, kas nebojājas, un attiecīgi izmantot naudas līdzekļus, kā arī nepieciešamības gadījumā iecelt personu par sevišķu aizbildni darījuma veikšanai. Līdz ar to administratīvā procesa pamatā būs aizgādņa vai aizbildņa iesniegums.

Iesniegumam jābūt motivētam, kas nozīmē, ka tajā jābūt informācijai par kustamo mantu un tās juridisko stāvokli (piemēram, par apgrūtinājumiem komercķīlu reģistrā), pamatojums, kādēļ nepieciešams pārdot konkrēto mantu (atbilstība kādam Civillikuma 279. pantam), mantas vērtību un darījumā plānoto maksu, iegūto naudas līdzekļu izmantošanas mērķi un cita būtiska informācija.

Otrs vecāks iesniegumā arī lūdz atļauju pārdot bērna mantu un attiecīgi izmantot naudas līdzekļus un norāda pamatojumu, kādēļ nepieciešams pārdot bērna mantu.

[5.4.] Informācijas iegūšana

Bāriņtiesai atbilstoši Administratīvā procesa likuma 59.–60. pantam ir pienākums noskaidrot visu nepieciešamo informāciju. Bāriņtiesa informāciju var iegūt pati vai arī pēc iespējas dod administratīvā procesa dalībniekiem norādījumus un ieteikumus. Bāriņtiesai ir jāiegūst informācija un jāpārbauda:

- 1) bērna dzimšanas apliecība, tiesas nolēmums par rīcībspējas ierobežojumu;
- 2) pamatojumi un pierādījumi par kāda no Civillikuma 279. pantā minēto gadījumu iestāšanos un Civillikuma 292. panta gadījumu;
- 3) pirkuma līguma projekts, kurā norādīta precīza samaksas kārtība, precīzs komercbankas konta numurs, saprotami līguma noteikumi;
- 4) pārdodamā mantas juridiskais stāvoklis:
 - a) mantas piederība bērnam vai aizgādnībā esošajai personai (piemēram, transportlīdzekļa reģistrācijas apliecība, izziņa no uzņēmuma dalībnieku reģistra u.c.),
 - b) mantas apgrūtinājumi (komercķīlas reģistra izziņa, CSDD izziņa),
 - c) kreditora atļauja, ja manta ir ieķīlāta,
 - d) kapitāla daļu pārdošanas gadījumā, ja uzņēmumam ir vairāki līdzīpašnieki, bet visi līdzīpašnieki nepārdod viņiem piederošās kapitāla daļas trešajai personai ir jānoskaidro, vai uzņēmuma statūtos ir paredzētas pirkuma tiesības līdzīpašniekiem (jāskatās statūti un dalībnieku reģistra nodalījums);
- 5) informācija par kapitāla daļām un uzņēmumu (VID izziņu par nodokļu parādu, sabiedrības statūti, pamatkapitāla lielums, Uzņēmumu reģistra izziņa par pārstāvības tiesībām, zemesgrāmatas nodalījums par nekustamajiem īpašumiem), gada pārskats (bilance) un cita informācija par tīrajiem ieņēmumiem (peļņas zaudējumu aprēķins pēc nodokļu apmaksas), no kā redzams, vai uzņēmums guvis peļņu vai strādā ar zaudējumiem;
- 6) kustamās mantas tehniskais un fiziskais stāvoklis;
- 7) kustamas mantas novērtējums, izņemot (jauns novērtējums nav nepieciešams), ja kustamo mantu (piemēram, automašīnu, laivu, ieročus u.tml.) pārdod drīz pēc mantojuma apliecības saņemšanas par to vērtību, kas norādīta mantojuma apliecībā;
- 8) otra vecāka un bērna, personas ar ierobežotu rīcībspēju, līguma otras puses viedoklis;
- 9) kustamās mantas līdzšinējā lietošana un mantas nepieciešamība nākotnē bērna vai aizgādnībā esošās personas vajadzību apmierināšanai;

- 10) informācija par bankas kontu, kurā tiks noguldīti iegūtie naudas līdzekļi (izziņa no bankas, noguldījuma līgums vai projekts, konta pārskats, alternatīvi piedāvājumi no citām komercbankām);
- 11) pēc pārdošanas iegūto naudas līdzekļu izlietošana konkrētam mērķim (piemēram, bērna dzīves apstākļu pārbaude, informācija par vecāku mantisko stāvokli).

[5.5.] Viedokļu noskaidrošana

Saruna ar bērnu vai personu ar ierobežotu rīcībspēju jāveido atbilstoši bērna briedumam un vecumam un personas veselības stāvoklim. Sarunā jānoskaidro, vai bērns un persona ar ierobežotu rīcībspēju zina, ka viņam pieder kustamā manta, kur tā atrodas, kādā stāvoklī tā ir; vai piekrīt, ka viņa kustamā manta tiek pārdota par attiecīgu maksu; vai vēlas, ka naudas līdzekļi tiek izmantoti attiecīgam mērķim, vai noguldīti kontā; vai kustamā manta ir nepieciešama bērnam vai personai ar ierobežotu rīcībspēju; vai piekrīt, ka minētās darbības veic viņa likumiskais pārstāvis. Bāriņtiesai ir arī jāsniedz informācija un jāizskaidro, cik vien vienkārši tas ir iespējams.

Bāriņtiesai ir jānoskaidro otra vecāka viedoklis (saruna vai otra vecāka iesniegums), izņemot, ja bērns ir viena vecāka atsevišķā aizgādībā (vienošanās vai tiesas spriedums), vecākam pārtrauktas aizgādības tiesības (bāriņtiesas lēmums), vecākam atņemtas aizgādības tiesības (tiesas spriedums), vecākam atņemtas bērna mantas pārvaldības tiesības (bāriņtiesas lēmums), bērnu pārstāv aizbildnis (bāriņtiesas lēmums) vai tas veic darbības, kad pastāv nokavējuma risks (Civillikuma 186.panta trešā daļa).

Bāriņtiesai ir jānoskaidro arī pirkuma līguma otru līdzēju viedoklis, vai vēlas pirkt bērnam vai aizgādībā esošajai personai piederošu mantu saskaņā ar līguma projektā ietvertajiem nosacījumiem un vai iespējams vienoties par līguma nosacījumu grozīšanu (piemēram, par maksu, norēķina noteikumiem), ja tas būtu nepieciešams.

Izskatot lietu, uz bāriņtiesas sēdi nepieciešams aicināt aizdevuma un ķīlas līgumu, kā arī citu līgumu otru līdzēju. Šī persona saskaņā ar Administratīvā procesa likuma 28.panta pirmo daļu ir trešā persona, un uz šo personu attiecas administratīvā procesa dalībnieku procesuālās tiesībspējas un rīcībspējas noteikumi. Tomēr pircējs un līdzīpašnieki var parakstīt arī kapitāla daļu pirkuma līguma projektu, tādējādi apliecinot savu gribu pārdot, kā arī apliecinot, ka piekrīt pirkuma līguma projekta nosacījumiem, tādā gadījumā atsevišķi iesniegumi vai sarunas protokols nav obligāti nepieciešami. Vienlaikus bāriņtiesa informē, ka

bērna vai aizgādņībā esošās personas īpašumu varēs pārdot vai mainīt tikai ar bāriņtiesas atļauju vai saskaņā ar tiesas nolēmumu un par kārtību, ja lēmums tiks nosūtīts izšķiršanai tiesā.

Sarunas ar iepriekš minētajām personām jāfiksē protokolā.

[5.6.] Sevišķais aizbildnis un aizgādnis

Bāriņtiesai jāievēro Civillikuma 189. pantā noteiktais, ka bērni var noslēgt ar saviem vecākiem visādus tiesiskus darījumus un, kamēr bērni ir nepilngadīgi, šādi darījumi noslēdzami tikai ar bāriņtiesas līdzdalību, kura ieceļ šim gadījumam aizbildņus, kā arī Civillikuma 268. pantā noteiktais, ka līgumus un citus tiesiskus darījumus starp nepilngadīgo un viņa aizbildni var noslēgt tikai ar bāriņtiesas piekrišanu un, ja nepilngadīgajam ir tikai viens aizbildnis, šādā gadījumā viņam jāieceļ vēl otrs.

Ja pārdošanas un maiņas gadījumos ir nepieciešams sevišķais aizbildnis, tad bāriņtiesai ir jānoskaidro, vai persona piekrīt, ka viņu ieceļ par sevišķo aizbildni nekustamā īpašuma iegūšanai bērna vārdā (protokolā iespējams fiksēt sarunas ar potenciālo sevišķu aizbildni).

Iepriekš minētais ir attiecināms arī uz aizgādni un aizgādņībā esošās personas tiesību aizsardzību, ja aizgādnis stājas darījuma attiecībās ar aizgādņībā esošo personu vai izveidojas abu interešu sadursme.

[5.7.] Vienošanās projektu grozīšana

Saskaņā ar Ministru kabineta noteikumu Nr.1037 "Bāriņtiesas darbības noteikumi" 96.punktu bāriņtiesai ir aktīva loma attiecībā uz līguma projekta noteikumiem. Līguma projekta noteikumi ir iztulkojami atbilstoši Civillikuma 1504.–1510. panta noteikumiem par tiesiska darījuma iztulkošanu.

Jāvērtē, vai pirkuma līguma projekta noteikumi nepasliktina bērna vai aizgādņībā esošās personas kā pircēja stāvokli un intereses. Katrā līgumā bez būtiskajām sastāvdaļām var noteikt dažādus blakus noteikumus (nejaušas sastāvdaļas). Civillikuma 1548. pants noteic, ka pie tādiem pieder nosacījumi un termiņi. Tas nav izsmeļošs uzskaitījums. Līgumā var būt noteikts pienākums vienai vai otrai pusei sniegt informāciju par izpildes gaitu vai citiem faktiem, norēķinu kārtību, konfidencialitāti, izpildījuma pieņemšanu un daudz ko citu.

Ja bāriņtiesa uzskata, ka aizbildņa (aizgādņa) iesniegto līgumu vai darījuma aktu projektu nosacījumi neatbilst aizbildnībā vai aizgādībā esošās personas interesēm, bāriņtiesa var lūgt vienošanās nosacījumus precizēt, norādot, kādi nosacījumi precizējami.

[5.8.] Bāriņtiesas lēmuma pieņemšana

Ministru kabineta 2006.gada 19.decembra noteikumu Nr.1037 "Bāriņtiesas darbības noteikumi" 88.punktā noteikts: ja aizbildnis (aizgādnis) lūdz atļauju aizbildnībā vai aizgādībā esošās personas kustamo mantu atsavināt, bāriņtiesa izvērtē, vai šāda rīcība ir:

1) likumīga

Jāpārbauda, vai konkrētā kustamā manta ir bērna vai aizgādībā esošās personas īpašums, un jākonstatē, vai normatīvais akts vai valsts reģistru (piemēram, komercķīlas reģistrs, CSDD reģistrs) ieraksti neliedz aizbildnim un aizgādnim to atsavināt. Komerķīlas 34. panta normas nosaka tiesiskās sekas gadījumā, kad ir atsavināta ieķīlātā manta, tostarp, ja tā pārdota bez komercķīlas ņēmēja atļaujas. Bāriņtiesai ir jāņem vērā, ka Komerķīlas likums attiecībā pret Civillikumu ir speciālais likums un Civillikums piemērojams tiktāl, ciktāl to neierobežo speciālais likums.

Bāriņtiesai jāapsver Civillikuma 278. un 279. pantā minētie priekšnoteikumi un jākonstatē to iestāšanās, norādot pamatojumu savā lēmumā.

Piemēram, tiesa kādā lietā secināja, ka mantotās grāmatas, brilles, rokas pulkstenis, goda raksti un apliecības pēc savām faktiskajām īpašībām noveco tikai tādā pašā mērā kā jebkurš cits sadzīves priekšmets un šo priekšmetu uzglabāšanai nav nepieciešami nekāda veida īpaši nosacījumi. Tiesai nebija iemesla uzskatīt, ka šie priekšmeti kļūtu vēl nevērtīgāki. Vienlaikus tiesa secināja, ka pēc savas materiālās būtības aizgādībā esošajai personai šie priekšmeti lietošanai nav vajadzīgi. Tomēr, ievērojot to, ka attiecībā uz šīm lietām nav konstatējams Civillikuma 278. pantā norādīto pazīmju kopums (bojājas vai vispār kļūst nevērtīgākas un turklāt nav vajadzīgas lietošanai), šie priekšmeti ir atzīstami par kustamu lietu, kas nebojājas. Ievērojot izdarītos secinājumus, atbilstoši Civillikuma 280. panta noteikumiem šādas mantas atsavināšana pēc būtības nav pieļaujama, jo nav konstatējams, ka aizgādībā esošajai personai vai viņai piekrītošajam mantojumam būtu kādi parādi, kas nomaksājami vai papildus būtu nepieciešami līdzekļi personas uzturam. Tāpat tiesa secināja, ka mantojuma inventāra sarakstā uzskaitītās lietas nav tādas, ar kurām mantojuma atstājējs būtu tirgojies – uz to nenorāda ne šo lietu veids, ne īpašības. Tiesas ieskatā šie secinājumi

norādīja uz to, ka pēc būtības aizgādnim nepastāvētu likumīgas iespējas atsavināt šo mantu un tā ir atzīstama par tādu, kas saglabājama aizbilstamā īpašumā. Šāda veida mantas nerada nekāda veida apgrūtinājumu – nerodas papildu izdevumi saistībā ar šādu priekšmetu uzglabāšanu, tiem nav vajadzīga kāda īpaša apkope. Vienlaikus būtisks ir tas apstāklis, ka ģimenes locekļa mantojumā atstātiem priekšmetiem citu personu vērtējumā var būt ļoti zema vai nekāda materiālā vērtība, bet ģimenes loceklim – priekšmetu mantotājam – šī vērtība var būt saistīta ar emocionālo saikni, kas pastāvējusi starp ģimenes locekļiem.¹¹

Ieroču pārdošanas gadījumā ir jāņem vērā Ieroču aprites likums, kas nosaka, ka fiziskajai personai ir tiesības realizēt savā īpašumā esošo rūpnieciski ražoto pašaizsardzības, medību vai sporta šaujamieroča munīciju citām fiziskajām personām, kurām ir attiecīgo šaujamieroču glabāšanas atļauja vai nēsāšanas atļauja, ja šādai realizēšanai nav komerciāla rakstura. Nosacījumus un kārtību, kādā fiziskās personas realizē šaujamieroci, tā maināmās būtiskās sastāvdaļas, kā arī lielas enerģijas pneimatisko ieroci un munīciju, nosaka Ministru kabineta 2019. gada 21. maija noteikumi Nr. 210 "Noteikumi par ieroču un munīcijas apriti".

Jāņem vērā, ka fiziskajām personām, kuras neveic saimniecisko darbību, nav atļauts veikt skaidrā naudā darījumu, kura summa pārsniedz 7 200 *euro* (neatkarīgi no tā, vai darījums notiek vienā vai vairākās operācijās; likuma "Par nodokļiem un nodevām" 30. panta astotā daļa). Atbildība par šo noteikumu neievērošanu paredzēta likuma "Par nodokļiem un nodevām" 139.pantā. Bāriņtiesai ir jāuzrauga, lai nenotiktu pārkāpums un bērnam vai aizgādībā esošai personai nerastos zaudējumi.

Kustamās mantas pārdošanas gadījumā bērns vai aizgādībā esoša persona iegūst naudu no pircēja. Saskaņā ar Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma un proliferācijas finansēšanas novēršanas likuma 3.¹ pantu bāriņtiesai ir jāsniedz Finanšu izlūkošanas dienestam informācija par katru aizdomīgu darījumu, kā arī tās rīcībā esošā informācija un dokumenti, kas nepieciešami Finanšu izlūkošanas dienestam tā pienākumu veikšanai, atbilstoši šā likuma prasībām. Pircēja izpēte un naudas izcelsmes noskaidrošana ir arī bērna vai aizgādībā esošās personas interesēs, jo ir jāpārlicinās, ka pirkuma maksa nav noziedzīgi iegūti līdzekļi un tie vēlāk netiks konfiscēti, līdz ar to ciešot bērna un aizgādībā esošās personas mantiskajām interesēm.

Līguma projektu vai darījuma aktu sastāda rakstiski pēc dalībnieku labprātīgas vienošanās (taču tajā jābūt iekļautām būtiskām līguma sastāvdaļām) vai pie zvērināta notāra.

¹¹ Administratīvā rajona tiesa 2009. gada 9. septembra spriedums lietā Nr. A42753008.

Notariāta likuma 66. panta pirmās daļas 3.punkts paredz, ka zvērināts notārs sastāda aktu un līgumu projektus. Zvērināts notārs kā valsts amatpersona amata darbībā pakļauts vienīgi likumam un pilda savus pienākumus kā neatkarīgs, neitrāls fizisko un juridisko personu civilo tiesību un likumisko interešu nodrošinātājs. Līdz ar to zvērināta notāra uzdevums ir garantēt līguma projekta atbilstību likumam. Ja darījuma projektu sastādīs zvērināts notārs, tad tas arī izveiks visas pārbaudes, kuras izriet no Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma un proliferācijas finansēšanas novēršanas likuma, jo ir šī likuma subjekts.

2) lietderīga

Bāriņtiesai jāpārlicinās, vai kustamās mantas pārdošana ir veids, kā vislabāk nodrošināt aizbildnībā vai aizgādībā esošās personas interešu ievērošanu, kā arī jāizvērtē, vai pārdošanas vai maiņas rezultātā aizbildnībā vai aizgādībā esošā persona gūs lielāku un noturīgāku labumu nekā tad, ja kustamā manta paliktu personu īpašumā.

3) atbilst bērna vai aizgādībā esošās personas interesēm

Bāriņtiesai jāizvērtē, vai pārdodamā kustamā manta ir vajadzīga un noderīga bērnam vai aizgādībā esošai personai. Nepieciešamības gadījumā ir jābūt pamatotiem apsvērumiem, kāpēc tas tomēr ir pārdodams un, ka šāda rīcība atbilst bērna vai aizgādībā esošās personas interesēm un Civillikumā noteiktajam - saglabāt un vairot mantu.

Būtiski ir noskaidrot un pārlicināties, kā citādi tiks nodrošinātas bērna un aizgādībā esošās personas vajadzības.

Piemēram, ja tiek pārdots transportlīdzeklis, bet bērnu ir nepieciešams nogādāt uz izglītības iestādi utt. un ģimenē nav cita transportlīdzekļa, tad jābūt skaidram plānam, kā tiks nodrošināta bērna nogādāšana izglītības iestādē un cita viņa pārvietošanās. Aizgādnim un aizbildnim ir jāsniedz ticama un droša informācija par risinājumiem.

Ja vien iespējams, jāraugās, lai nepilngadīgajam vai aizgādībā esošai personai piederošā manta tiktu saglabāta līdz pilngadības sasniegšanai vai rīcībspējas atjaunošanai, kad viņš pats varēs izlemt, kā rīkoties ar savu mantu. Bāriņtiesai jāizvērtē, kādā stāvoklī ir kustamā manta, vai nav iespējami citi – pārdošanai alternatīvi risinājumi, lai tomēr varētu mantu saglabāt.

Uzmanība ir jāpievērš kustamās mantas juridiskajam un tehniskajam stāvoklim, darījuma ekonomiskajam pamatojumam (atbilstība tirgus vērtībai). Bāriņtiesai jāpārlicinās, vai līguma summa atbilst aizbildnībā vai aizgādībā esošās personas interesēm – cenas atbilstība tirgus vērtībai un tā ir augstākā iespējamā. Tāpat, ja, piemēram, tiek lemts par

nepieciešamību pārdot transportlīdzekli, vispirms jānoskaidro, vai tam nav uzlikts liegums, pēc tam:

- 1) automašīnas izlaiduma gads;
- 2) tehniskais stāvoklis;
- 3) vai tā tiek lietota;
- 4) vai to būs iespējams lietot tuvākajā laikā (iespējams, bērns drīz kļūs pilngadīgs);
- 5) vai ir izvērtētas visas iespējas pārdot par iespējami augstāku cenu u.c.

Piemēram, transportlīdzekli bērna interesēs ir lietderīgi pārdot par iespējami izdevīgāku cenu, ja transportlīdzeklis ir vecs un, lai to varētu droši ekspluatēt, nepieciešami ievērojami materiālie ieguldījumi, kurus lietderīgāk būtu savlaicīgi ieguldīt vienas tehniskā kārtībā esošas automašīnas iegādei. Bāriņtiesai ir jāizvērtē šo darbību ekonomiskais izvērtējums, lai ilgtermiņā nodrošinātu bērna vai aizgādņībā esošās personas intereses.

Pirms lēmuma pieņemšanas bāriņtiesa lūdz iesniegt pirkuma līguma projektu. Jāvērtē pirkuma (pārdošanas) līguma projektu noteikumi. Pirkuma līguma gadījumā īpaša uzmanība jāpievērš samaksas saņemšanas noteikumiem un saistības izpildes noteikumiem, piemēram, lai būtu pietiekama samaksas saņemšanas garantija pirms mantas nodošanas pircējam. Šim nolūkam var izmantot zvērināta notāra glabājuma kontu vai banku darījuma kontu (jāvērtē abu versijas izmaksas).

Kapitāla daļu atsavināšanas gadījumā īpaša uzmanība pievēršama uzņēmuma spējai turpināt savu darbību (Civillikuma 292. pants). Ja uzņēmuma finanšu stāvoklis ir slikts (piemēram, uzņēmuma darbība rada zaudējumus, izveidojies nodokļu parāds, parādi kreditoriem, uzņēmuma bankas konti arestēti) un nav iespējami uzņēmuma darbības efektivitātes uzlabojumi bez citas bērna vai aizgādņībā esošās personas mantas ieguldīšanas uzņēmumā, tad kapitāldaļu atsavināšana ir lietderīga. Bērna vai aizgādņībā esošās personas kapitāla daļu atsavināšana var kļūt aktuāla arī rentabla uzņēmuma gadījumā, ja starp īpašniekiem ir izveidojies neatrisināms strīds par uzņēmuma lietām. Piemēram, visi uzņēmuma īpašnieki ir centušies panākt līdzvērtīgu attieksmi uzņēmumā un iespēju robežās piedalīties uzņēmuma lēmumu pieņemšanā, taču tas radījis tikai tālākus konfliktus. Ikdienā uzņēmums tiek pārvaldīts kā viena īpašnieka uzņēmums un otrs īpašnieks vienpersoniski nolemj uzņēmuma gada peļņas līdzekļus ieguldīt uzņēmumā. Tomēr norādāms, ka ne visos gadījumos šie apstākļi ir pamats atsavināt bērna vai aizgādņībā esošās personas kapitāla daļas. Jāvērtē uzņēmuma darbības rādītāji un iespējamā pirkuma līguma summa, turklāt

jāvērtē, vai ir izmantotas visas iespējamās strīdu novēršanas iespējas (ieceļot citus bērna un aizgādņībā esošās personas pārstāvjus uzņēmuma pārvaldībā, ja konflikts ir personisks starp aizgādni un aizbildni, no vienas puses, un pārējiem uzņēmuma īpašniekiem, no otras puses) un risināšanas līdzekļi (piemēram, tiesa, mediācija).

Kapitāla daļu atsavināšanas gadījumā jānosaka arī to novērtējums (tirgus vērtība). Komerclikuma 188.–188.¹ pants izvirza noteiktas prasības par daļu atsavināšanu. Dalībniekam ir tiesības brīvi atsavināt sev piederošo daļu, ja vien likumā vai statūtos nav noteikts citādi. Daļas atsavināšanas, tajā skaitā nodošanas, darījums slēdzams rakstveidā. Dāvināt, mainīt vai citādi atsavināt daļu (izņemot pārdošanu) dalībnieks drīkst tikai ar dalībnieku lēmumā izteiktu piekrišanu, ja statūtos nav noteikts citādi. Atsavināt drīkst tikai pilnībā apmaksātu daļu, ja statūtos nav noteikts citādi. Neapmaksātas daļas atsavināšanas gadījumā par daļas apmaksu ir atbildīgi atsavinātājs un ieguvējs – kā solidāri kopparādnieki. Daļas ieguvējs uzskatāms par labticīgu, ja tas daļu ieguvis no daļas atsavinātāja, kas ierakstīts kā sabiedrības dalībnieks komercreģistra iestādē esošā sabiedrības reģistrācijas lietai pievienotā dalībnieku reģistra nodaļā.

Tāpat Komerclikuma 189. panta pirmā daļa nosaka pārējo dalībnieku pirmpirkuma tiesības attiecībā uz piederošo daļu atsavināšanu. Tādējādi, lai bērns vai aizgādņībā esoša persona kā dalībnieks izstātos no sabiedrības, jāievēro pārējo dalībnieku pirmpirkuma tiesības attiecībā uz daļu atsavināšanu.

Kustamas mantas darījuma izpildes beigās nauda ir glabājama kredītiestādē uz bērna vai personas ar ierobežotu rīcībspēju vārda atvērtajā kontā.

Civillikuma 296. panta pirmā daļa paredz, ka visa skaidrā nauda, izņemot nepilngadīgā kārtējiem izdevumiem nepieciešamo, aizbildnim jānogulda uz peļņas procentiem kādā no kredītiestādēm. Turklāt, saskaņā ar Civillikuma 297. panta otro daļu aizbildnis atbild par katru neattaisnotu nokavējumu nepilngadīgā naudas noguldīšanā uz peļņas procentiem un viņam jāatlīdzina nepilngadīgajam ar to radies procentu zaudējums. Ja naudas līdzekļus pircējs izmaksā bērna aizbildnim (vecākam, aizgādņim) skaidrā naudā, nepieciešams sekot, lai šie līdzekļi tiktu noguldīti kredītiestādē uz bērna vārda.

Pēc bāriņtiesas atļaujas vai tiesas nolēmuma spēkā stāšanās, bāriņtiesai jāseko aizbildņa vai aizgādņa turpmākajām darbībām, lai pārlicinātos, vai ievēroti visi pirkuma vai maiņas līguma projekta noteikumi, vai īpašuma pārdošanas rezultātā iegūtie līdzekļi ir noguldīti kredītiestādē, vai tml. Bāriņtiesai ik gadu līdz 1. februārim, bet, ja ir aizdomas par

iegūto līdzekļu izlietojumu bez bāriņtiesas atļaujas, tad nekavējoties jāpieprasa norēķins ne tikai no aizbildņiem un aizgādņiem, bet arī no dabiskajiem aizbildņiem – vecākiem.

[6.] MANTAS PĀRDOŠANA PAR TIRGUS VĒRTĪBU VAI IZSOLĒ

Bāriņtiesu likuma 21. panta 2. punkts un 41. panta otrās daļas 2. punkts paredz, ka bāriņtiesa lemj par bērnam vai aizgādņībā esošajai personai piederošās mantas pārdošanu par tirgus vērtību vai izsolē.

Tāpat arī Ministru kabineta 2006. gada 19. decembra noteikumu Nr.1037 "Bāriņtiesas darbības noteikumi" 89.punktā noteikts, ja aizbildnībā vai aizgādņībā esošās personas mantas pārdošana ir likumīga un lietderīga un atbilst attiecīgās aizbildnībā vai aizgādņībā esošās personas interesēm, bāriņtiesa nosaka, vai attiecīgā manta ir pārdodama izsolē vai par tirgus cenām.

Likums ļauj pārdot bērnam vai aizgādņībā esošajai personai piederošo mantu tikai par tirgus vērtību vai izsolē.

Minētie gadījumi ir izsmeļoši, un cits veids nav pieļaujams.

[6.1.] Pārdošana par tirgus cenu

No Civillikuma 283. panta un Ministru kabineta 2006. gada 19. decembra noteikumiem Nr.1037 "Bāriņtiesas darbības noteikumi" izriet, ka primāri manta ir pārdodama par tirgus cenu, un to organizē aizbildnis vai aizgādnis. Ministru kabineta 2006. gada 19. decembra noteikumu Nr.1037 "Bāriņtiesas darbības noteikumi" 87. punkts paredz, ka pirms nekustamā īpašuma pārdošanas aizbildnis (aizgādnis) iesniedz bāriņtiesai pirkuma līguma projektu un nekustamā īpašuma novērtējumu.

Saskaņā ar Civillikuma 283. pantā noteikto nepilngadīgā kustamo un nekustamo mantu var pārdot vai nu izsolē, vai paši aizbildņi un aizgādņi par brīvām cenām, raugoties pēc tā, kā bāriņtiesa atzīst par izdevīgāku. Arī iepriekš minēto noteikumu 89.punktā noteikts, ka bāriņtiesa nosaka, vai attiecīgā manta ir pārdodama izsolē vai par tirgus cenām.

Bāriņtiesai ir jāvērtē ekonomiskais izdevīgums un katra veida iespēja nodrošināt lielāko darījuma summu.

Tieši bāriņtiesa ir atbildīga un pieņem lēmumu par izdevīgāko risinājumu, lai manta tiktu pārdota pēc iespējas par lielāku cenu. Bāriņtiesai ir jāgūst pārliecība, ka līguma projektā ietvertā maksa ir atbilstoša tirgus vērtībai un ka tā ir maksimālā summa, kas ir iegūstama. Ja ir redzams, ka bērnam vai aizgādņībā esošajai personai piederošo kustamo vai nekustamo mantu aizbildnis vai aizgādnis vēlas pārdot par cenu, kas zemāka par tirgus vērtību, un ir

pieļaujams, ka, īpašumu pārdodot izsolē, iespējams iegūt lielāku naudas summu, tad bāriņtiesa veic darbības īpašuma pārdošanai izsolē. Šādos apstākļos bāriņtiesa pārņem iniciatīvu no aizbildņa un aizgādņa un atbilstoši Ministru kabineta 2006.gada 19.decembra noteikumu Nr.1037 "Bāriņtiesas darbības noteikumi" 90.punktam mantas pārdošanu izsolē organizē bāriņtiesa.

Tomēr jāatzīst, ka pārdošana par tirgus cenu nav pašmērķīga. Ja pastāv objektīvi apstākļi, piemēram, slikts īpašuma tehniskais stāvoklis, ilgstoši grūtības atrast pircēju un bērna vai aizgādnībā esošās intereses un vajadzības prasa īpašuma drīzu pārdošanu, tad pirkuma maksa var būt zem tirgus vērtības saprātīgā apmērā.

[6.2.] Pārdošana izsolē

Lietas atsavināšana izsolē Civillikumā paredzēta kā viens no atsavināšanas veidiem, ko regulē minētā likuma trīspadsmitās nodaļas Pirmā apakšnodaļa "Pirkuma līgums" (2073.–2090. pants).

Civillikuma 2073. un 2074. pants paredz, ka pārdošana izsolē ir priekšlikums tam, kas par atklāti pārdodamo lietu sola dot visaugstāko cenu, noslēgt par to pirkuma līgumu. Pārdošana izsolē ir no pārdodamās lietas īpašnieka viedokļa vai, nu, labprātīga, vai piespiesta. Labprātīgi izteiktās gribas gadījumā pārdošanu drīkst izdarīt pēc pārdevēja paša ieskata, kā tiesas ceļā (Civillikuma 2076. pants), tā arī privātā kārtībā. Piespiestā kārtā pārdošana izdarāma tikai tiesas ceļā.

Atbilstoši Civillikuma 2086. pantam pārdevumam izsolē pēc savām sekām ir tāds pats spēks kā parastam pārdevumam; no piesituma brīža risks pāriet uz vairāksolītāju, bet no tā paša brīža viņš, arī pirms lietas nodošanas, dabū no tās visus augļus un labumus.

Piesitums atvieto izsolītāja paziņojumu par to, ka viņš pieņēmis vairāksolījumu, un šis piesitums noslēdz pārdevumu pat tajos gadījumos, kuros pēc vispārējās procesa kārtības papildu vēl vajadzīgs lietu piespriest vairāksolītājam ar sevišķu tiesas lēmumu (Civillikuma 2085. pants).

Izsole ir procedūra, kas vērsta uz to, lai piesaistītu iespējami vairāk pircēju un viņu sacensības gaitā iegūtu pārdevējam izdevīgāko pirkuma cenu.

No pārdodamās lietas īpašnieka viedokļa izsole var būt labprātīga vai piespiesta. Labprātīgu izsoli var organizēt lietas īpašnieks pats, piesaistot juridiskas firmas (privāta izsole) vai tiesas ceļā (labprātīga izsole tiesas ceļā). Privātas izsoles kārtību nosaka un

izsludina pārdevējs, un tai Civilprocesa likuma noteikumi nav piemērojami, savukārt piespiedu izsolē un labprātīgā izsolē tiesas ceļā piemērojami Civilprocesa likuma noteikumi.¹²

Ja, izvērtējot pirkuma līguma projektā norādīto, bāriņtiesa atzīst, ka izsoles ceļā iegūstama lielāka maksa par nekustamo īpašumu, bāriņtiesa – atbilstoši Bāriņtiesu likuma 16. panta 5. punktā noteiktajam – lemj par pieteikuma iesniegšanu tiesā mantas pārdošanai izsolē.

Nekustamā īpašuma labprātīgu pārdošanu izsolē tiesas ceļā nosaka Civilprocesa likuma 49.nodaļa.

Iesniedzot pieteikumu, lietā ieinteresētā persona būs aizbildnis vai aizgādnis. Uz tiesu saskaņā ar Civilprocesa likuma 72. panta otro daļu aicināma arī aizgādībā esošā persona un pats nepilngadīgais, ja nepilngadīgais sasniedzis 15 gadu vecumu. Pamatojoties uz Civilprocesa likuma 395. pantu, pieteikums par nekustamā īpašuma labprātīgu pārdošanu izsolē tiesas ceļā iesniedzams rajona (pilsētas) tiesai pēc nekustamā īpašuma atrašanās vietas. Saskaņā ar Civilprocesa likuma 398. pantu pārdošanu izsolē veic tiesu izpildītājs.

Diemžēl likumā nav sniegta efektīva kārtība kustamas mantas izsolēm. Tās šobrīd bāriņtiesai jāorganizē pašai. Būtu lietderīgi grozīt likumu, paredzot, ka arī šajos gadījumos ir izmantojama šobrīd zvērinātu tiesu izpildītāju izmantotā elektronisko izsoļu vietne¹³ (Civilprocesa likuma 584. pants un turpmākie panti).

¹² Torgāns K. Saistību tiesības. II daļa. Mācību grāmata. Rīga: Tiesu namu aģentūra, Rīga, 2008, 33.–34.lpp.

¹³ Ministru kabineta 2015. gada 16. jūnija noteikumi Nr. 318 "Elektronisko izsoļu vietnes noteikumi". "Latvijas Vēstnesis" Nr.124, 30.06.2015. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/274951>

[7.] MANTOJUMA PIENĒMŠANA VAI ATRAIDĪŠANA

Mantojums ir kopība, kurā ietilpst visa kustamā un nekustamā manta, kā arī citiem atdodamās tiesības un saistības, kas mirušam vai par mirušu izsludinātam piederējušas viņa patiesās vai tiesiski pieņemamās nāves laikā (Civillikuma 382. pants).

Bāriņtiesai nepieciešams sekot, lai tiktu ievērots Civillikuma 272. pantā noteiktais, kas paredz, ka tam vecākam, kas pēc otra nāves ir palicis par bērna aizbildni, nekavējoties jā sastāda mirušā atstātās mantas saraksts un viens eksemplārs jā iesniedz bāriņtiesai. Ja mantas saraksts nav iesniegts, bāriņtiesai nepieciešams bērna vecākam nosūtīt informatīva satura vēstuli, kurā tiek paskaidrots tiesību aktos noteiktais pienākums iesniegt bāriņtiesā paredzēto mantas sarakstu, paskaidrojot, ka vecāki bērna mantu pārvalda ar aizbildņa tiesībām un pienākumiem un bāriņtiesai ir pienākums un tiesības uzraudzīt, kā vecāki to dara.

Civillikuma 295. pantā noteikts, ka mantojumu, ko aizbilstamais mantojis kā no vecākiem, tā arī no jebkura cita, aizbildnis nedrīkst bez bāriņtiesas atļaujas ne pieņemt, ne to atraidīt. Norādītais attiecas arī uz bērna vecākiem, jo saskaņā ar Civillikuma 223.pantu tēvs un māte uz aizgādības tiesību pamata ir sava nepilngadīgā bērna dabiskie aizbildņi.

Saskaņā ar Civillikuma 689. pantu **neviens nav spiests** pieņemt viņam piekritušo mantojumu, bet gan katrs var pēc patikas to pieņemt vai to atraidīt.

Tajā pašā laikā atraidīt mantojumu nevar vienīgi līgumiskais mantinieks (mantojuma līguma gadījumā), ja viņš nav šo tiesību sev noteikti pielīdzis. Ja mantinieks, kuru ieceļ pēc līguma, ir nepilngadīgs, tad, lai darījumam būtu tiesisks spēks, vajadzīga aizbildņa un bāriņtiesas piekrišana; bet ja mantojuma atstājējs ir nepilngadīgs, tad noslēgtais mantojuma līgums viņu saista tikai tad, ja tas attiecas uz viņa brīvo mantu (Civillikuma 641. pants).

Mantojuma iegūšanai nepieciešamais priekšnosacījums ir mantojuma pieņemšana. Saskaņā ar Civillikuma 690. pantu katrs var kā personīgi, tā arī ar vietnieka starpniecību **izteikt savu gribu** pieņemt mantojumu. Tāda vietniecība ir nepieciešama, ja pats mantot aicinātais ir persona ar rīcībspējas ierobežojumu vai nepilngadīgais. Nepilngadīgo vietā viņu gribu izteic vecāki vai aizbildņi, personu ar rīcībspējas ierobežojumu vietā – aizgādņi kopā ar attiecīgo personu vai patstāvīgi.

Griba jāizsāk Notariāta likumā noteiktajā kārtībā un Civillikumā noteiktajā termiņā – uzaicinājumā noteiktajā termiņā vai gada laikā no mantojuma atklāšanās (Civillikuma 693.pants). Notariālā akta forma nodrošina pareizu mantot aicinātā gribas izteikuma

apstiprinājumu, kas savukārt nodrošina Civillikuma noteikumu par gribas izteikumu ievērošanu.¹⁴

Ja mantojums ir pieņemts, tad to vairs nevar atraidīt, bet, ja tas ir atraidīts, tad to vairs nevar pieņemt vēlāk.

Ja mantinieks mantojumu pieņem, mantojums pāriet viņa īpašumā jau ar mantojuma atstājēja nāvi. Mantojuma pieņemšanai ir atpakaļejošs spēks uz mantojuma atklāšanās momentu: pieņemtais mantojums tiek atzīts par mantiniekam piederošu no mantojuma atklāšanās laika. Ar to tiek nodrošināta īpašuma tiesību nepārtrauktība.

Jāņem vērā, ka uzņēmuma kapitāla daļu mantošanu regulē Komerclikuma 191. pants, kurš nosaka, ka dalībnieka nāves gadījumā viņam piederošā daļa pāriet mantojumā viņa mantiniekiem, ja statūtos nav noteikts, ka daļa pāriet sabiedrībai. Ja statūtos paredzēts, ka mirušā dalībnieka daļa pāriet sabiedrībai, tad sabiedrībai ir pienākums izmaksāt mantiniekiem atlīdzību atbilstoši tai likvidācijas kvotai, kuru saņemt mirušais dalībnieks mantojuma atklāšanās brīdī. Šajā gadījumā svarīgi ir pareizi aprēķināt likvidācijas kvotu.

Saskaņā ar Bāriņtiesu likuma 21. panta 1.punktu un 41. panta otrās daļas 1.punktu aizbildņi un aizgādņi nedrīkst bez bāriņtiesas **atļaujas** ne mantojumu pieņemt, ne to atraidīt, tāpēc ir ievērojama normatīvajos aktos noteiktā kārtība (sk. *Pielikumu Nr.2* un *Pielikumu Nr.2.1.*) un noteikumi.

[7.1.] Aizgādņa vai aizbildņa iesniegums bāriņtiesā

Aizbildņim ir pienākums vērsties bāriņtiesā ar iesniegumu, lūdzot dot atļauju pieņemt vai atraidīt mantojumu. Līdz ar to atbilstoši Administratīvā procesa likuma 55. panta 1.punktam administratīvā procesa pamatā būs aizgādņa vai aizbildņa iesniegums.

Iesniegumam jābūt motivētam, kas nozīmē, ka tajā jābūt informācijai par mantojuma atstājēju, mantojuma lietu, mantojuma masu, iespējamiem mantojuma masas apgrūtinājumiem un to segšanas iespējām, inventāra sarakstu, mantojuma pieņemšanas vai atraidīšanas apsvērumiem un bērna vai aizgādņībā esošās personas interesēm.

Otrs vecāks iesniegumā arī lūdz atļauju pieņemt vai atraidīt mantojumu un norāda pamatojumu, kādēļ nepieciešams pieņemt vai atraidīt un kā tas ietekmē bērna intereses.

¹⁴ Zīle K. Mantojuma pieņemšanas un atraidīšanas jēdziens un nozīme mantojuma tiesībās. Tiesību efektivitāte postmodernā sabiedrībā: Latvijas Universitātes 73.zinātniskās konferences rakstu krājums. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2015, 517.–518.lpp.

[7.2.] Informācijas iegūšana

Bāriņtiesai atbilstoši Administratīvā procesa likuma 59.–60. pantam ir pienākums noskaidrot visu nepieciešamo informāciju. Bāriņtiesa informāciju var iegūt pati vai arī pēc iespējas dod administratīvā procesa dalībniekiem norādījumus un ieteikumus. Bāriņtiesai ir jāiegūst informācija un jāpārbauda:

- 1) bērna dzimšanas apliecība, tiesas nolēmums par rīcībspējas ierobežojumu;
- 2) informācija par mantojuma atklāšanos (zvērināta notāra paziņojums);
- 3) mantošanas pamats un bērna vai aizgādībā esošās personas tiesības mantot (dzimšanas apliecība, testaments);
- 4) informācija par mantojuma atstājēju (miršanas apliecība);
- 5) mantojuma lietas ierosināšana;
- 6) mantojuma inventāra saraksts;
- 7) informācija par mantojumu masu, t.sk. kredītsaistībām, apgrūtinājumiem u.c.;
- 8) otra vecāka un bērna, personas ar ierobežotu rīcībspēju viedoklis;
- 9) mantojuma pieņemšanas vai atraidīšanas sekas uz bērna vai aizgādībā esošās personas interesēm un vajadzību apmierināšanu.

[7.3.] Viedokļu noskaidrošana

Bāriņtiesai ir jānoskaidro otra vecāka, bērna vai personas ar ierobežotu rīcībspēju viedokļi.

Bāriņtiesai ir jāgūst pārliecība, ja vien bērna briedums un personas veselības stāvoklis to atļauj, ka viņi zina, ka ir mantinieki, un ir informēti, kas ietilpst mantojumā, apzinās, ko nozīmē pieņemt vai atraidīt mantojumu un piekrist vienā vai otrā veidā.

Sarunas ar iepriekš minētajām personām jāfiksē protokolā, vai otrs vecāks viedokli var paust iesniegumā bāriņtiesai.

[7.4.] Bāriņtiesas lēmuma pieņemšana

Tiesību iestāties mirušā mantisko attiecību kopībā sauc par mantojuma tiesību. Personu, kam pieder tāda tiesība, sauc par mantinieku. Līdz ar to bāriņtiesai jāpārliecinās, ka bērnam un aizgādībā esošai personai ir jābūt šādai tiesībai un jāspēj pierādīt savas mantojuma tiesības.

Pie šī minams, ka mantojuma atklāšanās brīdī nenoteikta bērna paternitāte nav uzskatāma par šķērslī mantojuma iegūšanai. Likums neierobežo bērna tiesības celt prasību nolūkā noteikt savu izcelšanos no konkrētas personas. Arī pēc tēva nāves noteikta paternitāte ir pamats mantojuma tiesību atzīšanai bērnam, jo nav taisnīgi liegt bērnam tiesības mantot tādēļ vien, ka tiesiskā aspektā paternitātes jautājums nav sakārtots līdz mantojuma atklāšanās brīdim.¹⁵

Lai iegūtu mantojumu, personai Notariāta likuma 254. pantā noteiktajā formā jāizsaka griba mantojumu pieņemt. Civillikuma 701., 707. un 1034. pants paredz, ka ar mantojuma pieņemšanu un iegūšanu visas mantojuma atstājēja tiesības un saistības, ciktāl tās neizbeidzas ar viņa personu, pāriet uz mantinieku. Tomēr attiecībā uz bērnu un personu ar ierobežotu rīcībspēju pastāv īpaši noteikumi, tāpēc, lemjot par atļauju mantojuma pieņemšanai, bāriņtiesai jāpārlicinās, vai izmantota inventāra tiesība, un jāraugās, vai nepilngadīgā vai personas ar ierobežotu rīcībspēju interesēs ir pieņemt mantojumu.

Aizbildņiem un aizgādņiem, pieņemot mantojumu nepilngadīgā vai personas ar ierobežotu rīcībspēju vārdā, noteikti jāizmanto **inventāra tiesība**.

Civillikuma 708. pants imperatīvi nosaka, ka aizbildņi, aizgādņi un citi mantinieka vietnieki pieņem viņam pienākošos mantojumu arvien tikai ar inventāra tiesību.

Ar inventāra tiesību tiek aizsargātas mantinieku intereses, un ar šo tiesību saprot iespēju pirms mantojuma pieņemšanas iepazīties ar mantojuma sastāvu un atbildēt tikai saņemtā mantojuma vērtības apmērā, kā arī atvilkt no mantojuma vajadzīgās summas mantojuma atstājēja apbedīšanai, izdevumiem, kas saistīti ar inventāra tiesības izmantošanu (inventāra sastādīšanu) un citiem izdevumiem, kas saistīti ar mantojuma pieņemšanu. Inventāra tiesība neatbrīvo mantinieku no atbildības par mantojuma atstājēja parādiem, toties viņam nav pienākums atbildēt par mantojuma atstājēja parādiem ar savu paša mantu.

Mantojuma pieņemšana ar inventāra tiesību neizbeidz ne mantojuma atstājēja saistības (Civillikuma 701., 705., 708. pants), ne to nodrošināšanai nodibinātu ķīlas tiesību. Inventāra tiesības izlietošana tikai pasargā mantinieku no atbildības par mantojuma atstājēja saistībām virs mantotās mantas apmēra (Civillikuma 711. pants), bet neizbeidz saistības, kuras šo apmēru pārsniedz.

¹⁵ Senāta Civillietu departamenta 2019. gada [...] SPRIEDUMS Lieta Nr.[..], SKC-[D]/2019.

Izmantojot inventāra tiesību, atbilstoši Civillikuma 707. pantam tiek sastādīts likumā noteiktā laikā visa mantojuma inventārs. Inventāra saraksts saskaņā ar Civillikumu ir instruments mantnieka atbildības ierobežošanai mantojuma aktīva robežās, tajā ir jāietver viss mantojuma aktīvs – mantojuma objektu apraksts un to novērtējums. Inventāra sarakstu sastāda zvērināts tiesu izpildītājs saskaņā ar Civilprocesa likumu noteikumiem vai likumā norādītajos gadījumos – bāriņtiesa saskaņā ar Bāriņtiesu likuma 81.–84. pantu. Notariāta likuma 308. pants paredz, ka bāriņtiesa mantojuma inventāru sastāda, ja ir zināms, ka mantojuma sastāvā ietilpst manta, kas atrodas ārpus pilsētas.

Saskaņā ar Bāriņtiesu likuma 81. pantu bāriņtiesa sniedz palīdzību mantniekam, ja mantnieks grib izlietot inventāra tiesību (sastādīt mantojuma sarakstu) un tiesa vai zvērināts notārs mantojuma saraksta sastādīšanu uzdevis bāriņtiesai (Civillikuma 709. pants).

Pēc savas juridiskās būtības mantojuma inventārs ir mantas aprakste. Mantojuma saraksta sastādīšanai bāriņtiesa pieaicina nepilngadīgās vai personas ar ierobežotu rīcībspēju aizbildni vai aizgādni, kurš lūdzis sastādīt sarakstu, kā arī citus mantniekus, ja tādi ir zināmi. Sastādot mantojuma sarakstu, rakstāms akts. Aktā norāda tā sastādīšanas laiku un vietu, personas, kas piedalās mantojuma saraksta sastādīšanā, katras lietas nosaukumu un pazīmes, kā arī vērtību.

Vispirms aizbildnis vai aizgādnis iesniegumā bāriņtiesai iespēju robežās norāda mantojuma atstājējam piederējušo mantu un tās atrašanās vietu, mantojuma atstājēja tiesības uz mantu, kas izriet no noslēgtā līguma un mantojuma atstājēja prasījumus pret trešajām personām un prasījumu summu, iesniegumam pievienojot dokumentus, kā arī citu informāciju, kas var būt noderīga mantojuma inventāra saraksta sastādīšanai, ja tāda ir viņa rīcībā.

Sastādot mantojuma inventāra sarakstu, neatkarīgi no aizgādņa vai aizbildņa iesniegumā norādītās informācijas bāriņtiesa noskaidro, vai mantojuma atstājējam ir:

- a) nekustamais īpašums – Valsts vienotajā datorizētajā zemesgrāmatā www.zemesgramata.lv, kadastra informācijas sistēmā www.kadastrs.lv;
- b) sauszemes transportlīdzekļi – CSDD reģistrs www.csdd.lv;
- c) ūdens kuģi – Kuģu reģistrs www.lja.lv;
- d) gaisa kuģi – Latvijas Civilo gaisa kuģu reģistrs www.caa.lv;
- e) uzņēmumi – Komercreģistrs www.ur.gov.lv;

- f) zemnieku un zvejnieku saimniecības – Uzņēmumu reģistra zemnieku un zvejnieku saimniecību reģistrs www.ur.gov.lv;
- g) kustamā manta – Komerckārtu reģistrs www.ur.gov.lv;
- h) ganāmpulki – Lauksaimniecības datu centra Ganāmpulku reģistrs www.ldc.gov.lv;
- i) pieprasījuma noguldījuma, maksājumu vai ieguldījumu konti Latvijā darbojošās kredītiestādēs, krājaizdevumu sabiedrībās vai maksājumu pakalpojumu sniedzējā – Kontu reģistrs www.vid.gov.lv;
- j) vērtspapīri – Latvijas Centrālais depozitārijs <https://nasdaqbaltic.com/>;
- k) privātie pensiju fondi – informācija no licencētājiem privātajiem pensiju fondiem¹⁶;
- a) ieroči – Iekšlietu ministrijas informācijas centra Ieroču reģistrs www.ic.iem.gov.lv.

Ja mantinieki nepiekrīt mantas novērtējumam, bāriņtiesa ir tiesīga pieaicināt ekspertu. Ar eksperta pakalpojumiem saistītos izdevumus sedz mantinieki. Aktā ieraksta to personu paziņojumus, kuras piedalās saraksta sastādīšanā, ja šādi paziņojumi ir izteikti. Aktu paraksta bāriņtiesas priekšsēdētājs, bāriņtiesas priekšsēdētāja vietnieks vai bāriņtiesas loceklis un personas, kas piedalījušās saraksta sastādīšanā. Aktu apzīmogo ar bāriņtiesas zīmogu. Vienu mantojuma saraksta eksemplāru izsniedz aizbildnim vai aizgādņim, bet otrs eksemplārs glabājas bāriņtiesā.

Attiecībā uz **ieroču mantošanu** jāņem vērā Ieroču aprites likuma 39. pants, ka personu īpašumā esošos šaujamo ieročus, to maināmās būtiskās sastāvdaļas, munīciju vai lielas enerģijas pneimatiskos ieročus var saņemt mantojumā tikai persona, kurai ir attiecīgo ieroču iegādāšanās atļauja. Mantotos šaujamo ieročus un lielas enerģijas pneimatiskos ieročus piecu darbdienu laikā pēc mantojuma saņemšanas dienas reģistrē Valsts policijā. Ja mantinieks nevar vai nevēlas saņemt attiecīgā ieroča iegādāšanās atļauju, šaujamo ieroci, tā maināmās būtiskās sastāvdaļas, munīciju vai lielas enerģijas pneimatisko ieroci saskaņā ar mantinieka iesniegumu viņa labā realizē ar tāda ieroču komersanta starpniecību, kurš saņēmis speciālo atļauju (licenci) šaujamo ieroču, lielas enerģijas pneimatisko ieroču un munīcijas realizēšanai vai Valsts policijā pārreģistrē citai personai, kura ir saņēmusi ieroča iegādāšanās atļauju, vai arī to deaktivē vai iznīcina.

¹⁶ Pieejams: <https://www.fktk.lv/tirgus-dalibnieki/pensiju-fondi/privatie-pensiju-fondi/>

Nošķirama Civillikuma 696. pantā paredzētā tiesība mantot aicinātajam pārliecināties par mantojuma sastāvu no Civillikuma 709. panta paredzētās mantnieka tiesības ierobežot savu atbildību ar inventāra palīdzību. Civillikuma 696. pants piešķir mantot aicinātam vēl pirms gribas izteikuma pieņemt vai atraidīt mantojumu iespēju noskaidrot mantojuma sastāvu (gan aktīvus, gan saistības, kas mazina mantojuma vērtību). Savukārt Civillikuma 709. pants regulē iespēju, mantojumu pieņemot, mantniekam ierobežot atbildību par mantojuma atstājēja parādiem ar saņemto mantojumu, kur saistību apmēram pret aktīviem nav izšķirošas nozīmes mantnieka interešu nodrošināšanā.

Pārliecinoties, ka inventāra tiesība ir izmantota, un iepazīstoties ar mantojuma sarakstu, jāizvērtē nepilngadīgā vai personas ar ierobežotu rīcībspēju **intereses pieņemt mantojumu**. Bāriņtiesai ir jāņem vērā, ka Civillikuma noteiktais par inventāra tiesību jau preventīvi pasargā, jo saskaņā ar Civillikuma 708. pantu mantnieks ir atbrīvots no pienākuma atbildēt par mantojuma atstājēja parādiem ar savu paša mantu. Līdz ar to bāriņtiesai ir jānoskaidro, vai nepastāv kādi citi apstākļi, kuru dēļ nedot atļauju pieņemt mantojumu, piemēram, mantojums ir pārmērīgi apgrūtināts ar parādiem. Piemēram, apgrūtinājums pats par sevi nevar būt par šķērsli pieņemt atstāto mantojumu bērna vārdā, ja mantojuma masā ietilpstošo nekustamo īpašumu vērtība ir lielāka par hipotekārā kredīta atlikumu. Šāda mantojuma pieņemšana bērna vārdā neradīs bērnam zaudējumus. Mantojuma pieņemšanas rezultātā bērns iegūs mantojumu, kas nākotnē viņam var nodrošināt materiālo stabilitāti un labklājību.

Savukārt bērna interesēs nav pieņemt mantojumu, ja kopējā mantojamās masas vērtība nenosedz uz mantojumu gulošos parādus. Tādējādi - pieņemot mantojumu, nepilngadīgā bērna mantiskais stāvoklis netiks uzlabots. Ja mantojuma masā ietilpst uzņēmums, tad jāvērtē šī uzņēmuma līdzšinējās un turpmākās darbības rentabilitāte. Secinājums par mantojuma pieņemšanas atbilstību bērna vai aizgādībā esošās personas interesēm ir jāveido ilgtermiņā. Aizgādnim un aizbildnim, tajā skaitā sadarbībā ar attiecīgajiem ekspertiem, jāiesniedz prognozes par uzņēmuma darbību. Arī bāriņtiesai saskaņā ar Administratīvā procesa likuma 59. panta otro daļu nepieciešamības gadījumā jāpiesaista eksperts, lai pilnībā un precīzi novērtētu mantojuma pieņemšanas lietderību.

Bāriņtiesas nedrīkst lemt par atteikšanos no bērnam piekrītoša mantojuma par labu trešajai personai uz dažādu praktisku apsvērumu pamata, neprasot juridiskas garantijas solījumu izpildei. Šāds bāriņtiesas lēmums būtu pretrunā Civillikuma 177. pantam, kas

nosaka, ka rūpes par bērna mantu nozīmē gādību par bērna mantas uzturēšanu un izmantošanu tās saglabāšanai un vairošanai.

Tāpat atteikumu pieņemt bērnam vai personai ar ierobežotu rīcībspēju piekrītošu mantojumu nevar pamatot ar bērna aizbildņa vai personas aizgādņa pausto viedokli, ka viņš nevēlas vai nespēs pārvaldīt piekrītošo mantojumu. Šādā gadījumā bāriņtiesai jārisina jautājums par sevišķā aizbildņa vai aizgādņa iecelšanu.

[8.] MANTOJUMA SADALE

Mantojums ir kopība, kurā ietilpst visa mantojuma atstājējam piederējusī kustamā un nekustamā manta, kā arī citiem atdodamās tiesības un saistības (Civillikuma 382. pants).

Ja ir vairāki mantinieki, tad pēc apstiprināšanās mantojuma tiesībās uz noteiktām daļām, mantojums (kā lietu kopība) nonāk viņu visu kopvaldījumā. Tas, ka mantiniekiem ir atzītas tiesības uz kādu domājamo daļu no mantojuma masā ietilpstošajiem īpašumiem un debitora parāda, nav uzskatāms par mantojuma sadali. Mantiniekam piekrītošā mantojuma daļa ir jau noteikta mantojuma apliecībā, un tā nav maināma ar mantojuma sadales līgumu.

Dažādu apstākļu dēļ mantojuma kopvaldījums starp mantiniekiem var izrādīties neiespējams vai nevēlams, tādēļ Civillikums paredz, ka katrs līdzmantinieks var prasīt mantojuma dalīšanu (Civillikuma 715. un 724. pants). Vienošanās par to, lai mantojumu nekad nedalītu, nav spēkā.

Ja mantinieki palikuši nedalītā mantojumā vai izdalīti tikai daži mantinieki un pārējie paliek nedalītā mantojumā, tad sadalīšana var notikt tikai pēc Civillikuma 1074.–1075. panta noteikumiem. Piemēram, trīs mantinieki apstiprināti mantojuma tiesībās uz tēva atstāto mantojumu – katrs 1/3 domājamās daļas apjomā. Visi trīs mantinieki uz izdotās mantojuma apliecības pamata īpašumtiesības uz īpašumu var nostiprināt zemesgrāmatā, katrs kļūstot par 1/3 domājamās daļas īpašnieku. Atbilstoši Civillikuma 1067. panta pirmajai daļai īpašuma tiesība, kas pieder uz vienu un to pašu nedalītu lietu vairākām personām nevis reālās, bet tikai domājamās daļās, tā ka sadalīts vienīgi tiesību saturs, ir kopīpašuma tiesība. Īpašumtiesību nostiprināšana zemesgrāmatā norāda uz mantinieku panāktu vienošanos par tādu mantojuma sadales variantu, kad sadalīts tiek vienīgi tiesību saturs un katrs kopīpašnieks bauda sev piederošo lietu tiesību, kā to nosaka Civillikuma 1072. pants. Citiem vārdiem sakot, līdz ar īpašumtiesību nostiprināšanu zemesgrāmatā mantojuma sadale ir noslēgusies – līdzmantiniekiem savu panākto vienošanos reģistrējot publiskā reģistrā, Civillikuma izpratnē tie kļuvuši par kopīpašniekiem.

Mantojuma **atkārtota dalīšana** saskaņā ar Civillikuma 734. un turpmākiem pantiem nav iespējama.¹⁷

¹⁷ Gencs Z. Civillikuma komentāri. Otrā daļa. Mantojuma tiesības (655.–840. pants). Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2012, 234.–235.lpp.

Tas nozīmē, ka pēc tam pušu savstarpējie prasījumi vērsti uz kopīpašuma izbeigšanu un izspiešanai piemērojami Civillikuma 1074.–1075. panta noteikumi, nevis mantojuma sadales noteikumi.¹⁸

Civillikuma 724.–765. pants nosaka mantojuma dalīšanas noteikumus. Turklāt ir jāņem vērā Civillikuma 394. pants, kas nosaka: ja mantojums ir tik mazs, ka, to sadalot, nav iespējams uzturēt nepilngadīgos bērnus, tad pārdzīvojušajam laulātajam ir tiesība pārvaldīt un lietot visu nedalīto mantojumu, bet no visa mantojuma ienākumiem jāsedz vispirms uzturlīdzekļi bērnam. Pārdzīvojušā laulātā tiesība pārvaldīt un lietot nedalītu mantojumu izbeidzas ar visu bērnu pilngadību, laulātā atteikšanos no šīs tiesības, mantojuma labprātīgu sadalīšanu par atsevišķā bērna daļu – ar viņa nodalīšanu no mantojuma pēc vienošanās vai laulātā vienpusējās vēlēšanās un pēc pilngadīga bērna pieprasījuma – svarīgu iemeslu dēļ.

Dalīt var arī tad, kad viens vai vairāki līdzmantinieki nav sasnieguši pilngadību vai atrodas aizgādībā un viņu tiesības tādā gadījumā aizsargā viņu aizbildņi vai aizgādņi. Aizbildņi vai aizgādņi var prasīt dalīšanu tikai ar bāriņtiesas atļauju.

Saskaņā ar Civillikuma 729. un 730. pantu pirms mantojuma dalīšanas **jānoteic dalāmā masa**: 1) pievienojot tai visu to, ko atsevišķi mantinieki jau saņēmuši iepriekš; 2) pievienojot tai visus augļus un citus pieaugumus, kas radušies nedalītai masai kopš mantojuma atstājēja nāves; 3) atdalot svešu un legatāriem piešķirtu mantu, atskaitot uz mantojumu gulošos parādus, mantojuma masai taisītos izdevumus un legatāriem novēlētās summas, kuru izdošana nav uzlikta kādam mantiniekam personīgi, bet vispār visai masai. Priekšmeti, ko jau izdalījis mantojuma atstājējs pats, nošķirami no dalāmās masas, ja tāda bijusi mantojuma atstājēja griba.

Mantojuma dalīšana var notikt tādējādi, ka katram mantiniekam tiek nodota konkrēta mantojuma masā ietilpstoša lieta (mantiska vērtība), samērojot ar katra mantinieka mantojuma daļu. Dalot mantojumu pēc viena vai vairāku līdzmantinieku prasījuma, tie, kas vēlas palikt nedalītā mantojumā, var savas daļas paturēt mantojuma kopībā (Civillikuma 726. pants).

Atbilstoši Civillikuma 731. pantam un Notariāta likuma 320. pantam mantojumu daļa mājas kārtībā vai pie notāra, izņemot gadījumu, kad mantinieku starpā pastāv strīds par tā sadali.

¹⁸ Augstākās tiesas 2019. gada 21. februāra spriedums lietā Nr. SKC-33/2019.

Ja mājas kārtībā mantinieki nespēj vienoties par mantojuma sadali, tad mantojumu daļa tiesas ceļā. Tādā gadījumā tiesai jārikojas pēc Civillikuma 1075. panta noteikumiem par kopīpašuma dalīšanu, ievērojot arī šā likuma 734. un turpmāko pantu sevišķos noteikumus (Civillikuma 733. pants). Šajā sakarā jāņem vērā, ka mantojumu var dalīt, taču tas dalāms kopumā, nevis tikai kāda atsevišķa daļa no tā, un mantojumu ir iespējams sadalīt vienu reizi.¹⁹

Ja starp līdzmantiniekiem ir aizbildnībā vai aizgādnībā esošas personas, tad mājas kārtībā izdarītas dalīšanas akts apstiprināms bāriņtiesā. Turklāt, ja aizbildnībā vai aizgādnībā esošās personas daļa pārsniedz 14 000 *euro*, bāriņtiesas lēmums iesniedzams tiesā apstiprināšanai.

Saskaņā ar Civillikuma 738. pantu, ja nekustams īpašums izolē nolikts vienīgi tā īstās vērtības uzziņai, turklāt mantinieki aizrunā sev tiesību atdot to vairāksolītājam vai paturēt sev, tad tāda aizruna līdz ar pārējiem izsoles nosacījumiem noteikti jāpaziņo. Bet, ja izolē ieinteresēti arī nepilngadīgi vai aizgādnībā esoši mantinieki, tad nekustama īpašuma atdošana vairāksolītājam pieļaujama tikai ar bāriņtiesas piekrišanu, turklāt, ja aizbildnībā vai aizgādnībā esošās personas daļa pārsniedz 14 000 *euro*, bāriņtiesas lēmums iesniedzams tiesā apstiprināšanai.

Civillikuma 735.–740. pants detalizēti reglamentē mantojuma masā ietilpstošas neatvietošanas kustamas lietas, kā arī nekustama īpašuma (izņemot lauksaimniecības rakstura zemes, kuras dalīšana noteikta 741.–751. pantā) dalīšanas nosacījumus, veidus un kārtību.

Atbilstoši Civillikuma 735. pantā noteiktajam lietas, kuras ķermeniski nevar dalīt, vai nu pārdodamas izolē, izdalot tajā ieņemto naudu, vai nododamas atsevišķiem mantiniekiem pēc lozes par novērtējuma summu, vai arī pārdodamas izolē starp pašiem mantiniekiem, kas pēc tam izdala ieņēmumu samērīgi savām mantojuma daļām. Šā likuma 739. pants paredz: ja viens līdzmantinieks patur sev dalāmo nekustamo īpašumu par tā novērtējuma summu, tad viņam jāatlīdzina pārējiem – samērā ar to daļām – attiecīga naudas summa, kas pēc vienošanās vai nu izmaksājama skaidrā naudā, vai nodrošināma ar ķīlas tiesībām uz pašu nekustamo īpašumu.

Minētie likuma noteikumi pietiekami skaidri nosaka, kādā veidā un kārtībā mantojums ir dalāms, kā arī to, ka gadījumā, ja viens mantinieks patur sev dalāmo

¹⁹ Gencs Z. Mantošana. Zinātniski praktiskais komentārs. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2002, 370.lpp.

nekustamo īpašumu, pārējiem ir tiesības uz attiecīgas skaidras naudas summu samērā ar viņu mantojuma daļām.

Mantojuma dalīšanas procesuālā kārtība ir noteikta Civilprocesa likuma 30.¹ nodaļā "Lietas par mantojuma dalīšanu".

Bāriņtiesa lemj par atļaujas došanu prasīt mantojumu sadalīšanu normatīvajos aktos noteiktajā kārtībā (sk. *Pielikumu Nr.3 un Pielikumu Nr.3.1.*) un atbilstoši noteiktajiem noteikumiem.

[8.1.] Aizgādņa vai aizbildņa iesniegums bāriņtiesā

Aizbildnim ir pienākums vērsties bāriņtiesā ar iesniegumu, lūdzot dot atļauju dalīt mantojumu. Līdz ar to atbilstoši Administratīvā procesa likuma 55. panta 1.punktam administratīvā procesa pamatā būs aizgādņa vai aizbildņa iesniegums.

Aizbildnim vai aizgādņim jāvēršas ar iesniegumu bāriņtiesā, lūdzot atļauju noslēgt mantojuma sadales līgumu bērna vai aizgādņībā esošās personas vārdā. Iesniegumam jābūt motivētam, iekļaujot informāciju, kādēļ nepieciešams dalīt mantojumu, personu, kuru var iecelt par sevišķo aizbildni darījuma veikšanai, un informāciju par mantojumu, mantojuma daļu, ko bērns vai aizgādņībā esošās persona iegūs mantojuma dalīšanas rezultātā. Iesniegumā jāpamato mantojuma sadales projektā noteiktā mantojuma sadales kārtība.

Otra vecāka iesniegumā jābūt arī lūgumam atļaut noslēgt mantojuma sadales līgumu bērna vārdā, norādot, kādēļ nepieciešams dalīt mantojumu.

[8.2.] Informācijas iegūšana

Bāriņtiesai atbilstoši Administratīvā procesa likuma 59.–60. pantam ir pienākums noskaidrot visu nepieciešamo informāciju. Bāriņtiesa informāciju var iegūt pati vai arī pēc iespējas dod administratīvā procesa dalībniekiem norādījumus un ieteikumus. Bāriņtiesai ir jāiegūst informācija un jāpārbauda:

- 1) bērna dzimšanas apliecība, tiesas nolēmums par rīcībspējas ierobežojumu;
- 2) informācija par mantojuma lietas pabeigšanu (zvērīnāta notāra mantojuma apliecība);
- 3) mantojuma sadales līguma projekts;
- 4) informācija par mantinieku strīdiem un tiesvedībām;
- 5) mantojuma masas sastāvs;

- 6) mantojuma daļas novērtējums, ja mantojumu daļa mājas kārtībā;
- 7) nekustamā īpašuma apskates akts;
- 8) otra vecāka un bērna, personas ar ierobežotu rīcībspēju, pārējo mantinieku viedoklis;
- 9) informācija par bankas kontu, kurā tiks noguldīti iegūtie naudas līdzekļi (līgums par noguldījuma konta (pilngadības krājkonta) atvēršanu);
- 10) mantojuma sadalīšanas vai nesadalīšanas sekas uz bērna vai aizgādībā esošas personas interesēm un vajadzību apmierināšanu.

[8.3.] Viedokļu noskaidrošana

Saruna ar bērna vai personu ar ierobežotu rīcībspēju jāveido atbilstoši bērna briedumam un vecumam un personas veselības stāvoklim. Sarunā jānoskaidro, vai bērns un persona ar ierobežotu rīcībspēju zina, ko ir mantojis; vai bērns piekrīt, ka mantojumu daļa un pēc dalīšanas viņam piederēs attiecīgais īpašums; vai bērns piekrīt, ka mantojuma dalīšanu viņa vārdā veic viņa likumiskais pārstāvis vai īpašais aizbildnis. Bāriņtiesai ir arī jāsniedz informācija un jāizskaidro, cik vien vienkārši tas ir iespējams.

Bāriņtiesai ir jānoskaidro otra vecāka viedoklis (saruna vai otra vecāka iesniegums), izņemot, ja bērns ir viena vecāka atsevišķā aizgādībā (vienošanās vai tiesas spriedums), vecākam pārtrauktas aizgādības tiesības (bāriņtiesas lēmums), vecākam atņemtas aizgādības tiesības (tiesas spriedums), vecākam atņemtas bērna mantas pārvaldības tiesības (bāriņtiesas lēmums), bērnu pārstāv aizbildnis (bāriņtiesas lēmums) vai veic darbības, kad pastāv nokavējuma risks (Civillikuma 186.panta trešā daļa).

Bāriņtiesai ir jānoskaidro arī pārējo mantinieku viedokli, vai vēlas veikt mantojuma dalīšanu saskaņā ar mantojuma sadales līguma projektā ietvertajiem nosacījumiem un vai iespējams vienoties par mantojuma sadales līguma nosacījumu maiņu, ja tas būtu nepieciešams.

Izskatot lietas par mājas kārtībā izdarītas mantojuma dalīšanas akta apstiprināšanu, uz bāriņtiesas sēdi nepieciešams aicināt personas vai to pārstāvjus, kuri ir līdzmantinieki un ir iekļauti mantojuma dalīšanas aktā vai tā projektā. Sarunā ar citiem mantiniekiem bāriņtiesa noskaidro, vai vēlas veikt mantojuma dalīšanu saskaņā ar mantojuma sadales līguma projektā ietvertajiem nosacījumiem un vai iespējams vienoties par mantojuma sadales līguma nosacījumu maiņu, ja tas būtu nepieciešams.

Tomēr pārējie mantinieki var arī parakstīt mantojuma sadales līguma projektu, tādējādi apliecinot, ka piekrit mantojuma sadalei saskaņā ar mantojuma sadales līguma projekta nosacījumiem, tādā gadījumā atsevišķi iesniegumi vai sarunas protokoli ar pārējiem mantiniekiem nav obligāti nepieciešami.

Sarunas ar iepriekš minētajām personām jāfiksē protokolā.

[8.4.] Sevišķais aizbildnis un aizgādnis

Bāriņtiesai jāievēro Civillikuma 189. pantā noteiktais, ka bērni var noslēgt ar saviem vecākiem visādus tiesiskus darījumus un, kamēr bērni ir nepilngadīgi, šādi darījumi noslēdzami tikai ar bāriņtiesas līdzdalību, kura ieceļ šim gadījumam aizbildņus, kā arī Civillikuma 268. pantā noteiktais, ka līgumus un citus tiesiskus darījumus starp nepilngadīgo un viņa aizbildni var noslēgt tikai ar bāriņtiesas piekrišanu un, ja nepilngadīgajam ir tikai viens aizbildnis, šādā gadījumā viņam jāieceļ vēl otrs.

Bāriņtiesai ir jānoskaidro un jāsaņem arī sevišķā aizbildņa kandidāta piekrišana (iesniegums vai sarunas protokols), ka viņu ieceļ par sevišķo aizbildni darījuma veikšanai.

Iepriekš minētais ir attiecināms arī uz aizgādni un aizgādnībā esošās personas tiesību aizsardzību, ja aizgādnis stājas darījuma attiecībās ar aizgādnībā esošo personu vai izveidojas abu interešu sadursme.

[8.5.] Vienošanās projektu grozīšana

Saskaņā ar Ministru kabineta noteikumu Nr.1037 "Bāriņtiesas darbības noteikumi" 96.punktu bāriņtiesai ir aktīva loma attiecībā uz līguma projekta noteikumiem. Līguma projekta noteikumi ir iztulkojami atbilstoši Civillikuma 1504.–1510. panta noteikumiem par tiesiska darījuma iztulkošanu.

Jāvērtē, vai mantojuma sadales līguma projekta noteikumi nepasliktina bērna vai aizgādnībā esošās personas kā pircēja stāvokli un intereses. Katrā līgumā bez būtiskajām sastāvdaļām var noteikt dažādus blakus noteikumus (nejaušas sastāvdaļas). Civillikuma 1548. pants noteic, ka pie tādiem pieder nosacījumi un termiņi. Tas nav izsmeļošs uzskaitījums. Līgumā var būt noteikumi par vienas vai otras puses pienākumu sniegt informāciju par izpildes gaitu vai citiem faktiem, norēķinu kārtību, konfidencialitāti, izpildījuma pieņemšanu un daudz ko citu.

Ja bāriņtiesa uzskata, ka aizbildņa (aizgādņa) iesniegto līgumu vai darījuma aktu projektu nosacījumi neatbilst aizbildnībā vai aizgādnībā esošās personas interesēm, bāriņtiesa var lūgt vienošanās nosacījumus precizēt, norādot, kādi nosacījumi precizējami.

[8.6.] Bāriņtiesas lēmuma pieņemšana

Mājas kārtībā izdarīta mantojuma dalīšanas akta nosacījumi jāizvērtē tāpat kā pirkuma līguma projekta nosacījumi, lemjot par nekustamā īpašuma pārdošanu. Līdz ar to atbilstoši Ministru kabineta 2006. gada 19. decembra noteikumu Nr. 1037 "Bāriņtiesas darbības noteikumi" 88.punktam bāriņtiesa mantojuma dalīšanas gadījumā izvērtē līguma projekta:

1) likumību

Mantojuma dalīšana ir iespējama tikai tad, kad zvērināts notārs mantiniekiem ir izdevis mantojuma apliecību vai mantojuma lietā spēkā stājies tiesas spriedums.

Mājas kārtībā izdarītam mantojuma dalīšanas aktam ir jābūt balstītam uz mantojuma apliecībā norādīto īpašumu un tā mantiniekiem, un bāriņtiesai ir jāseko, lai dalīšanas aktā būtu pamatota informācija. Ja līdzmantinieki nevar vienoties, mantas dalīšana notiek tiesas ceļā atbilstoši spēkā esošam tiesas spriedumam.

Jāpārbauda, vai mantojuma sadales līguma noteikumi atbilst Civillikuma noteikumiem. Piemēram, Civillikuma 740. pants nosaka, ka, dalot pie mantojuma piederīgu nekustamu īpašumu dabā, jāievēro noteikumi, kas aizliedz vai nu pārāk saskaldīt nekustamus īpašumus, vai vispār tos sadalīt. Civillikuma 732. pants nosaka, ka dalīšana vispirms notiek pēc mantojuma atstājēja dotajiem norādījumiem. Bāriņtiesai ir jāpārbauda testamentā ietvertie norādījumi un to ievērošana mantojuma sadales līguma projektā.

Piemēram, tiesa ir norādījusi, ka Civillikuma 1075. pants nosaka kopīpašuma – vairākām personām piederošas nedalītas lietas (Civillikuma 1067. pants) – dalīšanas kārtību. Ja starp kopīpašniekiem tiek dalīti vairāki nekustamie īpašumi un kustamā manta, tad jāņem vērā, ka nedrīkst izdalīt katram mantiniekam kādu atsevišķu lietu (nekustamo īpašumu vai kustamo mantu), bet pārējiem izmaksājamo kompensāciju par viņu daļām aizstāt ar citam piederošu lietu vai tās daļu. Kopīpašuma dalīšanas gadījumā pārējiem (līdzmantiniekiem vai kopīpašniekiem) pienākošos kompensāciju var noteikt vienīgi naudā un tās vietā nav paredzēts piespriest kādu citu naudā novērtējamu mantisku labumu. Vispār nav aizliegts sadalīt starp mantiniekiem mantojuma atsevišķus priekšmetus un mantinieki var vienoties par jebkuru dalīšanas veidu, taču šajā gadījumā dalāmajā masā ir ieskaitīta mantojumā

neietilpstoša pārdzīvojušā laulātā daļa. Līdz ar to iepriekš minēto sadali nevar uzskatīt par likumam atbilstošu mantojuma sadali.²⁰

Jāņem vērā, ka fiziskajām personām, kuras neveic saimniecisko darbību, nav atļauts veikt skaidrā naudā darījumu, kura summa pārsniedz 7 200 *euro* (neatkarīgi no tā, vai darījums notiek vienā vai vairākās operācijās; likuma "Par nodokļiem un nodevām" 30. panta astotā daļa). Atbildība par šo noteikumu neievērošanu paredzēta likuma "Par nodokļiem un nodevām" 139.pantā. Bāriņtiesai ir jāuzrauga, lai nenotiktu pārkāpums un bērnam vai aizgādībā esošai personai nerastos zaudējumi.

2) lietderīgumu

Bāriņtiesai jāpārlicinās, vai mantojuma sadale un līguma projektā ietvertā kārtība ir lietderīgākais veids, kā vislabāk nodrošināt aizbildnībā vai aizgādībā esošās personas interešu ievērošanu, kā arī jāizvērtē, vai aizbildnībā vai aizgādībā esošā persona gūs lielāko iespējamo labumu.

3) atbilstību bērna vai aizgādībā esošās personas interesēm

Bāriņtiesai jāpārlicinās, vai mantojuma sadale un līguma projektā ietvertā sadale nodrošina vislabākās aizbildnībā vai aizgādībā esošās personas intereses un vai konkrētais īpašums ir vajadzīgs un noderīgs bērnam vai aizgādībā esošai personai, ņemot vērā viņu speciālās vajadzības. Piemēram, kādā lietā bija trīs mantinieki – laulātais un mirušā viens nepilngadīgs un viens pilngadīgs bērns no pirmās laulības, kuri mantoja nekustamo īpašumu. Mirušā laulātā vērsās tiesā un lūdza šo īpašumu pārdot izolē, jo starp mantiniekiem bija sliktas attiecības un viņi nevēlējās dzīvot vienā mājā, lai gan ēkai bija divas ieejas un reāli to varēja sadalīt. Tiesa ņēma vērā gan saspringtās attiecības, gan to, ka nepilngadīgais bērns nevarēs pienācīgi uzturēt savu īpašuma daļu, jo mācās izglītības iestādē, tāpēc lēma īpašumu pārdot izolē, lai pēc tam iegūtos līdzekļus sadalītu starp mantiniekiem. Šādam iznākumam piekrita arī bāriņtiesa.

Kustama vai nekustama manta pirms dalīšanas **jānovērtē**, to paredz Civillikuma 737. pants, un novērtējumam ir svarīga loma, lai bāriņtiesa pārlicinātos, ka mantas dalīšanas rezultātā netiek apdalīts bērns vai aizgādībā esošā persona.

Juridiskajā literatūrā norādīts: "Dalīt mantojumu var tikai tad, ja ir zināma tā vērtība (..). Ar jēdzienu "vērtība" vispārinātā nozīmē saprot jebkuras lietas īpašības, kas izteiktas

²⁰ Augstākās tiesas 2019. gada 6. marta spriedums lietā Nr. SKC-135/2019.

naudas izteiksmē (..). Tirgus vērtība ir visvairāk iespējamā cena, par kuru brīvā un konkurējošā tirgū lietu vai īpašumu var pārdot (..). Kadastrālā vērtība ir nekustamā īpašuma nodokļu iespējami taisnīgāka aprēķina vajadzībām paredzēta, uz zemes un apbūves parametriem, lietošanas veida un intensitātes, kā arī atrašanās vietas saimnieciski ekonomiskajiem faktoriem balstīta nekustamo īpašumu tirgus līmenim tuvināta naudas vienībās izteikta īpašuma vērtība.”²¹

Dalot mantojumu, ņem vērā arī mantojuma masā ietilpstošo lietu īpašības. Mantineiki var piešķirt, piemēram, katram nekustamā īpašuma reālas daļas, uzliekot, kad vajadzīgs, viena daļai servitūtus par labu otra daļai, vai visu īpašumu atdodot vienam kopīpašniekam ar pienākumu samaksāt pārējiem viņu daļas naudā, kā arī var vienoties īpašumu pārdot, izdalot saņemto naudu starp mantiniekiem.

Skaidro naudu un citas atvietošanas lietas, kā arī naudas vai atvietojamu lietu prasījumus daļa samērīgi ar katra mantinieka mantojuma daļu.

Neatvietošanas kustamas lietas, kuras ķermeniski nevar sadalīt, piemēram, gleznas, – ja mantinieki nevienojas citādi – vai nu pārdodamas izolē, izdalot tajā ieņemto naudu, vai nododamas atsevišķiem mantiniekiem pēc lozes par novērtējuma summu, vai arī pārdodamas izolē starp pašiem mantiniekiem, kas pēc tam izdala ieņēmumu samērīgi savām mantojuma daļām. Šādā kārtībā dalāms arī nekustamais īpašums, ja to nav iespējams sadalīt dabā.

Ja tikai viens no līdzmantiniekiem vēlas sev paturēt dalāmo nekustamo īpašumu, tad viņam jāatlīdzina pārējiem līdzmantiniekiem samērā ar to daļām attiecīga naudas summa, kas pēc vienošanās vai nu izmaksājama skaidrā naudā, vai nodrošināma ar ķīlas tiesībām uz pašu nekustamo īpašumu.

Piemēram, mantojumā ietilpst divstabu dzīvoklis un vienistabas dzīvoklis, 2010. gada izlaiduma automašīna un komercsabiedrība. Mantineiki ir mantojuma atstājēja sieva un divi nepilngadīgi bērni (13 un 15 gadi), katrs mantojis 1/3 domājamo daļu no īpašumiem. Lai varētu vienkāršot komercsabiedrības pārvaldību, bērnu māte iesniegusi bāriņtiesā mājas kārtībā izdarītas mantojuma dalīšanas akta projektu, no kura redzams, ka mantojuma sadales rezultātā viņa iegūs komercsabiedrību, viena meita – divstabu dzīvokli, otra –

²¹ Gencs Z. Civillikuma komentāri. Otrā daļa. Mantojuma tiesības (655.–840. pants). Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2012, 240.–241.lpp.

automašīnu un vienistabas dzīvokli. Izvērtējot, vai šāda (arī citāda) mantojuma sadale atbilst nepilngadīgo interesēm, bāriņtiesai:

1) jānoskaidro īpašumu tirgus vērtība;

2) jāizvērtē, vai komercdarbība darbojas ar peļņu un vai tiek saņemtas dividendes, ja ir peļņa, cik liela summa tā ir gadā (varbūt komercsabiedrības viena gada peļņa ir dzīvokļa vērtības apmērā, kas liek secināt, ka šāds sadalījums, iespējams, nebūs atbilstošs bērnu interesēm, taču, ievērojot to, ka nekustamais īpašums ir stabila vērtība, savukārt komercsabiedrības pastāvēšana nav prognozējama, iespējams, ka sadalījums ir atbilstošs bērnu interesēm. Ja komercsabiedrības peļņa ir liela, var piedāvāt bērna mātei peļņas daļu regulāri noguldīt kredītiestādē uz bērnu vārda);

3) jāizvērtē, vai mantojuma sadale starp abām meitām būs taisnīga, t.i., vienai – divistabu dzīvoklis, otrai – automašīna un vienistabas dzīvoklis. Varbūt vienistabas dzīvokļa tirgus vērtība ir daudz lielāka nekā divistabu, jo tas atrodas pieprasītākā vietā, piemēram, pilsētas centrā, savukārt divistabu dzīvoklis atrodas pilsētas nomalē un tā tirgus vērtība ir zemāka;

4) jānoskaidro bērnu viedoklis, taču jāņem vērā, ka bērns ne vienmēr spēj objektīvi izvērtēt, kā būtu labāk, tādēļ atbildība par to, lai maksimāli būtu ievērotas visu bērnu intereses, jāuzņemas bāriņtiesai.

Līdzīgi, ja nepieciešams arī pamatīgāk, jāizvērtē jebkura situācija.

[9.] MANTAS PĀRVALDĪBA

Nošķirama ir bāriņtiesu kompetence, kurā bāriņtiesai pašai, nepastarpināti ir jāpieņem materiāltiesisks lēmums (Bāriņtiesu likuma 21. panta 1.–6., 8.–9. punkts, 41. panta 1.–5. punkts), un kompetence, saskaņā ar kuru bāriņtiesa ieceļ atbildīgo personu – aizbildni (Bāriņtiesu likuma 21. panta 7. punkts) vai aizgādni (Bāriņtiesu likuma 40. panta otrā daļa) un veic šo personu rīcības uzraudzību.

[9.1.] Aizbildņa un aizgādņa rīcības kontrole

Civillikums nosaka aizbildņa rīcības kvalitātes standartu mantas pārvaldībā. Saskaņā ar Civillikuma 269. pantu aizbildnim jāpārvalda aizbilstamā manta ar tādu pašu rūpību un apzinību, ar kādu viņš kā labs saimnieks pārvalda savas paša lietas. Turklāt saskaņā ar Civillikuma 298. pantu aizbildnim aizliegts aizņemties no sava aizbilstamā un viņš nedrīkst lietot aizbilstamā mantu. Tāpat Civillikuma 288.–294. pantā noteikta aizbildņa rīcība dažādās situācijās attiecībā uz mantu: lauku un pilsētu nekustamiem īpašumiem, mantotu tirdzniecības, rūpniecības vai kādu citu uzņēmumu turpināšanu utt. Piemēram, bāriņtiesa nedrīkst pieļaut darbības, kādas neatbalsta likums, – veikt aktīvu saimniecisko darbību (lietot aizbildnim aizbilstamā mantu), gūstot ienākumus no nepilngadīgajam piederošā īpašuma un nododot tos ģimenes vajadzībām, turklāt saņemt nodokļu atvieglojumus apstākļos, kad nepilngadīgajam būtu jāreģistrē saimnieciskā darbība.²²

Bāriņtiesai ir uzdots kontrolēt aizbildņa rīcības kvalitāti un nepieciešamības gadījumā dot norādījumus un lemt par tā atcelšanu. Civillikuma 332. pants nosaka, ka, atklājot nekārtības, bāriņtiesa nekavējoties tās novērš, un, ja tā pēc līdzzaizbildņu vai radnieku paziņojuma vai arī pēc pašas ieskats atzīst aizbildni par nepiemērotu, tā šo aizbildni atceļ un viņa vietā ieceļ citu.

Atcelšana ir galējais risinājums. Civillikuma 334. pants paredz, ka bāriņtiesa, ja nepieciešams, dod aizbildnim norādījumus par bērna mantas pārvaldību un bērna interešu aizsardzību, lai koriģētu neapmierinošo rīcību, un Civillikuma 333. pants paredz bāriņtiesas tiesības par tās rīkojumu vai lēmumu neizpildīšanu uzlikt aizbildņiem naudas sodu līdz 140 *euro*. Sods uzliedams ar bāriņtiesas lēmumu, nosakot konkrēto naudas summu ieskaitīt attiecīgās pašvaldības ienākumos. Uzliktās soda naudas summas lielums jāmotivē lēmumā, un soda nauda piedzenama bezstrīda kārtībā. Mēneša laikā pēc paziņojuma saņemšanas par

²² Rīgas pilsētas Kurzemes rajona tiesas 2016. gada 12. februāra spriedums lietā Nr. C28371915 C-1364-16/13.

soda uzlikšanu aizbildnis var griezties pie bāriņtiesas, kas sodu uzlikusi, norādot attaisnojuma iemeslus, ar lūgumu samazināt vai atlaist sodu.

Tomēr, ja vecāki bērna mantu pārvalda neatbilstoši bērna interesēm un norādījumi nedod uzlabojumus, bāriņtiesai, pamatojoties uz Civillikuma 194.pantu, ir tiesības no bērna mantas pārvaldības atstādināt arī bērna vecākus, uzdodot bērna mantas pārvaldību tikai vienam no vecākiem vai īpaši šim nolūkam ieceltam aizbildnim.

Bāriņtiesu likuma 21. panta 7. un 8. punkts nosaka, ka bāriņtiesa lemj par mantojuma pārvaldīšanas un lietošanas tiesību atņemšanu, ja pārdzīvojušais laulātais bērnam piekritušo mantojumu pārvalda vai lieto nekārtīgi, un lemj par vecāka atstādināšanu no bērna mantas pārvaldības, ja vecāks nepārvalda bērna mantu atbilstoši bērna interesēm. Tāpat saskaņā ar Bāriņtiesu likuma 32. un 42.panta prasībām, ja bāriņtiesa konstatē kļūdas aizbildņa iesniegtajā norēķinā vai bērna interesēm neizdevīgu aizbildņa darbību, bāriņtiesa aizbildnim dod vajadzīgos norādījumus, lai tās novērstu, vai arī lemj par aizbildņa (aizgādņa) atstādināšanu, atcelšanu. Atceltā aizbildņa vietā bāriņtiesa ieceļ citu.

Ja aizbildņa rīcība radījusi zaudējumus, par kuriem aizbildnis ir atbildīgs, bāriņtiesa ceļ tiesā attiecīgu prasību.

Ja bāriņtiesa konstatē administratīvi vai krimināli sodāmu aizbildņa tiesību ļaunprātīgu izmantošanu, bāriņtiesa par to paziņo tiesībsardzības iestādēm.

Mantas pārvaldības prasības uz aizgādņiem attiecas tāpat kā uz aizbildņiem, jo saskaņā ar Bāriņtiesu likuma 41. panta pirmajā daļā un otrās daļas 6. un 7.punktā noteikto bāriņtiesa uzrauga aizgādņa rīcību aizgādņa pienākumu izpildē.

Visbeidzot jāņem vērā, ka Civillikuma 335. pants paredz: ja bāriņtiesa pieļauj aizbildņu nelikumīgu darbību un nolaidību, bet aizbildņi nespēj atlīdzināt aizbilstamajam tādējādi nodarītos zaudējumus, tie ir jāsedz pašvaldībai.

[9.2.] Mantas saraksta sastādīšana

Saskaņā ar Civillikuma 331. pantu bāriņtiesa gādā par nepilngadīgā mantas saraksta sastādīšanu, pastāvīgi uzrauga aizbildņu rīcību, dara visu, ko prasa nepilngadīgā intereses un atbalsta tos.

Atbilstoši Civillikuma 270.–271. pantam pēc aizbildnības pieņemšanas aizbildnis vispirms noskaidro nepilngadīgā mantas sastāvu un sastāda tās sarakstu. Sarakstu izgatavo vienā eksemplārā — oriģinālu glabā bāriņtiesā, bet kopiju izsniedz aizbildnim. Ja kāds uzsāk

pārvaldīt nepilngadīgā mantu, nesastādot tās sarakstu, tas atceļams no aizbildnības un atbild par visiem zaudējumiem, kas rodas aizbilstamajam no viņa pārvaldības.

Iepriekš minētais attiecināms arī uz aizgādni. Arī Ministru kabineta 2006. gada 19. decembra noteikumu Nr.1037 "Bāriņtiesas darbības noteikumi" 85.–86. punktā noteikts, ka bāriņtiesa ieceltajam aizbildnim un aizgādnim uzdod sastādīt aizbildnībā vai aizgādnībā esošās personas mantas sarakstu. Sastādot mantas sarakstu, veic mantas apraksti, kā arī pēc iespējas noskaidro esošos parādus. Mantas sarakstu nesastāda, ja to ir sastādījis tiesu izpildītājs. Pēc mantas saraksta saņemšanas bāriņtiesa to pārbauda, uzklausa aizbildni (aizgādni) un, ja nepieciešams, dod aizbildnim (aizgādnim) norādījumus, kā rīkoties ar viņam nodoto mantu, un padomus, kas darāms, lai atgūtu trešo personu valdījumā esošo aizbildnībā vai aizgādnībā esošās personas mantu, ja tāda ir.

[9.3.] Norēķinu iesniegšana

Aizgādņa un aizbildņa pienākumu izpilde tiek uzraudzīta ar norēķina palīdzību. Var izšķirt vairāku veida norēķinus:

1. Galīgais norēķins – aizgādņa atstādināšanas, atlaišanas vai atcelšanas gadījumā.
2. Gada norēķins – katru gadu līdz 1. februārim.
3. Speciālais norēķins – jebkurā laikā pēc bāriņtiesas ieskata un likumā noteiktajos gadījumos, piemēram, Civillikuma 278. pantā par kustamas lietas, kas bojājas, pārdošanu.

Galīgā norēķina un gada norēķina gadījumā bāriņtiesai nav rīcības brīvību un šajos gadījumos obligāti pieprasa aizgādnim vai aizbildnim sniegt norēķinu. Atbilstoši Civillikuma 300. un 301. pantam aizbildnim katra gada sākumā ne vēlāk par februāri jādod bāriņtiesai norēķins par aizbildnības pārvaldību. Arī aizgādnim, kas saskaņā ar Civillikuma 660. pantu ir iecelts mantojumam, savas pārvaldības laikā ik gadu atbilstoši minētā likuma 663. pantam ir jādod par to norēķins bāriņtiesai. Kad mantojumu nododot mantiniekiem vai citu iemeslu dēļ aizgādnība izbeidzas, aizgādnim bāriņtiesai jādod galīgais norēķins.

Gada norēķinā noteikti jāatspoguļo jebkuras izmaiņas, kas notikušas saistībā ar nepilngadīgā mantu, turklāt bāriņtiesai, pārbaudot iesniegto norēķinu, jāizvērtē informācija un tā jāsalīdzina ar iepriekšējā gadā iegūto informāciju.

Speciālā norēķina gadījumā bāriņtiesai ir plaša rīcības brīvība. Bāriņtiesā ir dotas tiesības, neierobežojot tās ar konkrētiem noteikumiem. Līdz ar to, ja rodas jebkuras bažas par aizgādņa vai aizbildņa rīcības prettiesiskumu vai nelietderīgumu, bāriņtiesa ir tiesīga pieprasīt norēķinu. Tāpat bāriņtiesai ir tiesības prasīt norēķina iesniegšanu, lai pārbaudītu sava lēmuma izpildi. Piemēram, ja bāriņtiesa ir lēmusi par īpašuma pārdošanu un pārdošanas rezultātā iegūtie naudas līdzekļi aizbildnim vai aizgādnim bija jānogulda kredītiestādē, tad bāriņtiesai ir tiesības prasīt atsevišķu norēķinu par konkrēto darījumu. Ja bāriņtiesa ir atļāvusi izlietot bērna naudas līdzekļus kādas mantas iegādei, arī tad bāriņtiesai ir jānoskaidro, vai nauda ir izlietota konkrētajam mērķim, un tai ir tiesības prasīt, lai aizbildnis iesniedz norēķinu. Lai pārlicinātos par norēķinā sniegto informāciju, bāriņtiesa var izprasīt no kredītiestādes izziņu par bērna konta stāvokli. Bāriņtiesa var lūgt aizbildnim (aizgādnim) uzrādīt ar kredītiestādi noslēgto līgumu par konta atvēršanu uz nepilngadīgā, vai aizgādnībā esošās personas vārda, lai pārlicinātos, ka personas konts nav piesaistīts interneta bankai, norēķinu kartēm, vai līgumā nav iekļauti arī kādi citi nosacījumi, kas ļautu veikt darījumus ar kontā esošo naudu bez bāriņtiesas atļaujas, tādējādi apdraudot bērna vai aizgādnībā esošās personas interešu un tiesību aizsardzību.

[9.4.] Norēķina pārbaude un apstiprināšana

Norēķinā jābūt mantas sastāva apzīmējumam un sīkam sarakstam, pieliekot pēc iespējas kvītis ne tikai par visiem gada laikā bijušajiem izdevumiem nepilngadīgā labā, bet arī par saņemtajiem ienākumiem un tāpat par ienākumu summām, kas palikušas nesaņemtas. Saskaņā ar Civillikuma 194. pantu, ja vecāki bērna mantu pārvalda neatbilstoši bērna interesēm, bāriņtiesa var uzlikt viņiem par pienākumu sniegt norēķinos sīkas ziņas arī par izdevumiem bērna uzturam (191.p.), pieprasīt pietiekamu bērna mantas nodrošinājumu, kā arī atstādināt viņus no bērna mantas pārvaldības, uzdodot to vienam no vecākiem vai īpaši šim nolūkam ieceltam aizbildnim.

Civillikuma 302. pants paredz, ka bāriņtiesa pārbauda aizbildņu norēķinu pareizību gadu pēc gada; konstatējot kļūdas un vispār nepilngadīgā interesēm neizdevīgu aizbildņu darbību, tā pieprasa no viņiem paskaidrojumus un veic attiecīgus soļus. Arī Bāriņtiesu likuma 41. panta trešā, ceturtnā un piektā daļa ne tikai konkretizē bāriņtiesu pienākumu pieprasīt norēķinu, bet arī pienākumu attiecībā uz norēķinu. Bāriņtiesa saņem un pārbauda aizgādņa iesniegto norēķinu.

Bāriņtiesas priekšsēdētājs pārbauda un apstiprina norēķinu, ja bāriņtiesai nav iebildumu (sk. Civillikuma 301. pantu).

Saskaņā ar Bāriņtiesu likuma 32. un 42. panta prasībām, ja bāriņtiesa konstatē kļūdas aizbildņa (aizgādņa) iesniegtajā norēķinā vai bērna (personas ar ierobežotu rīcībspēju) interesēm neizdevīgu aizbildņa (aizgādņa) darbību, bāriņtiesa aizbildnim (aizgādnim) dod vajadzīgos norādījumus, lai tās novērstu, vai arī lemj par aizbildņa (aizgādņa) atstādināšanu, atcelšanu. Atceltā aizbildņa (aizgādņa) vietā bāriņtiesa ieceļ citu.

Izvērtējot aizbildņu un aizgādņu norēķinus, bāriņtiesai jāvērs uzmanību, kā tiek saglabāta nepilngadīgās personas un aizgādnībā esošās personas manta. Piemēram, ja nepilngadīgajam vai aizgādnībā esošajai personai pieder dzīvoklis, jāseko līdzi, kā tas tiek uzturēts, vai ir segti visi nepieciešamie maksājumi. Ja ir šaubas, ka komunālie maksājumi par dzīvokli vai arī citi maksājumi, kas saistīti ar nekustamā īpašuma uzturēšanu (arī nekustamā īpašuma nodoklis), netiek veikti, bāriņtiesai nepieciešamā informācija jāizprasa no attiecīgajām institūcijām. Pieļaujams, ka nepilngadīgajam vai aizgādnībā esošajai personai piederošais dzīvoklis tiek izīrēts, tomēr tad jāpārlicinās, kā tiek izlietoti ienākumi par dzīvokļa izīrēšanu. Iesakāms, piemēram, īres līgumā paredzētos un ieņemtus līdzekļus noguldīt kredītiestādē uz bērna vai aizgādnībā esošās personas vārda atvērtā kontā, saņemot par to peļņas procentus. Minētos līdzekļus pieļaujams ieguldīt, piemēram, cita – bērnam vai aizgādnībā esošajai personai – piederoša īpašuma uzturēšanai.

Ja nepilngadīgais vai aizgādnībā esošā persona ir mantojusi tirdzniecības, rūpniecības vai kādu citu komercsabiedrību, aizbildnim vai aizgādnim tas jāturpina pārvaldīt uz nepilngadīgā vai aizgādnībā esošās personas rēķina, tādēļ bāriņtiesai jāseko, vai komercsabiedrības turpināšana nav saistīta ar risku un vai tai ceļā nestāv kādi citi šķēršļi. Saskaņā ar Civillikuma 292. pantu jautājums par komercsabiedrības turpināšanu vai izbeigšanu jāizšķir bāriņtiesai. Iesakām iegūt informāciju par komercsabiedrības peļņu vai zaudējumiem, pēc iespējas to izvērtēt un nepieciešamības gadījumā dot vajadzīgos norādījumus aizbildnim vai aizgādnim.

[9.5.] Ārpusģimenes aprūpē nodota bērna mantisko interešu aizsardzība

Saskaņā ar Ministru kabineta 2006. gada 19. decembra noteikumu Nr.1037 “Bāriņtiesas darbības noteikumi” 82. un 83.punkta prasībām bāriņtiesa vismaz reizi gadā

pārlicinās par aizgādībā vai ārpusģimenes aprūpē esošās personas mantas sastāvu un stāvokli. Par mantas apskati bāriņtiesa sastāda mantas apskates aktu, kurā norāda:

- 1) informāciju par mantas sastāva atbilstību mantas sarakstam;
- 2) informāciju, kādas ir izmaiņas mantas stāvoklī, salīdzinot ar iepriekšējo periodu;
- 3) ieteikumus par mantas pārvaldību, ja tādi nepieciešami.

Atbilstoši Bāriņtiesu likuma 35. panta otrajai daļai **institūcijā** ievietota bērna aizbildņa pienākumus pilda šīs institūcijas vadītājs.

Ja bērna mantas pārvaldībai nav iecelts sevišķais aizbildnis, bāriņtiesa pieprasa no institūcijas vadītāja norēķinu par bērna mantas pārvaldību. Lemjot par bērna aprūpes izbeigšanu institūcijā, bāriņtiesa no institūcijas vadītāja pieprasa norēķinu par bērna mantas pārvaldību. Ja bērna aprūpe izbeidzas tādēļ, ka bērns sasniedz pilngadību, bāriņtiesa nelemj par bērna aprūpes izbeigšanu institūcijā, bet pieprasa no šīs institūcijas galīgo norēķinu par bērna mantas pārvaldību.

Saskaņā ar Ministru kabineta 2018. gada 26. jūnija noteikumu Nr.354 "Audžuģimenes noteikumi" 74.punktu bāriņtiesa, kas pieņēmusi lēmumu par bērna ievietošanu audžuģimēnē, vai, ja to paredz šo noteikumu 4.punktā noteiktais sadarbības līgums, audžuģimenes deklarētās dzīvesvietas bāriņtiesa aizstāv audžuģimenei nodotā bērna personiskās un mantiskās intereses attiecībās ar vecākiem un citām personām saskaņā ar Bāriņtiesu likuma 18. un 21.pantu.

Bāriņtiesa aizstāv audžuģimēnē ievietota bērna mantiskās intereses Civillikumā paredzētajos gadījumos un nepieciešamības gadījumā bērna mantas pārvaldībai var iecelt sevišķo aizbildni.

[9.6.] Apgādnieka zaudējuma pensija un valsts kompensācija cietušajiem

Atsevišķa vērība jāvērs uz bērnu mantisko interešu aizsardzību situācijās, kad ārpusģimenes aprūpē nodotam bērnam pienākas apgādnieka zaudējuma pensija vai valsts kompensācija cietušajiem.

Ņemot vērā to, ka bāriņtiesai, kura lemj par bērna ārpusģimenes aprūpi, ir pilna informācija par bērna vecākiem, tai, pārbaudot institūcijas vadītāja sagatavoto mantas sarakstu, kā arī pašai sastādot audžuģimēnē ievietota bērna mantas sarakstu, jāpārlicinās, vai tajā ir iekļauta informācija par bērnam pienākošos apgādnieka zaudējuma pensiju.

Institūcijā un audžuģimenē ievietotam bērnam **apgādnieka zaudējuma pensijai** jātiek pārskaitītai un uzkrātai uz bērna vārda atvērtā bankas kontā.

Aizbildnībā nodota bērna apgādnieka zaudējuma pensiju saņemt aizbildnis un izlieto aizbildnībā nodotā bērna aprūpei un uzturam, ievērojot Ministru kabineta 2009. gada 22. decembra noteikumu Nr.1643 "Kārtība, kādā piešķir un izmaksā pabalstu aizbildnībā esoša bērna uzturēšanai" 3.punktā noteikto: ja bērnam Latvijas Republikā ir piešķirta pensija par apgādnieka zaudējumu, apdrošināšanas atlīdzība par apgādnieka zaudējumu, valsts sociālā nodrošinājuma pabalsts apgādnieka zaudējuma gadījumā, uzturlīdzekļi no Uzturlīdzekļu garantiju fonda vai ģimenes valsts pabalsts izmaksājamo pabalstu samazina par attiecīgo summu.

Ministru kabineta 2016. gada 5. jūlija noteikumu Nr.427 "Noteikumi par valsts pensijas piešķiršanas, pārrēķināšanas un izmaksas nosacījumiem un kārtību" 9.punkts nosaka: ja nepilngadīga persona ir ievietota bērnu aprūpes iestādē, iesniegumu un dokumentus pensijas pieprasīšanai iesniedz institūcijas vadītājs kā bērna aizbildnis, iesniegumā norādot uz bērna vārda atvērtā konta numuru. Minēto noteikumu 4.punkts paredz: ja personai ir iecelts aizbildnis vai aizgādnis, iesniegumu pensijas piešķiršanai un nepieciešamos dokumentus iesniedz aizbildnis vai aizgādnis, pamatojoties uz dokumentiem, kas apliecina aizbildnības vai aizgādības faktu un tiesību apjomu. Šādā gadījumā iesniegumā norāda ziņas gan par sevi, gan par pensijas pieprasītāju. Audžuģimenē ievietotā bērna intereses, kad bērnam radies tiesisks pamats saņemt apgādnieka zaudējuma pensiju, pārstāv bāriņtiesa, kas veic nepieciešamās darbības apgādnieka zaudējuma pensijas piešķiršanai, saņemšanai un ieskaitīšanai uz bērna vārda atvērtā kontā.

Pārstāvot audžuģimenē ievietoto bērnu personiskās vai mantiskās intereses, kā arī uzraugot aizbildņa (t.sk. institūcijas vadītāja) darbību, bāriņtiesas pienākums ir pārliecināties, ka ārpusģimenes aprūpē nodoto bērnu likumiskie pārstāvji ir veikuši nepieciešamās darbības, lai nokārtu bērnam pienākošās apgādnieka zaudējuma pensijas saņemšanu, kā arī institūcijā un audžuģimenē ievietotam bērnam tā tiktu uzkrāta uz bērna vārda atvērtajā bankas kontā. Vienlaikus vēršam uzmanību, ka bāriņtiesas pienākums, veicot ikgada norēķina par bērna mantas pārvaldību apstiprināšanu, ir pārliecināties, vai bērnam nav radusies tiesība apgādnieka zaudējuma pensijas saņemšanai.

Arī situācijās, kad bērnam ir tiesības saņemt valsts kompensāciju cietušajiem, nepieciešams nodrošināt bērna mantisko tiesību aizsardzību.

Kārtību, kādā Juridiskās palīdzības administrācija izmaksā valsts kompensāciju cietušajam un valsts kompensācijas apmēru, reglamentē likums "Par valsts kompensāciju cietušajiem". Atbilstoši minētā likuma normām tiesības uz valsts kompensāciju ir cietušajiem – fiziskajām personām, kuras Kriminālprocesa likumā noteiktajā kārtībā ir atzītas par cietušajiem un kurām ar tīšu noziedzīgu nodarījumu radīts kaitējums – fiziskas ciešanas, mantisks zaudējums vai morāls aizskārums. Atbilstoši likuma "Par valsts kompensāciju cietušajiem" 3.panta otrajā daļā noteiktajam cietušajam ir tiesības uz valsts kompensāciju arī tad, ja noziedzīga nodarījuma izdarītājs vai viņa līdzdalībnieks nav noskaidrots vai viņš saskaņā ar Krimināllikumu nav saucams pie kriminālatbildības.

Valsts kompensāciju pieprasa un attiecīgu pieprasījuma veidlapu aizpilda un paraksta nepilngadīgā cietušā likumiskais pārstāvis. Ievērojot minēto, ja bērnam nodibināta aizbildnība, pieprasījumu sagatavo bērna aizbildnis, ja bērns atrodas bērna aprūpes iestādē, – institūcijas vadītājs, savukārt, ja bērns ar bāriņtiesas lēmumu ievietots audžuģimenē, pieprasījumu iesniedz bāriņtiesa.

Likuma "Par valsts kompensāciju cietušajiem" 9. pants paredz termiņu, kādā iesniedzams valsts kompensācijas pieprasījums, proti, attiecīgo pieprasījumu Juridiskās palīdzības administrācijai iesniedz triju gadu laikā pēc dienas, kad persona atzīta par cietušo vai ir uzzinājusi par faktiem, kas šai personai dod tiesības to darīt.

Praksē konstatēti gadījumi, kad valsts kompensācija pieprasīta novēloti vai netiek pieprasīta vispār. Ievērojot minēto, prioritārai bērna tiesību aizsardzības nodrošināšanai bāriņtiesas pienākums ir ievērot likumā "Par valsts kompensāciju cietušajiem" noteikto valsts kompensācijas pieprasījuma iesniegšanas termiņu.

Tāpat, īstenojot bāriņtiesas pienākumus aizbildnības uzraudzībā un bērna aprūpes iestādē ievietota bērna tiesību un interešu ievērošanas uzraudzības pasākumus, bāriņtiesai jāpārlicinās, vai attiecīgu pieprasījumu iesniedzis aizbildnis, iestādes vadītājs un kompensācija izmaksāta, tādējādi pienācīgi realizējot nepilngadīgā cietušā tiesības uz valsts kompensāciju.

Ārpusģimenes aprūpē nodotam bērnam izmaksājamā valsts kompensācija cietušajam ir ieskaitāma uz bērna vārdā atvērta bankas kontā.

Valsts kompensācijas mērķis cietušajam ir kompensēt noziedzīgā nodarījumā nodarīto (gan morālo, gan fizisko) kaitējumu, un tās izlietošana ir skatāma kopsakarībā ar palīdzības sniegšanu cietušajam bērnam, nozieguma rezultātā radīto traumatisko seku mazināšanai –

respektīvi, izlietojama mērķim jābūt bērna emocionālā un fiziskā stāvokļa uzlabošanai vai stabilizēšanai, vardarbībā cietušam bērnam saskaņā ar sociālās rehabilitācijas atzinuma ieteikumiem, piemēram, papildus psihoterapijas vai mūzikas/mākslas terapijas apmaksai, specifisku medikamentu vai medicīnisku procedūru apmaksai.

Tādēļ bērna aizbildnis, institūcijas vadītājs vai audžuģimene cietušajam bērnam izmaksāto valsts kompensāciju drīkst izlietot, tikai pamatojoties uz īpašu bāriņtiesas lēmumu, ar kuru atļauts no bērna konta noņemt noteiktu naudas summu konkrēta mērķa apmaksai, kas balstīts uz bērna emocionālās vai fiziskās labklājības uzlabošanas vajadzībām. Par naudas izlietojumu bāriņtiesā iesniedzama atskaite.

Vienlaikus, ņemot vērā Bāriņtiesu likuma 4. panta otrajā daļā noteikto Bāriņtiesas darbības principu – prioritāri nodrošināt bērna vai aizgādņībā esošās personas tiesību un tiesisko interešu aizsardzību, bāriņtiesas pienākums ir situācijās, kad tās rīcībā ir informācija par to, ka bērna vecākam nav pietiekamu prasmju vai spēju nokārtot apgādnieka zaudējuma saņemšanai nepieciešamo dokumentācijas iesniegšanu Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūrā vai Juridiskās palīdzības administrācijā, pašai uzņemties pienākumu rūpēties par valsts kompensāciju cietušajam bērnam.

[9.7.] Uzņēmuma turpināšana

Civillikuma 292. pants nosaka, ka nepilngadīgā mantots tirdzniecības, rūpniecības vai kāds cits uzņēmums aizbildnim jāturpina uz nepilngadīgā rēķina, ja vien tāda turpināšana nav saistīta ar risku un tās darbības ceļā nav kādi šķēršļi. Jautājums par uzņēmuma turpināšanu vai izbeigšanu jāizšķir bāriņtiesai.

Bāriņtiesas kompetence ir izšķirt jautājumu par nepilngadīgā un aizgādņībā esošās personas līdzdalības saglabāšanu uzņēmumā. Jāvērtē esošie riski un šķēršļi, kuri apdraud mantas saglabāšanu un vairošanu.

Ja ir iespējams izstrādāt uzņēmumu saglabāšanas un turpināšanas plānu, tad aizgādņim un aizbildnim tāds ir jāizstrādā un bāriņtiesai jānovērtē. Ja uzņēmuma turpināšana nav iespējama, tad bāriņtiesai jālemj par kapitāldaļu atsavināšanu (sk. par kustamās mantas pārdošanu).

[9.8.] Zemnieka saimniecības turpināšana

Civillikuma 288. pants nosaka, ja nepilngadīgā manta sastāv no lauku nekustamajiem īpašumiem, aizbildnim jāgriež sevišķa vērība, lai lauki būtu pienācīgi apstrādāti, lopi labi uzturēti, ēkas uzturētas, visādi ienākumi pienācīgi ievākti, nodevas un citas sabiedriskas nastas laikā segtas un uzņēmumi uzturēti.

Saskaņā ar likumu “Par individuālo (ģimenes) uzņēmumu un zemnieka vai zvejnieka saimniecību” zemnieka saimniecība ir individuālais uzņēmums, ko reģistrē Uzņēmumu reģistrā un kas ražo lauksaimniecības produkciju, izmantojot speciāli šim mērķim galveno ražošanas līdzekli – zemi. Minētais likums nosaka kārtību, kādā dibināma, reorganizējama un likvidējama zemnieku saimniecība, kā arī saimniecības darbības tiesiskos pamatus.

Individuālā (ģimenes) uzņēmuma, zemnieka un zvejnieka saimniecības mantu veido individuālā uzņēmuma, zemnieka vai zvejnieka saimniecības īpašnieka manta vai attiecīgi ģimenes kopīpašums. Individuālais (ģimenes) uzņēmums, zemnieka un zvejnieka saimniecība valda, lieto savu mantu un rīkojas ar to saskaņā ar Civillikumu un uzņēmuma statūtiem. Bāriņtiesai ir uzdevums uzraudzīt, vai aizgādnis un aizbildnis veic visas nepieciešamās darbības, lai uzturētu zemnieku saimniecību.

[9.9.] Meža apsaimniekošana

Aizgādnim un aizbildnim ir jāveic meža apsaimniekošana, ja tas ir bērns vai aizgādnībā esošas personas īpašumā. Mežu nedrīkst atstāt novārtā, jo likums uzliek noteiktus pienākumus meža īpašniekam un neapsaimniekots mežs var zaudēt vērtību. Aizgādņa un aizbildņa rīcībai ar mežu ir jābūt likumīgai, lietderīgai un jāatbilst bērna un aizgādnībā esošas personas labākajām interesēm.

Meža likums nosaka meža apsaimniekošanas un izmantošanas noteikumus un reglamentē valsts meža zemes pārvaldības un atsavināšanas nosacījumus.

Meža īpašnieks vai tiesiskais valdītājs savā īpašumā vai tiesiskajā valdījumā nodrošina pirmreizēju meža inventarizāciju un tās datus iesniedz Valsts meža dienestam, kā arī vismaz reizi 20 gados un normatīvajos aktos noteiktajos citos gadījumos veic atkārtotu meža inventarizāciju. Meža īpašnieka vai tiesiskā valdītāja pienākums ir katru gadu līdz 1. februārim informēt Valsts meža dienestu par iepriekšējā kalendāra gadā veikto mežsaimniecisko darbību. Meža inventarizāciju veic akreditētā atbilstības novērtēšanas institūcijā sertificētas personas, kuru profesionālā darbība ir civiltiesiski apdrošināta.

Aizgādnim un aizbildnim ir jāizstrādā meža apsaimniekošanas plāns, ja tāds nav izstrādāts. Meža apsaimniekošanas plāna saturu, derīguma termiņu, izstrādes un apstiprināšanas kārtību nosaka Ministru kabineta 2014. gada 4. februāra noteikumi Nr. 67 "Noteikumi par meža apsaimniekošanas plānu".

Lai uzsāktu koku ciršanu mežā, nepieciešams apliecinājums – Valsts meža dienesta izsniegts dokuments, kas apliecina konkrētas plānotās darbības likumību un ir uzskatāms par šīs darbības atļauju. Koku ciršana mežā ir aizliegta, ja zemes vienībā nav veikta meža inventarizācija, izņemot likumā minētos gadījumus, kā arī gadījumus, kad tiek veikta sauso, bojāto un vēja gāzto koku ciršana normatīvajos aktos par koku ciršanu noteiktajā kārtībā.

Meža īpašniekam vai tiesiskajam valdītājam un personai, kas veic meža ciršanu, sagatavo, glabā vai pārstrādā kokmateriālus mežā vai tā tiešā tuvumā, ir pienākums veikt darbības, kas samazina meža bojājumu iespējamību un ierobežo to izplatību, un uzraudzīt meža stāvokli un informēt Valsts meža dienestu par konstatētajiem meža bojājumiem.

Koku ciršanu mežā regulē Ministru kabineta 2012. gada 18. decembra noteikumi Nr. 935 "Noteikumi par koku ciršanu mežā".

Tāpat ir jāņem vērā, ka meža īpašnieka vai tiesiskā valdītāja pienākums ir atjaunot mežaudzi pēc ciršanas vai citu faktoru ietekmes, ja mežaudzes šķērslaukums ir kļuvis mazāks par kritisko šķērslaukumu, kā arī nodrošināt atjaunotās vai ieaudzētās mežaudzes kopšanu.

Turklāt mežam ir arī nekoksnes vērtība. Savvaļas dzīvnieku izmantošanas kārtību nosaka sugu un biotopu aizsardzības un medību normatīvie akti. Medību tiesību nosaka Medību likums un Ministru kabineta 2014. gada 22. jūlija noteikumi Nr. 421 "Medību noteikumi".

Aizgādnim un aizbildnim medību resursi izmantojami tā, lai nodrošinātu medījamo dzīvnieku sugu populāciju, genofonda un medījamo dzīvnieku apdzīvotās vides aizsardzību un saglabāšanu. Medību praksē ievēro medījamo dzīvnieku saprātīgas izmantošanas un ekoloģiski līdzsvarotas kontroles principus, medījamo dzīvnieku, tai skaitā migrējošo putnu, populācijas lielumu.

Zemes īpašnieks vai tiesiskais valdītājs medību tiesības var nodot citai personai, noslēdzot rakstveida līgumu par medību tiesību nodošanu zemes vienībā, kurai piešķirts kadastra apzīmējums, vai tās daļā, ja medību līgumā ir precīzi norādītas zemes vienības daļas robežas, un tās kartogrāfiski atspoguļotas Latvijas 1992. gada ģeodēzisko koordinātu sistēmā. Medību tiesības vienlaikus var nodot tikai vienai personai. Medību līgumā

iekļaujamā informācija norādīta Ministru kabineta 2014. gada 22. jūlija noteikumu Nr. 421 "Medību noteikumi" 14. punktā. Savukārt saskaņā ar šo noteikumu 15. punktu medību tiesību lietotājs medību tiesības var izmantot pēc līguma iesniegšanas Valsts meža dienestā un reģistrēšanas medību iecirkņa sastāvā, izņemot gadījumu, ja tiek medīti nelimitētie medījамie dzīvnieki.

[9.10.] Platību maksājumi

Aizgādnim un aizbildnim ir pienākums pieteikties platību maksājumiem, ja tādi pienākas. Tādā veidā ir iespējams vairoties bērna vai aizgādnībā esošās personas mantu.

Platību maksājums ir valsts un Eiropas Savienības finansiāls atbalsts, kuru var saņemt par lauksaimniecībā izmantojamās zemes vai meža zemes katru apsaimniekoto hektāru. Maksājumus var saņemt tikai tad, ja lauksaimnieks izpilda visus atbalsta saņemšanas nosacījumus, galvenais no tiem – zeme tiek apsaimniekota un kopta.

Uz atbalsta maksājumu var pieteikties lauksaimnieks – fiziska vai juridiska persona vai fizisku vai juridisku personu grupa, kas veic lauksaimniecisku darbību, – lauksaimniecības produktu ražošanu vai audzēšanu, dzīvnieku audzēšanu un turēšanu lauksaimniecības nolūkiem, kā arī zemes uzturēšanu labā lauksaimniecības un vides stāvoklī. Tāpat arī meža zemes īpašnieks.

Lai saņemtu atbalstu, jāvēršas ar iesniegumu Lauku atbalsta dienestā, kura tīmekļvietnē²³ atrodama izvērsta informācija par platību maksājumu veidiem, iesnieguma veidlapām, maksājumu kalendāru, atbalsta lielumu un cita svarīga informācija. Galvenais, ka jābūt izpildītiem diviem nosacījumiem – kārtējā gada 15. jūnijā jābūt tiesībām rīkoties ar maksājumiem pieteiktajām platībām un jāveic attiecīgo platību apsaimniekošana. Ja nav ievērots kaut viens no šiem nosacījumiem, atbalsta pretendents par attiecīgo platību nav tiesību saņemt maksājumus.

Bāriņtiesai ir uzdevums uzraudzīt, vai aizgādnis un aizbildnis ir pieteicies platību maksājumam normatīvajos aktos noteiktajā kārtībā un saņēmis atbalstu, kā arī ieskaitījis un glabā naudu bērna vai aizgādnībā esošās personas kontā.

²³ Pieejams: <https://www.lad.gov.lv/lv/atbalsta-veidi/platibu-maksajumi>

[9.11.] Nekustamā īpašuma iznomāšana

Civillikuma 291. pants nosaka: ja nekustamā īpašuma iznomāšana ir aizbilstamajam izdevīgāka, nomas līguma projekts jāiesniedz bāriņtiesai apstiprināšanai. Aizbildnim pašam, viņa laulātajam un bērniem ir aizliegts nomāt aizbilstamā nekustamo īpašumu.

Bāriņtiesai ir jāvērtē iznomāšanas pamatojums, lietderība un nekustamā īpašuma iznomāšanas atbilstība bērna vai aizgādībā esošās personas interesēm.

Lai to novērtētu, bāriņtiesai ir jāanalizē nomas līguma noteikumi un nomas maksas atbilstība tirgus vērtībai. Īpaša uzmanība ir jāpievērš nomas ilgumam un nomas izbeigšanās kārtībai, lai tas bez sevišķas vajadzības neiesaistītu nepilngadīgo uz ilgāku laiku kā līdz viņa pilngadībai.

Tāpat ir jāņem vērā likuma "Par zemes privatizāciju lauku apvidos" 36. pants, kas nosaka, ka lauksaimniecības zemes nomas līgums slēdzams rakstveidā uz termiņu, kas nav īsāks par pieciem gadiem. Zemes nomnieks vai iznomātājs pašvaldību informē par noslēgtajiem lauksaimniecības zemes nomas līgumiem. Pašvaldība kārto lauksaimniecības zemes nomas līgumu reģistru.

[10.] NAUDAS LĪDZEKĻU GLABĀŠANA, IZŅEMŠANA, PĀRSKAITĪŠANA UN IZLIETOŠANA

Bērna vai aizgādnībā esošās personas naudas līdzekļi ir jāglabā kredītiestādē, kas ir tiesīga sniegt finanšu pakalpojumus Latvijas Republikā²⁴.

Civillikuma 296.–297. pants prasa, ka visa skaidrā nauda, izņemot nepilngadīgā kārtējiem izdevumiem nepieciešamo, aizbildnim jānogulda ar peļņas procentiem kādā no kredītiestādēm. Ar bāriņtiesas atļauju aizbildnis var noguldīt nepilngadīgā naudu ar peļņas procentiem pret pietiekamu nodrošinājumu ar nekustamo īpašumu. Aizbildnis atbild nepilngadīgajam par tiem kapitāliem, ko viņš nodevis uz procentiem bez pietiekama nodrošinājuma. Tāpat aizbildnis atbild par katru neattaisnotu nokavējumu nepilngadīgā naudas noguldīšanā uz procentiem, un viņam jāatlīdzina nepilngadīgajam ar to radies procentu zaudējums. Iepriekš minētais attiecināms arī uz aizgādni.

Jāņem vērā, ka saskaņā ar Noguldījumu garantiju likuma 3. panta pirmo daļu neatkarīgi no noguldījuma izdarīšanas dienas garantētā atlīdzība vienam noguldītājam par noguldījumu piesaistītājā izdarīto noguldījumu ir atbilstīgā noguldījuma apmērā, bet ne vairāk kā 100 000 *euro*. Līdz ar to likumā jau ietverta noguldītāju tiesību aizsardzība kredītiestādes maksātspējas gadījumā.

Bāriņtiesu likuma 16. panta 2.punkts paredz bāriņtiesas tiesības pieprasīt un bez maksas saņemt no kredītiestādēm ziņas par bērna vai aizgādnībā esošās personas vārdā veiktajiem darījumiem un kontu atlikumiem, ja vecāks, aizbildnis vai aizgādnis nesniedz bāriņtiesai pieprasīto informāciju par bērna vai aizgādnībā esošās personas mantas pārvaldību, vai ir pamatotas aizdomas, ka sniegtas nepatiesas ziņas. Kontu reģistra likuma 6.panta pirmās daļas 10.punkts ļauj bāriņtiesām iegūt informāciju normatīvajos aktos noteikto pienākumu izpildei mantojuma apsardzībai un mantojuma saraksta sastādīšanai.

Bāriņtiesu likuma 21. panta 9. punkts un 41. panta pirmā daļa paredz, ka bāriņtiesa lemj par bērnam vai aizgādnībā esošajai personas naudas līdzekļu pārvaldību normatīvajos aktos noteiktajā kārtībā (sk. *Pielikumu Nr.6 un Pielikumu Nr.6.1.*) un atbilstoši noteiktajiem noteikumiem.

²⁴ Latvijas Republikas monetāro finanšu iestāžu saraksts:

Pieejams: <https://www.bank.lv/statistika/informacija-statistikas-lietotajiem/mfi-un-citu-finansu-starpnieku-saraksti>

[10.1.] Aizgādņa vai aizbildņa iesniegums bāriņtiesā

Aizbildņim ir pienākums vērsties bāriņtiesā ar iesniegumu, lūdzot dot atļauju izņemt vai pārskaitīt naudas līdzekļus. Līdz ar to administratīvā procesa pamatā būs aizgādņa vai aizbildņa iesniegums.

Iesniegumam jābūt motivētam, kas nozīmē, ka tajā jābūt informācijai par noguldījuma apmēru; informācijai par banku, kurā attiecīgi līdzekļi ir noguldīti; paskaidrojumam, kādam mērķim vēlas izmantot naudas līdzekļus, pamatojumam, kādēļ nepieciešams izmantot naudu; informācijai par ģimenes vai aizgādņībā esošās personas mantisko stāvokli (ienākumiem, īpašumiem, no valsts vai citām personām saņemtajiem līdzekļiem, piemēram, pabalstiem, uzturlīdzekļiem); informācijai par ienākumiem bērna vai aizgādņībā esošās personas uzturam; informācijai par noguldījuma nosacījumiem (noguldījuma līgums, informācija no bankas), līguma nosacījumiem, kas tiek laužts, precīzam konta numuram, uz kuru vēlas pārskaitīt līdzekļus, pamatojumam, kāpēc izvēlēta tieši konkrētā banka.

Otrs vecāks iesniegumā lūdz atļauju otram vecākam izmantot bērna naudas līdzekļus attiecīgam mērķim, sniedzot pamatojumu, kādēļ nepieciešams izmantot bērna naudu; par ģimenes mantisko stāvokli, par to, ka arī viņš nevar nodrošināt nepieciešamo; vai piekrist, ka bērna naudas līdzekļus izņem otrs vecāks un atbilstoši bāriņtiesas atļaujai ar tiem rīkojas.

[10.2.] Informācijas iegūšana

Bāriņtiesai atbilstoši Administratīvā procesa likuma 59.–60. pantam ir pienākums noskaidrot visu nepieciešamo informāciju. Bāriņtiesa informāciju var iegūt pati vai arī pēc iespējas dod administratīvā procesa dalībniekiem norādījumus un ieteikumus.

Bāriņtiesai ir jāiegūst šāda informācija:

- 1) bērna dzimšanas apliecība, tiesas nolēmums par rīcībspējas ierobežojumu;
- 2) par naudas noguldījumu, tā apmēru, nosacījumiem līguma laušanas gadījumā, soda naudu u.c. (izziņa no bankas, noguldījuma līguma projekts, konta pārskats);
- 3) bērna, aizgādņībā esošās personas un otra vecāka viedoklis, izņemot otra vecāka viedoklis nav jānoskaidro, ja bērns ir viena vecāka atsevišķā aizgādībā (vienošanās vai tiesas spriedums), pārtrauktas aizgādības tiesības (bāriņtiesas lēmums), vecākam atņemtas aizgādības tiesības (tiesas spriedums), vecākam atņemtas bērna mantas pārvaldības tiesības (bāriņtiesas lēmums), veic darbības, kad pastāv nokavējuma risks (Civillikuma 186.panta trešā daļa);

- 4) ja naudas līdzekļi nepieciešami uzturam (ēdienam, apģērbam, mājoklim un veselības aprūpes nodrošināšanai), tad nepieciešami dokumenti, kas pierāda:
- a) naudas līdzekļu izlietošanas nepieciešamību (par izdevumiem veselības aprūpē, apģērbam, ēdienam u.c.),
 - b) mantisko stāvokli (izziņa no darbavietas, informācija no VSAA par pabalstiem, ko aizbildnis saņem bērna vai aizgādņībā esošās personas uzturam, saņemtajiem uzturlīdzekļiem, par piederošiem īpašumiem, bezdarbnieka statusu, maznodrošinātas vai trūcīgas ģimenes statusu, informācija no SOPA),
 - c) par ienākumiem bērna vai aizgādņībā esošās personas uzturam (piemēram, ģimenes valsts pabalsts, apgādnieka zaudējuma pensija, uzturlīdzekļi),
 - d) dzīves apstākļu pārbaude dzīvesvietā (pārbaudes akts);
- 5) ja naudas līdzekļi nepieciešami citam mērķim (audzināšana, kopšana un pārstāvēšana mantiskajos un personiskajos jautājumos (piemēram, maksājumu veikšanai par bērnam vai aizgādņībā esošas personai piederošu īpašumu, naudas soda apmaksa, mantojuma lietas kārtošana u.c.)), tad nepieciešami dokumenti, kas apliecina gatavību veikt konkrēto darījumu:
- a) jāpierāda līdzekļu izlietošanas nepieciešamība (piemēram, izziņa no mācību iestādes, kvītis, čeki mantojuma lietas kārtošānā, par nekustamā īpašuma nodokli, komunālajiem maksājumiem, protokols vai tiesas nolēmums par soda naudu, izziņa no ārsta par bērnam nepieciešamajiem izdevumiem veselības aprūpē),
 - b) jānorāda precīzs bankas konta numurs, uz kuru pārskaita naudu,
 - c) jāiesniedz mantisko stāvokli apliecinoši dokumenti,
 - d) jāiesniedz izziņa par ienākumiem uztura nodrošināšanai,
 - e) jāveic apsekošana par dzīves apstākļiem dzīvesvietā un jāastāda pārbaudes akts;
- 6) ja naudas līdzekļus nepieciešams pārskaitīt uz bankas kontu (piemēram, noguldījuma nosacījumu maiņa, naudas līdzekļu konvertēšana, apdrošināšanas līgumi), tad ieciešami dokumenti, kas pierāda:

- a) tā noguldījuma nosacījumus, uz kuru vēlas pārskaitīt (noguldījuma līgums, informācija no bankas par termiņnoguldījumu termiņu, procentu likmēm un valūtu),
- b) tā līguma nosacījumiem, kas tiek lauzts,
- c) precīzs banka konta numurs, uz kuru pārskaita naudu,
- d) citu banku piedāvājumus.

[10.3.] Viedokļu noskaidrošana

Saruna ar bērna vai personu ar ierobežotu rīcībspēju jāveido atbilstoši bērna briedumam un vecumam un personas veselības stāvoklim. Sarunā jānoskaidro, vai bērns un persona ar ierobežotu rīcībspēju zina, ka viņam ir nauda, un zina, kāds ir tāds daudzums, kādam mērķim vēlas izmantot viņa naudas līdzekļus, vai vēlas, ka naudas līdzekļi tiek izmantoti attiecīgam mērķim un piekrīt, ka naudas līdzekļus attiecīgam mērķim izmanto viņa likumiskais pārstāvis.

Sarunas ar iepriekš minētajām personām jāfiksē protokolā.

[10.4.] Bāriņtiesas lēmuma pieņemšana

Ja aizbildnis vēlas naudas līdzekļus noguldīt uz noteiktu termiņu, sākotnēji ir jābūt bāriņtiesas lēmumam par atļauju naudas līdzekļus noguldīt attiecīgajā termiņnoguldījuma kontā, kas tiks atvērts uz bērna vārda (jānorāda termiņš, valūta), tikai tad var atvērt termiņnoguldījuma kontu, tāpēc aizbildnis neko citu kā tikai informāciju par termiņnoguldījumu termiņu, procentu likmēm un valūtu nevar iesniegt.

Nav pieļaujama bērna naudas līdzekļu pārskaitīšana uz dzīvības apdrošināšanas polisēm, kur bērns ir labuma guvējs, jo apdrošinātais jebkurā laikā var lauzt līgumu vai mainīt labuma guvēju bez bāriņtiesas atļaujas.

Likums nosaka robežu, kas nosaka bāriņtiesas un tiesas kompetences robežu (14 000 *euro*). Likums nenosaka minimālo mantas vērtību, kuru sasniedzot ir jāiesaistās bāriņtiesai. Līdz ar to bāriņtiesa piedalās un lemj arī par salīdzinoši mazvērtīgām darbībām. Piemēram, kādā lietā bāriņtiesa deva atļauju aizgādnim veikt pārskaitījumu 97,09 *euro* apmērā no aizgādnībā esošas personas konta uz aizgādņa kontu.

Bāriņtiesai ir jānoskaidro, kādam mērķim ir plānots tērēt naudu un kādas bērna un aizgādnībā esošas personas vajadzības tiks apmierinātas.

Jāpārlicinās, vai tās ir reālas un vai tās nav iespējams apmierināt citādi. Piemēram, COVID-19 pandēmijas laikā bērni mācās attālināti. Veiksmīgam mācību procesam ir nepieciešams dators un cita tehnika. Bērna nauda var tikt tērēta šim mērķim, tomēr pirms atļaujas došanas bāriņtiesai ir jānoskaidro, vai bērnam jau nav pieejama šāda tehnika un vai to nenodrošina izglītības iestāde. Turklāt vērtējams, vai šādas tehnikas pirkšanai nav citas ekonomiskākas alternatīvas, piemēram, datora tehnikas noma.

Naudas izņemšanai un izlietošanai ir jābūt bērna vai aizgādībā esošas personas vajadzībai, un šīm darbībām ir jābūt viņu labākajās interesēs. Naudas izņemšanā ir jāņem vērā iepriekš minētās Noguldījumu garantiju likuma sniegtās aizsardzības garantijas, līdz ar to naudas izņemšanas pamatā nevar būt publiski izskanējušas šaubas par kredītiestādes maksātspēju. Aizgādņiem un aizbildņiem kritiski jāvērtē publiski izskanējusī informācija par kādas kredītiestādes iespējamu maksātspēju.

Jāņem vērā, ka fiziskajām personām, kuras neveic saimniecisko darbību, nav atļauts veikt skaidrā naudā darījumu, kura summa pārsniedz 7 200 *euro* (neatkarīgi no tā, vai darījums notiek vienā vai vairākās operācijās; likuma "Par nodokļiem un nodevām" 30. panta astotā daļa). Atbildība par šo noteikumu neievērošanu paredzēta likuma "Par nodokļiem un nodevām" 139.pantā. Bāriņtiesai ir jāuzrauga, lai nenotiktu pārkāpums un bērnam vai aizgādībā esošai personai nerastos zaudējumi.

[11.] CITI MANTISKO TIESĪBU AIZSARDZĪBAS PASĀKUMI

Bāriņtiesu likuma 21. panta 9. punktā noteikts, ka bāriņtiesa veic citus bērna mantisko tiesību aizsardzības pasākumus. Līdz ar to likumā ir sniegts deleģējums veikt arī citus mantisko tiesību aizsardzības pasākumus, lai aizsargātu bērna tiesiskās intereses. Tāpat tas attiecināms uz aizgādībā esošajām personām.

Bāriņtiesu likuma 21. panta 9. punkts sniedz vispārīgu kompetenci, tāpēc bāriņtiesai savā lēmumā ir jāprecizē šīs normas piemērošana. Praksē mēdz būt neskaidra šīs normas piemērošana. Piemēram, kādā lietā bāriņtiesa lēma par atļaujas došanu nekustamā īpašuma iegādei. Papildus Bāriņtiesu likuma 21. panta 5. punktam bāriņtiesa atsaucās arī uz šī panta 9. punktu, lai gan nepaskaidroja, kādi apstākļi pamato arī šīs tiesību normas piemērošanu. Citā lietā bāriņtiesa lēma par atļauju pārdot bērna mantoto transportlīdzekli un atsaucās uz Bāriņtiesu likuma 21. panta 2. punktu, tomēr papildu bāriņtiesa atsaucās arī uz šī panta 9. punktu. Līdz ar to ir svarīgi, ka bāriņtiesa lēmumā ietver tikai tādas tiesību normas, kuras konkrētajā gadījumā ir attiecināmas un tiek piemērotas attiecīgajā situācijā.

Bāriņtiesa lemj par bērnam vai aizgādībā esošajai personas mantas pārvaldību normatīvajos aktos noteiktajā kārtībā un atbilstoši noteiktajiem noteikumiem vēl arī šādos gadījumos atbilstoši iepriekš minētajiem kritērijiem:

- 1) par izlīgumiem ar kreditoriem (Civillikuma 276. pants),
- 2) par aizliegumu atcelšanu (Civillikuma 282. pants),
- 3) par īres, nomas līgumu noslēgšanu/apstiprināšanu (Civillikuma 291. pants),
- 4) par dažādu līgumu/pārjaunojuma līgumu noslēgšanu (Civillikuma 293. pants),
- 5) par prasības celšanu tiesā (Civillikuma 196. pants, 265. pants),
- 6) par citiem gadījumiem (piemēram, Civillikuma 286. un 290. pants).

Bāriņtiesas, lemjot arī par šādu darījumu atļaušanu, vērtē iecerēto darījumu likumību, lietderīgumu un atbilstību bērna vai aizgādībā esošas personas interesēm, tajā skaitā vērtējot arī, piemēram, īres un nomas ikmēneša maksas atbilstību tirgus vērtībai.

ĪPAŠUMA IEGŪŠANA

Konsultācijas laikā bāriņtiesai:

- jānoskaidro, vai deklarētā dzīvesvieta ir bāriņtiesas darbības teritorijā,
- jāinformē par bērna īpašuma iegūšanas procesu, ja lietu izšķirs tiesā, par aizbildņa iecelšanu darījuma veikšanai utt. (CL 294.p., BTL 21.p. 4. un 5.p.),
- jāinformē par tiesībām un pienākumiem mantas pārvaldībā,
- jāvienojas par laiku bērna vai aizgādībā esošās personas viedokļa noskaidrošanai,
- jānoskaidro kontaktinformācija, t.sk. īpašuma pārdevēja vai dāvinātāja,
- jāinformē potenciālais sevišķais aizbildnis par viņa tiesībām un pienākumiem darījuma veikšanā.

Pa pastu vai elektroniski

MOTIVĒTS UN PAMATOTS IESNIEGUMS

JAUNA LIETA
(pēc piekritības BTL 59.p.)
vai **ESOŠĀ LIETA**

NEPIECIEŠAMĀS INFORMĀCIJAS NOSKAIDROŠANA

APL 59.–60.panti

Pēc administratīvās lietas ierosināšanas **iestāde** iegūst informāciju.

ADMINISTRATĪVĀ AKTA IZDOŠANAS TERMIŅA PAGARINĀJUMS

ja viena mēneša laikā objektīvu iemeslu dēļ nav iespējams, tad var pagarināt ne ilgāk par četriem mēnešiem (APL 64.p.)

- Sūtīt aizbildnim vai aizgādņim.
- Nesūtīt nekustamā īpašuma pārdevējam/dāvinātājam.
- Nesūtīt, ja nav uzsākts administratīvais process – nekustamā īpašuma dāvinājums ar uzlikumiem.
- Nesūtīt bērna potenciālajam sevišķajam aizbildnim.

LIETAS NOZĪMĒŠANA IZSKATĪŠANAI BT SĒDĒ

tiek aizpildīts nepieciešamo dokumentu saraksts – PIELIKUMS Nr.1.1.

UZAICINĀJUMS UZ BT SĒDI

ne vēlāk kā 10 darbadienas pirms BT sēdes un ne vēlāk kā 5 darbadienas pēc lietas nozīmēšanas izskatīšanai

MK not. Nr.1037 "Bāriņtiesas darbības noteikumi" 45.–50.punkti

- Sūtīt uz deklarētās dzīvesvietas adresi vai e-oficiālo adresi.
- Ja uzaicināmā persona nav deklarējusi dzīvesvietu un bāriņtiesas rīcībā ir informācija par personas faktisko atrašanās vietu, uzaicinājumu nosūta uz personas faktisko atrašanās vietu.
- Ja uzaicināmā persona rakstveidā ir lūgusi sūtīt korespondenci uz citu (ne deklarētās dzīvesvietas) adresi, sūtīt uz attiecīgā iesniegumā norādīto adresi.
- Sūtīt gan iesniedzējam, gan viņa pilnvarotajai personai, potenciālajam sevišķajam aizbildnim (uzaicinājums bez norādes, ka viņš ir administratīvā procesa dalībnieks, un bez informācijas par tiesībām un pienākumiem).
- **Nesūta** pārdevējam/dāvinātājam, ja nepieciešama pārdevēja/dāvinātāja piedalīšanās sēdē, tādā gadījumā neaicina pārdevēju/dāvinātāju kā administratīvā procesa dalībniekus, nenorāda viņu tiesības un pienākumus, sēdes laikā jautā procesa dalībniekiem, vai viņiem nav iebildumu, ka procesā tiks uzklauts un piedalīsies pārdevējs/dāvinātājs.

LĒMUMS

cauršūts ar līguma projektu (MK not. Nr.1037 97.p.)

Ja dāvina ar uzlikumu un nekustamais īpašums novērtētās **augstāk par 14 000 euro**

ADMINISTRATĪVAIS AKTS

apsver norādītos apstākļus un pārliecinās par īpašuma iegūšanas apstākļiem

ATZINUMS

BTL 21.panta 4.punkts
vērtē īpašuma apgrūtināšanas ar lietu tiesībām lietderīgumu

Atļauts iegūt īpašumu

A variants – bērna naudas līdzekļi netiek izmantoti

1. Atļaut iegūt nepilngadīgā V.Uzv., p.k., vārdā no V.Uzv., p.k., nekustamo īpašumu ... /adrese, kad. Nr./ saskaņā ar bāriņtiesā iesniegtā dāvājuma/pirkuma līguma projektu.
2. **Ja nepieciešams** – iecelt V.Uzv., p.k., par nepilngadīgā V.Uzv. sevišķo aizbildni nekustamā īpašuma ... /adrese, kad. Nr./ iegūšanai.
3. Uzlikt par pienākumu V.Uzv. mēneša laikā no darījuma noslēgšanas brīža sniegt pārskatu par lēmuma izpildi bāriņtiesā.

B variants – iegūts par bērna naudas līdzekļiem

1. Atļaut iegūt nepilngadīgā V.Uzv., p.k., vārdā nekustamo īpašumu ... /adrese, kad.Nr./, izmantojot nepilngadīgā V.Uzv. naudas līdzekļus saskaņā ar bāriņtiesā iesniegtā pirkuma līguma projektu.
2. Atļaut pārskaitīt no nepilngadīgā V.Uzv. ... konta Nr. /kredītiestādes nosaukums/...naudas līdzekļus... apmērā uz V.Uzv. kontu Nr.... /kredītiestādes nosaukums/ lēmuma 1.punktā norādīta pirkuma līguma izpildei.
3. **Ja nepieciešams** – iecelt V.Uzv., p.k., par nepilngadīgā V.Uzv. sevišķo aizbildni nekustamā īpašuma ... /adrese, kad.Nr./ iegūšanai.
4. Uzlikt par pienākumu V.Uzv. mēneša laikā no darījuma noslēgšanas brīža sniegt pārskatu par lēmuma izpildi bāriņtiesā.

Atteikts iegūt īpašumu

Atteikt iegūt nepilngadīgā V.Uzv., p.k., vārdā nekustamo īpašumu ... /adrese, kad.Nr./, izmantojot nepilngadīgā V.Uzv. naudas līdzekļus/ saskaņā ar bāriņtiesā iesniegtā pirkuma līguma projektu.

Atbilst bērna interesēm

1. Atzīt, ka nepilngadīgā V.Uzv., p.k., interesēs ir atļaut iegūt viņa vārdā nekustamo īpašumu ... /adrese, kad.Nr./, izmantojot nepilngadīgā V.Uzv. naudas līdzekļus/ saskaņā ar Bāriņtiesā iesniegtā pirkuma līguma projektu un nosūtīt lēmumu konkrētajā daļā izšķiršanai tiesai.
2.3.4.punkti atkarībā no situācijas, kā A vai B variantā.*

Neatbilst bērna interesēm

Atzīt, ka nepilngadīgā V.Uzv., p.k., interesēs nav atļaut iegūt viņa vārdā nekustamo īpašumu ... /adrese, kad.Nr./, saskaņā ar bāriņtiesā iesniegtā pirkuma līguma projektu un nosūtīt lēmumu izšķiršanai tiesai.

LĒMUMA IZSNIEGŠANA

PIETEIKUMS TIESAI

MK not.Nr.1037 "Bāriņtiesas darbības noteikumi" 93.punkts

TIESA

atļauts iegūt atteikts iegūt

JA MANTA IR – PĀRSKATS un NORĒĶINI (ik gadu saskaņā ar CL 300.–302.p.

JA MANTAS NAV – NEAKTĪVA LIETA jānodod arhīvā

LĒMUMA IZSNIEGŠANA

MK not.Nr.1037 "Bāriņtiesas darbības noteikumi" 70.–72.punkti

Lēmumu rakstiski noformē un apzīmogo un tā norakstu nosūta administratīvā procesa dalībniekam 10 darbadienu laikā pēc lēmuma pieņemšanas. Lēmuma norakstu, izrakstu vai kopiju administratīvā procesa dalībniekiem var izsniegt bāriņtiesā pret parakstu.

Pa pastu, elektroniski

- bērna likumiskajam pārstāvim,
- otram vecākam,
- pilnvarotajai personai, ja ir attiecīgs pilnvarojums.

Klātienē

Pavadvēstulē vai sarunu protokolā norāda informāciju par:

- nepieciešamību sniegt norēķinu katru gadu līdz 1.februārim,
- bērna mantas turpmāko pārvaldību,
- tiesībām un pienākumiem bērna mantas pārvaldībā.

PĀRSKATS PAR LĒMUMA IZPILDI

JA MANTA IR – NORĒĶINI

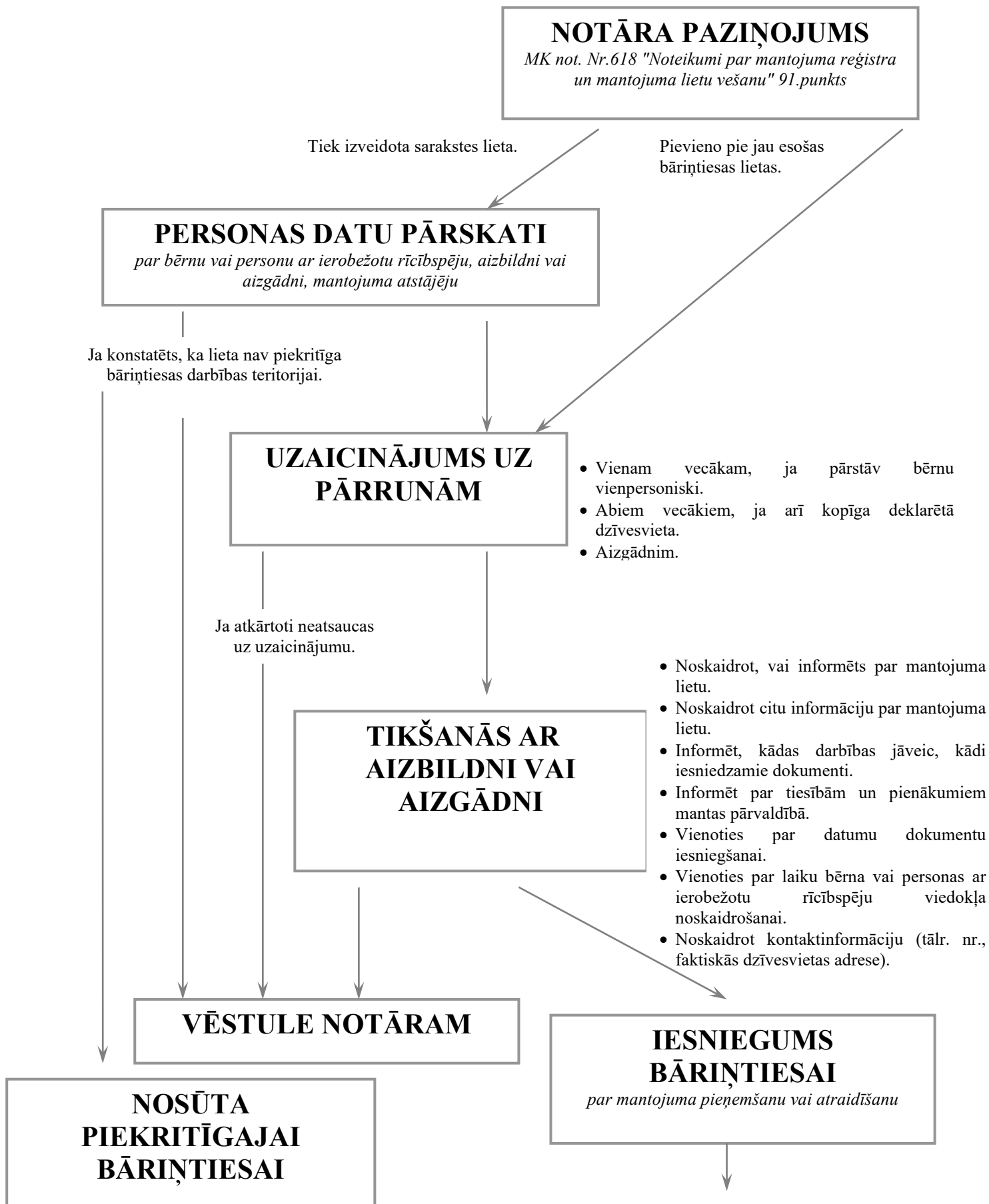
ik gadu saskaņā ar CL 300.–302.p.

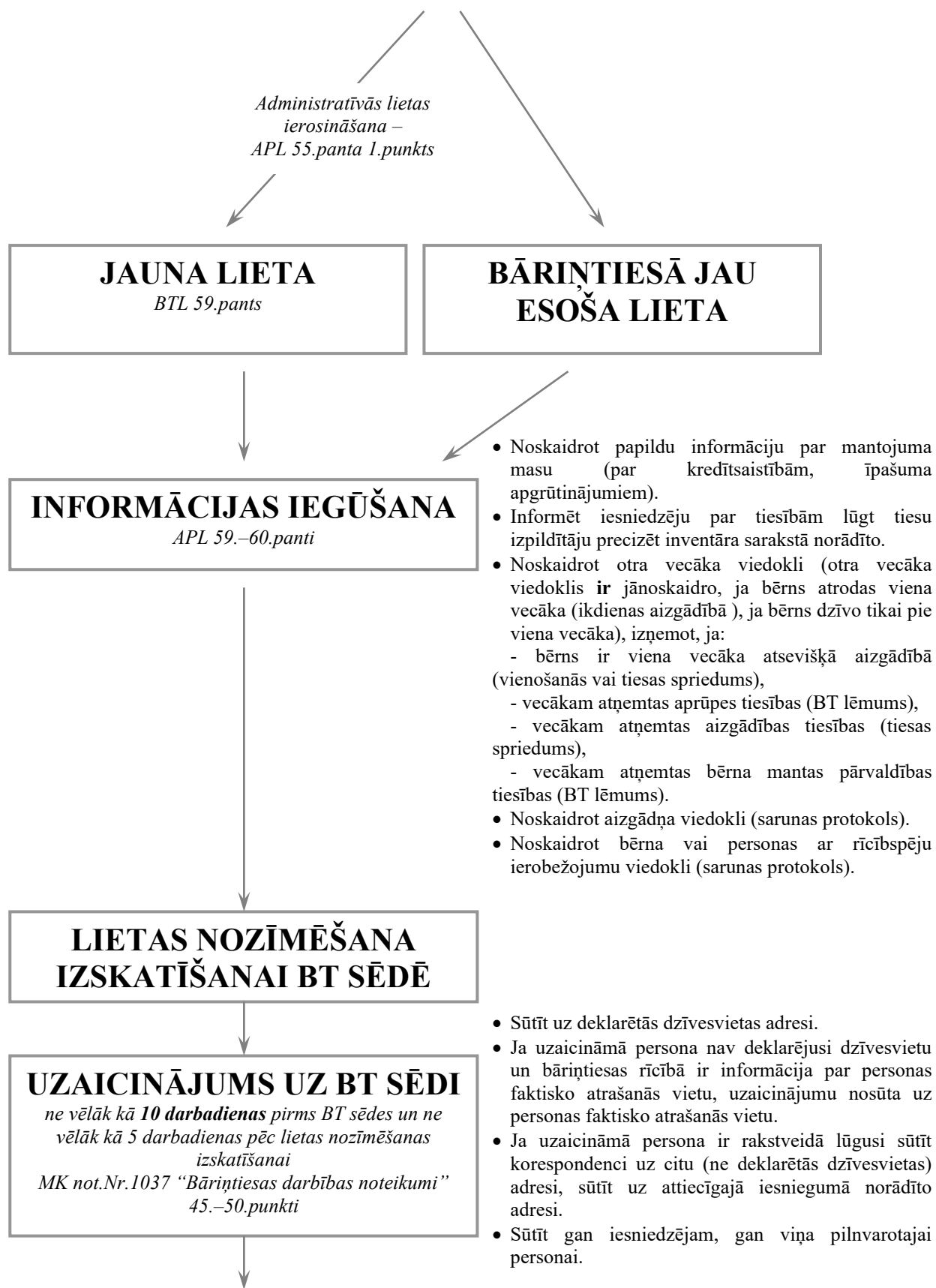
JA MANTAS NAV – NEAKTĪVA LIETA

jānodod arhīvā

*Jāatceras, ka lēmuma 1.punkts nav pārsūdzams, savukārt, ja īpašums tiks iegūts par bērna līdzekļiem, tad 2.punkts stāsies spēkā pēc lietas izšķiršanas tiesā, ja tiesa atļaus attiecīgo darījumu.

MANTOJUMA PIENĒMŠANA/ATRAIDĪŠANA

LĒMUMS

Iesniedzējs lūdz atļaut pieņemt mantojumu

Iesniedzējs lūdz atļaut atraidīt mantojumu

1. Atļaut Vārds Uzvārds, personas kods ...-..., **pieņemt** .../datums/ mirušā Vārds Uzvārds, personas kods ...-..., atstāto mantojumu nepilngadīgā/personas ar rīcībspēju ierobežojumu Vārds Uzvārds, personas kods ...-..., vārdā.
2. Uzlikt par pienākumu Vārds Uzvārds mēneša laikā no mantojuma apliecības saņemšanas sniegt bāriņtiesai pārskatu par lēmuma izpildi.

1. Atteikt Vārds Uzvārds, personas kods ...-..., **pieņemt** .../datums/ mirušā Vārds Uzvārds, personas kods ...-..., atstāto mantojumu nepilngadīgā/personas ar rīcībspēju ierobežojumu Vārds Uzvārds, personas kods ...-..., vārdā.
2. Atļaut Vārds Uzvārds, personas kods ...-..., **atraidīt** .../datums/ mirušā Vārds Uzvārds, personas kods ...-..., atstāto mantojumu nepilngadīgā/personas ar rīcībspēju ierobežojumu Vārds Uzvārds, personas kods ...-..., vārdā.

Atļaut Vārds Uzvārds, personas kods ...-..., **atraidīt** .../datums/ mirušā Vārds Uzvārds, personas kods ...-..., atstāto mantojumu nepilngadīgā/personas ar rīcībspēju ierobežojumu Vārds Uzvārds, personas kods ...-..., vārdā.

1. Atteikt Vārds Uzvārds, personas kods ...-..., **atraidīt** .../datums/ mirušā Vārds Uzvārds, personas kods ...-..., atstāto mantojumu nepilngadīgā/personas ar rīcībspēju ierobežojumu Vārds Uzvārds, personas kods ...-..., vārdā.
2. Atļaut Vārds Uzvārds, personas kods ...-..., **pieņemt** .../datums/ mirušā Vārds Uzvārds, personas kods ...-..., atstāto mantojumu nepilngadīgā/personas ar rīcībspēju ierobežojumu Vārds Uzvārds, personas kods ...-..., vārdā.
3. Uzlikt par pienākumu Vārds Uzvārds mēneša laikā no mantojuma apliecības saņemšanas sniegt bāriņtiesai pārskatu par lēmuma izpildi.

LĒMUMA IZSNIEGŠANA

MK not.Nr.1037 "Bāriņtiesas darbības noteikumi" 70.–72.punkti

Lēmumu rakstiski noformē un apzīmogo un tā norakstu nosūta administratīvā procesa dalībniekam 10 darbdienu laikā pēc lēmuma pieņemšanas. Lēmuma norakstu, izrakstu vai kopiju administratīvā procesa dalībniekiem var izsniegt bāriņtiesā pret parakstu.

- bērna likumiskajam pārstāvim,
- otram vecākam,
- aizgādnim,
- pilnvarotajai personai, ja ir attiecīgs pilnvarojums.

Pa pastu

Pavadvēstulē norāda informāciju par:

- nepieciešamību sniegt norēķinu katru gadu līdz 1.februārim,
- mantas turpmāko pārvaldību,
- tiesībām un pienākumiem mantas pārvaldībā.

Klātienē

Sarunas protokols

1. PĀRSKATS PAR LĒMUMA IZPILDI
2. JA MANTA IR – NORĒĶINI
ik gadu saskaņā ar Civillikuma 300.–302.pantiem
JA MANTAS NAV – NEAKTĪVA LIETA
jānodod arhīvā

NEPIECIEŠAMO DOKUMENTU SARAKSTS
ADMINISTRATĪVAJĀ LIETĀ NR.....
MANTOJUMA PIENĒMŠANA/ATRAIDĪŠANA

1.	Bērna dzimšanas apliecība	☐
2.	Mantojuma atstājēja miršanas apliecība	☐
3.	Personas datu pārskati (JUPIS, PDP) par bērnu, vecākiem, mantojuma atstājēju	☐
4.	Likumiskā pārstāvja vai pilnvarotās personas iesniegums	☐
4.1.	* Otra vecāka viedoklis	
	• Iesniegums	☐
	• Pilnvara	☐
	• Informācija, ja vecāka viedokli nav iespējams noskaidrot	☐
4.2.	* Ja vecāks pārstāv bērnu vienpersoniski	
	• Otra vecāka miršanas apliecība	☐
	• Vienošanās vai tiesas spriedums par bērna atsevišķu aizgādību	☐
	• BT lēmums par aprūpes tiesību atņemšanu	☐
	• Tiesas spriedums par aizgādības tiesību atņemšanu	☐
	• BT lēmums par vecāka atstādināšanu no bērna mantas pārvaldības	☐
4.3.	* Dokumenti, kas apliecina tiesību pārstāvēt bērnu	
	• Likumiskā pārstāvja pilnvara	☐
	• BT lēmums par ārpusģimenes aprūpi	☐
5.	Sarunas protokols ar bērnu (bērna viedoklis)	☐
6.	Mantojuma inventāra saraksts	☐
7.	Papildu informācija par mantojumu (par kredītsaistībām, apgrūtinājumiem u.c.)	☐
8.	Cita informācija	
	Uzaicinājums uz sēdi nosūtīts.....	☐
	/kam, kad/	
	☐

Dokumentu sarakstu sagatavoja _____

/ datums, amats, vārds, uzvārds, paraksts/

*** norādītā informācija nepieciešama attiecīgajos gadījumos**

MANTOJUMA DALĪŠANA

Konsultācijas laikā:

- noskaidrot, vai deklarētā dzīvesvieta ir bāriņtiesas darbības teritorija,
- noskaidrot, vai mantojumu daļa mājas kārtībā vai pie notāra,
- informēt par mantojuma dalīšanas procesu, ja mantojumu daļa mājas kārtībā un bērna vai personas ar rīcībspējas ierobežojumu daļas vērtība pārsniedz 14 000 *euro* (CL 724.pants, 731.pants),
- vienoties par laiku bērna vai personas ar rīcībspējas ierobežojumu viedokļa noskaidrošanai,
- noskaidrot mantinieku kontaktinformāciju.

IESNIEGUMS
+ dokumenti

**BĀRIŅTIESĀ JAU
ESOŠĀ LIETA**

INFORMĀCIJAS IEGŪŠANA
APL 59.–60.panti

MK 04.08.2008. noteikumu Nr.618 108.–109.punkts:

Mantojuma dalīšana notiek pēc mantojuma apliecību izsniegšanas. Mantojuma dalīšana var notikt arī tad, ja likumiskie mantinieki mantojumu pieņēmuši, bet nav bijusi nepieciešama apstiprināšana mantojuma tiesībās un starp mantiniekiem nav strīda par mantojuma tiesībām.

- Informācija par mantojumu:
 - mantojuma apliecība,
 - papildu informācija par mantojuma masu (par kredītsaistībām, apgrūtinājumiem),
 - nekustamo īpašumu apskate,
 - jākonstatē, vai mantojuma daļas vērtība nepārsniedz 14 000 *euro*, ja mantojumu daļa mājas kārtībā,
 - citi.
- Mantojuma sadales līguma projekts.
- Sevišķais aizbildnis darījuma veikšanai nepieciešams, ja manto aizgādnis vai aizbildnis.
- Noskaidrot otra vecāka vai aizgādņa viedokli – iesniegums.
- Noskaidrot bērna vai personas ar ierobežotu rīcībspēju viedokli – sarunas protokols.
- Noskaidrot pārējo mantinieku viedokli – sarunas protokols.

**LIETAS NOZĪMĒŠANA
IZSKATĪŠANAI BT SĒDĒ**

UZAICINĀJUMS UZ BT SĒDI

ne vēlāk kā 10 darbadienas pirms BT sēdes un ne vēlāk kā 5 darbadienas pēc lietas nozīmēšanas izskatīšanai

MK not.Nr.1037 "Bāriņtiesas darbības noteikumi" 45.–50.punkti

- Sūtīt uz deklarētās dzīvesvietas adresi.
- Ja uzaicināmā persona nav deklarējusi dzīvesvietu un bāriņtiesas rīcībā ir informācija par personas faktisko atrašanās vietu, uzaicinājumu nosūta uz personas faktisko atrašanās vietu.
- Ja uzaicināmā persona ir rakstveidā lūgusi sūtīt korespondenci uz citu (ne deklarētās dzīvesvietas) adresi, sūtīt uz attiecīgajā iesniegumā norādīto adresi.
- Sūtīt gan iesniedzējam, gan viņa pilnvarotajai personai, potenciālajam sevišķajam aizbildnim.
- Uzaicinājumu **nesūta** pārējiem mantiniekiem.
- Ja nepieciešama pārējo mantinieku piedalīšanās sēdē, tad tos neaicina kā administratīvā procesa dalībniekus, nenorāda viņu tiesības un pienākumus, lūdz procesa dalībniekiem viedokli par viņu uzklaušanu sēdē un turpmāko piedalīšanos sēdē.

LĒMUMS

+cauršūts ar līgumu/ līguma projektu (MK not. Nr.1037
"Bāriņtiesas darbības noteikumi" 97.punkts)

Ja mantojumu dala mājas kārtībā

Ja mantojumu dala pie notāra
neatkarīgi no bērna mantojuma daļas vērtības

Bērna mantojuma daļa
nepārsniedz 14 000 euro

Bērna mantojuma daļa
pārsniedz 14 000 euro

1. Atļaut dalīt mirušā V.Uzv. atstāto mantojumu pie notāra saskaņā ar bāriņtiesā iesniegtā līguma projektu.
2. Ja nepieciešams – iecelt V.Uzv., p.k., par nepilngadīgā/ aizgādībā esošas personas V.Uzv. aizbildni mantojuma dalīšanas līguma noslēgšanai.
3. Uzlikt par pienākumu V.Uzv. mēneša laikā no darījuma noslēgšanas brīža (mantojuma dalīšanas līguma izpildes) sniegt pārskatu par lēmuma izpildi bāriņtiesā.

Atteikt dalīt mantojumu saskaņā ar iesniegto mantojuma dalīšanas līguma projektu.

1. Atļaut dalīt mirušā V.Uzv. atstāto mantojumu mājas kārtībā saskaņā ar bāriņtiesā iesniegtā mantojuma dalīšanas aktu/līguma projektu.
2. Ja nepieciešams – iecelt V.Uzv., p.k., par nepilngadīgā/ aizgādībā esošas personas V.Uzv. aizbildni mantojuma dalīšanas līguma noslēgšanai/akta parakstīšanai.
3. Uzlikt par pienākumu V.Uzv. mēneša laikā pēc mantojuma sadales sniegt pārskatu par lēmuma izpildi bāriņtiesā.

Atteikt dalīt mirušā V.Uzv. atstāto mantojumu mājas kārtībā saskaņā ar bāriņtiesā iesniegto mantojuma dalīšanas akta/līguma projektu.

1. Atteikt dalīt mirušā V.Uzv. atstāto mantojumu mājas kārtībā saskaņā ar bāriņtiesā iesniegto mantojuma dalīšanas akta/līguma projektu.
2. Iesniegt lēmumu apstiprināšanai tiesā.

1. Atļaut dalīt mirušā V.Uzv. atstāto mantojumu mājas kārtībā saskaņā ar bāriņtiesā iesniegto mantojuma dalīšanas aktu/līguma projektu.
2. Ja nepieciešams – iecelt V.Uzv., p.k., par nepilngadīgā/ aizgādībā esošas personas V.Uzv. aizbildni mantojuma dalīšanas līguma noslēgšanai/akta parakstīšanai.
3. Iesniegt lēmumu apstiprināšanai tiesā.
4. Uzlikt par pienākumu V.Uzv. mēneša laikā no darījuma noslēgšanas brīža (mantojuma dalīšanas līguma izpildes) sniegt pārskatu par lēmuma izpildi bāriņtiesā.

LĒMUMA IZSNIEGŠANA

MK not.Nr.1037 "Bāriņtiesas darbības noteikumi" 70.–72.punkti

Lēmumu rakstiski noformē un apzīmogo un tā norakstu nosūta administratīvā procesa dalībniekam 10 darbdienu laikā pēc lēmuma pieņemšanas. Lēmuma norakstu, izrakstu vai kopiju administratīvā procesa dalībniekiem var iesniegt bāriņtiesā pret parakstu.

Pa pastu

- bērna likumiskajam pārstāvim,
- otram vecākam,
- aizgādņim,
- pilnvarotajai personai.

Klātienē

Pavadvēstulē norāda informāciju par:

- nepieciešamību sniegt norēķinu katru gadu līdz 1.februārim,
- mantas turpmāko pārvaldību,
- tiesībām un pienākumiem mantas pārvaldībā.

Sarunas protokols

LĒMUMA IZSNIEGŠANA

MK not. Nr.1037 "Bāriņtiesas darbības noteikumi" 70.-72.punkti

**PIETEIKUMS
TIESAI**

**TIESAS
NOLĒMUMS**

**1. PĀRSKATS PAR LĒMUMA IZPILDI
2. NORĒĶINI**

ik gadu saskaņā ar Civillikuma 300.–302.pantiem

NEPIECIEŠAMO DOKUMENTU SARAKSTS
ADMINISTRATĪVAJĀ LIETĀ NR.....
PAR MANTOJUMA DALĪŠANU

1.	Bērna dzimšanas apliecība	☐
2.	Personas datu pārskati (JUPIS, PDP) par bērnu, vecākiem, aizbildni, īpašo aizbildni	☐
3.	Likumiskā pārstāvja, pilnvarotās personas vai īpašā aizbildņa iesniegums	☐
3.1.	* Otra vecāka viedoklis	
	• Iesniegums	☐
	• Pilnvara	☐
	• Informācija, ja vecāka viedokli nav iespējams noskaidrot	☐
3.2.	* Ja vecāks pārstāv bērnu vienpersoniski	
	• Otra vecāka miršanas apliecība	☐
	• Vienošanās vai tiesas spriedums par bērna atsevišķu aizgādību	☐
	• BT lēmums par aprūpes tiesību atņemšanu	☐
	• Tiesas spriedums par aizgādības tiesību atņemšanu	☐
	BT lēmums par tiesību pārvaldīt bērna mantu atņemšanu	☐
3.3.	* Dokumenti, kas apliecina tiesību pārstāvēt bērnu	
	• Likumiskā pārstāvja pilnvara	☐
	• BT lēmums par aizbildņa/sevišķā aizbildņa iecelšanu	☐
	• BT lēmums par bērna ievietošu ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas institūcijā un attiecīgā sociālā darbinieka pilnvara	☐
4.	Sarunas protokols ar bērnu (bērna viedoklis)	☐
5.1.	Mantojuma sadales līguma projekts	☐
5.2.	Sarunas protokoli ar mantiniekiem	☐
6.	Informācija par mantojumu	
	• Mantojuma apliecība	☐
	• *Mantojamās mantas novērtējums	☐
	• Nekustamo īpašumu apskates akti	☐
	•	☐
	•	☐
7.	Cita informācija	
	Uzaicinājums uz sēdi nosūtīts..... /kam, kad/	☐
	☐

Dokumentu sarakstu sagatavoja _____
/datums, amats, vārds, uzvārds, paraksts/

*** norādītā informācija nepieciešama attiecīgajos gadījumos**

ĪPAŠUMA ATSAVINĀŠANA

Konsultācijas laikā:

- noskaidrot, vai deklarētā dzīvesvieta ir bāriņtiesas darbības teritorija,
- informēt par bērna īpašuma atsavināšanu (CL 278.–284.panti), par kārtību, ja lietu izšķirs tiesā,
- informēt par bērna naudas līdzekļu glabāšanu un izlietošanu noteiktos gadījumos (CL 296.–297.panti),
- informēt par norēķina sniegšanu, ja īpašumu nolemts atsavināt,
- informēt par tiesībām un pienākumiem bērna mantas pārvaldībā,
- vienoties par laiku bērna vai aizgādņībā esošās personas viedokļa noskaidrošanai,
- noskaidrot otra vecāka, pircēja, nekustāma īpašuma kopīpašnieku kontaktinformāciju.

Pa pastu vai elektroniski

IESNIEGUMS
+ dokumenti

- Iesniedz bērna vai aizgādņībā esošās personas pārstāvji, viņu pilnvarotās personas.
- Nesniedz pircējs, kopīpašnieki.

ESOŠĀ LIETA

**NEPIECIEŠAMĀS INFORMĀCIJAS
NOSKAIDROŠANA**
APL 59.–60.panti

Pēc administratīvās lietas ierosināšanas **iestāde** iegūst informāciju.

**ADMINISTRATĪVĀ AKTA IZDOŠANAS
TERMIŅA PAGARINĀJUMS**

ja viena mēneša laikā objektīvu iemeslu dēļ nav iespējams, tad var pagarināt ne ilgāk par četriem mēnešiem (APL 64.p.)

- Sūtīt administratīvā procesa dalībniekiem – iesniedzējiem.
- Nesūtīt pircējam.

**LIETAS NOZĪMĒŠANA
IZSKATĪŠANAI BT SĒDĒ**

UZAICINĀJUMS UZ BT SĒDI

*ne vēlāk kā 10 darbadienas pirms BT sēdes un ne vēlāk kā 5 darbadienas pēc lietas nozīmēšanas izskatīšanai
MK not.Nr.1037 "Bāriņtiesas darbības noteikumi" 45.–50.punkti*

- Sūtīt uz deklarētās dzīvesvietas adresi.
- Ja uzaicināmā persona nav deklarējusi dzīvesvietu un bāriņtiesas rīcībā ir informācija par personas faktisko atrašanās vietu, uzaicinājumu nosūta uz personas faktisko atrašanās vietu.
- Ja uzaicināmā persona ir rakstveidā lūgusi sūtīt korespondenci uz citu (ne deklarētās dzīvesvietas) adresi, sūtīt uz attiecīgajā iesniegumā norādīto adresi.
- Sūtīt gan iesniedzējam, gan viņa pilnvarotajai personai.
- Uzaicinājumu **nesūta** pircējam, ja nepieciešama pircēja piedalīšanās sēdē, tad neaicina kā administratīvā procesa dalībnieku, nenorāda viņa tiesības un pienākumus, lūdz procesa dalībniekiem viedokli par viņu uzklauššanu sēdē un turpmāko piedalīšanos sēdē.

**BĀRIŅTIESAS SĒDES
ATLIKŠANA LĪGUMA
PROJEKTA PRECIZĒŠANAI**

*MK not.Nr.1037 "Bāriņtiesas darbības noteikumi" 96.punkts – uzlikt par pienākumu bērna likumiskajām pārstāvim 2 nedēļu laikā iesniegt bāriņtiesa precizēto vienošanās projektu
+ administratīva akta izdošanas termiņa pagarinājums*

Pēc precizētā vienošanās projekta saņemšanas
**SARUNA AR
PIRCĒJU**

LĒMUMS

+cauršūts ar līguma projektu (MK not. Nr.1037
"Bāriņtiesas darbības noteikumi" 97.punkts)

Ja nekustamais īpašums novērtēts **ne augstāk**
par 14 000 euro

Ja nekustamais īpašums novērtētās **augstāk**
par 14 000 euro

ADMINISTRATĪVAIS AKTS

apsver norādītos apstākļus un pārliecinās par
pārdošanas vajadzību un nepieciešamību

ATZINUMS

BTL 52.pants
izvērtē, vai pārdošana ir likumīga, lietderīga,
vai tā atbilst bērna interesēm

atļauts

atteikts

**atbilst bērna
interesēm**

**neatbilst bērna
interesēm**

Kustama manta

- 1.Atļaut V.Uzv., p.k., pārdot/ mainīt nepilngadīgajam/aizgādņībā esošai personai V.Uzv., p.k., piederošo ... par maksu, kas nav mazāka par ... vai saskaņā ar bāriņtiesā iesniegtā līguma projekta nosacījumiem.
- 2.V.Uzv nepilngadīgajam/aizgādņībā esošai personai V.Uzv. piederošās pārdošanas rezultātā iegūtos naudas līdzekļus
1.variants – noguldīt nepilngadīgā/ aizgādņībā esošās personas kontā Nr.... /kredītiestādes nosaukums/
2.variants – izlietot nepilngadīgajam/ aizgādņībā esošai personai uzturam, iegādājoties ... /piem., ziemas apavus, ziemas jaku utt....
3. Uzlikt par pienākumu V.Uzv. mēneša laikā no darījuma noslēgšanas brīža sniegt bāriņtiesai norēķinu.

Nekustamais īpašums:

- 1.Atļaut V.Uzv., p.k., pārdot nepilngadīgajam/aizgādņībā esošai personai V.Uzv., p.k., piederošo nekustamo īpašumu .../adrese, kadastra Nr./ saskaņā ar Bāriņtiesā iesniegtā līguma projekta nosacījumiem.
2. V.Uzv nepilngadīgajam/aizgādņībā esošai personai V.Uzv. piederošā nekustamā īpašuma. pārdošanas rezultātā iegūtos naudas līdzekļus noguldīt nepilngadīgā ... kontā ... Nr.... /kredītiestādes nosaukums/
3.Uzlikt par pienākumu V.Uzv. mēneša laikā no darījuma noslēgšanas brīža sniegt bāriņtiesai pirkuma līgumu un norēķinu.

Atteikt V.Uzv., p.k., pārdot/
mainīt nepilngadīgajam/
aizgādņībā esošai personai
V.Uzv., p.k., piederošo.....

- Atzīt, ka nepilngadīgajam/aizgādņībā esošai personai V.Uzv., p.k., piederošā nekustamā īpašuma adrese, kadastra Nr./ pārdošana/ maiņa saskaņā ar līguma nosacījumiem ir/nav nepilngadīgā/ aizgādņībā esošās personas... interesēs, un, tā kā nekustamā īpašuma vērtība pārsniedz 14 000 euro, iesniegt lietu izšķiršanai tiesā.
- Uzlikt par pienākumu V.Uzv. mēneša laikā no darījuma noslēgšanas brīža sniegt bāriņtiesai pirkuma līgumu un norēķinu.

LĒMUMA IZSNIEGŠANA

MK not.Nr.1037 "Bāriņtiesas
darbības noteikumi" 70.–72.punkti

PIETEIKUMS TIESAI

MK not.Nr.1037 "Bāriņtiesas
darbības noteikumi" 93.punkts

TIESA

atļauts

atteikts

LĒMUMA IZSNIEGŠANA

MK not.Nr.1037 "Bāriņtiesas darbības noteikumi" 70.–
72.punkti

Lēmumu rakstiski noformē un apzīmogo un tā norakstu nosūta administratīvā procesa dalībniekam 10 darbdienu laikā pēc lēmuma pieņemšanas. Lēmuma norakstu, izrakstu vai kopiju administratīvā procesa dalībniekiem var izsniegt bāriņtiesā pret parakstu.

Pa pastu

Klātienē

- Norāda informāciju par:
- nepieciešamību sniegt norēķinu katru gadu līdz 1.februārim,
 - mantas turpmāko pārvaldību,
 - tiesībām un pienākumiem mantas pārvaldībā.

AKTĪVA LIETA

NORĒĶINI

- 1) norēķins mēneša laikā no darījuma noslēgšanas brīža un pirkuma līgums MK not.Nr.1037 "Bāriņtiesas darbības noteikumi" 94. un 98.punkts,
- 2) ik gadu saskaņā ar Civillikuma 300.–302.pantiem.

NEPIECIEŠAMO DOKUMENTU SARAKSTS
ADMINISTRATĪVAJĀ LIETĀ NR.....
PAR NEKUSTAMĀ ĪPAŠUMA PĀRDOŠANU

1.	Bērna dzimšanas apliecība	☐
2.	Personas datu pārskati (JUPIS, PDP) par bērnu, vecākiem, aizbildni	☐
3.	Likumiskā pārstāvja vai pilnvarotās personas iesniegums	☐
3.1.	* Otra vecāka viedoklis	
	• Iesniegums	☐
	• Pilnvara	☐
	• Informācija, ja vecāka viedokli nav iespējams noskaidrot	☐
3.2.	* Ja vecāks pārstāv bērnu vienpersoniski	
	• Otra vecāka miršanas apliecība	☐
	• Vienošanās vai tiesas spriedums par bērna atsevišķu aizgādību	☐
	• BT lēmums par aprūpes tiesību atņemšanu	☐
	• Tiesas spriedums par aizgādības tiesību atņemšanu	☐
	• BT lēmums par tiesību pārvaldīt bērna mantu atņemšanu	☐
3.3.	* Dokumenti, kas apliecina tiesību pārstāvēt bērnu	
	• Likumiskā pārstāvja pilnvara	☐
	• BT lēmums par aizbildņa/sevišķā aizbildņa iecelšanu	☐
	• BT lēmums par bērna ievietošu ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas institūcijā un attiecīgā sociālā darbinieka pilnvara	☐
4.	Sarunas protokols ar bērnu (bērna viedoklis)	☐
5.	Informācija par pircēju	
	• Pirkuma līguma projekts	☐
	• Sarunas protokols ar pircēju	☐
6.	* Sarunas protokoli ar nekustamā īpašuma kopīpašniekiem	☐
7.	Dokumenti, kas apliecina nekustamā īpašuma piederību bērnam	
	• Zemesgrāmatu apliecība	☐
	• Zemesgrāmatu nodalījuma noraksts	☐
	•	☐
8.	Cita informācija par nekustamo īpašumu	
	• Informācija par nekustamā īpašuma nodokļa un komunālo maksājumu apmaksu	☐
	• Nekustamā īpašuma novērtējums	☐
	• * Nekustamā īpašuma apskates akts	☐
	•	☐
	•	☐
9.	Informācija par noguldījumu, uz kuru vēlas pārskaitīt naudas līdzekļus	
	• Noguldījuma līgums/līguma projekts	☐
	• Informācija no bankas	☐
	• Konta numurs	☐

10.	* Dokumenti, kas pierāda naudas līdzekļu izlietošanas nepieciešamību	☐
	☐
11.	Cita informācija	
	Uzaicinājums uz sēdi nosūtīts.....	☐
	/kam, kad/	
	☐

Dokumentu sarakstu sagatavoja _____

/datums, amats, vārds, uzvārds, paraksts/

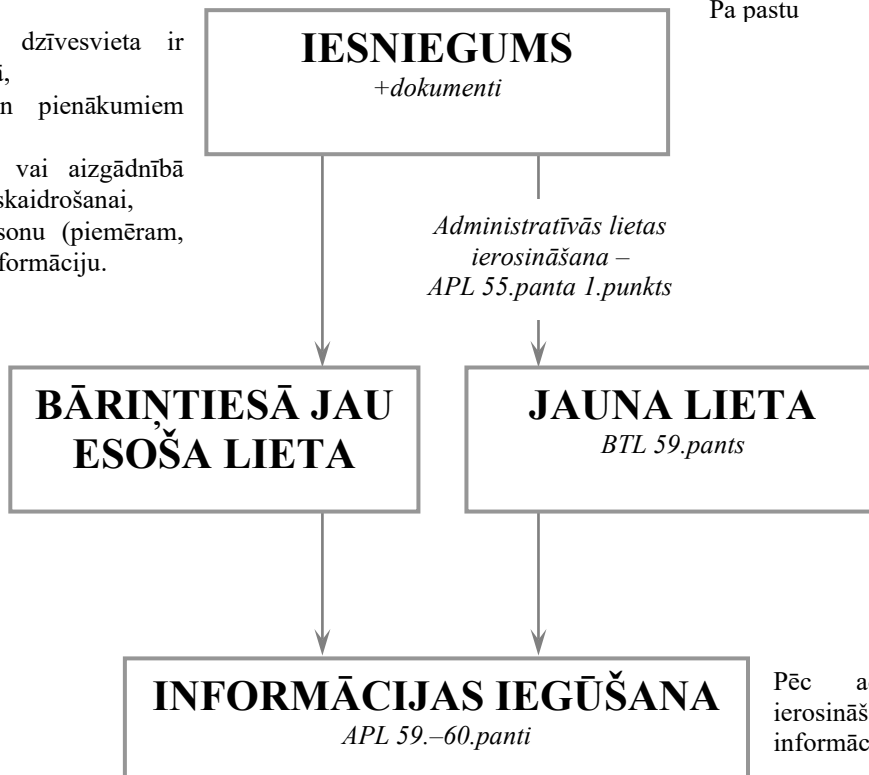
*** norādītā informācija nepieciešama attiecīgajos gadījumos**

CITAS LIETAS PAR MANTAS PĀRVALDĪBU

- Par izlīgumiem ar kreditoriem (CL 276.pants)
- Par aizliegumu atcelšanu (CL 282.pants)
- Par īres, nomas līgumu noslēgšanu/apstiprināšanu (CL 291.pants)
- Par uzņēmuma turpināšanu/izbeigšanu (CL 292.pants)
- Par dažādu līgumu/pārjaunojuma līgumu noslēgšanu (CL 293.pants)
- Par prasības celšanu tiesā (CL 196.pants, 265.pants)
- Citi (piemēram, CL 286.pants, 290.pants)

Konsultācijas laikā:

- noskaidrot, vai deklarētā dzīvesvieta ir bāriņtiesas darbības teritorijā,
- informēt par tiesībām un pienākumiem mantas pārvaldībā,
- vienoties par laiku bērna vai aizgādņībā esošās personas viedokļa noskaidrošanai,
- noskaidrot ieinteresēto personu (piemēram, īrnieku, kreditoru) kontaktinformāciju.

- Noskaidrot visu iespējamo informāciju par plānoto darbību, pamatojumu tās veikšanai.
- Iesniedzams līguma projekts, prasības pieteikuma projekts, iesniegtā prasība.
- Ieceļams sevišķais aizbildnis darījuma veikšanai vai interešu pārstāvībai, ja nepieciešams (CL 267., 268.panti).
- Informācija par bērnam vai aizgādņībā esošajai personai piederošu mantu (piemēram, nekustamo īpašumu apskate, maksājumu veikšanu apliecinājoši dokumenti, bankas konts, uz kuru pārskaitāma īres/nomas maksa, par kredītsaistībām, par uzņēmuma darbību).
- Informācija par tiesvedības gaitu.
- Noskaidrot otra vecāka viedokli – lūdz atļauju attiecīgās darbības veikšanai, norāda, vai piekrīt, ka to dara otrs vecāks.
- Noskaidrot bērna vai aizgādņībā esošās personas viedokli – vai ir informēts par attiecīgās darbības veikšanu, vai vēlas, lai tas tiek darīts, vai piekrīt, ka viņa vārdā to veic likumīgais aizbildnis.
- Noskaidrot ieinteresēto personu (īrnieki, kreditori, līdzēji) viedokli – vai vēlas slēgt attiecīgu līgumu, vai piekristu mainīt tā nosacījumus).
- Cita informācija.

**LIETAS NOZĪMĒŠANA
IZSKATĪŠANAI BT SĒDĒ**

UZAICINĀJUMS UZ BT SĒDI
*ne vēlāk kā 10 darbadienas pirms BT sēdes un ne
vēlāk kā 5 darba dienas pēc lietas nozīmēšanas
izskatīšanai*
MK not.Nr.1037 “Bāriņtiesas darbības noteikumi”
45.–50.punkti

LĒMUMS

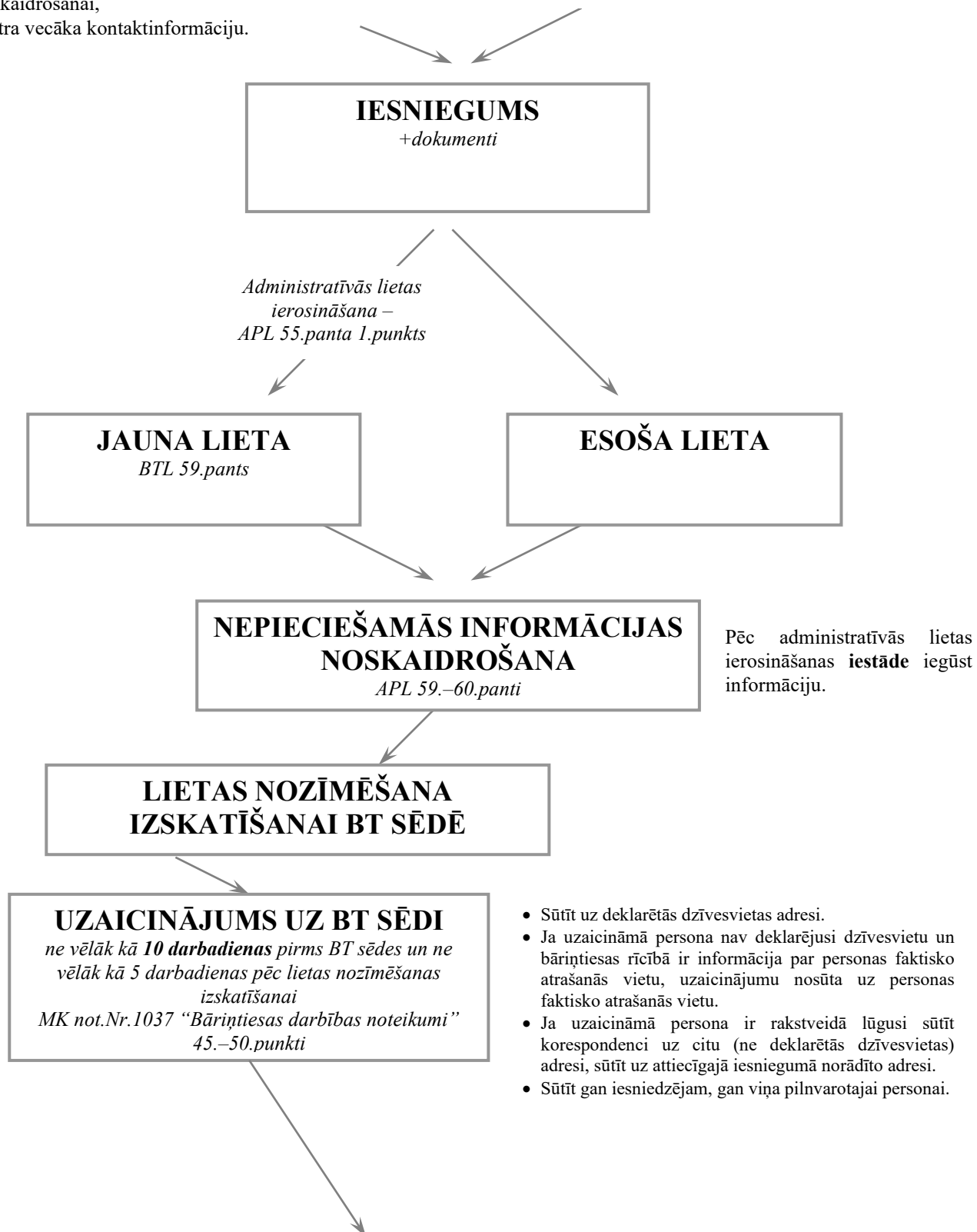
- Sūtīt uz deklarētās dzīvesvietas adresi.
- Ja uzaicināmā persona nav deklarējusi dzīvesvietu un bāriņtiesas rīcībā ir informācija par personas faktisko atrašanās vietu, uzaicinājumu nosūta uz personas faktisko atrašanās vietu.
- Ja uzaicināmā persona ir rakstveidā lūgusi sūtīt korespondenci uz citu (ne deklarētās dzīvesvietas) adresi, sūtīt uz attiecīgajā iesniegumā norādīto adresi.
- Sūtīt gan iesniedzējam, gan viņa pilnvarotajai personai, potenciālajam sevišķajam aizbildnim (potenciālajam aizbildnim bez norādes par tiesībām un pienākumiem).
- Uzaicinājumu **nesūta** īrniekam/kreditoram, ja nepieciešama viņu piedalīšanās sēdē, tad neaicina kā administratīvā procesa dalībniekus, nenorāda viņu tiesības un pienākumus, sēdes laikā procesa dalībniekiem lūdz viedokli par īrnieka/kreditora uzklauššanu sēdē un turpmāko piedalīšanos.

NAUDAS LĪDZEKĻU IZŅEMŠANA, PĀRSKAITĪŠANA UN IZLIETOŠANA

Konsultācijas laikā:

- noskaidrot, vai deklarētā dzīvesvieta ir bāriņtiesas darbības teritorijā,
- informēt par naudas līdzekļu glabāšanu, izlietošanu noteiktos gadījumos (CL 296.–297.pants),
- informēt par pārskata sniegšanu, par lēmuma izpildi,
- informēt par tiesībām un pienākumiem mantas pārvaldībā,
- vienoties par laiku bērna vai aizgādņībā esošas personas viedokļa noskaidrošanai,
- noskaidrot otra vecāka kontaktinformāciju.

Pa pastu

LĒMUMS

LABVĒLĪGS LĒMUMS

1.variants

1. Atļaut V.Uzv., p.k., izņemt no nepilngadīgā/aizgādībā esošās personas V.Uzv., p.k., konta Nr... /kreditīstādes nosaukums/ ... *euro*.
2. Atļaut izlietot no nepilngadīgā/aizgādībā esošās personas V.Uzv. konta izņemtos naudas līdzekļus iesniegumā norādītajam mērķim.
3. *Ja nepieciešams* – nepilngadīgā/aizgādībā esošās personas V.Uzv. kontu Nr. .../kreditīstādes nosaukums/ slēgt.
4. Mēneša laikā pēc naudas līdzekļu izlietošanas sniegt bāriņtiesai pārskatu par lēmuma izpildi.

2.variants

Atļaut V.Uzv., p.k., izņemt no nepilngadīgā/aizgādībā esošās personas V.Uzv., p.k., konta .. *euro* izdevumu atlīdzināšanai par mantojuma lietas kārtošanu.

3.variants

1. Atļaut V.Uzv., p.k., noguldījuma termiņa beigās pārskaitīt no nepilngadīgā/aizgādībā esošās personas V.Uzv., p.k., konta Nr... /kreditīstādes nosaukums/ ... visus noguldītos naudas līdzekļus un uzkrātos procentus un uz ... mēnešiem noguldīt termiņnoguldījuma kontā /kreditīstādes nosaukums/ ... , kas tiks atvērts uz nepilngadīgā/ aizgādībā esošās personas V.Uzv., vārda.

2. Nepilngadīgā/aizgādībā esošās personas V.Uzv. kontu Nr. slēgt.

3. Mēneša laikā pēc naudas līdzekļu noguldīšanas sniegt bāriņtiesai pārskatu par lēmuma izpildi.

NELABVĒLĪGS LĒMUMS

Atteikt V.Uzv., p.k., izņemt/pārskaitīt naudas līdzekļus ... apmērā no nepilngadīgā/aizgādībā esošās personas V.Uzv., p.k., konta Nr... /kreditīstādes nosaukums/.

LĒMUMA IZSNIEGŠANA

MK not.Nr.1037 "Bāriņtiesas darbības noteikumi" 70.–72.punkti

Lēmumu rakstiski noformē un apzīmogo un tā norakstu nosūta administratīvā procesa dalībniekam 10 darbadienu laikā pēc lēmuma pieņemšanas. Lēmuma norakstu, izrakstu vai kopiju administratīvā procesa dalībniekiem var izsniegt bāriņtiesā pret parakstu.

Pa pastu

Klātienē

Pavadvēstulē norāda informāciju par:

- nepieciešamību sniegt norēķinu katru gadu līdz 1.februārim,
- mantas turpmāko pārvaldību,
- tiesībām un pienākumiem mantas pārvaldībā (ja pirms tam nav bijis).

Sniegt visu nepieciešamo informāciju, par ko sagatavot sarunas protokolu.

1. PĀRSKATS PAR LĒMUMA IZPILDI

2. JA MANTA IR – NORĒĶINI

ik gadu saskaņā ar Civillikuma 300.–302.pantiem

JA MANTAS NAV – NEAKTĪVA LIETA
jānodod arhīvā

NEPIECIEŠAMO DOKUMENTU SARAKSTS
ADMINISTRATĪVAJĀ LIETĀ Nr. _____
PAR NAUDAS LĪDZEKĻU IZLIETOŠANU

1.	Bērna dzimšanas apliecība	☐
2.	Personas datu pārskati (JUPIS, PDP) par bērnu, vecākiem, aizbildni	☐
3.	Likumiskā pārstāvja vai pilnvarotās personas iesniegums	☐
3.1.	* Otra vecāka viedoklis	
	• Iesniegums	☐
	• Pilnvara	☐
	• Informācija, ja vecāka viedokli nav iespējams noskaidrot	☐
3.2.	* Ja vecāks pārstāv bērnu vienpersoniski	
	• Otra vecāka miršanas apliecība	☐
	• Vienošanās vai tiesas spriedums par bērna atsevišķu aizgādību	☐
	• BT lēmums par aprūpes tiesību atņemšanu	☐
	• Tiesas spriedums par aizgādības tiesību atņemšanu	☐
	• BT lēmums par tiesību pārvaldīt bērna mantu atņemšanu	☐
3.3.	* Tiesību pārstāvēt bērnu apliecinoši dokumenti	
	• Likumiskā pārstāvja pilnvara	☐
	• BT lēmums par ārpusģimenes aprūpi	☐
4.	Sarunas protokols ar bērnu (bērna viedoklis)	☐
5.	Informācija par naudas noguldījumu	
	• Noguldījuma līgums	☐
	• Informācija no bankas	☐
	• Konta pārskats	☐
6.	Dokumenti, kas pierāda naudas līdzekļu izlietošanas nepieciešamību	
	☐
	☐
7.	* Vecāku mantisko stāvokli pierādoši dokumenti	
	• Izziņa no darbavietas	☐
	• Izziņa no VSAA (arī aizbildnim)	☐
	• Izziņa no VID	☐
	• Informācija par vecākiem piederošiem īpašumiem	☐
	• Informācija par bezdarbnieka statusu	☐
	• Informācija par maznodrošinātas/trūcīgas ģimenes statusu/ SOPA	☐
8.	* Dzīves apstākļu pārbaudes akts	☐
9.	Cita informācija	
	Uzaicinājums uz sēdi nosūtīts.....	☐
	/kam, kad/	
	☐

* norādītā informācija nepieciešama attiecīgajos gadījumos

Dokumentu sarakstu sagatavoja. _____

/darbinieka amats, vārds, uzvārds., datums/

BĀRĪNTIESAS LĒMUMA IZPILDE

Nav iesniegts pārskats par lēmuma izpildi.

UZAICINĀJUMS UZ PĀRRUNĀM

*Bērna vai aizgādņībās esošās personas
pārstāvim vai sevišķajam aizbildnim*

Noskaidrot iemeslus, kāpēc nav iesniegts
pārskats, kāpēc nav izpildīts lēmums,
informē par sekām (sarunas protokols).

Likumiskais pārstāvis nepilda lēmumu

BRĪDINĀJUMS

Vēstule

- Norādīt, ka lēmums jāpilda.
- Bāriņtiesa par tās lēmumu un rīkojumu nepildīšanu var piemērot sodu (CL 333.panta pirmā daļa).

Iespējams – sevišķa
aizbildņa iecelšana

LĒMUMS

*par naudas soda piemērošanu,
par atstādināšanu no bērna mantas pārvaldības,
sevišķa aizbildņa iecelšanu*

UZ NAUDAS MAKSĀJUMU VĒRSTA ADMINISTRATĪVĀ AKTA PIESPIEDU IZPILDE

APL 40.–41.nodaļa

- 1) Brīdinājums
- 2) Izpildrīkojums
- 3) Tiesu izpildītājs

PĀRSKATS par lēmuma izpildi

- Attiecīgos gadījumos pārskatu sniedz sevišķais aizbildnis.
- Pievieno darījumu apliecinošā dokumenta kopiju.
- Pievieno informāciju par naudas līdzekļu izlietošanu, pārskaitīšanu uz kontu.
- Norāda, kāpēc lēmums nav izpildīts.

Situācija ir mainījusies

Lēmumu nav iespējams izpildīt
pircēja/pārdevēja/dāvinātāja dēļ; nav nepieciešams
izlietot bērna naudas līdzekļus u.tml.

IESNIEGUMS

ADMIN.LIETAS UZSĀKŠANA NO JAUNA

*APL 87.pants – uz iesnieguma pamata
APL 83.panta pirmā daļa – iestāde pēc savas
iniciatīvas, ja nav jauna iesnieguma*

- Ja lēmums kļuvis neapstrīdams.
- Kamēr lēmums ir spēkā.
- Sešu mēnešu laikā no dienas, kad procesa dalībnieks ir uzzinājis par faktiem, kas viņam dod tiesības sniegt iesniegumu par lietas uzsākšanu no jauna.
- Mainījušies lietas faktiskie apstākļi, kuri bija par pamatu lēmuma pieņemšanai.
- Kļuvuši zināmi vai ir pieejami jauni pierādījumi, kas nebija zināmi līdz sākotnējā lēmuma izdošanai un kas varētu būt par pamatu labvēlīgāka lēmuma izdošanai.

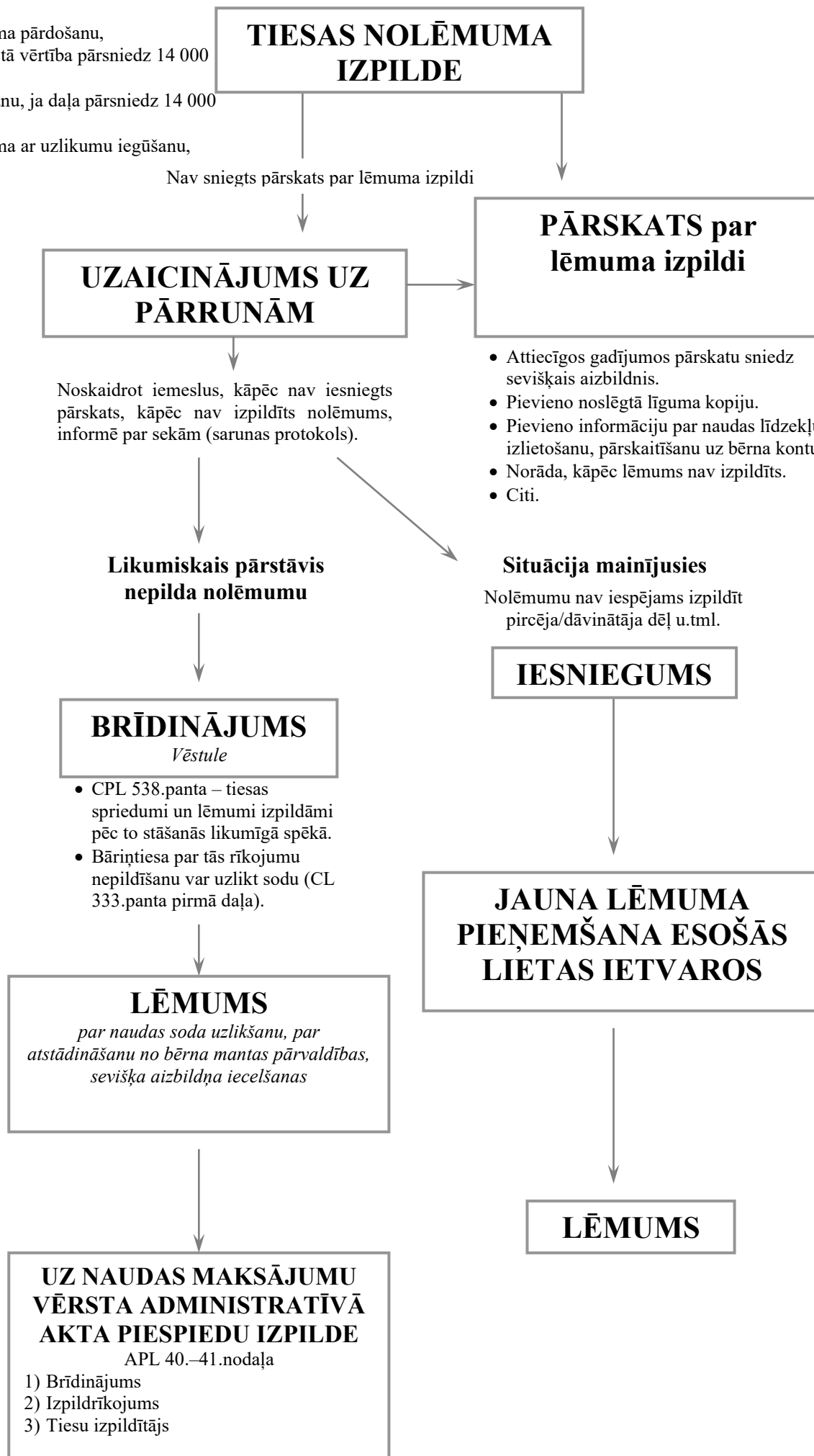
LĒMUMS

1. Lēmums par neizpildīto lēmumu +
2. Jauns lēmums pa attiecīgo jautājumu

- (1) **Atceļ sākotnējo lēmumu**, jo mainījušies lietas faktiskie apstākļi, kuriem pastāvot lēmuma izdošanas brīdī iestāde varētu šādu lēmumu neizdot. Lēmumu var atcelt triju mēnešu laikā no dienas, kad iestāde uzzināja par tā atcelšanas iespēju, bet ne vēlāk kā viena gada laikā no tā spēkā stāšanās dienas (APL 85.panta otrās daļas 3.punkts).
- (2) **Atzīst sākotnējo lēmumu par spēkā neesošu**, jo to nevar izpildīt faktisku apstākļu dēļ (APL 70.panta trešā daļa).
- (3) **Izbeigt lietu**, ja nav jauna iesnieguma (APL 65.panta otrā daļa).

Lietās par:

- nekustamā īpašuma pārdošanu, apgrūtināšanu, ja tā vērtība pārsniedz 14 000 euro,
- mantojuma dalīšanu, ja daļa pārsniedz 14 000 euro,
- nekustamā īpašuma ar uzlikumu iegūšanu,
- citos gadījumos.

BĀRIŅTIESU AMATPERSONU APTAUJAS REZULTĀTI

Lai izstrādātu “Bāriņtiesu prakses metodiskās vadlīnijas bērnu un aizgādībā esošu personu mantisko interešu aizsardzībā”, no 2020. gada 25. novembra līdz 2020. gada 13. decembrim tika veikta elektroniska bāriņtiesu speciālistu aptauja. Aptaujā kopumā piedalījās 129 speciālisti, atbildot uz 31 jautājumu.

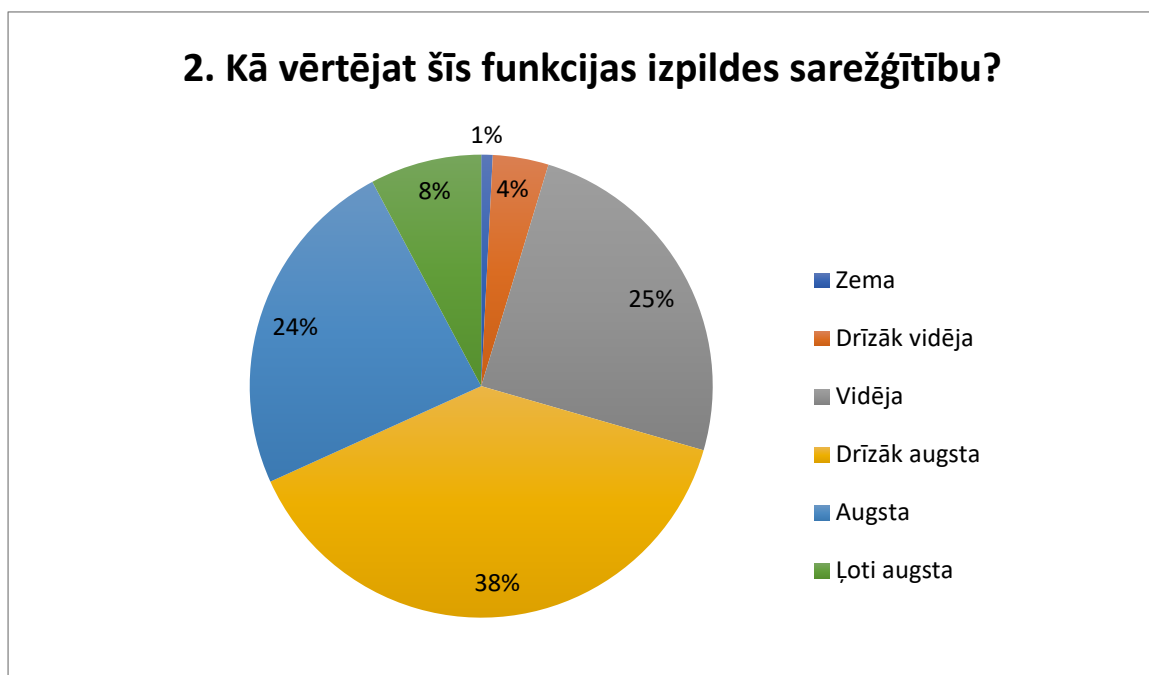
Grafiks Nr. 1

Lielākā daļa no 129 speciālistiem, kas piedalījās aptaujā, ir ar ilgstošu pieredzi bāriņtiesu darbā un konkrēti – darbā ar jautājumiem, kas saistīti ar bērna vai aizgādībā esošu personu mantisko interešu aizsardzību. Tikai 26% speciālistu ir mazāk nekā sešu gadu pieredze šajā jomā. 21% aptaujāto ar minētajiem jautājumiem strādā 6–10 gadus, lielākai daļai – 36% speciālistu – ir 10–20 gadu pieredze, bet vēl 17% – vairāk nekā 20 gadu pieredze, strādājot ar bērna vai aizgādībā esošu personu mantisko interešu aizsardzību (Grafiks Nr. 1).

Komentārs

1. 18 gadi.
2. Bāriņtiesā darbs uzsākts nesen.
3. Mazās bāriņtiesās lietu nav pārāk daudz, līdz ar to pieredze nav liela.
4. Bāriņtiesā šo pienākumu veicu piekto gadu.

5. Ir vairāki vecumi, tāpēc korekti nevar atbildēt.
6. Pienākumus pildu salīdzinoši nesēn, nav informācijas un pieredzes.

Grafiks Nr. 2

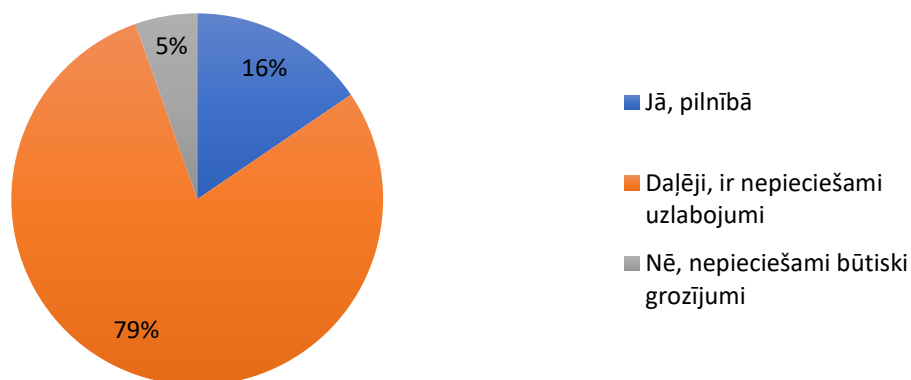
Lūgti novērtēt konkrētās funkcijas – bērna vai aizgādībā esošu personu mantisko interešu aizsardzības – sarežģītību, tikai 1% no speciālistiem norādīja, ka sarežģītība ir zema, un 4%, ka tā ir drīzāk vidēja. Ceturtā daļa speciālistu – 25%, uzskata, ka šīs funkcijas sarežģītība ir vidēja, bet lielākā daļa aptaujāto funkcijas sarežģītību vērtē kopumā kā augstāku. 38% norāda, ka tā ir drīzāk augsta, 24% – ka augsta, bet vēl 8% speciālistu norāda, ka šīs funkcijas izpildes sarežģītība ir ļoti augsta (Grafiks Nr. 2).

Komentārs

1. *Svarīgi ar atbildību attiekties pret bērna vai personas ar ierobežotu rīcībspēju mantisko interešu aizsardzību, maksimāli pasargāt no negodprātīgas rīcības.*
2. *Trūkst reālu instrumentu un normatīvo aktu, politiskās gribas, lai pilnvērtīgi tiktu aizsargātas aizgādībā esošo personu intereses.*
3. *Liela atbildība nenokļūdiēties.*
4. *Tas atkarīgs no konkrētā gadījuma.*
5. *Atkarīgs no tā, kas ir mantojuma masā, ja tie ir uzņēmumi, lieli īpašumi, turklāt ārvalstīs, noguldījumu konti ārvalstīs, kā arī vairāki mantinieki, tad ļoti sarežģīti.*

6. *Pārraudzības ziņā.*
7. *Pēc būtības pati funkcija nav sarežģīta, sarežģīti ir informācijas iegūšanas veidi.*
8. *[Funkcijas izpilde ir sarežģīta], jo vecāki nevēlas sadarboties un nepieciešamas specifiskas zināšanas, ja, piemēram, mantojumā atstāts uzņēmums.*
9. *Funkcijas izpildes sarežģītība ir atkarīga no konkrētās lietas. Ir bijusi pieredze risināt tik sarežģītus jautājumus, ka ieteikumus nav bijusi spējīga sniegt arī VBTAI.*
10. *Lietas ir dažādas: ir ļoti vienkāršas, ir ļoti sarežģītas.*
11. *Nav bijuši gadījumi, kuros bērnam vai aizgādņībā esošai personai pieder ļoti vērtīgi īpašumi.*
12. *Ir salīdzinoši vienkāršas lietas un ir sarežģītas.*
13. *Trūkst precīza regulējuma.*
14. *[Funkcijas izpilde ir sarežģīta] īpaši lietās, kas ir saistītas ar mežiem.*
15. *[Funkcijas izpildes sarežģītība ir] atšķirīga – no zemas līdz ļoti augstai (tiesvedība, sevišķais aizbildnis).*
16. *Ir ļoti sarežģītas lietas.*

3. Vai normatīvais regulējums par bērna vai aizgādņībā esošās personas mantisko interešu aizsardzību ir skaidrs un saprotams?

Grafiks Nr. 3

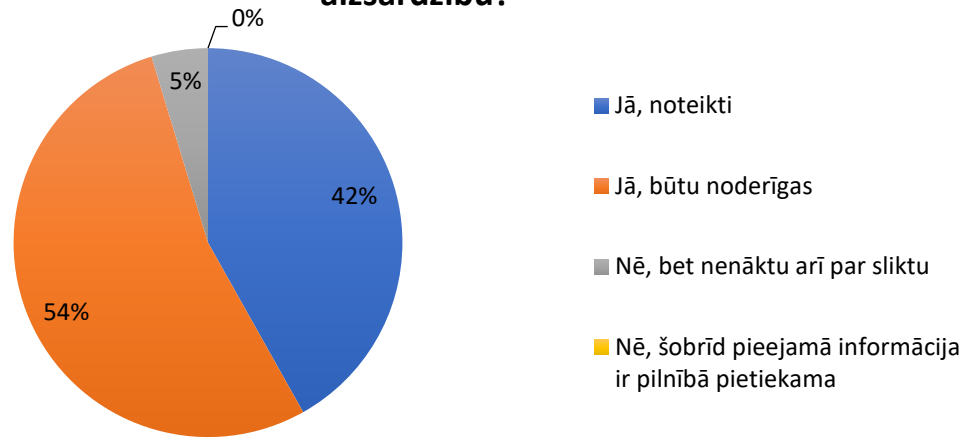
Atbildot uz jautājumu, vai normatīvais regulējums par bērna vai aizgādņībā esošās personas mantisko interešu aizsardzību ir skaidrs un saprotams, 16% speciālistu atbild apstipriņoši:

“Jā, pilnībā”, 5% speciālistu uzskata, ka normatīvais regulējums nav skaidrs un saprotams un ir nepieciešami būtiski grozījumi, savukārt lielākā daļa speciālistu – 79% – atbild, ka normatīvais regulējums ir daļēji skaidrs un saprotams un būtu nepieciešami uzlabojumi (Grafiks Nr. 3).

Komentārs

- 1. Sarežģītākos gadījumos izmantoju ministrijas speciālistu konsultācijas (pa telefonu).*
- 2. Nav aizgādņu reģistra, nav likuma par brīvprātīgo personu piesaisti aizgādņa pienākuma pildīšanai, nav pietiekami sociālo aprūpes iestāžu pakalpojumi, nav mehānisma, kā piesaistīt un atalgot aizgādņus.*
- 3. Nav skaidrības, cik plaši bāriņtiesai jāseko līdz mantojuma reālai sadalei, kā precīzi novērtēt sadalījumu, kā novērtēt uzņēmumu reālo vērtību, kā nodrošināt mantojuma apsaimniekošanas uzraudzību, ja ir vairāki desmiti īpašumi visā Latvijā. Kā rīkoties, ja bezmantnieka mantas gadījumā nevar atrast aizgādņi mantojumam. Ja bezmantnieka mantas gadījumā tiek atrasta skaidra nauda, un nevar atrast aizgādņi, kura institūcija naudu pieņem un kādā kārtībā, un vēl daudz citu neskaidru jautājumu.*
- 4. Metodiskie ieteikumi ir, bet der vienmēr uzlabot, papildināt, jo lietas kļūst sarežģītākas.*
- 5. Ir gadījumi, kad bērna kontā ir vien daži simti eiro, bet vecākiem jāsniedz bāriņtiesai atskaite katru gadu līdz pilngadībai. Būtu jānosaka summa bērna kontā, no kuras sākot šī atskaite jāsniedz vai arī jāpielīdzina šī summa minimālajai algai.*
- 6. Regulējumi izteikti ļoti vispusīgi, tādēļ ir iespējas dažādi interpretēt.*
- 7. Tas atkarīgs no konkrētās lietas un situācijas.*
- 8. Ir reizes, kad konsultējamies VBTAI, lūdzam arī padomu citu bāriņtiesu kolēģiem.*

4. Vai bāriņtiesām ir nepieciešamas vadlīnijas par bērna vai aizgādnībā esošās personas mantisko interešu aizsardzību?

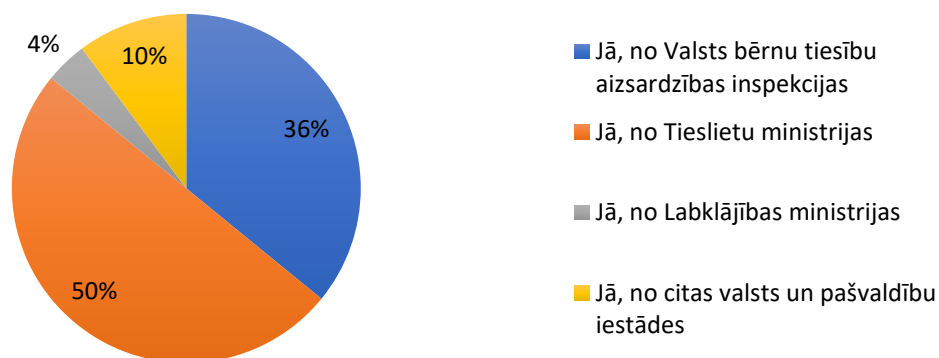
Grafiks Nr. 4

Lūgti atbildēt, vai bāriņtiesām ir nepieciešamas vadlīnijas par bērna vai aizgādnībā esošās personas mantisko interešu aizsardzību, absolūts vairākums aptaujāto speciālistu atbild apstiprinoši – 42% izvēlējās atbildi: “Jā, noteikti!” un 54% atbildēja, ka šādas vadlīnijas būtu noderīgas. 5% speciālistu norādīja, ka vadlīnijas nav nepieciešamas, bet nenāktu arī par sliktu. Neviens no aptaujātajiem neuzskatīja, ka šobrīd pieejamā informācija ir pilnībā pietiekama (Grafiks Nr. 4).

Komentārs

1. *Izmantoju arī tagad ministrijas mājaslapā pieejamos metodiskos ieteikumus.*
2. *Tas ir svarīgi darbiniekiem, kas sāks darba gaitas bāriņtiesā.*
3. *Kopā ar jauno regulējumu un jaunajiem normatīvajiem aktiem.*
4. *Metodiskie ieteikumi ir, tos varētu papildināt.*
5. *Vadlīnijas palīdzētu veidot vienotu bāriņtiesas darba praksi.*
6. *VBTAI ir izdevusi normatīvo aktu apkopojumu, kurš nosaukts par metodiskiem ieteikumiem. Kauns par tādu VBTAI darbu.*

5. Vai bāriņtiesām ir nepieciešama ārkārtas palīdzība atsevišķos gadījumos, pieņemot lēmumu par bērna vai aizgādībā esošās personas mantisko interešu aizsardzību?

Grafiks Nr. 5

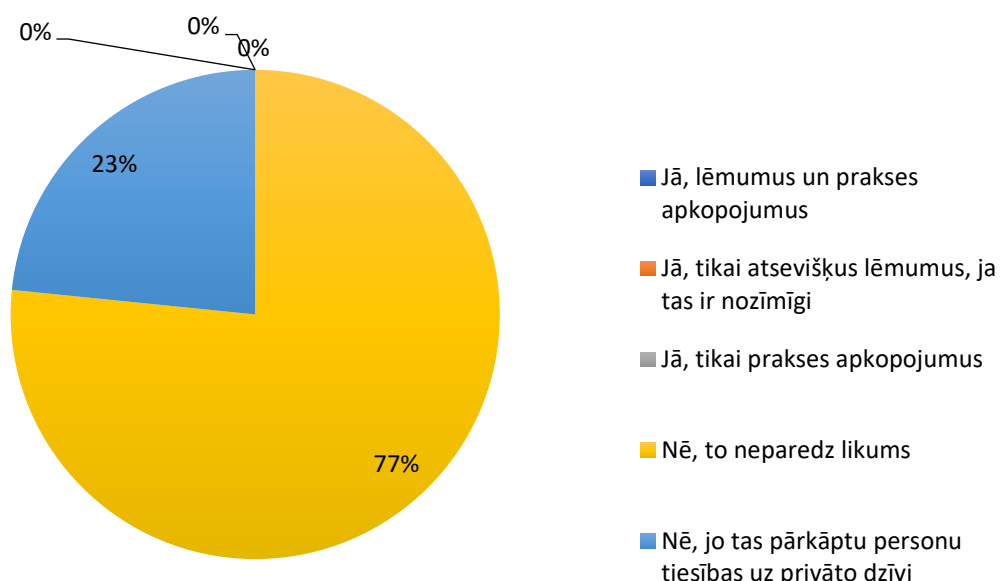
Vērtējot, vai bāriņtiesām atsevišķos gadījumos ir nepieciešama citu iestāžu palīdzība, pieņemot lēmumu, puse aptaujāto speciālistu – 50% – norāda, ka šāda palīdzība ir nepieciešama no Tieslietu ministrijas. 36% speciālistu min, ka palīdzība ir nepieciešama no Valsts bērnu tiesību aizsardzības inspekcijas, 4% – no Labklājības ministrijas, bet 10% speciālistu norāda, ka palīdzība var būt nepieciešama no citas valsts un pašvaldību iestādes. No komentāru sadaļas var secināt, ka speciālisti konsultējas ar citu bāriņtiesu kolēģiem un pašvaldību juristiem, tāpat palīdzība var būt nepieciešama no bankām, notāriem, Valsts ieņēmumu dienesta u.c. (Grafiks Nr. 5).

Komentārs

1. *Jau tagad izmantoju palīdzību piezvanot.*
2. *Vēlētos atzīmēt visas 3 atbildes (VBTAI, Tieslietu ministrija un Labklājības ministrija – aut. piezīme).*
3. *Jā, no visām nosauktajām institūcijām, jo neviena no tām nav ieinteresēta sakārtot aizgādībā esošo personu jomu Latvijā.*
4. *Ja mantojuma lieta skar pārrobežu jautājumus.*
5. *Reizēm.*
6. *Tiesu izpildītāji, VID.*

7. *Palīdzība ir nepieciešama, taču to nav iespējams savlaicīgi saņemt, tādēļ visbiežāk konsultācijas notiek ar citu bāriņtiesu kolēģiem, arī pašvaldību juristiem, advokātiem.*
8. *Nav bijis nepieciešams.*
9. *Visbiežāk konsultējos ar citu bāriņtiesu pārstāvjiem, kam ir praktiskā pieredze dažādos jautājumos.*
10. *Tiesu izpildītāji.*
11. *Atkarīgs no gadījuma sarežģītības pakāpes, varbūt arī visu iepriekš minēto iestāžu palīdzība.*
12. *Ir gadījies, ka VBTAI darbinieku viedokļi vienā jautājumā atšķiras.*
13. *VISAS + tiesībsargs, juridiskās palīdzības administrācija.*
14. *Mantas pārvaldība ārvalstīs.*
15. *Notārs, banka u.c.*
16. *Risināt jautājumu par bērna mantu tiesas ceļā.*
17. *1.un 2.variants (VBTAI un Tieslietu ministrija – aut. piezīme).*
18. *Esam prasījuši skaidrojumu bankai pārkreditēšanas gadījumā.*

6. Vai bāriņtiesa publicē internetā anonimizētus lēmumus vai savas prakses apkopojumus par bērna vai aizgādņībā esošās personas mantisko interešu aizsardzību?

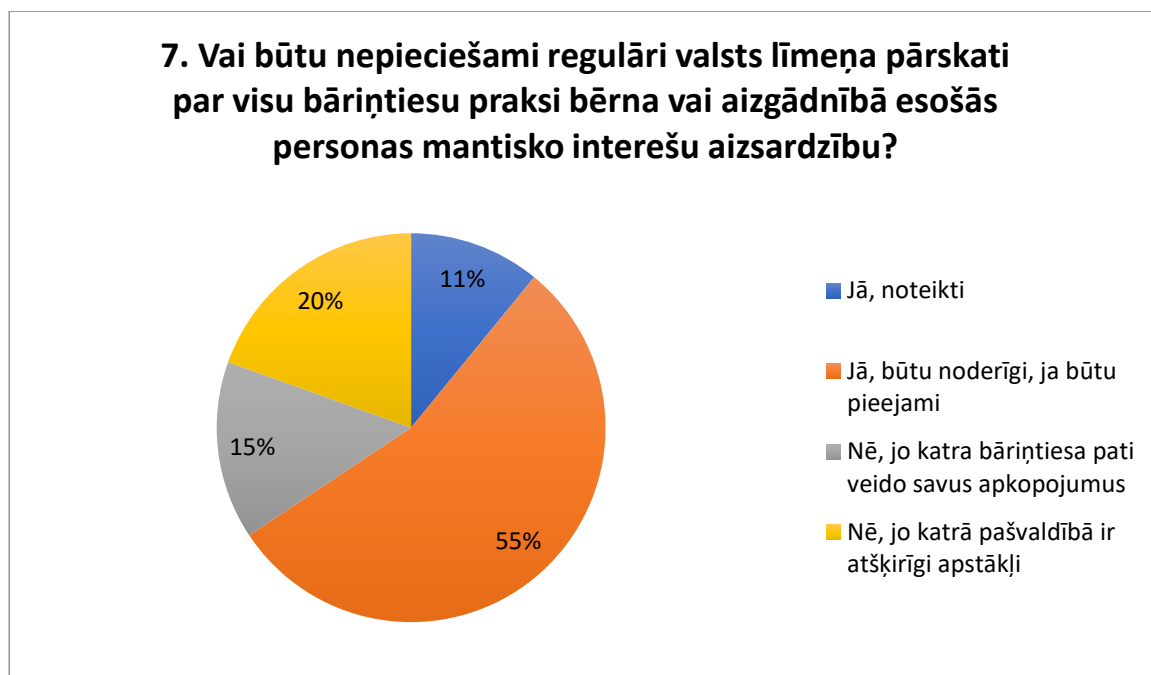

Grafiks Nr. 6

Atbildot uz jautājumu, vai bāriņtiesa publicē internetā anonimizētus lēmumus vai savas prakses apkopojumus par bērna vai aizgādņībā esošās personas mantisko interešu aizsardzību, pilnīgi visi aptaujātie speciālisti atbildēja noliedzīgi. 23% kā iemeslu minēja, ka lēmumi vai prakses apkopojumi netiek publicēti, jo tas pārkāptu personu tiesības uz privāto dzīvi, bet 77% speciālistu norādīja, ka to neparedz likums (Grafiks Nr. 6).

Komentārs

- *Nav nepieciešams, tiesu prakse ir pieejama, savukārt iestādes lēmumi ir pieejami darbiniekiem.*
- *Mums pat nav mājaslapas, kur nu vēl apkopojumi.*
- *Reģionālās pašvaldībās (ja to publicē konkrētās pašvaldības bāriņtiesa) varētu identificēt iesaistītās personas.*
- *Nepublicē.*

Grafiks Nr. 7

Lūgti vērtēt, vai būtu nepieciešami valsts līmeņa pārskati par visu bāriņtiesu praksi bērna vai aizgādņībā esošās personas mantisko interešu aizsardzību, lielākā daļa speciālistu atbild apstiprinoši – 11% speciālistu atbild: “Jā, noteikti!”, bet papildus 55% uzskata, ka šādi

pārskati būtu noderīgi, ja būtu pieejami. 15% aptaujāto norāda, ka pārskati nebūtu nepieciešami, jo katra bāriņtiesa veido savus apkopojumu, bet 20% speciālistu uzskata, ka valsts līmeņa pārskati nebūtu nepieciešami, jo katrā pašvaldībā ir atšķirīgi apstākļi (Grafiks Nr. 7).

Komentārs

1. *Tādi jau katru gadu no VBTAI tiek gatavoti, bet tie ir zem katras kritikas, neatspoguļo reālo situāciju, datus.*
2. *Bāriņtiesas pašas ir nonākušas bāreņa lomā valstī.*
3. *Tas varētu tikt atspoguļots vadlīnijās – bāriņtiesu prakse, gadījumu analīze.*
4. *Tas bāriņtiesas darbā neko nedotu.*
5. *Ja līdzīgi tiesu praksei.*

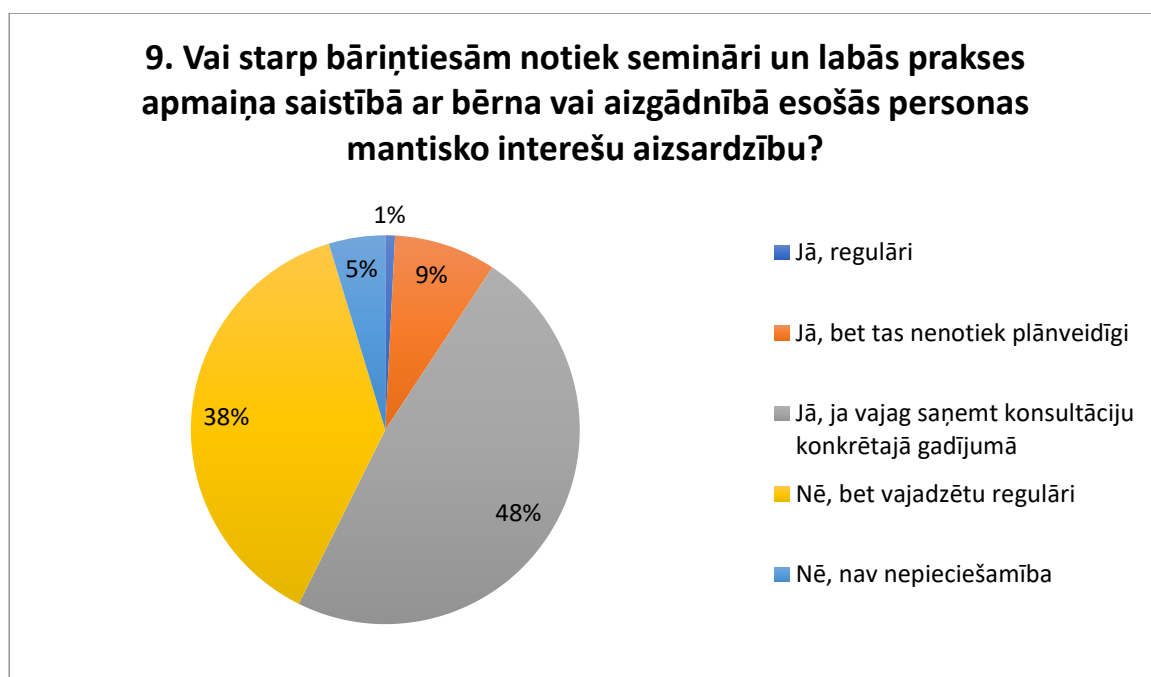
Grafiks Nr. 8

Vērtējot, vai tiesu prakse bērna vai aizgādņībā esošās personas mantisko interešu aizsardzības jautājumos ir pieejama un saprotama, lielākā daļa speciālistu atbild apstipriņoši. 13% norāda, ka tiesu prakse ir pilnībā pieejama un saprotama, 55% atbild, ka tiesu prakse ir pieejama, bet ne visos gadījumos saprotama. 17% speciālistu uzskata, ka tiesu prakse nav ne

pieejama, ne saprotama, un vēl 11% aptaujāto norāda, ka tiesu prakse šajā jautājumā nav pieejama (Grafiks Nr. 8).

Komentārs

1. Ir maz tiesu prakses apkopojumu, ko piemērot konkrētā situācijā.
2. Neesmu interesējusies.
3. Ir pieejama tikai par bērna interešu aizsardzību, bet nav pieejama un nav saprotama attiecībā uz aizgādībā esošajām personām.
4. Bāriņtiesai nav pieredzes šādos gadījumos ar tiesu. Neesam interesējusies par tiesu praksi šajos jautājumos.
5. Varētu izveidot tiesu spriedumu apkopojumu par katru mantisko jautājumu kategoriju atsevišķi.
6. Ir iespēja iepazīties ar atsevišķiem spriedumiem, tomēr tas nav pietiekami.
7. Pēc pieejamās informācijas, tiesu prakse ir neliela.
8. Sarežģītos jautājumos rodas neskaidrības.
9. Ir bijušas tiesvedības, kurā tiesa neprasa atzinumu.
10. Salīdzinoši maz.

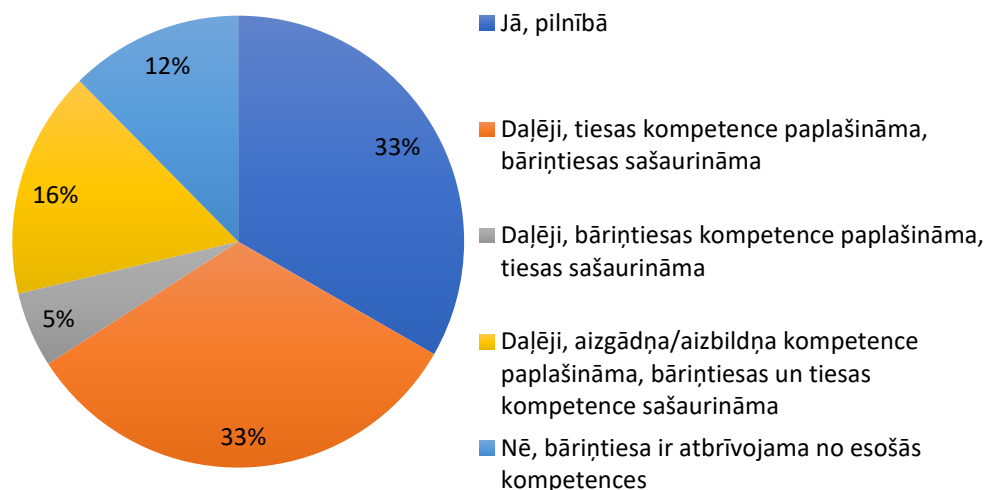
Grafiks Nr. 9

Atbildot uz jautājumu, vai starp bāriņtiesām notiek semināri un labās prakses apmaiņa saistībā ar bērna vai aizgādībā esošās personas mantisko interešu aizsardzību, teju puse – 48% – atbild apstiprinoši, norādot, ka šāda informācijas apmaiņa notiek, ja vajag saņemt konsultāciju konkrētā gadījumā. 1% aptaujāto norāda, ka informācijas aprīte semināru un labās prakses apmaiņas formā notiek regulāri, bet 9% speciālistu atbild, ka informācijas apmaiņa notiek, bet ne plānveidīgi. Vairāk kā trešdaļa speciālistu – 38% – atbild, ka informācijas apmaiņa nenotiek, bet vajadzētu regulāri, savukārt 5% speciālistu atbild, ka šāda apmaiņa nenotiek un tā nav nepieciešama (Grafiks Nr. 9).

Komentārs

- 1. Izskatās, ka aizgādībā esošo personu manta ir viegli iegūstams laupījums gan negodīgām institūcijām, piemēram, Rīgas namu pārvaldniekam, gan fiziskām personām, jo mūsu valstī notārs par negodīgu darījumu neatbild.*
- 2. Zvanām un konsultējamies ar citām bāriņtiesām.*
- 3. Būtu nepieciešami labās prakses apmaiņas semināri.*
- 4. Ja ir aktuāls jautājums, tad tas tiek apspriests supervīzijās vai individuālās konsultācijās ar kolēģiem.*
- 5. Vajadzētu biežāk.*
- 6. Līdz šim brīdim nav bijusi nepieciešamība.*
- 7. Kam šis būtu jāorganizē?*
- 8. Pārsvārā informācijas apmaiņa notiek starp divām bāriņtiesām, kad viena ar otru apmainās ar informāciju, braucot pieredzes apmaiņā vai arī tad, ja ir kāds konkrēts gadījums.*
- 9. Labās prakses apmaiņa, sazinoties telefoniski ar kolēģiem.*
- 10. Izmantojam apmācības LPMC.*
- 11. Kolēģi atbalsta viens otru, bet gadījumi ir ļoti dažādi.*
- 12. Notiek kovīzijas.*
- 13. Starp bāriņtiesām šajā jautājumā nav semināru, domu apmaiņas.*
- 14. Konsultācijas un semināri pēc vajadzības.*
- 15. Tie nav semināri, bet labās prakses apmaiņa starp kolēģiem.*

10. Vai kompetences sadalījums starp bāriņtiesu, tiesu un aizgādni/aizbildni ir pamatots bērna vai aizgādņībā esošās personas mantisko interešu aizsardzības nodrošināšanā?

Grafiks Nr. 10

Vērtējot, vai kompetences sadalījums starp bāriņtiesu, tiesu un aizgādni/aizbildni ir pamatots bērna vai aizgādņībā esošās personas mantisko interešu aizsardzības nodrošināšanā, trešdaļa speciālistu – 33% – norādīja, ka kompetences sadalījums ir pilnībā pamatots. Tikpat liela daļa speciālistu – 33% – norādīja, ka kompetences sadalījums ir daļēji pamatots mantisko interešu aizsardzības nodrošināšanā, uzskatot, ka tiesas kompetence šajā jautājumā būtu paplašināma, bet bāriņtiesas kompetence būtu sašaurināma. 5% speciālistu līdzīgi uzskata, ka kompetences sadalījums ir daļēji pamatots, bet viņi domā, ka tieši bāriņtiesas kompetence būtu paplašināma, savukārt tiesas – sašaurināma. Citi 16% speciālistu uzskata, ka kompetences sadalījums ir daļēji pamatots, bet, viņuprāt, paplašināma būtu aizgādņa/aizbildņa kompetence, bet bāriņtiesas un tiesas kompetence būtu sašaurināma. 12% aptaujāto norāda, ka bāriņtiesa ir atbrīvojama no esošās kompetences konkrētajā jautājumā (Grafiks Nr. 10).

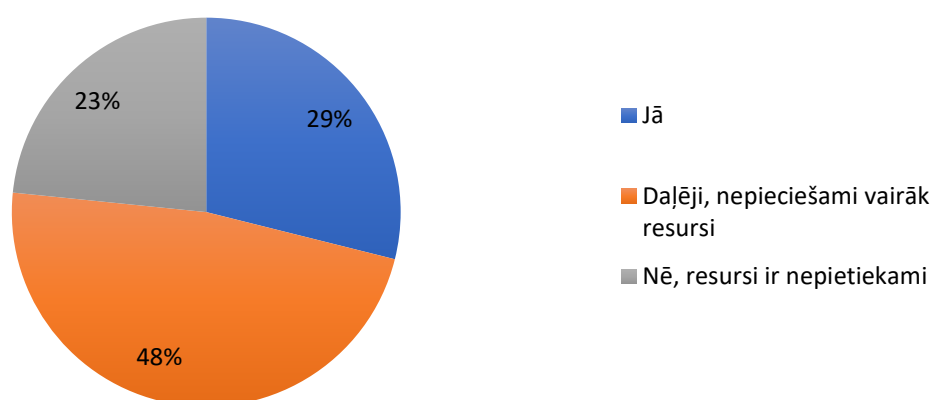
Komentārs

1. *Pie nosacījuma, ja ir atbilstoši speciālisti bāriņtiesās. Ja kompetences sadalījums būtu citāds, tas uzliktu pienākumu vairāk darbību veikt aizbildņiem/aizgādņiem,*

kuriem trūkst resursu, pašreiz bāriņtiesa vada procesus un sniedz atbalstu, tiesu sistēmā tā nav.

2. Šā brīža tiesiskais regulējums ir formāls un smagnējs. Aizgādņībā esošā persona tiek atstāta viena ar savām problēmām, ja aizgādņis godprātīgi nepilda savus pienākumus vai normatīvo aktu nepilnību dēļ viņam NAV aizgādņa un NAV ko iecelt!
3. Diskutabls jautājums ir, vai bāriņtiesai vajadzētu mantisko jautājumu sakārtošanā (privāttiesību jomā) pieņemt lēmumu, ja gala spriedumu pieņem tiesa. Bāriņtiesai nebūtu nepieciešams uzlikt par pienākumu sniegt prasību tiesā mantojuma reālas sadales gadījumā, ja bāriņtiesa ir devusi atzinumu lietā. To var izdarīt aizbildnis/aizgādņis.
4. Būtu nepieciešama diskusija par to, kādos gadījumos aizbildņi un aizgādņi varētu paši bez bāriņtiesas atļaujas rīkoties ar bērna vai aizgādņībā esošās personas mantu.
5. Gadījumi atšķirīgi.
6. Tiesa uzreiz varētu lemt par jautājumiem, kas šobrīd ir tikai apstiprināmi tiesā.

11. Vai bāriņtiesām ir pietiekami materiāltehniskie resursi veikt bērna vai aizgādņībā esošās personas mantisko interešu aizsardzību?

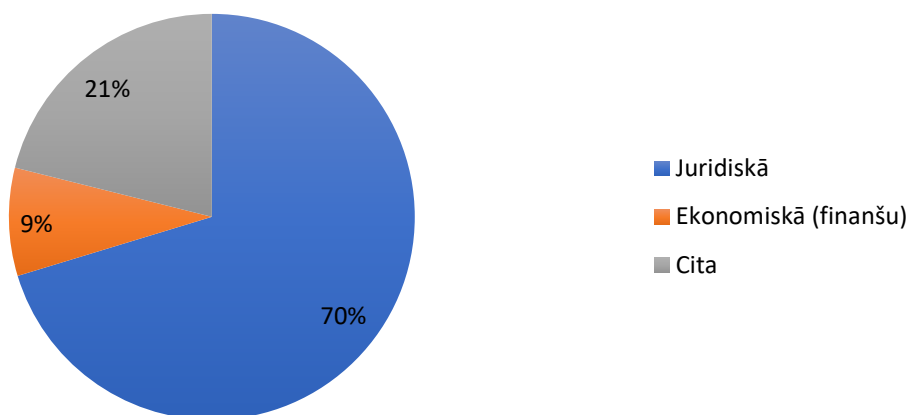
Grafiks Nr. 11

Aptaujātajiem speciālistiem vērtējot, vai bāriņtiesām ir pietiekami materiāltehniskie resursi veikt bērna vai aizgādībā esošās personas mantisko interešu aizsardzību, teju trešdaļa respondentu – 29%, norāda, ka materiāltehniskie resursi ir pietiekami, teju puse aptaujāto – 48%, norāda, ka tie ir daļēji pietiekami, būtu nepieciešami vairāk resursi. 23% speciālistu atbildēja noliedzīgi, norādot, ka resursi viņu bāriņtiesā ir nepietiekami (Grafiks Nr. 11).

Komentārs

- 1. Pieļaujams, ka ne visās pašvaldībās.*
- 2. Darbinieku pārslodzes rezultātā bāriņtiesa zaudē speciālistus un darbs pārvēršas cīņā par izdzīvošanu.*
- 3. Mantisko lietu sarežģītība palielinās, tāpēc vairāk laika prasa sagatavot lietu izskatīšanai bāriņtiesas sēdē, tāpēc nepieciešams vairāk speciālistu, kas būtu kompetenti šajā jomā.*
- 4. Nepieciešami cilvēkresursi, jo pie esošajiem primāri tiek nodrošināti citās lietās nodrošināmie bāriņtiesas pienākumi.*
- 5. Parasti bāriņtiesas budžetā netiek iekļauti līdzekļi šādam mērķim, taču ir situācijas, kad bāriņtiesai jāmaksā gan par inventāra saraksta sastādīšanu, gan notāra pakalpojumiem, gan īpašuma novērtējumu u.tml. Minētais attiecas uz gadījumiem, kad bāriņtiesai jāpārvalda audžuģimenē ievietota bērna manta.*
- 6. Ir nepieciešams speciālists vismaz konsultāciju līmenī ar grāmatveža zināšanām un speciālists apdrošināšanas jomā.*
- 7. Bāriņtiesām funkciju veikšanai ir vajadzīga universāla darba virsma (elektroniska). Bāriņtiesas joprojām strādā papīra formātā.*
- 8. Aizbildnis, sevišķais aizbildnis – sabiedriska pienākums, ne vienmēr iespējams atrast piemērotu kandidātu.*

12. Kāda veida izglītība ir nepieciešama bāriņtiesas loceklim, lai veiktu bērna vai aizgādņībā esošās personas mantisko interešu aizsardzību?

Grafiks Nr. 12

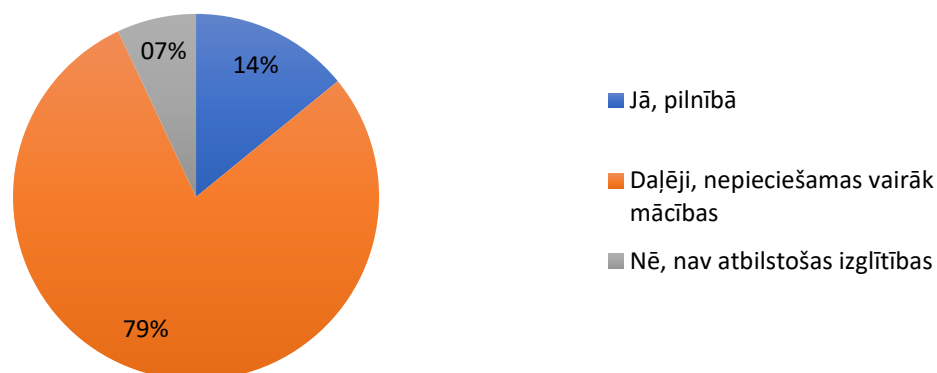
Lūgti komentēt, kāda veida izglītība ir nepieciešama bāriņtiesas loceklim, lai veiktu bērna vai aizgādņībā esošās personas mantisko interešu aizsardzību, lielākā daļa respondentu – 70% – uzsver nepieciešamību pēc juridiskās izglītības. 9% speciālistu kā svarīgāku norāda ekonomisko (finanšu izglītību), bet aptuveni piektā daļa speciālistu – 21% – norādītu nepieciešamību pēc vēl citas izglītības (Grafiks Nr. 12). No komentāru sadaļas var secināt, ka bieži vien nepieciešama abu minēto izglītību kombinācija, kā arī citas papildu zināšanas par konkrētiem jautājumiem, piemēram, nekustamo īpašumu jomā, uzņēmējdarbībā u.c.

Komentārs

- 1. Sabiedrībā jāceļ morālo un ētisko normu prestižu.*
- 2. Nepieciešamas gan juridiskas, gan ekonomikas zināšanas.*
- 3. Papildus ir nepieciešamas zināšanas īpašumu novērtēšanā, dažādos finanšu jautājumos.*
- 4. Būtu nepieciešamas obligātās apmācības, kursi.*
- 5. Ir lietas, kur bāriņtiesas darbiniekam jābūt ar grāmatveža un uzņēmēja zināšanām.*
- 6. Reizēm vēlams gan juridiskā, gan ekonomiskā.*
- 7. Nav nozīmes, kāda ir konkrētā cilvēka izglītība, jo šī funkcija nav primārā bāriņtiesā, kursi un pilnveides semināri gan nepieciešami.*

8. *Tomēr bieži vien nav pietiekami tikai ar juridiskajām zināšanām, lai izvērtētu iesniegto norēķinu pareizību.*
9. *Ir nepieciešamas zināšanas dažādās ar nekustamo īpašumu saistītās jomās, ekonomikā, lauksaimniecības uzņēmējdarbībā.*
10. *Jānodrošina iespēja piesaistīt citus speciālistus.*
11. *Nepieciešama iespēja konsultēties finanšu jautājumos, bet nezinām kur, jo bankas tomēr ir ieinteresētās puses.*
12. *Arī ekonomiskā (finanšu).*
13. *Juridiskā obligāti, bet, ja ir arī pieredze vai izglītība finanšu jomā, tas vispār ideāli.*
14. *Sarežģītākos gadījumos noderētu gan juridiskā, gan finanšu izglītība.*
15. *Reizēm būtu nepieciešama gan juridiskā, gan finanšu izglītība.*
16. *Būtu jānodrošina iespējai bāriņtiesai pieaicināt nepieciešamo ekspertu konkrētajā jomā.*
17. *Labāk abas – juridiskā un ekonomiskā.*
18. *Finanšu arī vēlama.*
19. *Mantojuma masā ietilpst gan uzņēmumi, gan zemnieku saimniecības, noguldījumi pensiju fondos, dividendes uzņēmumos, tādēļ jāzina par to, kā tas darbojas, ja nepilngadīgajam vai aizgādībā esošai personai piekrīt šāds mantojums.*
20. *Varbūt varētu būt kāds kopīgs konsultants bāriņtiesām.*

13. Vai bāriņtiesu locekļiem ir pietiekamas zināšanas un prasmes veikt bērna vai aizgādībā esošās personas mantisko interešu aizsardzību?

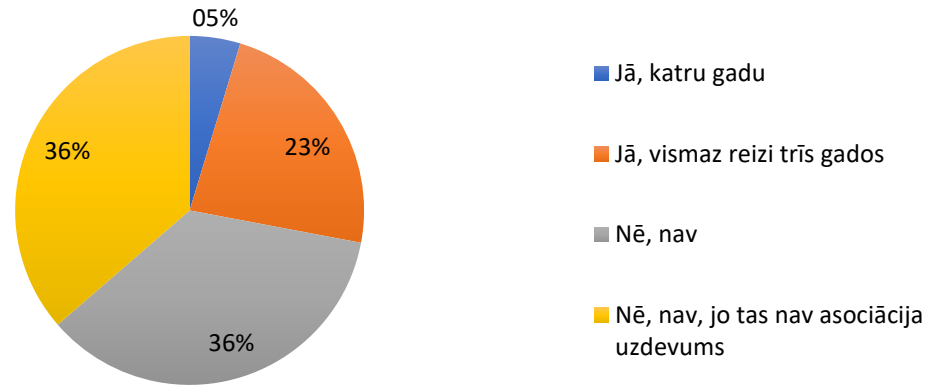
Grafiks Nr. 13

Komentējot, vai bāriņtiesu locekļiem ir pietiekamas zināšanas un prasmes veikt bērna vai aizgādņībā esošās personas mantisko interešu aizsardzību, 14% speciālistu atbild apstiprinoši, būtiski lielākā daļa speciālistu – 79% – uzskata, ka prasmes un zināšanas ir daļēji pietiekamas un būtu nepieciešamas vairāk mācības, savukārt 7% speciālistu ir īpaši kritiski, norādot, ka, nē, – bāriņtiesu locekļiem nav atbilstošas izglītības (Grafiks Nr. 13).

Komentārs

- 1. Situācija dažādās bāriņtiesās ir atšķirīga, ir bāriņtiesas locekļi ar labām zināšanām, citiem ļoti vājas, īpaši, ja strādā nepilnu darba dienu vai uz stundām.*
- 2. Ir speciālisti, kuriem ir, bet prakse liecina, ka lielākajai daļai tomēr nav.*
- 3. Bāriņtiesas darbinieki ne reti nav spējīgi izsekot negodīgu aizgādņu krāpnieciskām darbībām.*
- 4. Vēlami obligātie kursi, pieredze uzkrājas strādājot.*
- 5. Ne visiem bāriņtiesas locekļiem ir pietiekamas zināšanas šajos jautājumos. Bieži, īpaši lielākajās bāriņtiesās, kāds konkrēts bāriņtiesas loceklis specializējas bērna un aizgādņībā esošās personas mantisko interešu nodrošināšanas jautājumos.*
- 6. Kā kurā bāriņtiesā.*
- 7. Rīgas bāriņtiesā mantisko un aizgādņības lietu nodaļā strādā darbinieki ar atbilstošu izglītību, taču jautājums par attātajām (lauku) bāriņtiesām, tur ne vienmēr tās zināšanas pietiekamas.*
- 8. Kopumā zināšanas un prasmes ir pietiekošas, taču sarežģītos gadījumos nepieciešamas papildu mācības.*
- 9. Virzība jautājuma risināšanā būtu skaidra, bet trūkst regulējuma par mantojuma (inventāra) saraksta sastādīšanu bāriņtiesā (no 22.11.2019. ir MK noteikumi Nr.543 tiesu izpildītājiem). Jāsāk ar regulējumu, tad mācības.*
- 10. Atkarīgs no lietas sarežģītības.*

14. Vai Latvijas Bāriņtiesu darbinieku asociācija ir organizējusi tālākizglītojošus pasākumus par bērna vai aizgādībā esošās personas mantisko interešu aizsardzību?

Grafiks Nr. 14

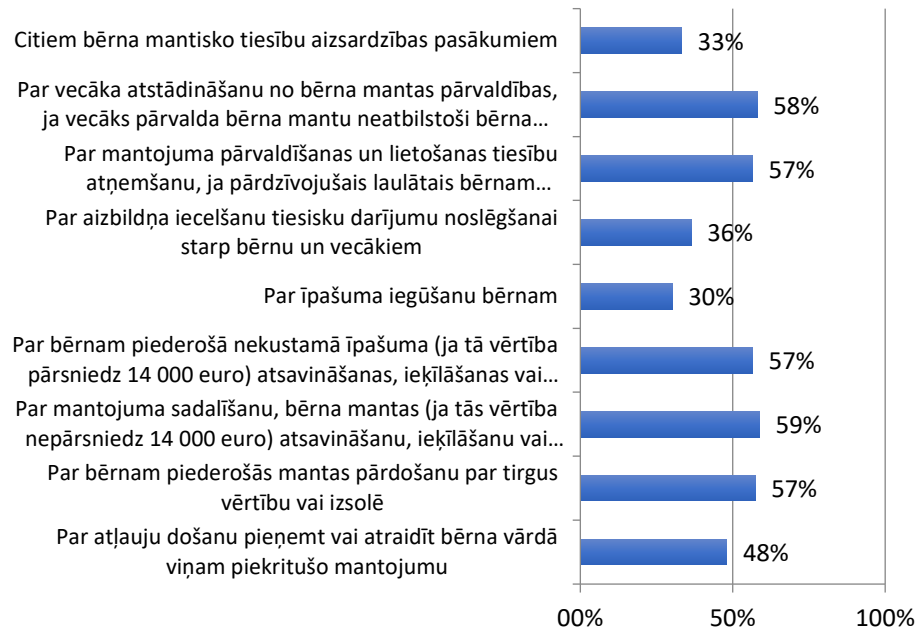
Komentējot tālākizglītojošus pasākumus par bērna vai aizgādībā esošās personas mantisko interešu aizsardzību, ko varētu būt organizējusi Latvijas Bāriņtiesu darbinieku asociācija, 5% speciālistu norāda, ka asociācija šādus tālākizglītojošus pasākumus ir rīkojusi katru gadu, 25% aptaujāto norāda, ka šādi pasākumi ir rīkoti vismaz reizi trīs gados. 36% no aptaujātajiem bāriņtiesu speciālistiem atbild, ka asociācija šādus tālākizglītojošus pasākumus nav organizējusi, bet vēl 36% speciālistu norāda, ka tādi pasākumi nav rīkoti, jo tas nav Latvijas Bāriņtiesu darbinieku asociācijas uzdevums (Grafiks Nr. 14). Komentāru sadaļā vairāki speciālisti norāda, ka līdzīga satura tālākizglītojošus pasākumus drīzāk organizē Latvijas Pašvaldību mācību centrs.

Komentārs

- 1. Patiesībā – nezinu.*
- 2. Neesam biedri.*
- 3. Nezinu, strādāju neilgu laiku.*
- 4. Es vismaz nezinu.*
- 5. Domāju, ka tas nav asociācijas uzdevums. Ir iespēja citur apmeklēt seminārus, piemēram, LPMC.*

6. *Man nav pieejama šāda veida informācija, bet ir bijušas apmācības Pašvaldību mācību centrā.*
7. *Vismaz man nav zināms, ka tādu kursu organizēšana būtu asociācijas uzdevums. Kursus organizē Pašvaldību mācību centrs pēc pieprasījuma.*
8. *Vienmēr sniegtas individuālas konsultācijas.*
9. *Iespējams, ir organizējusi, taču es neesmu apmeklējusi.*
10. *Nekorekts jautājums.*
11. *BT nav šajā asociācijā.*
12. *Nav tādas informācijas.*
13. *Aktuālo informāciju saņemam.*
14. *Ir bijušas pieredzes apmaiņas, nezina, ka asociācijai ir tālākizglītības organizēšanas funkcija.*
15. *Saskaņā ar Bāriņtiesu likumu metodisko palīdzību sniedz (vai nesniedz) VBTAI un Tieslietu ministrija.*
16. *Jautājumi par šo tematu citu starpā tiek iekļauti gadskārtējo konferenču/reģionālo tikšanos darba kārtībā.*
17. *Notiek reģionālie semināri par aktualitātēm, asociācija neveic mācību darbu.*
18. *Neesmu asociācijā, nezina vai ir organizējusi, domāju, ka nav, jo aicina jau visus.*
19. *Man nav par to informācijas.*

15. Par kādiem jautājumiem visvairāk būtu vajadzīgs organizēt tālākizglītojošus pasākumus par bērna vai aizgādībā esošās personas mantisko interešu aizsardzību?

Grafiks Nr. 15

Ar iespēju izvēlēties vairākus atbilžu variantus, speciālistiem tika jautāts, par kādiem jautājumiem visvairāk būtu vajadzīgs organizēt tālākizglītojošus pasākumus par bērna vai aizgādībā esošās personas mantisko interešu aizsardzību. Par katru no piedāvātajiem tematiem vismaz trešdaļa aptaujāto speciālistu vēlētos iegūt papildu informāciju tālākizglītojošu pasākumu formā. Vairāk nekā puse no aptaujātajiem speciālistiem vēlētos iegūt papildu zināšanas par šādiem tematiem:

- 59% speciālistu – par mantojuma sadalīšanu, bērna mantas (ja tās vērtība nepārsniedz 14 000 *euro*) atsavināšanu, ieķīlāšanu vai apgrūtināšanu ar citām lietu tiesībām;
- 58% speciālistu – par vecāka atstādināšanu no bērna mantas pārvaldības, ja vecāks pārvalda bērna mantu neatbilstoši bērna interesēm;
- 57% speciālistu – par mantojuma pārvaldīšanas un lietošanas tiesību atņemšanu, ja pārdzīvojušais laulātais bērnam piekritušo mantojumu pārvalda, vai lieto nekārtīgi;

- 57% speciālistu – par bērnam piederošā nekustamā īpašuma (ja tā vērtība pārsniedz 14 000 euro) atsavināšanas, ieķīlāšanas vai apgrūtināšanas ar citām lietu tiesībām lietderīgumu;
- 57% speciālistu – par bērnam piederošās mantas pārdošanu par tirgus vērtību vai izsolē.

Vismaz trešā daļa no aptaujātajiem speciālistiem vēlētos iegūt papildu zināšanas par šādiem tematiem:

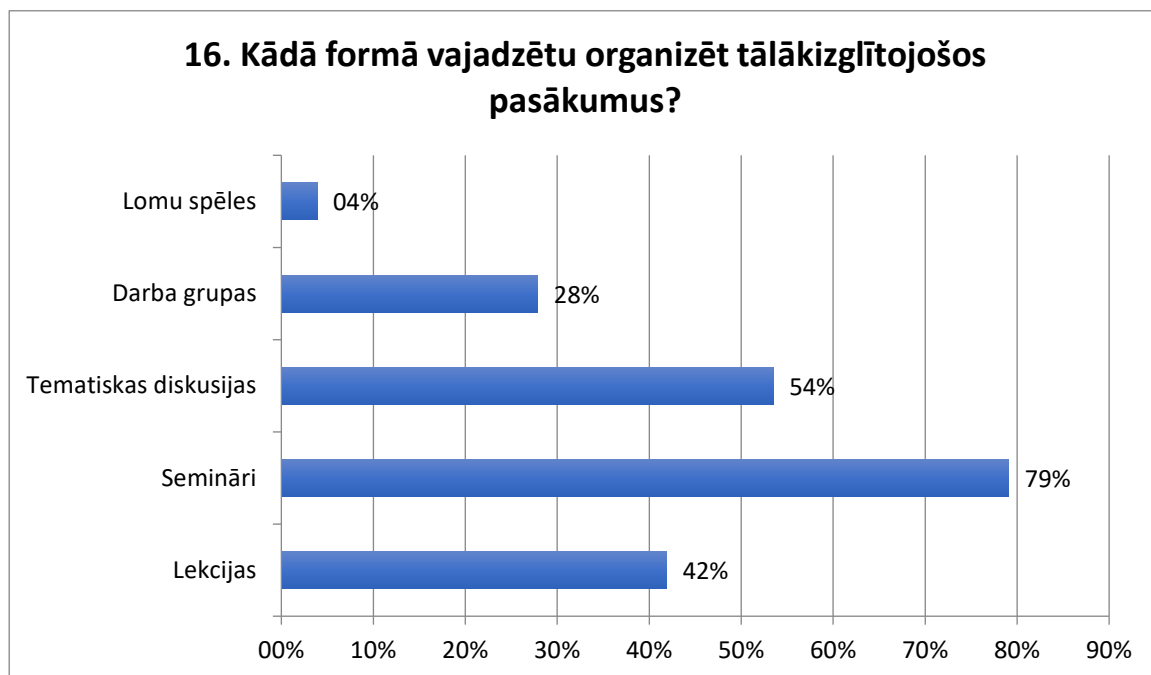
- 48% speciālistu – par atļauju došanu pieņemt vai atraidīt bērna vārdā viņam piekritušo mantojumu;
- 36% speciālistu – par aizbildņa iecelšanu tiesisku darījumu noslēgšanai starp bērnu un vecākiem;
- 33% speciālistu – par citiem bērna mantisko tiesību aizsardzības pasākumiem;
- 30% speciālistu – par īpašuma iegūšanu bērnam.

Komentārs

1. *Par SIA mantošanu, dāvināšanu.*
2. *Par kustamas mantas – kapitāldaļu atsavināšanu, par dāvinājuma iegūšanu ar uzlikumiem.*
3. *Par aizgādnībā esošo personu mantisko aizsardzību, sociālo pakalpojumu pieejamību aizgādnībā esošajām personām, par aizgādņa saukšanu pie administratīvās atbildības un kriminālatbildības.*
4. *Jābūt zināšanām par visiem jautājumiem.*
5. *Apmācības nepieciešamas nevis par standarta gadījumiem, bet komplicētiem un specifiskiem gadījumiem.*
6. *Par aizgādnībā esošas personas mantisko interešu aizsardzību.*
7. *Par bērna mantas pārvaldību, ja bērnam pieder kapitāldaļas uzņēmumā.*
8. *Mantojuma pārvaldīšana, ja nepilngadīgais vai aizgādnībā esošais manto domājamo daļu, bet līdzmantinieki nav pat zināmi, līdzmantinieki savas īpašuma tiesības neregistrē zemesgrāmatā.*
9. *Par jebkuru no minētajiem.*
10. *Par visiem jautājumiem.*

11. 1. Problēmas rodas, kad līdzmantineki nevar vienoties par mantojuma sadali un tiek uzsākta tiesvedība. 2. Iegūstot īpašumu bērnam, vecāki/vecvecāki bieži vien vēlas pievienot uzlikumus. 3. Noderīgi būtu metodiskie skaidrojumi, kā reāli dzīvē notiek mantas pārdošana izolē.

12. Visos jautājumos, jo ar tiem tu nezini, kad vari saskarties.

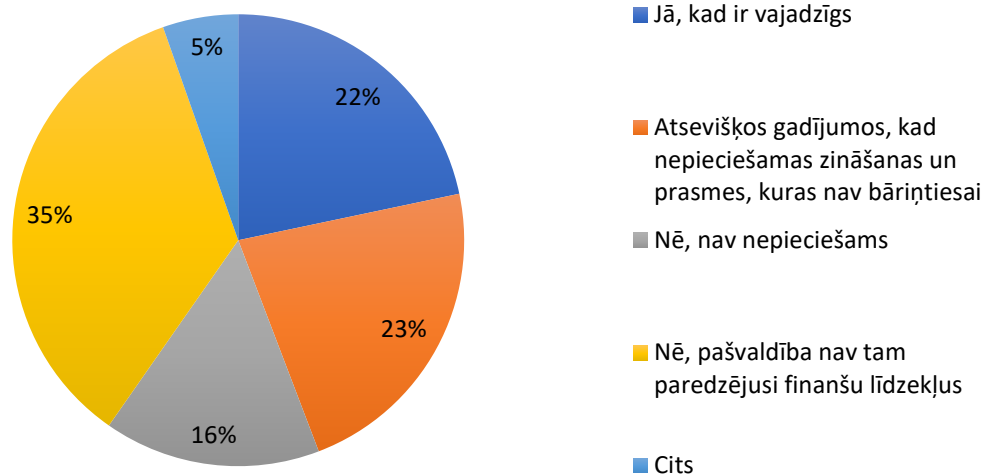
Grafiks Nr. 16

Bāriņtiesu speciālistiem tika lūgts paust viedokli par tālākizglītojošu pasākumu formām. Lielākā daļa aptaujāto – 79% – par piemērotāko formu uzskata seminārus, vairāk kā puse – 54%, vēlētos izglītoties tematisku diskusiju formā, 42% – lekciju formā. Papildus 28% speciālistu atzīmēja darba grupas kā piemērotu tālākizglītojošu pasākumu formu un vēl 4% aptaujāto norādīja lomu spēles (Grafiks Nr. 16).

Komentārs

- *Praktiskas nodarbības.*
- *Arī tematiskas diskusijas.*

17. Vai bāriņtiesa lēmumu pieņemšanā par bērna vai aizgādībā esošās personas mantisko interešu aizsardzību piesaista ārējos ekspertus?

Grafiks Nr. 17

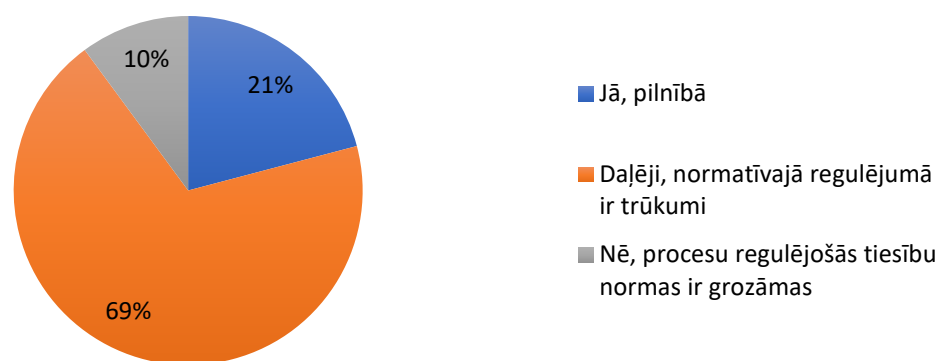
Respondentiem tika lūgts atbildēt uz jautājumu, vai bāriņtiesa lēmumu pieņemšanā par bērna vai aizgādībā esošās personas mantisko interešu aizsardzību piesaista ārējos ekspertus. 22% norādīja, ka vajadzības gadījumā speciālisti tiek piesaistīti. Vēl 23% atbildēja, ka ārējie speciālisti tiek piesaistīti atsevišķos gadījumos, kad nepieciešamas zināšanas un prasmes, kuru nav bāriņtiesai. No tiem bāriņtiesu speciālistiem, kas atbildēja noraidoši, 35% norādīja, ka ārējie speciālisti netiek piesaistīti, jo pašvaldība tam nav paredzējusi finanšu līdzekļus, bet 16% atbildēja, ka nav bijis nepieciešams piesaistīt ārējos speciālistus. Vēl 5% respondentu izvēlējās atbilžu variantu "cits" (Grafiks Nr. 17).

Komentārs

- 1. Esmu lūgusi mežsargu palīdzību, zemes ierīcības speciālistu palīdzību.*
- 2. Ir kolēģi, kam tas ir ļoti nepieciešams, jo plaši kvalificēti juristi reti izvēlas strādāt bāriņtiesā.*
- 3. Mēs pat nevaram aizgādni nosūtīt uz psiholoģisko pārbaudi, lai tam nesekotu virkne sūdzību par bāriņtiesu visās instancēs, arī KNAB.*

4. Atsevišķos gadījumos jautājumus esmu noskaidrojusi individuāli pie speciālistiem, neiesaistot pašvaldību.
5. Līdz šim nav bijis nepieciešamības.
6. Mantojuma novērtēšanā.

18. Vai tiesiskais regulējums, kurš nosaka procesu, kādā bāriņtiesa pieņem lēmumus par bērna vai aizgādībā esošās personas mantisko interešu aizsardzību, ir atzīstams par efektīvu?

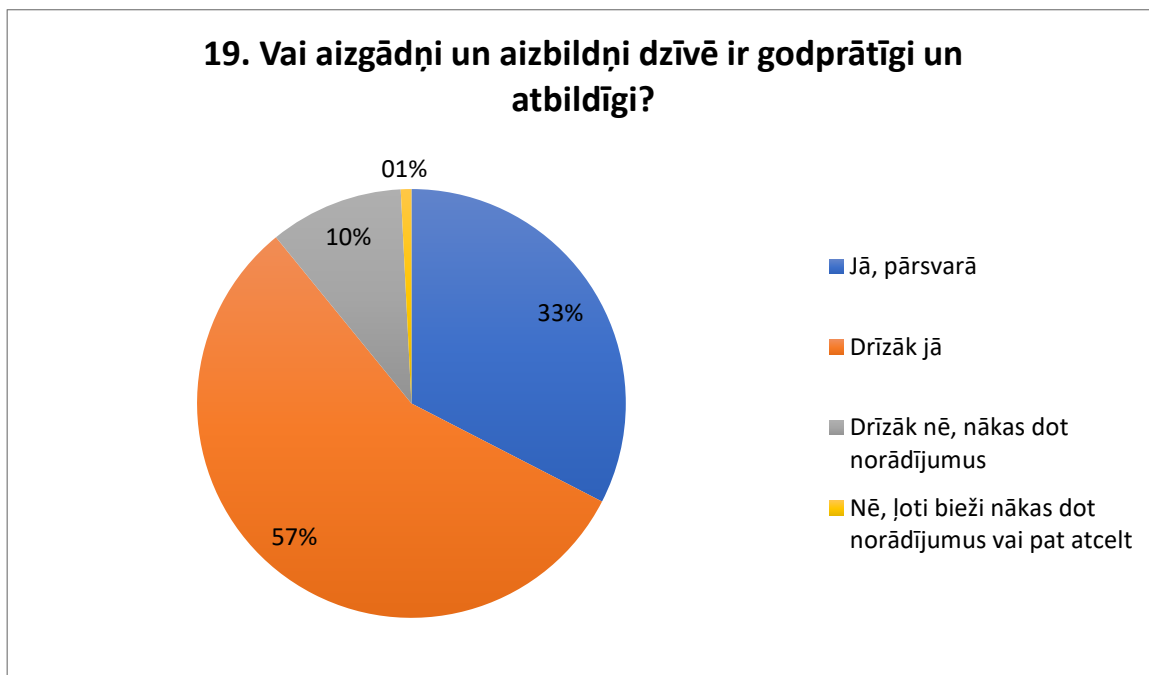

Grafiks Nr. 18

Lūgti novērtēt esošā tiesiskā regulējuma efektivitāti, 21% speciālistu norādīja, ka tiesiskais regulējums, kurš nosaka procesu, kādā bāriņtiesa pieņem lēmumus par bērna vai aizgādībā esošās personas mantisko interešu aizsardzību, ir atzīstams par pilnībā efektīvu. Lielākā daļa speciālistu – 69% – uzskata, ka tiesiskais regulējums ir daļēji efektīvs un normatīvajā regulējumā ir trūkumi. Vēl 10% aptaujāto norādīja, ka tiesiskais regulējums nav efektīvs un procesa regulējošās tiesību normas ir grozāmas (Grafiks Nr. 18).

Komentārs

1. *Tiesiskais regulējums rīcībspējas ierobežošanai un aizgādības nodibināšanai ir dārgs, garš, smagnējs. Tiesvedība nereti ilgst septiņus un vairāk mēnešus, līdz ar to visi pabalsti, kuri pienācās nepilngadīgai personai, invalīdam no bērnības!!!!, netiek izmaksāti, tai sasniedzot 18 gadu vecumu, līdz brīdim, kad aizgādnieks saņem bāriņtiesas lēmumu, t.i., 7–10 mēnešus persona ir atstāta bez iztikas līdzekļiem.*

Grafiks Nr. 19

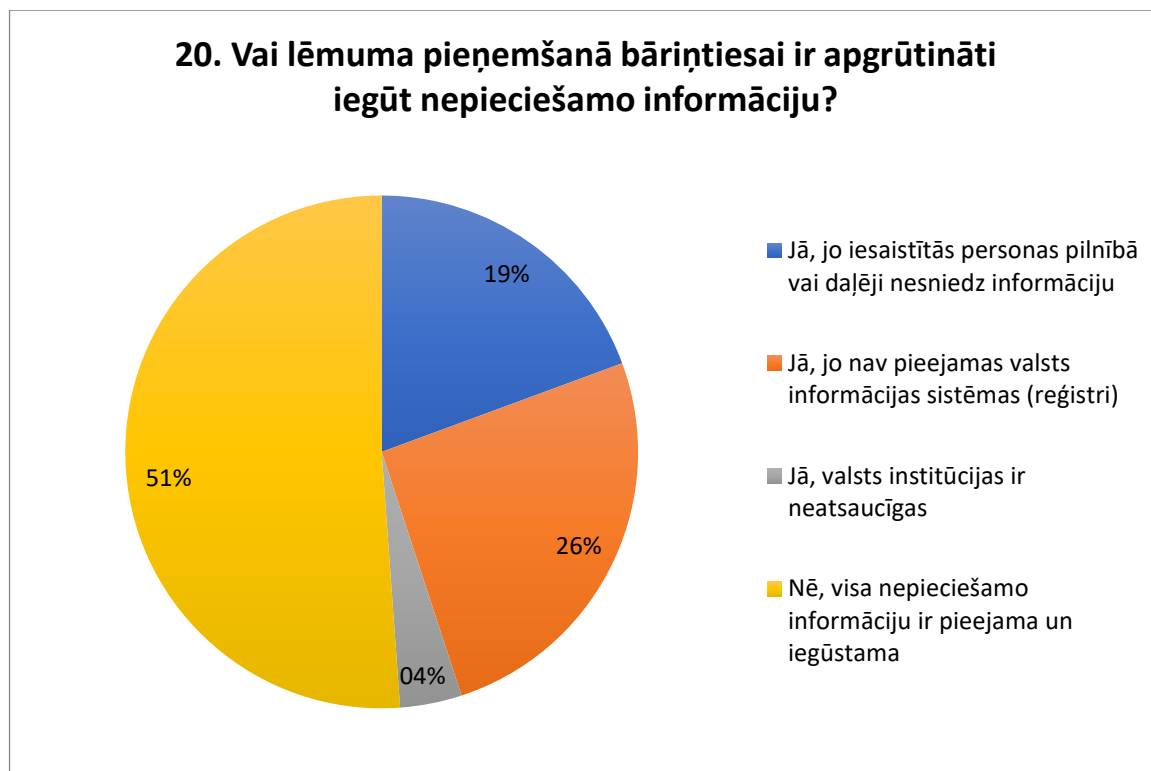
Bāriņtiesu speciālistiem tika lūgts novērtēt, vai aizgādņi un aizbildņi dzīvē ir godprātīgi un atbildīgi. Kopumā speciālisti sliecas atbildēt apstiprinoši – 33% norādīja, ka, jā, pārsvarā ir godprātīgi un atbildīgi, un vēl 57% atzīmēja: “Drīzāk jā”. 10% speciālistu bija kritiskāki, norādot, ka drīzāk nē, aizgādņiem un aizbildņiem nākas dot norādījumus, savukārt 1% aptaujāto aizgādņus un aizbildņus neuzskata par godprātīgiem un atbildīgiem, jo viņiem ļoti bieži nākas dot norādījumus vai pat atcelt (Grafiks Nr. 19).

Komentārs

1. Bieži vien viņus ierobežo materiālā situācija ģimenē.
2. Aizgādņa pienākumus godprātīgi pilda tuvi radnieki, bet "pierunātie" svešie nereti mēģina iedzīvoties uz garīgi slimo cilvēku rēķina.
3. Vecāki neizprot, ka bērna mantu pārvalda ar aizbildņa tiesībām, un tā iemesla dēļ rodas problēmas.
4. Lielākā daļa labi sadarbojas ar bāriņtiesu.
5. Vecākiem nereti ir grūti saprast, ka tā nav viņu manta, to, ka viņam ir pienākums ieguldīt mantas uzturēšanā, nodokļu nomaksā, bet detalizēti jāatskaitās par katru

ienākošo finansējumu un jādūdz bāriņtiesas atļauja šos finanšu līdzekļus lietot (piemēram no NĪ izīrēšanas).

6. Diemžēl reizēm ir grūtības saņemt norēķinus par bērnu mantas pārvaldību, jo vecāki tos uzskata par bezjēdzīgiem.

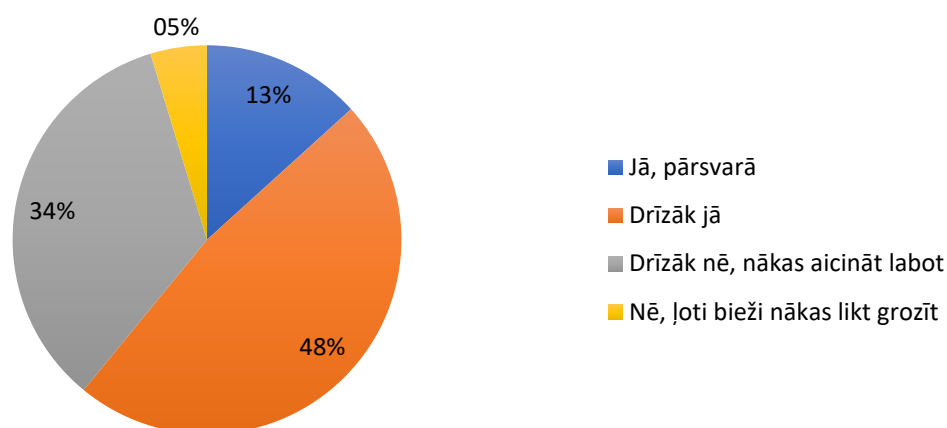
Grafiks Nr. 20

Atbildot uz jautājumu, vai lēmuma pieņemšanā bāriņtiesai ir apgrūtināti iegūt nepieciešamo informāciju, viedokļi dalījās teju uz pusēm. No tiem speciālistiem, kas atbildēja apstiprinoši, 19% norāda, ka nepieciešamo informāciju ir apgrūtināti iegūt, jo iesaistītās personas pilnībā vai daļēji informāciju nesniedz. 26% kā iemeslu apgrūtinātai informācijas iegūšanai norādīja to, ka nav pieejamas valsts informācijas sistēmas (reģistri), un 4% speciālistu min, ka valsts institūcijas ir neatsaucīgas. Pretējās domās ir 51% speciālistu, kas uzskata, ka visa nepieciešamā informācija ir pieejama un iegūstama (Grafiks Nr. 20). Kā konkrēts problemātisks piemērs komentāru sadaļā vairākos gadījumos tiek pieminēta VID Informācijas sistēma.

Komentārs

1. *Lai iegūtu lietā nepieciešamos materiālus, nevar noslēgt līgumu par VID IS izmantošanu tiešsaistē jau gandrīz gadu, bet katrā no viņu izziņām mums tiek atgādināts, ka varam to tiešsaistē noskaidrot.*
2. *Arī pašvaldības reģistri ir grūti pieejami.*
3. *Apgrūtināta piekļuve kontu reģistram caur Valsts ieņēmumu dienesta sistēmu.*
4. *Arī pirmais atbilžu variants, ka nesniedz pilnu informāciju.*
5. *Normatīvie akti paredz iesniegt bāriņtiesā dokumentus, par kuru iegūšanu aizbildnim/aizgādnim ir jāmaksā (inventāra saraksts, īpašuma novērtējums), līdz ar to rodas situācija, ka personai nav materiālo iespēju pieprasītos dokumentus iesniegt, savukārt bāriņtiesai nav instrumentu, kas palīdzētu nodrošināt, lai šie dokumenti tiktu saņemti.*
6. *Problēmas ar VID, ar citām iestādēm nav problēmu.*
7. *Ļoti grūti atbildēt uz šo jautājumu.*
8. *Ir problēmas ar kontu reģistru un parādnieku datubāzi.*
9. *Principā var iegūt, tas ir laikietilpīgi un reizēm apgrūtināši, cilvēks/klients nesaprot, ko un kāpēc tik daudz no viņa grib.*
10. *Daļēji.*

21. Vai aizgādņa/aizbildņa iesniegtie lūgumi par atļauju ir argumentēti un darījuma projekti ir juridiski kvalitatīvi un likumam atbilstoši?

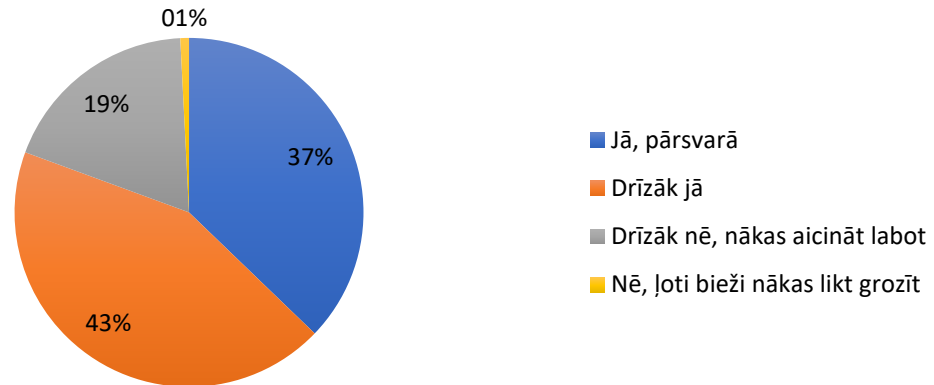
Grafiks Nr. 21

Lūdzot novērtēt aizgādņu un aizbildņu iesniegto lūgumu un darījuma projektu argumentāciju un juridisko kvalitāti, lielākā daļa speciālistu atbild kopumā pozitīvi – 13% norāda, ka pārsvarā ir argumentēti, juridiski kvalitatīvi un likumam atbilstoši, vēl 48% atbild, ka minētie dokumenti ir drīzāk kvalitatīvi. 34% speciālistu uzskata, ka iesniegtie lūgumi par atļauju un darījuma projekti drīzāk nav kvalitatīvi, tos nākas aicināt labot, un vēl 5% norāda, ka iesniegtie dokumenti nav kvalitatīvi, tos ļoti bieži nākas likt grozīt (Grafiks Nr. 21).

Komentārs

- 1. Nezinu.*
- 2. Jākonsultē un jāpalīdz, ir neizpratne, kā to darīt.*
- 3. Kas attiecas uz personu aizgādnību, neko daudz nevar prasīt, jo aizgādņi nesaņem nekādu finansiālu atbalstu par darbu, līdz ar to ir spiesti veltīt savu naudu, lai sagatavotu prasījumus, vai arī dara to paši. Līdz ar to tie nav kvalitatīvi, jo sastādīti neprofesionāli.*
- 4. Visbiežāk personai ir grūtības argumentēt iesniegumu, tiek jautāts, ko rakstīt iesniegumā. Darījuma projekti ir kvalitatīvi, ja tie ir sagatavoti pie notāra, visbiežāk labojumus jāveic, ja darījuma projektu persona gatavojusi saviem spēkiem.*
- 5. Visbiežāk aizbildņi, aizgādņi nāk ar savu vajadzību, nodomu uz bāriņtiesu, jo visbiežāk viņu rīcībā nav tādu finanšu līdzekļu, lai apmaksātu juridiskos pakalpojumus. Aizgādnim vispār nav finanšu līdzekļu, ar ko rīkoties, nevieni normatīvie akti nenosaka pienākumus ieguldīt savus līdzekļus.*
- 6. Grūti atbildēt uz jautājumu.*
- 7. Sadarbības rezultātā – drīzāk jā.*

22. Vai aizgādņa/aizbildņa iesniegtie lūgumi par atļauju ir argumentēti un darījuma projekti ir bērna vai aizgādņībā esošās personas interesēs un apspriesti ar bērnu vai personu?

Grafiks Nr. 22

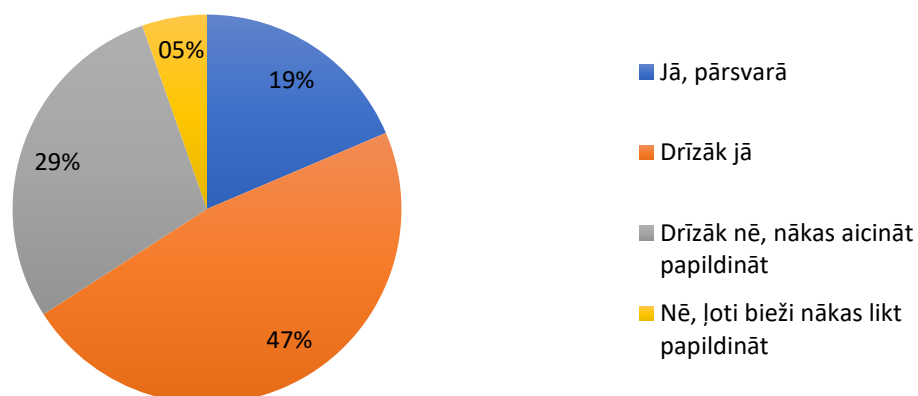
Vērtējot, vai aizgādņa/aizbildņa iesniegtie lūgumi par atļauju ir argumentēti un darījuma projekti ir bērna vai aizgādņībā esošās personas interesēs un apspriesti ar bērnu vai personu, lielākā daļa speciālistu sliecas atbildēt apstiprinoši – 37% norāda, ka, jā, pārsvarā, bet vēl 43% uzskata, ka drīzāk jā. Kopumā 20% speciālistu ir kritiskāki savā vērtējumā – 19% norāda, ka drīzāk nē, nākas aicināt labot, bet papildus 1% speciālistu atbild ar nē, ļoti bieži nākas likt grozīt (Grafiks Nr. 22). Komentāru sadaļā vairāki speciālisti uzsver, ka iespējas apspriesties ir lielā mērā atkarīgas no bērnu vecuma un aizgādņībā esošo personu veselības stāvokļa.

Komentārs

- 1. Ar bērniem apspriesti (vismaz formāli), ar aizgādņībā esošām personām reti, dažkārt neiespējami.*
- 2. Pamatā situāciju paskaidrojam, jau procesu uzsākot, un darījuma akts tiek sagatavots atbilstoši bērna/aizgādņībā esošās personas interesēm, bet ne vienmēr tas tiek izskaidrots pašam bērnam/aizgādņībā esošajai personai, to dara bāriņtiesa.*
- 3. Bāriņtiesai nevajadzētu pārāk strikti ietekmēt ĢIMENES lietas!*
- 4. Bāriņtiesa neatkarīgi no darījuma projekta noskaidro aizgādņībā esošās personas vai bērna viedokli par darījuma projektu.*

5. *Pārsvarā ir neizpratne, argumentācija pavirša, neapspriežot ar bērnu.*
6. *Ja vien persona sava vecuma, brieduma un veselības stāvokļa dēļ ir spējīga saprast šo darījumu.*
7. *Lai arī kopumā darījums atbilst bērna vai aizgādībā esošās personas interesēm, bieži darījuma projektā iekļauti īpaši nosacījumi, kas ierobežo īpašumu ieguvušo personu. Tas visbiežāk sastopams dāvinājuma līguma projektos, piemēram, aizliegums līdz dāvinātāja mūža beigām bez dāvinātāja atļaujas rīkoties ar īpašumu.*
8. *Situācijas ir dažādas.*
9. *Atkarīgs no bērna vecuma un brieduma, no aizgādībā esošās personas veselības stāvokļa.*

23. Vai aizgādņa/aizbildņa iesniegtie norēķini par viņu pārvaldībā esošo bērnu mantu ir kvalitatīvi un satur visu informāciju?

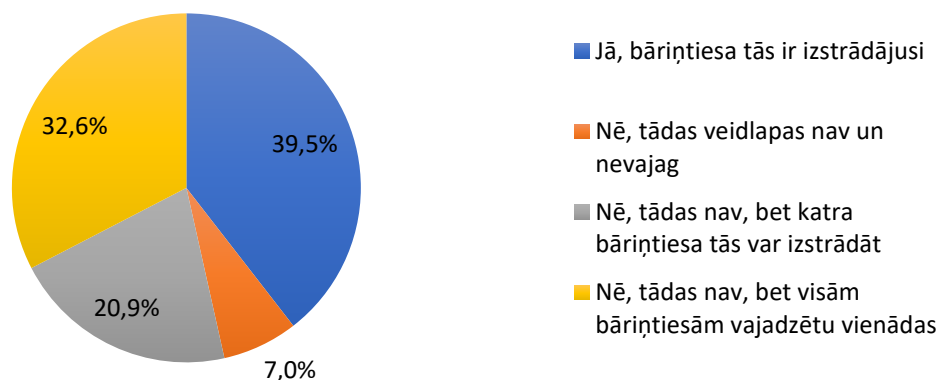
Grafiks Nr. 23

Lūgti novērtēt aizgādņa/aizbildņa iesniegto norēķinu kvalitāti un informācijas saturu, 19% speciālistu tos novērtē kā pārsvarā kvalitatīvus un visu informāciju saturošus, 47% speciālistu drīzāk piekrīt, ka norēķini ir kvalitatīvi un satur visu informāciju. Aptuveni trešdaļa – 29% – atbild, ka drīzāk nē, aizgādņus un aizbildņus nākas aicināt papildināt iesniegtos norēķinus, un vēl 5% norāda, ka iesniegtie norēķini nav kvalitatīvi, nesatur visu informāciju, ļoti bieži nākas likt tos papildināt (Grafiks Nr. 23).

Komentārs

1. Aizgādņu pārvaldībā nav bērnu mantas.
2. Pēc situācijas izskaidrošanas un atgādināšanas.
3. Ļoti bieži nākas meklēt informāciju pašai bāriņtiesai, jo aizgādņi bieži ir veci cilvēki vai nezina valsts valodu, tamdēļ iesniedz pavisam aizpildītu veidlapu.
4. Vecāki pat dusmojas, ka prasām atskaiti, uzskata, ka tā ģimenes lieta. Bieži norēķini ir nepilnīgi un pārāk vispārināti.
5. Nav vienotas sistēmas par to, cik lielā apjomā ir jāatskaitās, tāpēc norēķini ir vispārīgi.
6. Visbiežāk personas norēķinus aizpilda bāriņtiesas darbinieka klātbūtnē, kurš sniedz konsultāciju. Mūsu ieskatā nav korekti pieprasīt norēķinu par mantas pārvaldīšanu, ja bērnam mantas nav.
7. Ir jāatgādina par iesniegšanu.
8. Norēķini tiek aizpildīti pārsvarā formāli.
9. Nākas arī lūgt papildināt un sniegt skaidrojumu.

24. Vai personu visbiežāk iesniedzamajiem dokumentiem (piemēram, lūgumam par atļauju noslēgt darījumu, norēķinam) ir izstrādātas standarta veidlapas un pievienojamo dokumentu saraksts?

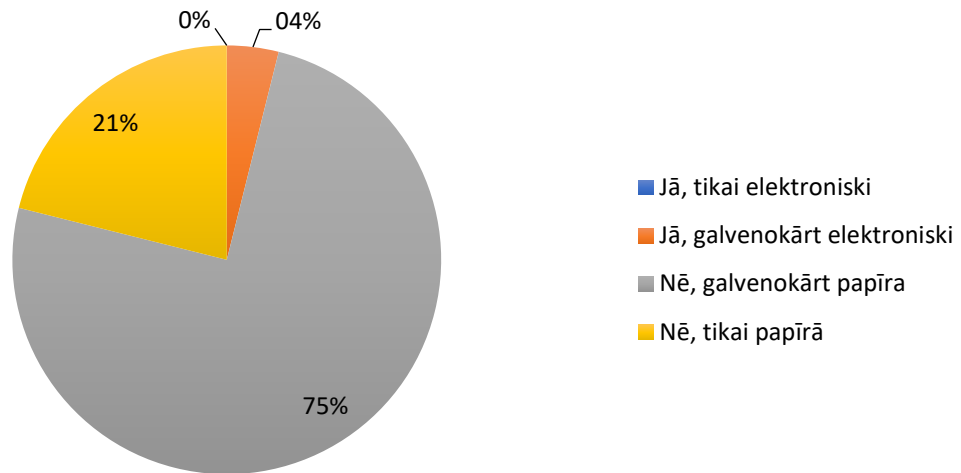
Grafiks Nr. 24

Atbildot uz jautājumu, vai personu visbiežāk iesniedzamajiem dokumentiem ir izstrādātas veidlapas un pievienojamo dokumentu saraksts, apstiprinoši atbildēja mazāk nekā puse aptaujāto speciālistu – 40%. Aptuveni ceturtdaļa respondentu – 21% – norāda, ka šādu veidlapu un dokumentu sarakstu nav, bet katra bāriņtiesa tos var izstrādāt, 7% speciālistu uzskata, ka šādu veidlapu nav un tās nevajag. Trešdaļa aptaujāto speciālistu – 33% – norāda, ka tādu veidlapu nav, bet visām bāriņtiesām tās vajadzētu vienādas (Grafiks Nr. 24).

Komentārs

- 1. Veidlapas nav pilnīgas. Būtu veicami uzlabojumi.*
- 2. Veidlapa izstrādāta norēķinam, uzskatu, ka veidlapu iesniegumam par rīcību ar mantu izstrādāt nav lietderīgi, ja nu vienīgi par nekustamā īpašumu atsavināšanu.*
- 3. Bāriņtiesai vajadzētu **mājaslapu**, kas palīdz aizgādņiem un aizbildņiem izpildīt viņu funkcijas.*
- 4. Pieņemot iesniegumu no personas, tiek norādīts par nepieciešamajiem dokumentiem.*
- 5. Arī šajā jautājumā katra bāriņtiesa darbojas individuāli, kā uzskata par pareizāku, nav vienotas prakses.*
- 6. Būtu vēlamas vienotas veidlapas.*
- 7. Norēķinam ir izstrādātā veidlapa.*
- 8. Iesniegumus raksta brīvā formā, dokumentu saraksts ir izstrādāts.*
- 9. Norēķinam ir veidlapa, bet iesniegumi ir iesniedzami brīvā formā.*
- 10. Norēķinu veidlapas ir izstrādātas, bet iesniegumu var iesniegt uz vispārēja parauga veidlapas vai brīvā formā.*
- 11. Mums veidlapa ir tikai norēķinam, bet varētu izstrādāt visā valstī vienoti.*

25. Vai personas dokumentus bāriņtiesā iesniedz elektroniski?

Grafiks Nr. 25

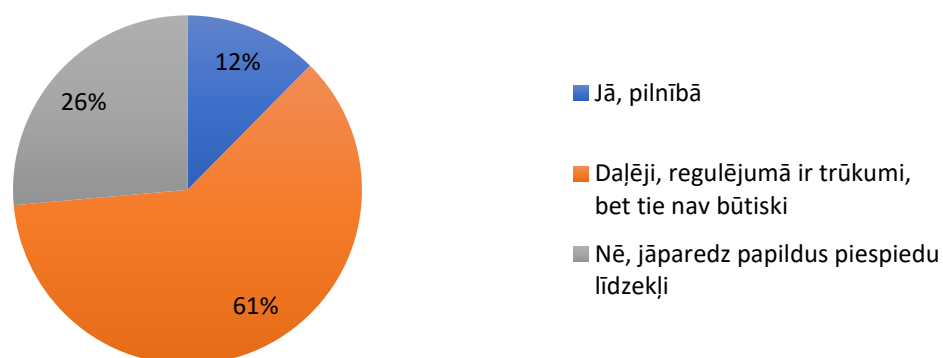
Izvērtējot, vai personas dokumentus bāriņtiesā iesniedz elektroniski, lielākā daļa aptaujāto speciālistu – 75% – norāda, ka dokumenti galvenokārt tiek saņemti papīra formātā. 21% atbild, ka dokumenti tiek saņemti tikai papīra formātā, un tikai 4% speciālistu norāda, ka dokumentu aprīte ir galvenokārt elektroniska (Grafiks Nr. 25).

Komentārs

1. Saņemam arī elektroniski.
2. Gan papīra formātā, gan elektroniski.
3. Gan, gan!!!
4. Ļoti reti kam ir elektroniskais paraksts, bet portālā LATVIJA.lv "velns kāju var nolauzt", ļoti grūti lietojams, nesaprotams.
5. Arī elektroniski.
6. Iespēja iesniegt elektroniski līdz šim nav izmantota.
7. Covid laikā jo īpaši, kuram tas ir iespējams, to dara.
8. Tie, kam ir elektroniskais paraksts, to plaši izmanto.
9. Personām visbiežāk nav prasmju atskaišu sagatavošanā, tādēļ veidlapas vēlas aizpildīt bāriņtiesas darbinieka klātbūtnē.
10. Gan elektroniski, gan papīra formātā.

11. Juridiskas personas galvenokārt elektroniski, fiziskas personas – papīra formātā.
12. Daļa klientu dokumentus iesniedz arī elektroniski (vairāk tieši norēķinus).
13. Pēdējā laikā ir daudz arī elektroniski.

26. Vai tiesiskais regulējums ļauj bāriņtiesai panākt to, ka aizgādnis/aizbildnis un trešās personas, kā arī citas personas ir atbildīgas un izpilda bāriņtiesas un likumā noteiktās prasības?

Grafiks Nr. 26

Respondentiem tika lūgts paust viedokli par to, vai tiesiskais regulējums ļauj bāriņtiesai panākt to, ka aizgādnis/aizbildnis un trešās personas, kā arī citas personas ir atbildīgas un izpilda bāriņtiesas un likumā noteiktās prasības. 12% speciālistu atbildēja apstiprinoši, 26% speciālistu uzskata, ka esošais tiesiskais regulējums to nenodrošina un bāriņtiesai būtu jāparedz papildu piespiedu līdzekļi. Lielākā daļa speciālistu, 61%, norādīja, ka tiesiskais regulējums daļēji ļauj panākt iesaistīto personu atbildību un bāriņtiesas un likumā noteikto prasību izpildīšanu – šo speciālistu ieskatā regulējumā ir trūkumi, bet tie nav būtiski (Grafiks Nr. 26).

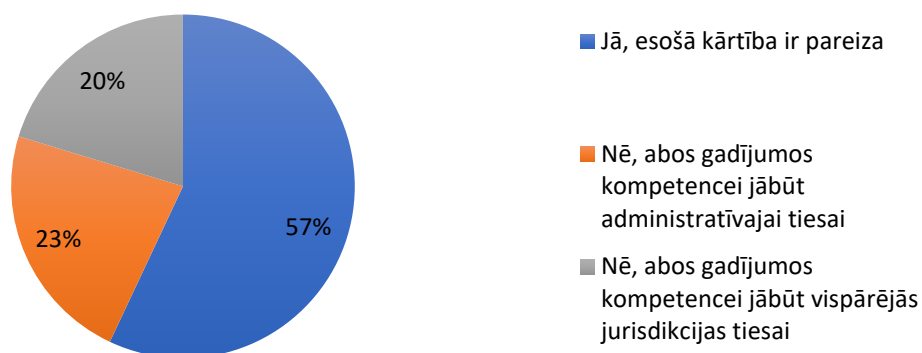
Komentārs

1. Bāriņtiesa nevar nosargāt bērna īpašumā dzīvokli, kas mantots no tēva, par kuru netiek maksāti komunālie maksājumi, jo bērna mātei nav ienākumu, ģimene iztiek no apgādnieka zaudējuma pensijas un mātes drauga ienākumiem. Citu radnieku

vai personu, kuras varētu uzņemt dzīvokļa pārvaldīšanas pienākumu, nav, jo viss atdukas augstajās dzīvokļa apsaimniekošanas maksās.

2. Aizgādņi mantojumam bieži ignorē prasību nokārtot formalitātes līdz galam, lai saņemtu mantojuma apliecību un bāriņtiesa varētu viņus atlaist no pienākumu pildīšanas. Dažkārt šādas lietas velkas gadiem, jo normatīvajos aktos nav sankciju.
3. Reāla iespēja bāriņtiesas darbiniekam sastādīt Administratīvo pārkāpumu protokolu par konkretizētiem pārkāpumiem.
4. Ja personai vairs nav nepieciešams neko saņemt no bāriņtiesas (ir beigusies aizbildnība vai aizgādība), persona nav ieinteresēta vērsties bāriņtiesā ar iesniegumu, lai viņa tiek atbrīvota, nereti netiek iesniegts arī norēķins.
5. Īpašuma apskates nolūkā, kā tiek uzturēts, saglabāts vai netiek pasliktināts tā stāvoklis.
6. Ir gadījumi, kad nākas atgādināt un izskaidrot vairākkārt pienākumus.
7. Piemēram, vecāks nenokārto mantojuma lietu.
8. Nevaru atbildēt.

27. Vai ir pareizi, ka bāriņtiesas lēmumus pārsūdz administratīvajā tiesā saskaņā ar Administratīvā procesa likumu, bet apstiprinājumus darījumiem virs 14 000 euro dod vispārējās jurisdikcijas tiesa Civilprocesa likuma noteiktajā kārtībā?

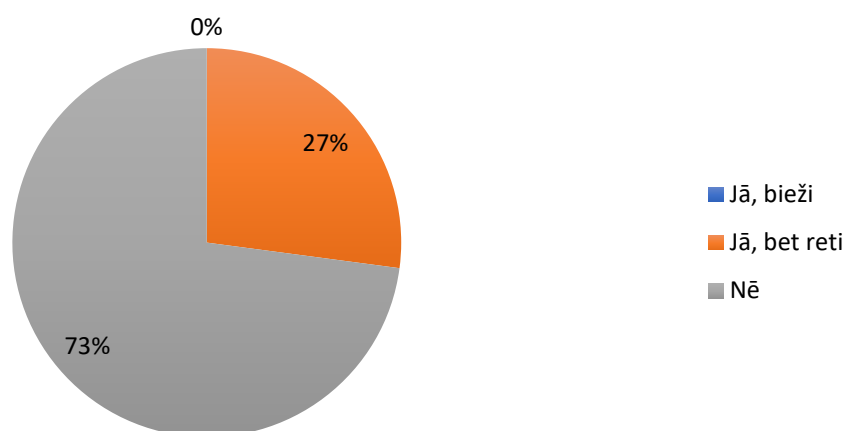
Grafiks Nr. 27

Speciālistiem tika lūgts izteikt viedokli, vai ir pareizi, ka bāriņtiesas lēmumus pārsūdz administratīvajā tiesā saskaņā ar Administratīvā procesa likumu, bet apstiprinājumus darījumiem virs 14 000 *euro* dod vispārējās jurisdikcijas tiesa Civilprocesa likuma noteiktajā kārtībā. Vairāk nekā puse aptaujāto speciālistu, t.i., 57%, uzskata, ka esošā kārtība ir pareiza. Starp tiem speciālistiem, kuri uzskata, ka esošā kārtība īsti pareiza nav, viedokļi dalās teju puse uz pusi, kuras jurisdikcijas tiesai būtu jābūt kompetencei šajos jautājumos – 23% uzskata, ka abos gadījumos kompetencei būtu jābūt administratīvajai tiesai, bet 20 % – ka abos gadījumos kompetencei jābūt vispārējās jurisdikcijas tiesai (Grafiks Nr. 27).

Komentārs

- 1. Faktiski nav viedokļa.*
- 2. Esošā kārtība ir atbilstoša procesuālajām normām, bet, tā kā visi jautājumi ir vairāk civiltiesiski, tad uzskatu, ka vispārējās jurisdikcijas tiesas pilnvērtīgāk izvērtētu lietas apstākļus pēc būtības, nevis tikai procesuālo kārtību, kā tas tiek darīts administratīvajās tiesās.*
- 3. Iespējams, būtu maināma kārtība, ka bāriņtiesa pēc tiesas pieprasījuma sniedz atzinumu, vai darījums atbilst bērna interesēm, nevis pati vērsas tiesā ar pieteikumu, tādējādi tiktu panākta ātrāka lietas izskatīšana, kā arī aizbildnim/aizgādnim pašam būtu jāuztur savs lūgums. Tagad to dara bāriņtiesa, arī visus pierādījumus lietā sniedz bāriņtiesa.*
- 4. Juridiski esošā kārtība ir pareiza, bet pēc pieredzes bērna intereses labāk izvērtē vispārējās jurisdikcijas tiesa.*
- 5. Ierasta kārtība.*
- 6. Nav pieredzes.*

28. Vai personas pārsūdz bāriņtiesas pieņemtos lēmumus par bērna vai aizgādībā esošās personas mantisko interešu aizsardzību?

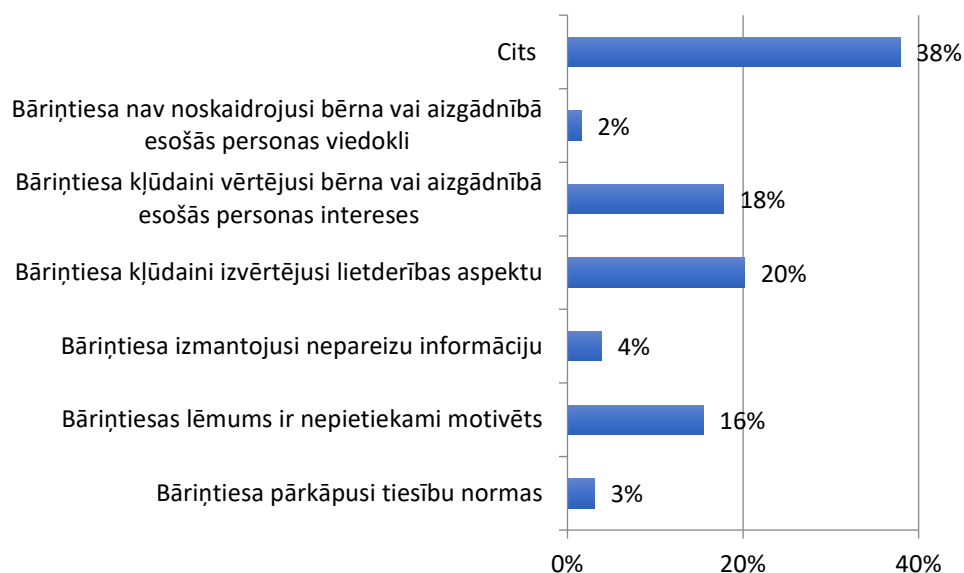
Grafiks Nr. 28

Komentējot to, vai tiek pārsūdzēti bāriņtiesas pieņemtie lēmumi par bērna vai aizgādībā esošās personas mantisko interešu aizsardzību, neviens speciālists nenorādīja, ka tas notiktu bieži. 27% speciālistu atbildēja, ka pārsūdzēšana notiek, bet reti, savukārt lielākā daļa, 73%, norādīja, ka konkrētie lēmumi netiek pārsūdzēti (Grafiks Nr. 28).

Komentārs

- 1. Gan jau tiesu praksē ir tādi gadījumi, mums nav bijis.*
- 2. Precīza statistika ir bāriņtiesas priekšsēdētājam.*
- 3. Domstarpības ir bijušas, kas ir paskaidrojot atrisinātas, bet, manuprāt, nav pārsūdzēts.*
- 4. Nav bijusi tāda pieredze, nav pārsūdzēti.*
- 5. Manā praksē nav tādu gadījumu.*
- 6. Nav bijis tāds gadījuma.*
- 7. Nav pārsūdzēts neviens lēmums.*
- 8. Līdz šim nebija.*
- 9. Mūsu bāriņtiesā nav gadījumu.*

29. Par ko personas sūdzas, pārsūdzot bāriņtiesas lēmumus par bērna vai aizgādībā esošās personas mantisko interešu aizsardzību?

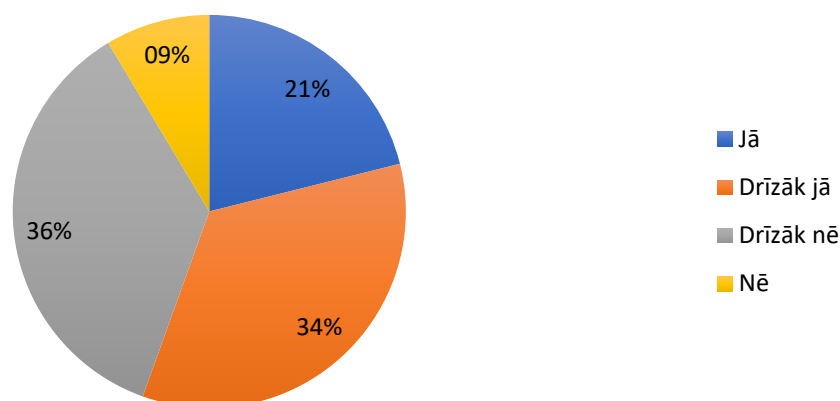
Grafiks Nr. 29

Atbildot uz jautājumu, par ko personas sūdzas, pārsūdzot bāriņtiesas lēmumus par bērna vai aizgādībā esošās personas mantisko interešu aizsardzību, 38% speciālistu izmantoja iespēju atzīmēt atbilžu variantu "cits", komentāru sadaļā norādot, ka konkrēto lēmumu pārsūdzēšana notiek reti vai nekad, kā jau varēja secināt no grafikā Nr. 28 redzamajām atbildēm. No tiem speciālistiem, kas ar pārsūdzībām ir saskārušies, 20% norādīja, ka personas mēdz sūdzēties par to, ka bāriņtiesa klūdaini izvērtējusi lietderības aspektu, 18% minēja, ka personas sūdzas par to, ka bāriņtiesa klūdaini vērtējusi bērna vai aizgādībā esošās personas intereses, vēl 16% speciālistu ir saskārušies ar to, ka bāriņtiesas lēmums tiek pārsūdzēts kā nepietiekami motivēts. 4% speciālistu norāda, ka personas mēdz pārsūdzēt bāriņtiesas lēmumus, kā iemeslu minot lēmuma nepietiekamu motivāciju, 3% – tiesību normu pārkāpumus, un 2% – to, ka bāriņtiesa nav noskaidrojusi bērna vai aizgādībā esošās personas viedokli (Grafiks Nr. 29).

Komentārs

1. Visbiežāk sūdzas, ja par aizgādni mantojumam ieceļ vienu no vairākiem kandidātiem, neieceltie izsaka pretenzijas.
2. Ne vienmēr personu skatījums uz dažādiem apgrūtinājumiem bērnam/aizgādībā esoši personai sakrīt ar bāriņtiesas viedokli, vai, gluži pretēji, pārstāvji nevēlas, lai bērniem/aizgādībā esošām personām ir manta (nevēlas mantojumu pieņemt, bet atraidīt), jo tā būs sarežģīti ātri rīkoties ar mantu, lai to saglabātu un vairotu.
3. Bāriņtiesas lēmums neatbilst gaidītajam rezultātam.
4. Nav bijuši pārsūdzēti lēmumi, nevaram komentēt.
5. Nav tādu gadījumu.
6. Manā praksē neviens lēmums netika pārsūdzēts.
7. Nav pārsūdzēti.
8. Nav bijuši šādi gadījumi.
9. Nav tādas pieredzes.
10. Nav pārsūdzēti lēmumi par mantisko interešu aizsardzību.

30. Vai ir saglabājama bāriņtiesas funkcija lemt par mantojuma pieņemšanu vai atraidīšanu, ja saskaņā ar likumu ikreiz tiek izmantota inventāra tiesība un tas pasargā no tā, ja bērns un aizgādībā esošā persona neatbild par parādiem ar savu mantu?

Grafiks Nr. 30

Aptaujā tika noskaidrots bāriņtiesu speciālistu viedoklis par to, vai ir saglabājama bāriņtiesas funkcija lemt par mantojuma pieņemšanu vai atraidīšanu, ja saskaņā ar likumu ikreiz tiek

izmantota inventāra tiesība un tas pasargā no tā, ja bērns un aizgādnībā esošā persona? neatbild par parādiem ar savu mantu. 21% speciālistu uzskata, ka šāda bāriņtiesas funkcija ir saglabājama, vēl 34% uzskata, ka konkrētā funkcija ir drīzāk saglabājama. 36% speciālistu ir pretējās domās, norādot, ka bāriņtiesas funkcija lemt par mantojuma pieņemšanu vai atraidīšanu drīzāk nebūtu saglabājama, vēl 9% speciālistu uzskata, ka šī funkcija nebūtu saglabājama (Grafiks Nr. 30).

Komentārs

1. Ja bāriņtiesa par mantojumu pieņemšanu/atraidīšanu vairs nelemtu, nepieciešams paredzēt informācijas apmaiņas veidu, lai bāriņtiesa savlaicīgi saņemtu informāciju par bērnam vai aizgādnībā esošai personai piekritušo mantu.
2. Tad ir jābūt kārtībai, kādā pieļaujama atraidīšana, jo ne vienmēr pārstāvji vēlas bērna/aizgādnībā esošas personas vārdā mantojumu pieņemt.
3. Ja mantojums ir pieņemts, mantojot uz likuma pamata, tad drīzāk nē. Noteikti, kādam ir jāseko līdz, ja mantojums tiek sadalīts reālās daļās. Ļoti diskutabli ir tas, vai tam jāseko līdz ir bāriņtiesai vai tiesai, kas jebkurā gadījumā skata lietu un pieņem gala lēmumu.
4. Reizēm mantojuma lieta ir tik komplicēta, ka to vajadzētu uzticēt tiesai.
5. Varētu lemt tikai par atraidīšanu. Ja pārdzīvojušais vecāks, aizbildnis piekrīt pie notāra pieņemt bērnam mantojumu – kāpēc vēl bāriņtiesas atļauja nepieciešama.
6. Varētu lemt tikai par mantojuma atraidīšanu.
7. Taču svarīgi, lai bērna vārdā mantojums tiek pieņemts. Ir zināms, ka gadījumos, ja vecāks neveic nekādas darbības, lai bērna vārdā mantojumu pieņemtu, notārs mantojuma apliecību izdod tam mantiniekam, kurš noteiktā termiņā ir pieteicies uz mantojumu. Diemžēl dažkārt minētais mantinieks ir arī pārdzīvojušais laulātais, kuram bija pienākums kārtot mantojumu arī bērnam.
8. Jo ir jāizvērtē, vai bērna interesēs ir pieņemt mantojumu.
9. Ir jāuzrauga, lai bērna manta tiktu pārvaldīta atbilstoši bērna interesēm.
10. Ir situācijas, kurās mantojuma pasīvs ir vienāds vai pārsniedz mantojuma aktīvu, tas ir jānovērtē, pirms pieņem mantojumu. Ne bērnu, ne personu ar ierobežotu rīcībspēju interesēs nav tērēt finanšu līdzekļus mantojuma pieņemšanai, reģistrēšanai, lai pēc tam segtu mantojuma atstājēja kreditoru prasījumus.

11. Ja šāda funkcija netiktu saglabāta, tad vecāks/aizbildnis/aizgādņi varētu atteikties pieņemt mantojumu bērna/personas vārdā arī gadījumos, kad bērna/personas interesēs acīmredzami būtu mantojumu pieņemt.

31. Kas ir tās problēmas, ar kurām sastopaties, bāriņtiesai pieņemot lēmumus par bērna vai aizgādņībā esošās personas mantisko interešu aizsardzību?

Speciālistu minētie problēmjasutājumi, sagrupēti dažādu tēmu ietvaros.

Sadarbība ar aizbildņiem/aizgādņiem
1. Aizgādņu/aizbildņu neizpratne par liegumu bez bāriņtiesas atļaujas lietot kontu bankā, rīkoties ar mantu pēc saviem ieskatiem, tāpat nevēlēšanās sniegt ikgadējās atskaites, īpaši, ja manta ir neliels noguldījums kredītiestādē.
2. Cilvēciskais faktors, aizbildņa/aizgādņa subjektīvs viedoklis reizēm neatbilstošs bērna vai aizgādņībā esošās personas interesēm.
3. Aizgādņu neesamība.
4. Vecāki, kas pārvalda bērna mantu, uzskata, ka bāriņtiesa nepamatoti iejaucas ģimenes privātajā dzīvē.
5. Cilvēki paši nesaprot, kas viņiem jādara un kāpēc pa tik daudzām iestādēm jāstaigā, turklāt pie notāra arī par bērna mantojumu ir jāmaksā lielas nodevas, tas nav pareizi. Lēmumu pieņemšana ir ilgs process, nepieciešams apvienot vairākas datubāzes un jāpiešķir pieejas tām bāriņtiesu darbiniekiem. Jāvienkāršo process, ja vēlas izņemt no bērna konta naudu tieši bērna vajadzībām. Ir absurdi lemt par to, vai ir nepieciešams bērnam telefons vai dators, vai izlaiduma kleita. Aizbildnis (dabiskais vai ieceltais) tomēr ir pilnībā atbildīgs par visu, laikam jau arī saprot, kura naudas tērēšana ir un kura nav izšķērdēšana. Atskaite – jā, saprotu, atnes kvīti vai čekus, un miers. Kāpēc vēl lēmums jāpieņem, ja vēlas izlietot līdz 300 eiro.

<p>6. Personas nav motivētas sakārtot dokumentus, slēpj informāciju par īpašuma iznomāšanu utt. Nevēlas sniegt atskaites, ļoti agresīvi. Vecākiem būtu jāaizliedz iegādāties īpašumu uz bērna vārda, tas vienmēr rada konfliktus starp pieaugušajiem, vecāki nevēlas sadarboties ar bāriņtiesu, nevēlas sniegt atskaites utt.</p>
<p>7. Jāpieprasa daudz informācijas.</p>
<p>8. Arvien biežāki ir gadījumi, kad vecāki vēlas dāvināt bērniem, kuri ir vecumā līdz 2 gadiem, dārgus nekustamos īpašumus.</p>
<p>9. Caur bērnu cenšas īstenot kādas savas intereses. Piemēram, vēlas iegādāties mazvērtīgu nekustamo īpašumu.</p>
<p>10. Cilvēkfaktors, personas nesaprot, kādēļ to dara BT un tad līdz 18 gadiem "jādraudzējas" ar BT.</p>
<p>11. Cilvēku negācijas un neizpratne, kādēļ šajos procesos ir jāiesaista bāriņtiesa, kādēļ ģimenēm ir jāatskaitās par saviem īpašumiem iestādei.</p>
<p>12. Vecāki, aizgādņi ir neapmierināti ar ilgo procesu, piemēram, pārdodot īpašumus, kam nepieciešama tiesas atļauja, jo bieži nākas zaudēt pircējus, pārdevējus. Neapmierina arī tas, ka, lai nokārtotu kādu darījumu, jātērē papildu naudas līdzekļi, piemēram, par īpašuma vai automašīnas novērtēšanu, remonta tāmes sastādīšanu u.c.</p> <p>Nav naudas līdzekļu mantoto naudas īpašumu reģistrēšanai, mantojuma apliecības u.c. dokumentu izņemšanai, kas apgrūtina rīcību ar īpašumu. Vecāki, aizgādņi laicīgi neiesniedz dokumentus, ko var iesniegt tikai viņi, piemēram, darījumu aktu projektus, īpašuma novērtējumu utt.</p>
<p>13. Atbildīgu un situācijai piemērotu aizgādņu/aizbildņu atrašana.</p>
<p>14. Aizbildņu, aizgādņu neizpratne par to, kāpēc viņiem nepieciešama bāriņtiesas atļauja, pretestība no viņu puses. Trūkst sadarbības ar bankām, lai nodrošinātu bērna kontu pārvaldību, aizbildņiem ir iespēja iztērēt bērna naudu bez bāriņtiesas atļaujas.</p>
<p>15. Bieži vien vecāks vēlas bērna vārdā atraidīt mantojumu bez pamatota iemesla.</p>
<p>16. Visbiežāk tie ir lēmumi par atļauju pieņemt mantojumu, tātad ir miris bērna vecāks. Šīs situācijas pašas par sevi ir bērnam traumējošas, turklāt bāriņtiesai vēl jārunā ar</p>

<p>bērnu par mantojuma lietām, par kuru bērnam reizēm pat nav izpratnes, bet likums paredz noskaidrot bērna viedokli.</p>
<p>17. Aizbildņiem/aizgādņiem trūkst zināšanu un prasmju mantas pārvaldībā.</p>
<p>18. Ir jāizvēlas kompromiss, vai atstāt negodprātīgo aizgādni vai atstāt aizgādībā esošo personu pavisam bez aizgādņa, jo sameklēt aizgādni personai bez radniekiem praktiski nav iespējams, jo atlīdzība par aizgādņa pienākumu pildīšanu nav noteikta ar normatīvo aktu regulējumu un daudzas pašvaldības nemaksā neko, bet Rīga – 28,46 eiro. Vai tā ir adekvāta un pietiekama?</p>
<p>19. Cilvēku izpratnes trūkums par mantas un aizgādņa rīcības uzraudzību no bāriņtiesas puses.</p>
<p>20. Vecāki neizprot, ka pārvalda bērna mantu ar aizbildņa tiesībām, kavējas iesniegt norēķinus gan par mantas pārvaldību, gan iesniegt norēķinu un atskaiti, ja ir dota atļauja izlietot bērna vajadzībām viņa līdzekļus. Ir gadījumi, kad vecāks nevēlas pieņemt mantojumu bērna vārdā, uzskatot, ka tas viņiem ir liels apgrūtinājums.</p>
<p>21. Vecāki vai aizbildņi uzskata, ka bāriņtiesas iejaucas ģimenes privātās lietās, kontrolē finanses, iestāde izlemj privātus jautājumus.</p>
<p>22. Aizbildņu, aizgādņu neizpratne par to, kāpēc viņiem nepieciešama bāriņtiesas atļauja, pretestība no viņu puses. Trūkst sadarbības ar bankām, lai nodrošinātu bērna kontu pārvaldību, aizbildņiem ir iespēja iztērēt bērna naudu bez bāriņtiesas atļaujas.</p>
<p>23. Bāriņtiesa var dot norādījumus aizbildnim vai aizgādnim, bet, ja viņš rīkojas pretēji interesēm, tad viņu atlaist, citu instrumentu, kā ietekmēt aizbildni vai aizgādni visbiežāk bāriņtiesai nav, vēl jāpriecejas, ka vispār kāds uzņemas būt par mantojuma aizgādni.</p>
<p>24. Aizgādņi ne vienmēr vēlas uzņemties atbildību par mantas pārvaldību.</p>
<p>25. Bāriņtiesa sastopas ar aizgādņu/aizbildņu viedokli par bāriņtiesas pārlietu iejaukšanos bērna vai aizgādībā esošās personas mantisko interešu aizsardzības jautājumos. Bāriņtiesai nevajadzētu pieņemt lēmumus gadījumos, kad bērnam ir vecāki (izņemot strīdus gadījumus).</p>
<p>26. Ne vienmēr vecāki vai aizgādņi rīkojas bērna vai aizgādībā esošās personas interesēs, mēģina iegūt labumu sev, tādējādi slēpj informāciju, mēģina sastādīt sev labvēlīgu</p>

līgumu vai kā citādi tikt pie bērna vai aizgādībā esošās personas naudas vai īpašumiem, piemēram, naudas izlietošana bērna vai aizgādībā esošās personas vajadzībām. Sarežģīti pārbaudīt, kā tiek ievērotas bērna vai aizgādībā esošās personas intereses, ja viņiem pieder komercsabiedrības, it īpaši, kas veic saimniecisko darbību ar lielu apgrozījumu. Ne vienmēr, iegūstot nekustamo īpašumu, tiek ievērotas bērna intereses. Arī mantojuma pieņemšana ne vienmēr ir viegls jautājums, it īpaši, ja mantojums ir apgrūtināts ar lieliem parādiem.

27. Personai nevēlas uzņemties aizgādņa pienākumus.

28. Aizgādībā esošai personai problēmas sameklēt mantas aizgādņi, jo par šī darba uzņemšanu nav paredzēta nekāda atlīdzība, ja jākārto vēl mantojuma tiesības, kas ir saistītas ar īpašuma reģistrēšanu zemesgrāmatā (iestāžu apmeklēšana, informācijas un dokumentu apkopošana utt.), viss prasa laiku un zināšanas.

29. Vecāki neizprot BT lomu mantiskajās lietās.

30. Bieži vien vecāks vēlas bērna vārdā atraidīt mantojumu bez pamatota iemesla.

31. Bieži vien bāriņtiesas lēmums neapmierina vecākus.

32. Vecāku neapmierinātība, ka bāriņtiesa lemj par viņu ģimenes īpašumiem un nedod pilnu rīcības brīvību pēc saviem ieskatiem.

33. Bērna mantas pārvaldītāja pārlicinātība, ka viņam ir visas tiesības rīkoties ar bērna mantu, un neizpratne, kāpēc būtu jāļūdz atļauja bāriņtiesai rīkoties ar bērna mantu.

34. Vecāku nesadarbošanās ar bāriņtiesu, ja viņi nevēlas, ka bērns pieņem mirušā otra vecāka atstāto mantojumu. Nav iespējams izpildīt CL 661.pantu un iecelt aizgādņi mantojumam, ja radnieki nevēlas kļūt par aizgādņi.

35. Ja nepilngadīgam bērnam piekrīt mantojums vai viņš iegūst īpašumu, vecāki neapmierināti, ka bez bāriņtiesas piekrišanas nevar iegūt līdzekļus no bērnu mantas un izmantot tos savām vajadzībām.

36. Atbildīgu un situācijai piemērotu aizgādņu/aizbildņu atrašana.

37. Vecāku, mantinieku, aizgādņa un aizgādībā esošās personas domstarpības, bērna vai aizgādībā esošās personas interesēs nepieciešamas rīcības novilcināšana.

38. Persona nav ieinteresēta rīkoties bērna vai aizgādnībā esošā interesēs, it īpaši, ja savstarpējās mantiskās intereses saduras.

Metodisko norādījumu/vadlīniju/informācijas trūkums

39. Metodisko norādījumu trūkums.

40. Nav pieejamas datubāzes, nav metodiskās palīdzības.

41. Nav izstrādātu vienotu vadlīniju visām bāriņtiesām.

42. Valsts bērnu tiesību inspekcijas nekonsekvence un nespēja palīdzēt neskaidrās situācijās!

43. Ar nepietiekamu informāciju.

44. Nav vienotas tiesu prakses.

45. Nepieciešama metodiskā vadība šajos jautājumos (zinoša, nevis ieteicoša, uz subjektīviem apsvērumiem balstīta).

46. Grūti iegūt precīzu informāciju.

47. Grūti iegūt informāciju lēmuma pieņemšanai.

48. Informācijas nepilnība.

49. Problēmas ar informācijas iegūšanu. Nav, kur gūt informāciju par parādsaistībām, mantu, kas, iespējams, ir apgrūtināta, par kustamiem un nekustamiem īpašumiem.

50. Nav pieejama tiesu prakse.

Kapacitāte/kompetence/konkrētas sarežģītas tēmas

51. Bāriņtiesas nav pietiekamas kapacitātes, lai 100% izvērtētu mantas pārraudzību – kapitāldaļas utt.

52. Nākas pieņemt lēmumus, kas nav līdz galam izprotami, jo darbinieki nav tajos jautājumos izglītoti.

53. Būtu nepieciešamas plašākas juridiskās zināšanas.

<p>54. Ar to, ka bāriņtiesas darbiniekam ir jābūt tik unikālam, ka jāorientējas gan finanšu jomā, gan uzņēmējdarbībā, gan ekonomikā, kopumā ņemot, jāpārzina visas iespējamās jomas, dažubrīd tas darbu sarežģī, taču arī izglīto.</p>
<p>55. Vienas lietas ietvaros var tikt pieņemti vairāki desmiti lēmumu (sadalīšana, atsavināšana, pārdošana un tml.). Tas viss prasa milzīgi daudz darbinieku resursu un ir jūtams bāriņtiesā ar nelielu darbinieku skaitu.</p>
<p>56. Plaša un sarežģīta mantojuma (ar uzņēmējdarbību) gadījumā bāriņtiesām nereti ir apgrūtināti izvērtēt, vai uzņēmums ir darbojies bērna vai aizgādībā esošā interesēs. Bāriņtiesām nereti ir jāpieņem lēmumi, kas saistās ar uzņēmējdarbības nodrošināšanu (piemēram, kredīta ņemšana uzņēmējdarbībai, kāda pamatlīdzekļa pārdošana, saimniecisko darījumu izvērtēšana).</p>
<p>57. Nepietiekamas zināšanas.</p>
<p>58. Sarežģītas ir lietas par zemnieku saimniecību pārvaldīšanu, kur bērnam pieder domājamās daļas, būtu nepieciešama prakse par to, kā z/s atļaut piedalīties projektos ar līdzfinansējumiem utt.</p>
<p>59. Pats par sevi visas lietas, kas ir saistītas ar nepilngadīgo, ir sarežģītas.</p>
<p>60. Pieņemot lēmumu, nav izslēgta situācija, ka pēdējā brīdī var pieteikties kāds kreditors.</p>
<p>61. Trūkst informācijas, grūti paredzama turpmākā ekonomiskā situācija, īpaši, ja mantā ietilpst uzņēmumi, SIA utt.</p>
<p>62. Pārdošanas lietderīguma novērtējums.</p>
<p>63. Katra lieta ir atšķirīga, katrā pastāv daudz dažādu nianšu, kuras var būtiski ietekmēt lietas izskatīšanu un kuras ir jāparedz, bet bāriņtiesai nav pietiekošu zināšanu attiecīgajās jomās, nav vienāda rīcības plāna, pēc kura varētu pārliecinoši strādāt. Mantisko interešu aizsardzības joma noteikti nav noregulēta līdz galam, būtu labi, ja būtu konsultanti visos mantiskajos jautājumos (kustama, nekustama manta, nauda, mežs utt.)</p>

<p>64. Problēma ir tā, ka pietrūkst zināšanu, kā vajadzētu būt, piemēram, vai lauksaimniecības zemes iznomāšana ir izdevīga bērnam vai nav, bāriņtiesai nav zināmi iznomāšanas tarifi, kāda ir aktuālā situācija, vai zemes nomas samaksa ir adekvāta. Vadāmies pēc Civillikumā noteiktā principa – manta tiek apsaimniekota un nes labumu. Vecāks iegūst naudas līdzekļus, bet ieskaita savā kontā, katru gadu norādot, ka nauda netiek tērēta, bet tiek turēta bērna iespējamām vajadzībām, iesniedzot katru gadu konta izdruku. Bērns manto automašīnu, vecāks to pārdod, bet šajā lietā nav iespējams iesniegt pirkuma līguma projektu u.tml.</p>
<p>65. Visgrūtāk ir tad, ja tiek mantots uzņēmums vai daļas uzņēmumā, kurā notiek aktīva saimnieciskā darbība, jo nepieciešamas zināšanas grāmatvedībā.</p>
<p>Mantas vērtība</p>
<p>66. Par bērnam piederošās mantas pārdošanu par tirgus vērtību.</p>
<p>67. Pie nekustamā īpašuma atsavināšanas grūtības sagādā atrast pircējus, kas piedāvā visaugstāko cenu.</p>
<p>68. Mantas novērtēšana, informācija no bankām.</p>
<p>69. Mantas patiesā vērtība/tirgus vērtība; bāriņtiesai jāuzņemas atbildība, pieņemot lēmumu par mantas pārdošanu u.tml.</p>
<p>70. Nesakrīt viedokļi starp patieso vērtību un tirgus vērtību, piemēram, automašīnu nav iespējams pārdot par novērtēto vērtību, bet par zemāku summu, un bāriņtiesai ir jābūt starpniekiem – piekrist pārdošanai vai nepiekrist!</p>
<p>71. Mantas novērtējums.</p>
<p>72. Nav definēts, kādam jābūt mantas apjomam, no kura bāriņtiesa pieņem lēmumu.</p>
<p>Resursi – gan bāriņtiesām, gan iesaistītajām personām</p>

<p>73. Naudas līdzekļu trūkums. Vecākiem ir sarežģīti apmaksāt mantojuma inventārā saraksta sastādīšanas pakalpojumus, notāra pakalpojumus. Šādos gadījumos tiek piesaistīts Sociālais dienests. Bāriņtiesa palīdz arī līgumu sastādīšanā, kad nav līdzekļu u.c.</p>
<p>74. Nepietiekami resursi. Nepieciešamība piesaistīt dažādus ekspertus, kas ne vienmēr ir atsaucīgi. Nav pieejas visiem reģistriem, kur iegūstama informācija.</p>
<p>75. Iepriekš dažas problēmas ieskicētas. Manuprāt, bāriņtiesām nav pietiekamu resursu, tai skaitā cilvēkresursu (nav pietiekošs skaits darbinieku, mantiskos jautājumos zinošu; P.S. nav jautājums, ka darbinieki vairumā gadījumā būtu slikti (protams, vismaz cienīgs atalgojums darbam bāriņtiesā uzrunātu augsti kvalificētus darbiniekus), bet noteikti trūkst informācijas, vispārējas vienotas pieejas, prakses apkopojumu, metodoloģijas, saprotamāka un plašāk izvēsta normatīvo aktu regulējuma).</p>
<p>76. Tas, ka bāriņtiesai nav līdzekļu šo jautājumu risināšanai, ja bērns ir ārpusģimenes aprūpē un nesaņem apgādnieka zaudējuma pensiju.</p>
<p>77. Vecāka un aizbildņa bažas par nodevu apmēru, kas jāmaksā pie notāra (kārtojot mantojuma lietas). Vajag paredzēt atvieglojumus konkrētām kategorijām – trūcīgām personām u.c.</p>
<p>78. Ieilgušas tiesvedības mantojuma lietās, personu nabadzība un nespēja nokārtot mantojuma lietu naudas trūkuma dēļ, strīdi mantinieku starpā. Tāpat pilnīgi lieka ir bērnu kontu uzraudzība, ar kuriem vecākiem nav iespēju rīkoties bez bāriņtiesas atļaujas. Ikgadējo norēķini tiek uzskatīti par birokrātisku pasākumu, to pieprasīšana izraisa neizpratni un nereti pat agresiju no klientu puses, jo viņi nesaprot, par ko jānorēķinās, ja viņiem nav piekļuves bērna kontam.</p>
<p>79. Mantojuma inventāra saraksta sastādīšana ir dārga, ko vecāki ne vienmēr ir spējīgi apmaksāt.</p>

80. Vecākiem un aizgādņiem ir finansiālas grūtības samaksāt par pakalpojumiem notāram, tiesu izpildītājam, juristiem, NĪ mērniecības birojam, NĪ vērtētājiem u.c., arī bāriņtiesai (inventāra saraksta sastādīšana).
81. Personām nav pietiekamu materiālo resursu, lai rīkotos atbilstoši bērnu mantiskajām interesēm.
82. Mantas pārvaldībai nepieciešami līdzekļi, kuru faktiski nav.
Citi problēmjaucājumi
83. Nezina, kāda manta pieder.
84. Katrs gadījums ir atšķirīgs, un reizēm ir sarežģīti bērna vai aizgādņībā esošās personas intereses savienot ar likumdošanas aktiem.
85. Personai ierobežo rīcībspēju, pamatojoties uz ārsta slēdzienu, diagnozi, psihiatrisko ekspertīzi. Ierobežo tieši tā iemesla dēļ, ka cilvēks neapzinās, nesaprot, nespēj pats izlemt, rīkoties. Normatīvie akti paredz, ka jānoskaidro personas viedoklis... Kādu viedokli var sniegt persona, kurai nav izpratnes par notiekošo? Tas pats ar nepilngadīgajiem bērniem – vai bērns ir spējīgs izprast, vai mantojums ir pieņemams vai atraidāms, pārdodams vai iegūstams?
86. Kontu un parādnieku reģistru izmantošana.
87. Nepieciešams izvērtēt bāriņtiesas funkciju par aizgādņa iecelšanu mantojumam.
88. Apstiprināt sastādīto mantojuma sarakstu.
89. Katrā lietā ir savi apstākļi.
90. Jautājums ir plašs. VBTAI šīs problēmas ir ļoti labi zināmas.
91. Domstarpības.
92. Vienota prakse mantojuma (inventāra) saraksta sastādīšanai bāriņtiesās. Mantas pārvaldīšana, ja bērnam vai personai ar ierobežotu rīcībspēju pieder domājamās daļas un līdzīpašnieku sadarbība praktiski nenotiek.
93. Reizēm nesaprašanās ar notāriem par inventāra tiesībām.

94. Par naudas līdzekļu noņemšanu no bērna vai personas ar ierobežotu rīcībspēju bankas konta kādas lietas iegādei.
95. Laikietilpīgs, paša informācijas pieprasīšana, jātaisa mantas inventāra saraksts.
96. Institūciju neatsaucība.
97. Likumā nenoteiktās prasības.
98. Es neesmu bāriņtiesas loceklis un lēmumus nepieņemu.
99. Bērnu vai aizgādībā esošās personas piederošās mantas atrašanās citā novadā, tad jāiesaista attiecīgās pašvaldības bāriņtiesas kolēģi.
100. Pašlaik jau otro gadu notiek tiesa, kurā radnieki apstrīd, ka īpašums ir bērna manta.
101. Aprūtināšana. Bērns principā nevar savu dāvanu vai pirkumu izmantot. Kā piemēru var pieminēt, ka vecāks var dzīvot īpašumā līdz mūža galam. Nedrīkst īpašumu pārdot utt.
102. Civillikuma 356.pants paredz, ka aizgādība pār pilngadīgajiem pakļauta attiecīgiem noteikumiem par aizbildnību pār nepilngadīgajiem, tādēļ pilngadīgas rīcības nespējīgās personas mantas pārvaldībai piemērojami tie paši noteikumi, kas attiecas uz aizbildnības pārvaldību. Vajadzētu aizgādībai pašiem savus likumus un noteikumus, jo ne vienmēr tos var precīzi piemērot un bieži ir tie neizprotami aizgādņiem.
103. Piemēram, banka pieprasa, lai ierodas klātienē arī pats aizgādājamais ar rīcībspējas ierobežojumu, ne tikai aizgādnis vien. Dažkārt grūtības sagādā piemērota aizgādņa iecelšana.
104. Katrs gadījums ir individuāls.
105. Nav iesniegta visa informācija; atsavināšanas pamats neatbilst likumdošanai; lietderība nekustamā īpašuma iegūšanai; pamatojums naudas līdzekļu izmantošanai.
106. Izskatot lietas par īpašuma atsavināšanu (CL 280.pants), bāriņtiesa secina, ka darījums atbilst bērna interesēm, taču tas neatbilst nevienam no CL 280.pantā noteiktajiem pārdošanas nosacījumiem.

107. Inventāra sarakstā netiek iekļauta informācija par parādsaistībām, kreditoriem – tas ļoti apgrūtina.

108. Sadarbība ar notāriem, notāriem ir dažāda prakse, sūtot pieprasījumus sastādīt inventāra sarakstu.

109. Mantas pārvaldības uzraudzība.

PADZIŅINĀTO INTERVIJU APRAKSTS UN ANALĪZE

Intervija Nr. 1 – vidēji liela bāriņtiesa

1. Kā vērtējat mantisko jautājumu funkcijas izpildes sarežģītību? Vai bāriņtiesām ir visa nepieciešamā kompetence, zināšanas un prasmes, kā arī resursi?

Ar mantiskajiem jautājumiem saistītās lietas nav pašas vienkāršākās. Citas lietas nav mazāk nozīmīgas, bet mantiskajos jautājumos ir vairāk juridisku un mazāk emocionālu, sociālu aspektu. Mantas lietās kopumā var būt lielāka ieinteresētība “no malas”, ir vairāk darba advokātiem, ir izmeklēšanas jautājums.

Par konkrētākām lietu kategorijām (Bāriņtiesu likuma 21. panta uzskaitījums) – ir daudz atsavinājuma lietu, pietiekami daudz robežšķirtņu gadījumu (14 000 EUR), mantojuma pieņemšana ir visbiežākais, pēdējā laikā ir daudz dāvinājumu.

Būtu svarīgi, lai bāriņtiesās (turpmāk – BT) ir jurista štata vieta, kas nevis kārtu lietas, bet atbild tieši par jurisdikcijas pētīšanu, juridiskajiem jautājumiem. Tomēr kopumā, piemēram, juridiskās izglītības trūkums BT locekļiem nebūtu uzskatāms par būtisku problēmu (runājot par konkrēto BT).

BT skatījumā nedaudz “klibo” sadarbība ar notāriem. Mēdz būt atšķirīgi skatījumi uz lietām – tas būtu ieteikuma formā risināms sadarbības jautājums. Mēdz atšķirīgi tulkot normas. Nav noslēpums, ka ne vien tiesas, bet arī notāri mēdz augstprātīgi raudzīties uz BT – cilvēciskais faktors.

2. Vai normatīvais regulējums – materiālās un procesuālās tiesību normas – par bērna vai aizgādībā esošās personas mantisko interešu aizsardzību ir skaidrs un saprotams?

Šajā lietu kategorijā normatīvais regulējums šķiet pietiekams. Ļoti svarīga ir sadarbība kopumā, arī tieši ar pašvaldībām. BT ir izveidotas katrā konkrētajā pašvaldībā, sadarbība starp pašvaldību un BT mēdz būt atšķirīga. Konkrētajā pašvaldībā – lietas mainās, šobrīd uz labo pusi, sadarbība uzlabojas.

Par kritērijiem, ko vērtē darījuma projektā. Tam ir jābūt pietiekami profesionāli sastādītam, no darījuma projekta jābūt absolūti skaidram, kam tiek pārskaitīts, par ko, cik

daudz utt. Vērtē, vai darījuma summa nav mākslīgi samazināta, vai atsavināšana ir labākais veids, kā nodrošināt, ka manta neiet zūdībā.

Kā novērtēt, ka darījums nākotnē būs labvēlīgs, "ar plus zīmi". Ir daudz individuāli vērtējamu aspektu, kam nepieciešamas arī ar finanšu jomu saistītas zināšanas – vai nav apgrūtinājumu, kādas ir apsaimniekošanas izmaksas, vai nevar īpašumu izīrēt – viss īpaši jāvērtē.

3. Vai kompetences sadalījums starp bāriņtiesu, tiesu un aizgādni/aizbildni ir pamatots bērna vai aizgādībā esošās personas mantisko interešu aizsardzības nodrošināšanā?

Runājot par 14 000 EUR robežšķirtni, par summas apmēru varētu padomāt. Konkrētajā BT šādu robežšķirtnes summu ir diezgan daudz. Var teikt, ka tiesa ļoti nopietni vērtē izvērtējumu. BT ir izvērsti jāpamato sava argumentācija, jo tiesai var būt daudz jautājumu – tas veicina procesa objektivitāti, kvalitātes latiņa tiek celta uz augšu. Jo lielāka ir summa, jo lielāka atbildība gulstas uz BT, zināmā mērā būtu vieglāk ar mazāku atbildības apmēru. Zināms, ka BT pieņemta lēmuma pārsūdzība notiek administratīvā procesā, tiesas pieņemta lēmuma pārsūdzība – vispārējās jurisdikcijas tiesā. Vērtējot šādas sašķeltības pamatotību, sadalījums liekas normāls no juridiskās tradīcijas perspektīvas.

4. Vai aizgādņa/aizbildņa iesniegtie lūgumi par atļauju ir argumentēti un darījuma projekti ir bērna vai aizgādībā esošās personas interesēs un apspriesti ar bērnu vai personu?

Bez dokumentiem (darījuma projektiem, ieguvumu izvērtējuma) mantisko jautājumu lietās itin nekas nenotiek, bet vienmēr notiek sarunas ar iesaistītajiem cilvēkiem, arī ar bērnu. Piemēram, pie pirkuma/pārdevuma līguma tiek uzklauskātas visas puses. BT apkopo visu pieejamo informāciju un veic izvērtējumu. Papildus dokumentiem vienmēr ir saruna, kurā tiek uzklauskāts vērtējums, argumentācija. Gadās tā, ka iesniegums jau ir iesniegts, bet pēc sarunas vecāka domas mainās, saprotot, ka konkrētais darījums īsti nav bērna interesēs. Tāpēc dokumentu iesniegšana un tam sekojošā saruna ir ļoti cieši saistītas procesa daļas.

Iesniegumiem par mantiskajiem jautājumiem nav izveidota konkrēta forma, turklāt ne visi cilvēki ir juristi, lai dokumentus sagatavotu īpaši precīzi un argumentēti. Tāpēc mutvārdu procesam un sarunām šajos jautājumos ir ļoti liela nozīme.

5. Vai personas pārsūdz bāriņtiesas pieņemtos lēmumus par bērna vai aizgādībā esošās personas mantisko interešu aizsardzību? Par ko personas sūdzas, pārsūdzot bāriņtiesas lēmumus par bērna vai aizgādībā esošās personas mantisko interešu aizsardzību?

Kopumā pārsūdzību nav daudz. Cenšas jau sākotnēji labi pamatot savus lēmumus, izskaidrot tos iesaistītajām personām, zināmā mērā pārliecināt par iemesliem, kāpēc konkrētais lēmums būtu tāds vai citāds. Tiek pieņemti arī negatīvi lēmumi, bet pārsūdzība nav sekojusi – viss atkarīgs no argumentācijas. Savukārt, ja procesā iesaistīti advokāti, viņiem nereti šķiet, ka pārsūdzība ir nepieciešama procesa sastāvdaļa – katrs dara savu darbu.

6. Kas ir tās problēmas, ar kurām sastopaties, bāriņtiesai pieņemot lēmumus par bērna vai aizgādībā esošās personas mantisko interešu aizsardzību?

Nekustamā īpašuma novērtēšana pie atsavināšanas – novērtējums (kas nav lēts) ir derīgs 6 mēnešus, mēdz būt grūti iekļauties noteiktajos termiņos, ja, piemēram, pircējam mainās domas un ir jāmeklē jauns interesents.

Pieņemot mantojumu, bērnam inventāra sarakstu sastāda tiesu izpildītājs. Ja ir runa par aizgādības lietām, tajās inventāra saraksts jāgatavo aizgādnim, kas var būt sarežģīts uzdevums. Arī šajās lietās būtu jāparedz profesionāļa piesaiste, jo atsevišķa fiziska persona ar to var netikt galā. Būtu labi, ja arī šajās lietu kategorijās tā būtu tiesu izpildītāja atbildība.

Mantojuma pieņemšana nepilngadīgām personām ir ar inventāra tiesībām – vai nepieciešama BT iesaiste, ja likums jau paredz konkrētu aizsardzību? Taisnība, ka šajā gadījumā varētu būt runa par nepamatotu dublēšanos un papildu slogu BT.

Vai ir kontrole par to, ka darījuma projekts, kas tika saskaņots ar BT, nonāks arī Zemesgrāmatā? Personai ir jāiesniedz norēķini, tālāka saskaņošana notiek uz tā projekta bāzes, kas tika saskaņots ar BT. Teorētiski var mēģināt kādā no procesa etapiem kādu no dokumentiem nomainīt, tomēr tā nav izplatīta problēma.

Ir lūgti skaidrojumi, padomi no VBTAI, arī Tieslietu ministrijas. Padomi ir saņemti, bet ir jābūt pozitīvi uzstājīgiem. Pēdējā laikā uzsvars likts uz attiecību nostiprināšanu ar

pašvaldību. Ir izmantota iespēja konsultēties arī ar citām BT, diezgan daudz padomu saņemts no Rīgas BT, kurā ir speciāla juridiskā nodaļa.

Ja ir runa par lielu, komplicētu mantojuma masu, – šīs lietas ir ļoti sarežģītas. Tad notiek vēršanās pēc padoma (VBTAI, TM, pašvaldība), tiek meklēti atbilstoši ārpakalpojumi. Kaut kā tiek galā, bet viegli tas nav. Varētu teikt, ka mazai, ar resursiem vājāk apveltītai BT nevajadzētu skatīt ārkārtīgi liela apmēra sarežģītas mantojuma lietas. Konceptuāli varētu būt runa, ka pie noteiktiem kritērijiem šādas lietas nonāk tiesas, nevis BT pārziņā.

Covid-19 laika izaicinājumi tiek diezgan veiksmīgi pārvarēti. Notiek konsultācijas pa telefonu, sarunas joprojām notiek – ne klātienē, bet pietiekami ilgi un izvērsti, lai nonāktu pie secinājumiem. Diez vai attālinātais darbs aizstās klātienē kontaktu pēc pandēmijas, bet šobrīd var tikt galā.

Intervija Nr. 2 – liela bāriņtiesa

1. Kā vērtējat mantisko jautājumu funkcijas izpildes sarežģītību? Vai bāriņtiesām ir visa nepieciešamā kompetence, zināšanas un prasmes, kā arī resursi?

Lai gan ne visiem BT speciālistiem ir juridiskā izglītība, uz metodikas pamata ar visu var tikt galā. Ir atsevišķi sarežģītāki gadījumi, bet lielākoties nekas tāds, ko loģiski domājošs cilvēks nevarētu iemācīties.

Ir jautājumi, kas ir komplicētāki, – piemēram, aizgādņa iecelšana mantojumam. Ja ģimenes locekļi ir atteikušies, neviens nevēlas uzņemties, lieta var stāvēt gadiem. Tā ir problēma visā Latvijā.

Runājot par izglītību – tā kā BT ir liela, mantisko jautājumu risināšanā vairāk iesaistās cilvēki, kas tam ir sagatavoti. Citās pašvaldībās – ja starp locekļiem ir jurists, tas ir liels atbalsts visai komandai, tomēr nevar aizmirst arī citu izglītību nozīmi kopējā BT darbā, piemēram, ļoti svarīgs ir psihologa skatījums uz konkrētiem jautājumiem.

Vai pie sarežģītām lietām tiek pieaicināti ārējie eksperti? Šobrīd tam nav paredzēti resursi un tāda prakse nav bijusi.

2. Vai normatīvais regulējums – materiālās un procesuālās tiesību normas – par bērna vai aizgādņībā esošās personas mantisko interešu aizsardzību ir skaidrs un saprotams?

Kopumā aktuāls ir plašāks jautājums par BT lomu norēķinu uzraudzībā – cik detalizēti BT būtu jāiedziļinās, jākontrolē. Piemēram, strīdīgākos gadījumos viena vai otra puse vēlas izmantot BT “rokas”, lai ietekmētu uzņēmumu nākotnes virzību un stratēģiju.

BT kompetence par mantojuma pieņemšanu bērnam – tā kā likums jau paredz mantojuma pieņemšanu ar inventāra tiesībām, BT iesaiste varētu nebūt nepieciešama. Varētu izvērtēt BT iesaisti tikai gadījumos, kad ir vēlme mantojumu atraidīt. Ir situācijas, kad vecāks vēlas atraidīt mantojumu, bet BT redz, ka ir labs dzīvoklis bez aprūtinājumiem, BT var iestāties un bērna vārdā mantojumu pieņemt, bet, ja arī tad vecāks neko nedara, BT iespējas ir izsmeltas un bērns mantošanas tiesību zaudē. Teorētiski BT varētu atstādināt vecāku no mantas pārvaldīšanas un iecelt citu, bet ir zināms, ka citu mantas aizbildni atrast ir teju neiespējami, tādā veidā tiek nokavēti arī paredzētie termiņi. BT iespējas iesaistīties ir ļoti ierobežotas.

BT likuma 21.panta 9.punkta piemērošana praksē – daži vecāki, arī tiesas, uzskata, ka 9.punkta atvērtais formulējums paredz BT iesaisti pilnīgi visos ar mantu un bērnu saistītos jautājumos, bet konkrētā BT neuzskata, ka tas ir nepieciešams. Gadījumi, kad atvērtais formulējums tiek izmantots, ietver, piemēram, bērnam piederoša īpašumu izīrēšanu, atļauju nodot automašīnu metāllūžņos, naudas līdzekļu pārskaitīšanu no vienas kredītiestādes uz citu. BT skatījumā nav jājaucas pilnīgi visos gadījumos, kad vien ir iesaistīts bērns un manta. Tāpat jāņem vērā, ka, kamēr īpašums nav reģistrēts Zemesgrāmatā vai naudas līdzekļi neparādās kontā, BT var neuzzināt par bērna mantu.

3. Vai kompetences sadalījums starp bāriņtiesu, tiesu un aizgādni/aizbildni ir pamatots bērna vai aizgādībā esošās personas mantisko interešu aizsardzības nodrošināšanā?

BT loma ir vērtēt un uzraudzīt, kā ar mantu rīkojas aizgādnis/aizbildnis – viņi paši primāri vērtē, kā būtu apsaimniekojams nekustamais īpašums, kas būtu jādara ar naudas līdzekļiem – BT vērtē priekšlikumu, ko sagatavo aizgādnis/aizbildnis. Bērna vecāki kopumā ir neapmierināti ar to, ka BT kontrolē un uzrauga.

BT loma ir uzraudzīt un kontrolēt, lai bērna naudas līdzekļi saglabātos. Ja ir pamatots lūgums naudu izņemt, BT atļaus to darīt.

Uz konkrēto BT cilvēki nāk sagatavojušies – ar dokumentiem, argumentiem, iemesliem. BT vecāku vietā līgumu neraksta, tikai koriģē. Iespējams, varētu domāt par konkrētākiem

kritērijiem, sagatavojot iesniegumu (papildus Civillikuma noteiktajam par rūpīga, gādīga saimnieka lomu).

Praksē cilvēki ir dažādi, ne visi ir juristi – iesniegums var būt ar vienu teikumu, BT palīdz saprast, kādi dokumenti vēl nepieciešami. Galvenokārt vērtē motivāciju un lietderību.

14 000 EUR robežšķirtne – nav skaidrības, kāpēc līdz 14 tūkstošiem ir administratīvs process, bet viens cents var ietekmēt to, ka tas kļūst par civilprocesu. No BT viedokļa raugoties, paaugstināt robežšķirtni nozīmētu paaugstināt BT atbildību, tā īsti nebūtu speciālistu vēlme. Domājot par to, vai BT nevajadzētu vispār izslēgt no šīs lietu kategorijas – jāņem vērā, ka cilvēkam ir vienkāršāk un ātrāk šos jautājumus risināt pie BT, nevis tiesā. Tiesā līgumam būtu jābūt jau gatavam, BT vēl var palīdzēt, piekorigēt, arī no tāda viedokļa cilvēkam ir vieglāk. 14 000 EUR limits konkrētajā BT ir samērā ļoti zems, bet ir saprotams, ka citās pašvaldībās skatījums varētu atšķirties. Proporcionali tomēr nav tik daudz to gadījumu, kad lieta nonāk tiesā, jo likumā jau ir paredzēti zināmi ierobežojumi, kad, piemēram, bērna īpašumu var atsavināt.

Runājot par lietām, kas tomēr nonāk tiesā, liekas, ka nav lielas skaidrības, tieši kāds šis process ir. Lietu izšķir tiesā, bet BT raksta pieteikumu, nevis prasības pieteikumu, it kā sevišķā lietas izskatīšanas kārtība, bet tā īsti nav. BT it kā ir pieteicējs, bet prasa tikai izšķirt jautājumu. No procesuālā viedokļa šis ir interesants un neskaidrs regulējums. Nav dzirdēts, ka uz tiesas sēdi aicinātu bērnus. Tiesa no BT saņem jau divreiz vērtētu pieteikumu – vispirms to izvērtē BT sastāvs, uzklaustot iesaistītās puses, arī bērnu, vēlāk argumentāciju papildus caurskata un sagatavo BT jurists. Lielākoties tiesas apstiprina BT sagatavoto lēmumu. BT nav rakstījusi nevienu apelācijas sūdzību par tiesas lēmumiem. Konkrētajai pašvaldībai tiesa parasti piekrīt un sevišķi detalizēti papildus nevērtē – tāpēc par tiesas iesaistes efektivitāti varētu diskutēt. Vienlaikus ir iespējams, ka citu pašvaldību pieredze atšķiras.

4. Vai aizgādņa/aizbildņa iesniegtie lūgumi par atļauju ir argumentēti un darījuma projekti ir bērna vai aizgādņībā esošās personas interesēs un apspriesti ar bērnu vai personu?

Kritēriji darījuma projekta vērtēšanai – katrs gadījums ir individuāls (apsaimniekošana, hipotēka utt.). Pārsvārā gadījumu tiek uzskatīts, ka īpašuma iegūšana ir bērna interesēs, sevišķi, ja nav apgrūtinājumu.

Akcijas, uzņēmumi, BT loma norēķinu pārbaudē – var būt komplicētāki un strīdīgāki gadījumi, kad būtu nepieciešami arī speciālisti ar, piemēram, finanšu izglītību. Konkrētā BT vēršas gan pie Zvērinātu notāru padomes, gan Tieslietu ministrijas pēc padoma un konsultācijām.

5. Kas ir tās problēmas, ar kurām sastopaties, bāriņtiesai pieņemot lēmumus par bērna vai aizgādībā esošās personas mantisko interešu aizsardzību?

Naudas līdzekļu izsniegšana personām ar ierobežotu rīcībspēju – bankas ne vienmēr ir lietas kursā, ka šīs personas ar naudas līdzekļiem nevar brīvi rīkoties.

Covid-19 ierobežojumi darbu īsti neietekmē – cilvēki ir sameklējuši e-parakstus. Ir mazliet mierīgāk, mazāk konsultāciju, cilvēki izsakās rakstveidā un precīzāk. Varētu domāt par to, vai gadījumos, kad jautājums ir skaidrs un nav strīdīgs, varētu izskatīt lietu bez lietas dalībniekiem. Lietas dalībniekus varētu aicināt tad, kad, piemēram, ir kas precizējams vai kad ir nelabvēlīgs lēmums.

Aizgādības tiesību pārtraukšana/atjaunošana un ārpusģimenes aprūpes lietas noteikti arī turpmāk būtu skatāmas klātienē, ar tiešu kontaktu ar iesaistītajiem cilvēkiem. Ja cilvēkiem būtu tehniskās iespējas, daļu lietu varētu skatīt attālināti, izmantojot videokonferenču iespējas.

Intervija Nr. 3 – maza bāriņtiesa

1. Kā vērtējat mantisko jautājumu funkcijas izpildes sarežģītību? Vai bāriņtiesām ir visa nepieciešamā kompetence, zināšanas un prasmes, kā arī resursi?

Vienkāršās mantas lietas, piemēram, nepilngadīgo mantas pārvaldība un mantojuma pieņemšana, nav tik sarežģītas. Sarežģīti ir tad, kad mantas pārvaldība skar uzņēmējdarbību, lielus nekustamos īpašumus. Tad nepieciešama ne vien juridiskā izglītība, bet arī ekonomiskā izglītība.

Ir pausts, ka BT no šīs mantojumu aizgādības funkcijas labprāt atteiktos. Ja BT paliktu tādas kā bērnu tiesību aizsardzības iestādes, no mantojuma aizgādības funkcijām varētu atteikties. Šobrīd veidojas Ekonomiskās tiesas – varbūt tās varētu pārņemt kompetenci šādās lietās. Piemēram, ir gadījumi, kad lielas zemnieku saimniecības pavasarī ņem

ievērojamus kredītus, lai uzsāktu savu darbību, bet bankas prasa BT atļauju, lai kredītu izsniegtu, – BT ir ļoti sarežģīti šādus jautājumus izvērtēt, “iekāpt uzņēmēja kurpēs”. Ir nepieciešama vismaz ekonomisko procesu pārziņāšana, ar juridisko izglītību vien nepietiek. Ir jāsaprot, kas bilancē ir aktīvs, kas ir pasīvs. Kas ir pamatlīdzeklis, kas ir apgrozāmie līdzekļi. Iespējams, būtu nepieciešami vismaz virzieni, uz kuriem kolēģiem skatīties, lai šādas sarežģītās lietas veiksmīgi risinātu.

TM savulaik ir sniegusi savu viedokli par to, ka aizgādņis var diezgan brīvi rīkoties savos lēmumos, pašam vēlāk uzņemoties atbildību. Nesen šī nostāja mainījās, norādot, ka BT tomēr diezgan daudz vajadzētu uzraudzīt aizgādņa pieņemtus lēmumus – pieejas šobrīd nav īsti skaidras.

Mantojumu aizgādņību, iespējams, varētu vairāk atstāt pašu mantinieku ziņā.

2. Vai normatīvais regulējums – materiālās un procesuālās tiesību normas – par bērna vai aizgādņībā esošās personas mantisko interešu aizsardzību ir skaidrs un saprotams?

Nav personīgi nācies saskarties ar to, ka normatīvajā regulējuma kaut kas trūktu. Šobrīd ir diezgan skaidri noteikts, kad bērnam piederošs nekustamais īpašums ir pārdodams, kādi ir kritēji, kad lieta ir iesniedzama izskatīšanai tiesā. Varbūt kritēriji bērna mantas pārdošanai būtu pārskatāmi un, ejot līdz laikam, arī noteikumi par skaidrās naudas noguldījumiem bankā būtu diskutējami, ņemot vērā to, ka tādā veidā naudas vērtība laika gaitā krītas.

Kritēriju detalizētības pakāpe ir piemērošanas jautājums. Arī tiesu prakse jau ir izveidojusies, tikai tā nav apkopota. Vai šie kritēriji būtu jānosaka tieši BT likumā, būtu jautājums, bet tie varētu būt BT darbības kārtības noteikumi (Ministru kabineta noteikumi), kur šie kritēriji būtu precīzāk nosakāmi. No juridiskās tehnikas viedokļa likumu varbūt nevajadzētu paplašināt līdz sīkām niansēm.

BT iesaiste mantojuma pieņemšanā (kad likums jau paredz inventāra tiesības) – būtu vēlams vienkāršot inventāra sarakstu. Lielākā daļa pašvaldību ir pieņēmušas atvieglojumus, kā rezultātā inventāra sastādīšana vecākiem neizmaksā tik dārgi. Pie zvērīnātiem tiesu izpildītājiem process joprojām ir gana sarežģīts, turklāt šajā gadījumā netiek apzināti kreditoru prasījumi, inventāra sarakstā ietilpst tikai aktīvi. BT papildus analizē kreditoru prasības, un tad ir bijuši gadījumi, kad BT atsaka pieņemt bērna mantojumu.

Kopumā jāņem vērā, ka nevar izvairīties no negodprātīgas rīcības un BT var būt kā zināms filtrs šādos gadījumos.

BT likums 21.panta 9.punkts – tika plaši izmantots banku krīzes laikā, kad tika mainīti noguldījumu konti no vienas bankas uz citu, tad izmantoja šo atvērto punktu, kad nebija nekā cita, uz ko atsaukties.

3. Vai kompetences sadalījums starp bāriņtiesu, tiesu un aizgādni/aizbildni ir pamatots bērna vai aizgādībā esošās personas mantisko interešu aizsardzības nodrošināšanā?

Robežšķirtes jautājums – ņemot vērā pašreizējās cenas un apstākļus, 14 000 EUR ir adekvāts kritērijs. BT tas ir zināms atvieglojums, ka šajos jautājumos lēmumus pieņem tiesa. Ja darījuma vērtība konkrēto limitu nesasniedz, cilvēkiem ir ātrāk pieejams risinājums, ja jautājums paliek BT kompetencē. Lielajiem darījumiem labāk, lai paliek spēkā tiesas apstiprinājums, tas ir kā papildu drošības spilvens. Gadījumu, kad cenšas pārdot bērna īpašumu, nav daudz, bet tādi ir. BT, vēršoties pie tiesas, jau sagatavo dokumentus, argumentāciju un iesaka, kāds varētu būt lēmums. Ja tiesai nepieciešami papildu dokumenti, tos pieprasa no BT, nevis iesaistītajām personām. Ja viss kārtībā, tiesa apstiprina BT lēmumu.

Ja BT pieņem nelabvēlīgi administratīvu aktu, lēmumu pārsūdz administratīvajā rajona tiesā. Ja tiesa pieņem nelabvēlīgu lēmumu, tā pārsūdzība rit civilprocesa ceļu. Iespējams, nākotnē būtu jānovienādo prakse, ka šīs lietas skata viena veida tiesas, citādi veidojas dažādas kolīzijas.

Cilvēki bieži nezina, ka viņiem būtu jānāk kārtot kādi jautājumi ar BT. Kad runa ir par mantojumiem, cilvēks, nonākot pie notāra, saņem skaidrojumu, ka procesā ir iesaistīta arī BT. Ikdienā cilvēkiem īsti nav zināšanu, ka, piemēram, ar nepilngadīgu personu saistīti darījumi ir jāsaskaņo ar BT. Tas nav vispārizplatīts, zināms fakts.

Kamēr vecāks nenonāk saskarē ar kādu notāru, banku vai Zemesgrāmatu, viņa rīcībā nav informācijas, ka kāda darbība vai lēmums būtu bijis jāsaskaņo.

Pēdējo 10 gadu laikā gan bankas, gan citi iesaistītie pietiekami stingri kontrolē to, lai BT nepieciešamības gadījumā tiktu iesaistītas. Ir bijuši gadījumi, kad apiet personas ar rīcībspējas ierobežojumiem, bet ar nepilngadīgajiem šādu gadījumu īsti nav.

4. Vai aizgādņa/aizbildņa iesniegtie lūgumi par atļauju ir argumentēti un darījuma projekti ir bērna vai aizgādņībā esošās personas interesēs un apspriesti ar bērnu vai personu?

Vecāki bieži neizvērtē faktisko situāciju, vai tiešām kāds darījums ir bērna interesēs – daudz kas noskaidrojas, BT veicot skrupulozu analīzi.

Kritēriji, ko BT vērtē, piemēram, pie mājas pārdošanas, – konkrēts piemērs, kad māja bija pussabrukušā stāvoklī un bija skaidrs, ka tās uzturēšana un nodokļu maksāšana bērnam nākotnē nestu tikai zaudējumus, tāpēc tika pieņemts lēmums mantu pārdot. Iegūtā nauda netiek iztērēta tēriņiem, bet tiek atvērts noguldījumu konts. Atsevišķs jautājums, ka šajos noguldījumu kontos procenti ir tik niecīgi, ka naudas vērtība laika gaitā tikai krītas, kamēr likumā tā ir paredzēta teju kā vienīgā iespēja, ko darīt ar bērnam piederošiem brīviem naudas līdzekļiem. Ir bijuši gadījumi, kad BT pieņem lēmumu iegādāties nekustamo īpašumu uz bērna vārda (tiek vērtēts īpašums, tā apgrūtinājumi, nelikumīga būvniecība utt.).

Būtu tomēr jāpaliek kādam, kas šos darījumus var uzraudzīt, jo nereti vecākiem liekas, ka ar bērna naudu var rīkoties kā ar savu naudu.

5. Vai personas pārsūdz bāriņtiesas pieņemtos lēmumus par bērna vai aizgādņībā esošās personas mantisko interešu aizsardzību? Par ko personas sūdzas, pārsūdzot bāriņtiesas lēmumus par bērna vai aizgādņībā esošās personas mantisko interešu aizsardzību?

Pārsūdzību ir maz, tas izriet arī no tā, ka BT iegulda lielu darbu lēmumu sagatavošanā, izsvēršanā, argumentēšanā. BT pamato arī labvēlīgus lēmumus – tās ir pastāvīgi glabājamas lietas. Ja nākotnē gadās kāds strīds starp bērniem un vecākiem, lēmumā var redzēt apsvērumus un pamatojumu.

6. Kas ir tās problēmas, ar kurām sastopaties, bāriņtiesai pieņemot lēmumus par bērna vai aizgādņībā esošās personas mantisko interešu aizsardzību?

Ir lielas problēmas ar datu saņemšanu no Valsts Ieņēmumu dienesta (VID). Lielā daļā gadījumu VID ar pašvaldībām ir noslēdzis tiešsaistes datu saņemšanas līgumu. Kad BT prasa datus, VID atraksta vēstuli, ka ir noslēgts līgums ar pašvaldību, un lūdz izmantot tiešsaistes režīmu, bet saslēgšanās funkcija vēl netiek nodrošināta. VID ir kontu reģistra

administrators, no viņiem būtu svarīgi saņemt ziņas (kreditoru prasības pret nekustamo īpašumu, informācija par dāvinājumu).

Sadarbība ar bankām ir veiksmīga, svarīgi pareizi noformulēt vēstuli – atsaukties gan uz BT likumu, gan uz Kredītiestāžu likumu, tad viss ir kārtībā.

Lielu ažiotažu izraisa norēķinu iesniegšana BT reizi gadā. Varbūt šo procedūru var vienkāršot – ja BT ir pieprasījusi ziņas par noguldījumu kontu un tur viss ir kārtībā, varētu uzskatīt, ka norēķini ir iesniegti. Ja BT konstatē izmaiņas noguldījumu kontā, ir bijuši gadījumi, kad kāds no vecākiem tiek atcelts no bērna mantas pārvaldības un tiek iecelts īpašs aizgādnieks. BT varētu aicināt norēķinus iesniegt, kad izskatās, ka manta netiek godprātīgi pārvaldīta.

Iesaistītās personas bieži vien neizprot vērtēšanas sistēmu – sertificēti vērtētāji ir grūti sasniedzami un dārgi izmaksā. Varbūt vērtēšanu varētu atstāt starp mantiniekiem – mantu novērtē pēc apvidus tirgus cenām, nepieaicinot sertificētu vērtētāju.